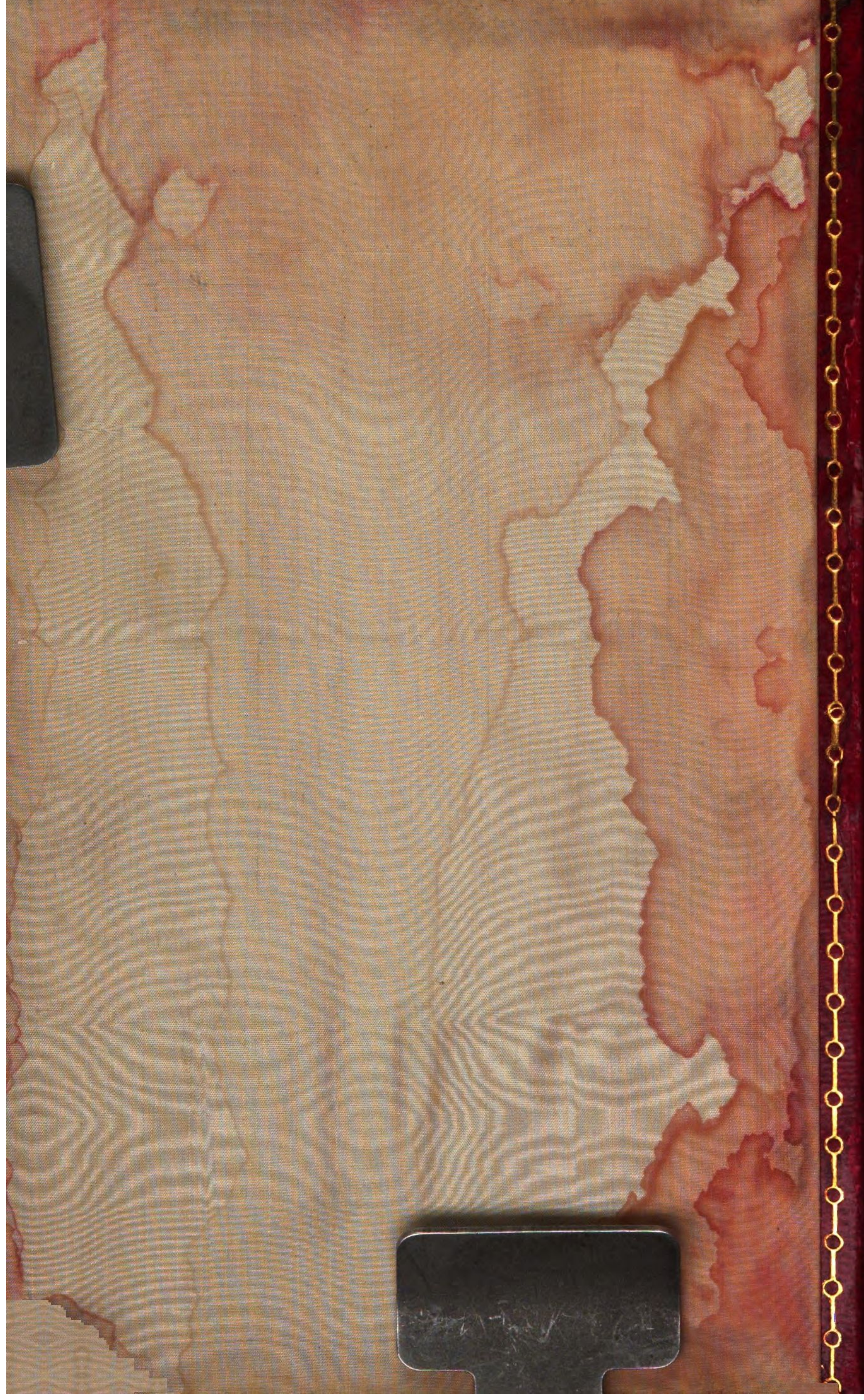
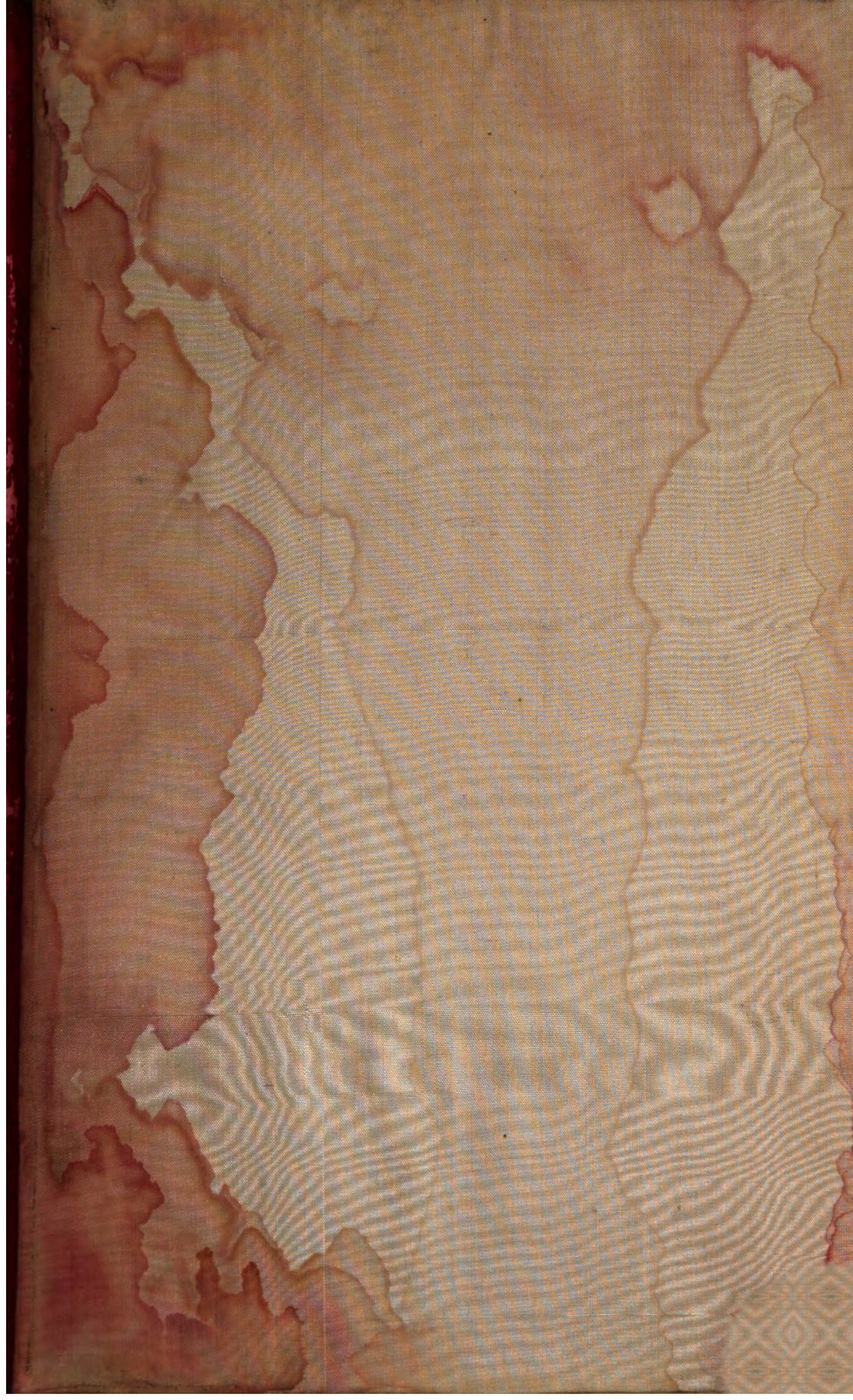

Don. Lud. 137.

ΒΙΒΛΙΟΜΟΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ,

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣΑ ΚΑΙ ΕΚΔΟΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ

A. M. ΑΝΣΕΛΜΟΥ,

Προδ. τ. Φιλ. καὶ Γυμνασιάρχου τοῦ ἐν Ναυπλίᾳ

Β. Γυμνασίου.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ Κ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ.

Ὁδὸς Ἑρμοῦ, ἄνω τῆς Καπνικαρέας.

1842.

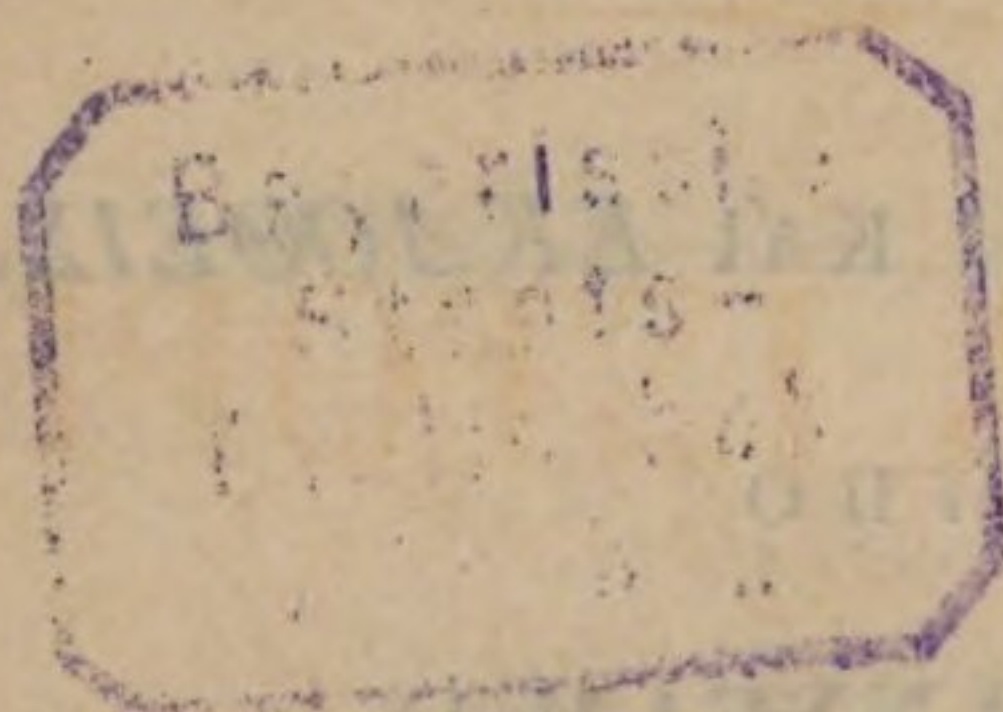
ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΤΗΝ ΕΝ ΤΗ

ΤΗ

ΕΝ ΤΗ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΕΝ ΤΗ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

1843

ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΜΕΡΟΣ Α΄.

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ.

— Δυσὸν γὰρ ὄντων τρόποις πᾶσιν ἀνθρώποις τῆς ἐπὶ τὸ
κρεῖττον μεταθέσεως, τοῦ διὰ τῶν ἰδίων συμπτωμάτων καὶ τοῦ
διὰ τῶν ἀλλοτρίων· ἐναργέστερον μὲν εἶναι συμβαίνει τὸν διὰ
τῶν οἰκείων περιπετειῶν, ἀβλαβέστερον δὲ τὸν διὰ τῶν ἀλλο-
τρίων. Διὸ τὸν μὲν οὐδέποθ' ἐκουσίως αἰστέον, ἐπεὶ μετὰ
μεγάλων πόνων καὶ κινδύνων ποιεῖ τὴν διόρθωσιν· τὸν δὲ αἰεὶ
θεραπευτέον, ἐπεὶ χωρὶς βλάβης ἐστὶ συνιδεῖν ἐν αὐτῷ τὸ βέλτιον·
ἐξ ὧν συνιδόντι καλλίστην παιδείαν ἡγήτεον εἶναι τὴν ἐκ τῆς
πραγματικῆς ἱστορίας περιγιγνομένην ἐμπειρίαν.

Πολυβ. Α, 35.

— Ne virtutes sileantur, utque pravis dictis factisque
ex posteritate et infamia metus sit.

Tacit. Annal. III, 65.

Ο Θ Ω Ν Ι

Τ Ω

ΦΙΛΟΜΟΥΣΩΙ ΒΑΣΙΛΕΙ

Τ Η Σ

ΜΟΥΣΟΤΡΟΦΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

ἀνατίθῃσιν εὐσεβάστως

ΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΑΥΤΗΝ

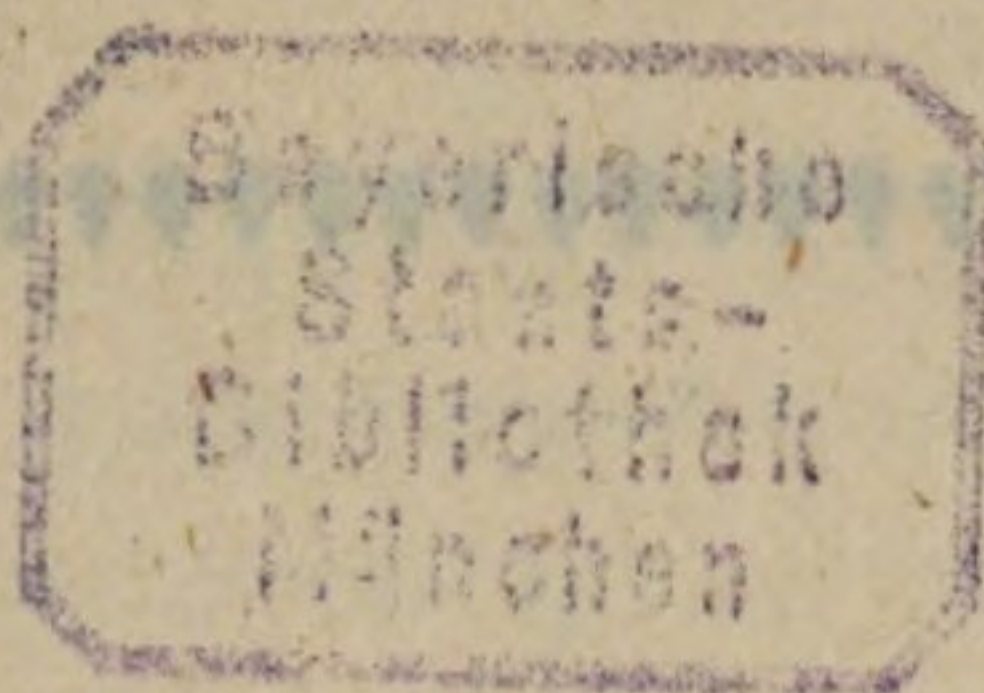
Ὁ Συγγραφεύς.

Mein Herrlicher Vater, ich habe das Buch
des Herrn von Schlegel, das ich Ihnen
Lesebuch in Gymnasien ausgearbeitet und für die
zweiten Lesebuch der alten Geschichte mit Vorzügen
empfehlen, und ich bin so glücklich, Ihnen
Vermehrung und Vervollständigung der für das Gymna-
sial-Lesebuch nöthigen Mittel, als die Geschichte gerade
einer der vorzüglichsten Bildungsmittel der Jugend ist,
und die Ertheilung eines Besonderen, mit Vorzügen
Lesebuch gestützt Unterricht in der Geschichte als
Ausbildungsmittel des Schülers zu empfehlen. Ich bin
Ihnen für die Dedication dieses Buchs so glücklich
Worte, wie auch für die Uebersendung der genannten
Exemplare Meinen Dank auszusprechen, versichere ich
Sie meiner besondern Werthung.

Alten, am 6/18 April 1812.

Ihr ergebener Sohn

OTTO

TOIE QIAOΦPOCIN ANATNICTAI

Herr Director Anselm! Ich habe das Mir übersendete Exemplar des von Ihnen zum Behuf des historischen Unterrichts in Gymnasien ausgearbeiteten und Mir dedizirten Lehrbuches der alten Geschichte mit Vergnügen empfangen, und lobe um so mehr Ihr Bestreben zur Vermehrung und Vervollständigung der für den Gymnasial-Unterricht nöthigen Mittel, als die Geschichte gerade eines der vorzüglichsten Bildungsmittel der Jugend ist, und die Ertheilung eines besonnenen, auf gründliche Lehrbücher gestützten Unterrichts in derselben alle Aufmerksamkeit des Schulmannes verdient. Indem Ich Ihnen für die Dedication dieses Ihres so nützlichen Werkes, wie auch für die Uebersendung des genannten Exemplares Meinen Dank ausspreche, versichere Ich Sie meiner besondern Werthschätzung.

Athen, am 6/18 April 1842.

Ihr wohlgewogener König

OTTO.

Herr Director Maxm. Ich habe das Mir überreichte Exemplar des von Ihnen zum Behuf des historischen Unterrichts in Gymnasien angeschafften und Mir dahin zutheilten Lehrbuches der alten Geschichte mit Vergnügen empfangen, und lobe um so mehr Ihr Bestreben zur Vermehrung und Vervollständigung der für den Gymnasial-Unterricht nöthigen Mittel, als die Geschichte gerade eines der vorzüglichsten Bildungsmittel der Jugend ist, und die Föhrung eines besonnenen, auf gründliche Lehrbücher gestützten Unterrichts in derselben alle Aufmerksamkeit des Schülers verdient. Indem Ich Ihnen für die Dedication dieses Ihnes so nützlichen Werkes, wie auch für die Übersendung des genannten Exemplares Meinen Dank ausspreche, versichere Ich Sie meiner besondern Werthachtung.

Aachen, am 6/18 April 1842.

Ihr wohlgezogener König

OTTO.

ΤΟΙΣ ΦΙΛΟΦΡΟΣΙΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΙΣ.

Ἡ παροῦσα βίβλος εἶναι τέκνον τῆς ἀνάγκης· διότι ἐπιτετραμμένος τὴν παράδοσιν τῆς Γ. Ἱστορίας ἐν τῷ Β. Γυμνασίῳ Ναυπλίας, εὗρον μεγίστας δυσκολίας δι' ἔλλειψιν εὐχρήστου πρὸς τοῦτο συγγράμματος· ἐπειδὴ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τὸ μὲν τοῦ Κάμμερερ, ἐξελληνισθὲν ὑπὸ τοῦ ἐλλογίμου Κυρ. Γ. Γενναδίου, ἐγράφη διὰ μόνα τὰ δευτερεύοντα σχολεῖα· τὸ δὲ τοῦ μακαρίτου Κούμα, δωδεκάτομον ὄν, δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐγχειρίδιον τῆς ἐν γυμνασίοις παραδόσεως τῆς Γ. Ἱστορίας· τὰ δὲ συγγράμματα τοῦ Στ. Κομητᾶ καὶ Α. Σταγειρίτου, περιοριζόμενα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ἀπλὴν διήγησιν τῶν πολιτικῶν συμβάντων, δὲν συντείνουνσι πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐν τοῖς γυμνασίοις διδασκαλίας ταύτης. Οὗτος δὲ εἶναι νὰ μανθάνωσι μὲν οἱ μαθηταὶ τὴν ἀρχῇθεν μέχρι τῶν ἡμερῶν μας κατάστασιν τῶν ἐξεχόντων ἔθνων, ὡς συγκροτοῦντων τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν καὶ ἐπενεργησάντων ἐπ' αὐτῆς· νὰ εἰσάγωνται δὲ καὶ εἰς τὰ προπύλαια τῆς φιλοσοφίας, πραγματικῶς πῶς διδασκόμενοι τὰ ἀξιολογώτατα ἱστορικὰ συμβάντα, μεθ' ὧν συγκαταριθμοῦνται καὶ τὰ πρὸς τὴν φιλολογίαν, καὶ τὴν ἐξημέρωσιν ἐν γένει συντεί-

νοντα· διότι οὕτω παραδιδομένη ἡ ἱστορία καθίσταται ἀληθῶς διδάσκαλος τῆς φρονήσεως, σοφίας καὶ ἀρετῆς. Τοιούτου λοιπὸν ὄντος τοῦ σκοποῦ τῆς ἐν τοῖς γυμνασίοις παραδόσεως τῆς Γ. Ἱστορίας, δὲν ἤμην διόλου ἀμφιρρέπης περὶ τῆς μεθόδου, ἣν ὤφειλον ν' ἀκολουθήσω· διότι εἶναι πρόδηλον, ὅτι ὁ σκοπὸς οὗτος κατορθοῦται ἐντελῶς, ὅταν ἐκτίθωνται αἱ ἀξιολογώταται πράξεις τῶν συγχρόνων ἐθνῶν καὶ πολιτειῶν κατὰ τὴν συνέχειαν μὲν καὶ ἀλληλουχίαν των, διηρημέναι δὲ εἰς διάφορα τμήματα (περιόδους), ὥστε νὰ φαίνωνται ὡς ἐν ποικίλοις μὲν, συνεχομένοις δὲ κρασπέδοις.

Ἄν δὲ καὶ ὑπάρχωσι παρὰ πᾶσι τοῖς Εὐρωπαίοις, καὶ μάλιστα τοῖς Γερμανοῖς, συγγράμματα πολλοῦ ἄξια περὶ Γ. Ἱστορίας· δὲν εὗρον ὁμῶς σύγγραμμα, τὸ ὁποῖον, ἀπλῶς μεταγλωττιζόμενον, ἠδύνατο νὰ φέρῃ εἰς τὸν ὁποῖον προεθέμην σκοπὸν· διότι τὰ μὲν εἶναι διεξοδικὰ ὑπὲρ τὸ δέον, τὰ δὲ δὲν περιλαμβάνουσι μετὰ τῆς πολιτικῆς ἱστορίας καὶ τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἰδίως τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν, τὰ δὲ δὲν ἔκρινα κατάλληλα διὰ τὴν μέθοδόν των, ἢ τὴν ἔποψιν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐκτίθονται ἐν αὐτοῖς τὰ τῆς ἱστορίας. Ὅθεν συνέγραψα τὴν παροῦσαν βίβλον, ἐρανισάμενος ἐξ ἀρίστων γερμανικῶν συγγραμμάτων ὅ,τι συνέβαλλεν εἰς τὸν σκοπὸν μου. Εἶχον δὲ πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ συγγράμματα τοῦ *Poelitz*, *Becker*, *Bredow*, *Lorentz* καὶ τὴν ἱστορίαν

τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων τοῦ Γολδσμίθ· ἐν τοῖς πλείστοις ὅμως ἠκολούθησα τὰ ἱστορικὰ συγγράμματα τοῦ Roelitz.

Ὅσον δὲ περὶ τοῦ ὕφους καὶ τῆς φράσεως τῆς βίβλου, ἐπικαλοῦμαι τὴν συγκατάβασιν τῶν ἀρμοδίων κριτῶν, ἂν καὶ δὲν ἡμέλησα οὐδὲν, ἵνα καταστήσω, τὸ κατ' ἐμέ, τὸ μὲν ὕφος ἀνάλογον τῆς ὕλης καὶ τοῦ σκοποῦ, τὴν δὲ φράσιν εὐληπτον καὶ ὁμαλήν. Εὐχομαι δὲ, νὰ κρίνωσι πάντες περὶ ἀμφοτέρων τόσον φιλοφρόνως, ὅσον ὁ συναδελφός μου Κύρ. Λ. Ἀναστασιάδης, πρὸς τὸν ὁποῖον εὐγνωμονῶ καὶ διὰ πολλὰς περὶ τοῦ λεκτικοῦ τῆς βίβλου εὐστόχους παρατηρήσεις του.

Ὅφείλω τέλος νὰ προσθέσω, ὅτι ἡ ἀνάγκη τῆς ταχείας ἐκδόσεως τῆς βίβλου καὶ αἱ περὶ τὴν ὑπηρεσίαν μου ἀσχολίαι δὲν μοι ἐπέτρεψαν, νὰ διασκευάσω, καθ' ἃ ἐπεθύμουν, τὸν ἐκδιδόμενον ἤδη πρῶτον τόμον· ὑπόσχομαι δὲ, ὅτι θέλω καταστήσει αὐτὸν ἐντελέστερον, ἂν ποτε κριθῇ ἀναγκαία δευτέρα ἔκδοσις αὐτοῦ.

Ἐγγραψα ἐν Ναυπλίᾳ τῇ 25 Ἰανουαρίου 1842.

ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ λαῷ τοῦ κυρίου
τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἐλεοῦσι

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Ἰωάννης ἐπὶ τῇ πόλει καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ
ἐκ τῆς πόλεως καὶ τῆς ἐκκλησίας
τοῦ κυρίου καὶ τοῦ λαοῦ
τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἐλεοῦσι
τοῦ κυρίου καὶ τοῦ λαοῦ
τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἐλεοῦσι
τοῦ κυρίου καὶ τοῦ λαοῦ
τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἐλεοῦσι
τοῦ κυρίου καὶ τοῦ λαοῦ
τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἐλεοῦσι

Ὁ κύριος καὶ ὁ λαὸς
τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἐλεοῦσι
τοῦ κυρίου καὶ τοῦ λαοῦ
τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἐλεοῦσι
τοῦ κυρίου καὶ τοῦ λαοῦ
τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἐλεοῦσι
τοῦ κυρίου καὶ τοῦ λαοῦ
τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἐλεοῦσι
τοῦ κυρίου καὶ τοῦ λαοῦ
τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἐλεοῦσι

Ἰωάννης ἐπὶ τῇ πόλει καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ
ἐκ τῆς πόλεως καὶ τῆς ἐκκλησίας
τοῦ κυρίου καὶ τοῦ λαοῦ
τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἐλεοῦσι
τοῦ κυρίου καὶ τοῦ λαοῦ
τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἐλεοῦσι
τοῦ κυρίου καὶ τοῦ λαοῦ
τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἐλεοῦσι
τοῦ κυρίου καὶ τοῦ λαοῦ
τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἐλεοῦσι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

§ 1. ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ λέγεται ἡ μετ' ἐπιστημονικῆς τάξεως διήγησις καὶ ἀνάπτυξις τῶν ἀξιωμανημονεύτων καὶ ἀξιοπίστων συμβάντων, ὅσα διεκόσμησαν ἢ μετέβαλον τὴν κοινωνικὴν τῶν ἀνθρώπων κατάστασιν.

Ὅθεν οὔτε ἡ γῆ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ζῶμεν, οὔτε ἡ θάλασσα, ἡ ὁποία μᾶς περικυκλοῖ, οὔτε τὰ συγκατοικοῦντα μεθ' ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς ζῶα κατέχουσι τόπον εἰς τὰς πολυαρίθμους σελίδας τῆς γενικῆς ἱστορίας. Ἐκ δὲ τῶν γενομένων καὶ γινομένων ἐν αὐτῇ μεταβολῶν ἐξετάζονται μόνον αἱ ἐπενεχθεῖσαι διὰ τῆς ἀνθρωπίνης χειρός. Αἱ λοιπαὶ ὁμῶς εἶναι ἄσχετοι πρὸς τὴν τύχην καὶ πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἢ ἀνήκουσιν εἰς χρόνους κεκαλυμμένους ὑπὸ μυθικοῦ σκότους· οἷον ἡ ἀπόρρηξις τῆς Σικελίας ἀπὸ τῆς Νεαπόλεως, τῆς Βρετανίας ἀπὸ τῆς Γαλλίας, κτλ.

Ἡ δὲ ἀξιόπιστος ἱστορία ἄρχεται ἀπὸ τῆς εὐρέσεως τῆς γραφῆς, ἥτις κατ' ἀρχὰς ἦν συμβολικὴ. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τὰ γινόμενα διεφυλάττοντο διὰ τῆς μνήμης μόνον. Ἀλλ' ἂν καὶ εἰς τὴν νεαρὰν τῆς ἀνθρωπότητος ἡλικίαν ἡ μνημονικὴ δύναμις ἦν ἰσχυροτέρα καὶ πιστοτέρα, ἢ νῦν, πολλὰ ὁμῶς συμβάντα ἢ ἀνεμίγνυντο μετ' ἄλλων, ἢ ἀνοθεύοντο, ἢ τέλος ἐλησμονοῦντο διόλου.

§ 2. Ἡ γενικὴ ἱστορία ἀναφέρει μόνον τὰ γενικώτερα καὶ ἐπισημότερα συμβάντα μὴ δυναμένη ν' ἀναπτύξῃ τὰς λεπτομερείας αὐτῶν. Παραδέχεται δὲ καὶ συμβεβηκότα μερικά, ὅταν ἔχωσιν ὁποιανδήποτε ἐπενέργησιν ἐπὶ τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῆς ἀνθρωπότητος. Οὕτως ἐνίοτε ὁλόκληρα ἔθνη μόλις ἀναφέρονται εἰς τὴν γενικὴν ἱστορίαν, ἐν ᾧ ἄτομά τινα δοξάζονται ἢ βλασφημοῦνται παρ' αὐτῆς.

§ 3. Αἱ πηγαὶ τῆς γενικῆς ἱστορίας εἶναι·

α'. Μῦθοι, ἢ διηγήσεις διατηρηθεῖσαι πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς γραφῆς διὰ προφορικῆς παραδόσεως.

β'. Ἱστορικὰ ἄσματα.

γ'. Μνημεῖα, οἷον ἡ συμβολικὴ γραφή, τὰ ἱερογλυφικά, ἐπιγραφαί, ἄζονες, μνημόσυνα, νομίσματα, χειροτεχνήματα κτλ.

δ'. Σύγχρονοι συγγραφεῖς.

ε'. Μεταγενέστεροι συγγραφεῖς.

§ 4. Ἐπειδὴ ἡ πρὸ τῆς συστάσεως τῆς κοινωνίας κατάστασις τῶν ἀνθρώπων δὲν εἶναι ἐπιδεκτικὴ ἱστορικῆς ἐρεῦνης, ἡ βεβαία ἱστορία ἄρχεται ἀπὸ τῆς συστάσεως τῶν πολιτειῶν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ πολιτεῖαι παριστῶσι διπλὴν ἐνέργειαν, τὴν κατὰ τὰ ἔσω, καὶ τὴν κατὰ τὰ ἔξω, διὰ τοῦτο ἡ γενικὴ ἱστορία ἐκθέτει τὰ ἀξιόλογα καὶ ἀξιόπιστα συμβάντα, δι' ὧν δηλοῦται τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν τῶν πολιτειῶν. Καὶ εἰς μὲν τὸ ἐσωτερικὸν τῶν πολιτειῶν ἀνάγονται ἡ γεωγραφικὴ θέσις, ἡ γῆ, τὸ κλίμα, ὁ πληθυσμὸς, ἡ ἐξημέρωσις τῶν ἐθνῶν κατὰ τὴν γεωργίαν, βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον, τὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας, ὁ ἐξ αὐτῆς γινόμενος ἐθνικὸς χαρακτήρ, αἱ θεομωθεσίαι, ἡ κυβέρνησις καὶ διοικήσεις.

Εἰς τὰς περὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ τῶν ἐπικρατειῶν σκέψεις

ἐξετάζεται, ἂν αὐταὶ ᾖναι γεωργικαὶ, ἐμπορικαὶ ἢ κατακτητικαί· ποίαν τάξιν κατέχουσιν μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἐπικρατειῶν, καὶ ποίας σχέσεις ἔχουσι πρὸς αὐτάς.

Ἐπὶ τῆς ὕλης ταύτης στηρίζεται ἡ περὶ ἰσχύος καὶ δυνάμεως τῶν ἐπικρατειῶν κρίσις, καὶ εἰς αὐτὴν ἀνατρέχομεν ἐξηγοῦντες τὰ αἷτια τῆς εὐημερίας, ὡς καὶ τῆς παρακμῆς καὶ τῆς καταστροφῆς αὐτῶν.

§ 5. Δι' ἀπαιτούμεναι γνῶσεις αἱ ἀπαιτούμεναι πρὸς τὴν μετ' ἐπιδόσεως πραγματείαν τῆς γενικῆς ἱστορίας εἶναι·

α'. Ἡ γνῶσις τῶν ἱστορικῶν πηγῶν, καὶ ἡ κριτικὴ αὐτῶν.

β'. Ἡ γεωγραφία, ἥτις διδάσκει τὴν φυσικὴν καὶ πολιτικὴν, παρελθοῦσάν τε καὶ ἐνεστῶσαν μορφήν καὶ διαίρεσιν τῆς γῆς καὶ τῶν χωρῶν αὐτῆς. Διαίρεται δὲ εἰς μαθηματικὴν, φυσικὴν καὶ πολιτικὴν, ἡ δὲ τελευταία ὑποδιαίρεται εἰς ἀρχαίαν καὶ νέαν γεωγραφίαν.

γ'. Ἡ ἀρχαιολογία καὶ καταστατικὴ, αἵτινες παριστάνουσιν ἅπαντα τὰ μέρη τῆς πολιτικῆς, οἰκιακῆς, στρατιωτικῆς, ἐπιστημονικῆς, βιομηχανικῆς καὶ θρησκευτικῆς καταστάσεως, ἡ μὲν τῶν ἀρχαίων, ἡ δὲ τῶν νῦν πολιτειῶν.

δ'. Ἡ χρονολογία, ἥτις ἀριθμεῖ καὶ διαίρει τὸν χρόνον. Δι' ἐκείνην συνηθέστεραι καὶ μᾶλλον γνωσταὶ χρονολογίαι εἶναι αἱ ἀκόλουθοι·

1. Ἡ ἀπὸ κτίσεως κόσμου, καθ' ἣν χρονολογοῦσιν οἱ Ἑβραῖοι.

2. Ἡ τῶν Ἑλλήνων κατ' Ὀλυμπιάδας, ἥγουν ἀπὸ τῆς μονίμου συστάσεως τῶν Ὀλυμπίων τῆς κατὰ τὸ 776 πρὸ Χριστοῦ. Οἱ Ἕλληνες κατ' ἀρχὰς δὲν εἶχον οὔτε ἐπικρατοῦσαν ἐν πάσαις ταῖς πολιτείαις διαίρεσιν τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ τῶν μηνῶν, οὔτ' ἐποχὴν, γενικῶς παραδεχθεῖσαν, ἀφ' ἧς ἐχρονο-

λόγουν· ἀλλ' ἐκάστη πολιτεία ἡρίθμει τὰ ἔτη κατὰ τὰς πολι-
 τικὰς ἀρχάς της. Οὕτως ἐχρονολόγουν εἰς μὲν τὰς Ἀθήνας
 κατὰ τοὺς βασιλεῖς, καὶ μετὰ ταῦτα κατὰ τοὺς ἀρχοντας,
 ὅθεν « ἀρχων ἐπώνυμος »· εἰς δὲ τὴν Σπάρτην κατὰ τοὺς
 ἐφόρους, καὶ εἰς Ἄργος κατὰ τὰς ἱερείας τῆς Ἥρας. Διὸ
 καὶ οἱ πρῶτοι ἱστοριογράφοι ἐχρονολόγουν, ὁ μὲν Ἡρόδοτος
 κατὰ γενεάς, ὁ δὲ Θουκυδίδης κατ' ἐνιαυτοὺς τοῦ Πελοπον-
 νησιακοῦ πολέμου, καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ἀπὸ δὲ τῆς συστάσεως
 τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων ἤρξαντο τῆς κατ' Ὀλυμπιάδας χρο-
 νολογίας περιλαμβανούσας τετραετὲς διάστημα, ἡ ὁποία χρο-
 νολογία κατέστη γενικὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ ἔτος 400
 πρὸ Χριστοῦ. Ὁ πρῶτος ἱστοριογράφος Ἕλλην, ὅστις μετε-
 χειρίσθη τὴν κατ' Ὀλυμπιάδας χρονολογίαν, ἦν κατὰ τὴν
 μαρτυρίαν τοῦ Πολυβίου ὁ Τίμαιος, ζήσας κατὰ τὴν ἐποχὴν
 τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὸ δὲ παράδειγμα αὐτοῦ ἠκολούθησεν ὁ
 Πολύβιος καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης. Ἐνίοτε ἐχρονολόγουν οἱ
 Ἕλληνες καὶ κατὰ τὰ Πύθια, ἢ τοὺς Πυθικοὺς ἀγῶνας, πανη-
 γυριζομένους πρὸς τιμὴν τοῦ Πυθίου. Ἀπόλλωνος ἀνὰ πᾶσαν
 τετραετίαν πλησίον τῶν Δελφῶν, ἢ κατὰ τὰ Ἰσθμια, ἤγουν
 τοὺς ἐν τῷ Ἰσθμῷ τῆς Κορίνθου ἀνὰ πᾶσαν τριετίαν τελου-
 μένους ἀγῶνας, ἢ τέλος κατὰ τὰ Νέμεα, περιλαμβάνοντα
 ὡσαύτως τριετὲς διάστημα.

Ἡ ἐντελεστέρα χρονικὴ διαίρεσις τῶν Ἑλλήνων ἦν ἡ λεγο-
 μένη περίοδος τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπὸ Καλίππου. Ἡ περίοδος
 αὕτη περιελάμβανε τέσσαρας μετωνικοὺς κύκλους, ἤγουν
 76 ἐνιαυτοὺς ἀφαιρουμένης μιᾶς ἡμέρας. Εἶναι δὲ ἡ περίο-
 δος αὕτη ἡ ἀκριβεστέρα πασῶν τῶν ἀρχαίων χρονικῶν διαι-
 ρέσεων, καὶ προσεγγίζει πρὸς τὸ παραδεχθὲν ὑπὸ Ἰουλίου
 Καίσαρος χρονικὸν σύστημα, διότι κατ' αὐτὴν εἰς διάστημα

76 ἐνιαυτῶν πλεονάζουσι μόνον 14 ὥραι. Στηρίζεται δὲ ἡ περίοδος τοῦ Καλίππου ἐπὶ τῆς χρονικῆς διαιρέσεως τοῦ Μέτωνος, ὅστις διορθώσας τὴν χρονολογίαν τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸ 432 πρὸ Χριστοῦ, ἥτις ἔκτοτε ἐκαλεῖτο ἐννεακαίδεκαετηρίδες, συνέταξε χρονολογικὸν κύκλον ἐξ 6940 ἡμερῶν ἢ 19 ἐνιαυτῶν, καὶ ὥρισε κατ' αὐτὸν τὸν ἡλιακὸν ἐνιαυτὸν ἐκ $365 \frac{5}{10}$, τὸν δὲ σεληνιακὸν ἐκ 354 ἡμερῶν καὶ 9 ὥρων.

Οἱ δὲ μῆνες, διαιρούμενοι κατὰ τὰς τέσσαρας ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐλέγοντο· ἐκατομβαιῶν (περὶ τροπὰς θερινὰς), μεταγειτριῶν, βοηδρομιῶν, μαϊμακτηριῶν, πυανεψιῶν, ποσειδεῶν (πρὸ τροπῶν)· γαμηλιῶν (περὶ τροπὰς χειμερινὰς, ἢ μετὰ τροπὰς), ἀκθεστηριῶν, ἐλαφηβολιῶν (τελευτῶντος τοῦ χειμῶνος, ἄρ. α. ἡρι)· μουτυχιῶν, θαρρηλιῶν, σκιροφοριῶν (πρὸ τροπῶν μικρῶν). Εἶχον δὲ οἱ μῆνες ἐναλλάξ ἀνὰ 30 καὶ 29 ἡμέρας· εἰς δὲ τὸν ἐμβόλιμον ἐνιαυτὸν προσετίθετο καὶ ἄλλος ποσειδεῶν ἐκ 30 ἡμερῶν. Ἐκαστος μὲν διηρεῖτο εἰς τρεῖς δεκάδας· μηνὸς ἰσταμένου ἢ ἀρχομένου, μηνὸς μεσοῦντος, καὶ μηνὸς φθινοῦτος ἢ πανομένου. Ἡ πρώτη τοῦ μηνὸς ἐλέγετο ροιμηγία· τὰς δὲ λοιπὰς τῆς πρώτης καὶ δευτέρας δεκάδος ἡμέρας ἐμέτρουν, ἀπὸ μὲν τῆς 1 μέχρι τῆς 10 προστίθοντες· μηνὸς ἀρχομένου, μεσοῦντος, ἢ, κατὰ τὴν δευτέραν δεκάδα, ἐπὶ δεκάδι· εἰς δὲ τὴν τρίτην δεκάδα ἐμέτρουν ἐπ' εἰκάδι, ἢ, καθὼς οἱ Ῥωμαῖοι, ἔμπαλιν. Ἡ 21 ἐλέγετο δεκάτῃ μηνὸς φθινοῦτος, ἢ δὲ τελευταία, ἔρη καὶ κέα.

3. Ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης, συμπιπτούσης μὲ τὸ ἔτος 753 πρὸ Χριστοῦ. Περὶ δὲ τῆς κατ' ἐνιαυτοὺς χρονολογίας, ἢ ἐντελεστέρα χρονικὴ διαίρεσις τῶν

Ῥωμαίων ἦν ἡ εἰσαχθεῖσα ὑπὸ Ἰουλίου Καίσαρος, καθ' ἣν ὁ πολιτικὸς ἐνιαυτὸς περιλαμβάνει 365 ἡμέρας, παρεμβال-
λομένης μιᾶς ἡμέρας ἀνὰ πᾶσαν τετραετίαν. Τὰς δὲ ἡμέρας
τοῦ μηνὸς ἡρίθμουν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τρεῖς διαιρέσεις, τῶν
ὁποίων ἡ μὲν ἐλέγετο *Calendae* (πρώτη τοῦ μηνὸς)· ἡ δὲ
Idus (εἰς μὲν τὸν Μάρτιον, Μάϊον, Ἰούλιον καὶ Ὀκτώβριον
ἡ δεκάτη πέμπτη, εἰς δὲ τοὺς λοιποὺς μῆνας ἡ δεκάτη τρί-
τη)· ἡ δὲ *Nonae* (ἡ ἐννάτη πρὸ τῶν *Idus*). Ἀπὸ δὲ τῶν
Idus ἡρίθμουν ἑμπαλιν λογιζομένης καὶ τῆς ἀφ' ἧς ἡρίθμουν
ἡμέρας.

4. Ἡ ἀπὸ γεννήσεως Χριστοῦ, ἡ πρὸ καὶ μετὰ Χριστόν·
κατὰ δὲ τὰς νεωτέρας ἱστορικὰς ἐρεῦνας ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη
κατὰ τὸ ἔτος 4181 ἀπὸ κτίσεως κόσμου.

5. Ἡ τῶν Μωαμεθανῶν κατὰ τὴν Ἐγίραν, ἡ τὴν τοῦ
Μωάμεθ φυγὴν ἐκ τῆς Μέκκας εἰς τὴν Μέδιναν, ἥτις συνέβη
τὴν 4 Ἰουλίου 622 μετὰ Χριστόν.

ὑπάρχουσι δὲ, πλὴν τῶν προεκτεθεισῶν, καὶ ἄλλαι χρονο-
λογίαι, ὡς ἡ ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, κτλ. Πρὸς δὲ ἔδιδον
κατὰ καιροὺς καὶ ἀξιόλογα ἐθνικὰ συμβάντα, ἡ ἡ διάρκεια
τῆς κυβερνήσεως τῶν Μεγάλων ἀφορμὴν ἰδίας χρονολογίας.
Οὕτως οἱ Ἑβραῖοι ἐχρονολόγουν ἀπὸ τῆς ἐξόδου ἐξ Αἰγύπτου,
ἀπὸ τῆς κτίσεως τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, ἀπὸ τῆς κατα-
στροφῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς ὑπάτους·
οἱ δὲ Ἕλληνες ἀπὸ Κέκροπος, ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῆς
Τροίας, κατὰ τοὺς ἐν Ἀθήναις ἄρχοντας κτλ., καὶ οἱ Ῥωμαῖοι
κατὰ τοὺς ὑπάτους, καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν αὐτοκρα-
τόρων.

Περὶ δὲ τῆς κατ' ἐνιαυτοὺς καὶ μῆνας διαιρέσεως τοῦ
χρόνου ἐπικρατοῦσιν ἤδη δύο συστήματα, ἐξ ὧν τὸ μὲν

εἰσῆχθη ὑπὸ Ἰουλίου Καίσαρος κατὰ τὸ 47 πρὸ Χριστοῦ ἐπὶ τῶν ἀστρονομικῶν καταλογισμῶν Δωσιγέτους τοῦ Ἀλεξανδρέως· τὸ δὲ εἰσῆχθη ὑπὸ τοῦ Πάπα Γρηγορίου κατὰ τὸ 1582. Τὰ δύο μηνολόγια παραβαλλόμενα σήμερον ἐμφαίνουσι διαφορὰν 12 ἡμερῶν.

§ 6. Βοηθητικαὶ τῆς γενικῆς ἱστορίας ἐπιστῆμαι εἶναι·

α'. Ἡ γενεαλογία, ἥτις πραγματεύεται τὴν καταγωγὴν, συγγένειαν καὶ τύχην τῶν ἐπιστημοτέρων οἰκογενειῶν.

β'. Ἡ νομισματικὴ, ἐξετάζουσα τὰ περὶ παλαιῶν καὶ νέων νομισμάτων, τὰ ὅποια εἶναι ἐνίοτε πολλοῦ ἄξια εἰς τὴν ἱστορίαν.

γ'. Ἡ διπλωματικὴ (κατὰ τὴν ἀκριβῆ καὶ κυρίαν σημασίαν της), ἥτις διδάσκει τὸ ἀναγινώσκειν καὶ ἐννοεῖν τὰ ἱστορικὰ ἔγγραφα, ὡς καὶ τὸ ἐξετάζειν τὴν γνησιότητα αὐτῶν.

δ'. Ἡ γνῶσις τῶν παρυσήμων, τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν σφραγίδων.

§ 7. Συγγενεῖς τῆς γενικῆς ἱστορίας ἐπιστῆμαι εἶναι·

α'. Ἡ ἐθνογραφία ἢ ἐθνολογία, ἥτις καταγίνεται περὶ τὴν φυσικὴν διαφορὰν τῶν τῆς ἀνθρωπότητος γενῶν, καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλα διαφορὰς καὶ ὁμοιότητας τῶν ἐθνῶν. Εἰς αὐτὴν παριστάνονται τὰ ἔθνη κατὰ τὸ χρῶμα, τὴν ἀρχικὴν κατοικίαν, τὰς γλώσσας, τὰ ἥθη, τὰς θεσμοθεσίας, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς γῆς ἐξάπλωσιν αὐτῶν.

β'. Ἡ εἰδικὴ ἱστορία, ἔργον ἔχουσα τὴν ἐκθεσιν τῶν περὶ πολιτείας τινὰ κατὰ μέρος γενομένων πραγμάτων.

γ'. Ἡ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ ἀναφερομένου εἰς τὸν δημόσιον καὶ οἰκιακὸν βίον, καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας. Διαιρεῖται δὲ ὁ πολιτισμὸς εἰς τρία μέρη, ἐξ ὧν τὸ μὲν περιλαμβάνει τὰς νοητικὰς, τὸ δὲ τὰς αἰσθηματικὰς, τὸ δὲ

τρίτον τὰς ἠθικὰς δυνάμεις καὶ διαθέσεις τῶν ἔθνων. Καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον μῆρος ἀνάγεται ἡ ἱστορία τῆς φιλολογίας καὶ τῶν ἐπιστημῶν, εἰς δὲ τὸ δεύτερον ἡ ἱστορία τῶν τεχνῶν, καὶ εἰς τὸ τρίτον ἡ ἱστορία τῶν ἠθῶν, τῆς θρησκείας ἐν γένει, τῶν ὑπαρχουσῶν αἱρέσεων αὐτῆς, ὡς καὶ τῶν θεσμοθεσιῶν, τῆς νομοθεσίας, τῆς οἰκονομίας καὶ οἰκονομικῆς διαχειρίσεως, τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς διοικήσεως ἐν γένει.

§ 8. Τὰ διδόμενα τῆς ἱστορίας δὲν ὑπόκεινται μὲν εἰς ἀλλοιωσεις, ὑπάρχουσιν ὅμως διάφοροι τρόποι ἢ μέθοδοι, καθ' ἃς τὰ ἱστορικὰ συμβάντα παριστάνονται. Αἱ ἱστορικαὶ μέθοδοι αὗται εἶναι αἱ ἀκόλουθοι.

α'. Ἡ γεωγραφικὴ ὁρμωμένη ἀπὸ τῆς πρώην ἢ νῦν πολιτικῆς διαιρέσεως τῆς γῆς εἰς ἐπικρατείας, καὶ προσάπτουσα εἰς αὐτὴν τὴν ἔκθεσιν τῶν ἱστορικῶν συμβάντων. Ἡ μέθοδος αὕτη ἀρμόζει μᾶλλον εἰς τὴν στοιχειώδη διδασκαλίαν, καθότι τῆς μελέτης τῆς ἱστορίας πρέπει νὰ προηγῇται ἡ παράδοσις τῆς γεωγραφίας.

β'. Ἡ χρονολογικὴ ὁδηγουμένη εἰς τὰς ἱστορικὰς ἐκθέσεις ὑπὸ τῆς τακτικῆς συνεχείας τῶν ἐτῶν καὶ αἰώνων.

γ'. Ἡ ἐθνογραφικὴ, ἥτις παριστάνει εἰς διωρισμένους περιόδους τὴν ἱστορίαν ἐκάστου ἔθνους καὶ ἐκάστης πολιτείας, ὅσον τὸ δυνατόν ἀσχέτως πρὸς τὰ λοιπὰ σύγχρονα ἔθνη.

δ'. Ἡ συγχρονιστικὴ συντάττουσα χρονολογικῶς τὰ καθ' ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος σύγχρονα συμβάντα ἐκάστης περιόδου.

ε'. Ἡ πραγματικὴ ἀποβλέπουσα πρὸ πάντων εἰς τὴν ἐσωτερικὴν συνάφειαν τῶν συμβάντων, καὶ παρεμβάλλουσα εἰς τὴν ἔκθεσιν αὐτῶν ψυχολογικὰς καὶ πολιτικὰς σκέψεις.

ς'. Ἡ πολιτικὴ, ἥτις στηριζομένη εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς

πραγματικῆς μεθόδου ἐμφαίνει τὰς τε κατὰ τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν ἐνεργείας τῶν ἐκλιπουσῶν καὶ τῶν ὑπαρχουσῶν ἔτι ἐπικρατειῶν.

§ 9. Ἐκ τῶν λεχθέντων γίνεται δῆλον, πόσον εἶναι περιεκτικὴ, ὑψηλὴ καὶ ὠφέλιμος ἡ ἐπιστήμη τῆς γενικῆς ιστορίας· καθότι ἄνευ αὐτῆς ἀδύνατον, ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀποκτήσῃ ἀληθῆ παιδείαν, νὰ γνωρίσῃ τὰ δικαιώματα καὶ τὰ χρέη, τὰ ὅποια ἔχει ὡς μέλος τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ τὴν παρελθοῦσαν καὶ τὴν ἐνεστῶσαν κατάστασιν αὐτῆς. Ἡ γενικὴ ιστορία ῥυθμίζει νοῦν καὶ καρδίαν, διότι ποτὲ μὲν ἀποτρέπει ἀπὸ τῶν κακῶν πράξεων ἐμφαίνουσα τὴν πηγὴν, καὶ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὴν ποινὴν αὐτῶν, ποτὲ δὲ συνίστησι τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην, διὰ τῶν ὁποίων κατωρθώθησαν καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας τοσαῦτα σωτήρια κατορθώματα· ὑποθάλλει δὲ καὶ τὴν θρησκευτικὴν πίστιν καὶ ὑποταγὴν φανεροῦσα τὸ ἀσθενὲς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, μάτχιον τῶν ἐπιχειρήσεών του.

Διὰ ν' ἀπολαύσῃ δέ τις τῶν ὠφελειῶν τούτων, δὲν ἀρκεῖ νὰ γνωρίσῃ τὴν χρονολογίαν τῶν συμβάντων, καὶ τὰ ὀνόματα τὰ ἐξυμνούμενα διὰ τῆς ιστορίας, ἀλλ' ἀνάγκη πᾶσα νὰ πραγματεύηται τὴν ιστορίαν φιλοσοφικῶς, ἐξετάζων μετὰ προσοχῆς τὴν πηγὴν, τὴν συνάφειαν καὶ τὰς συνεπείας τῶν πράξεων καὶ συμβάντων· διότι, ἐν ᾧ ὁ ἀμύητος δὲν βλέπει εἰς τὰς ἐκθέσεις τῆς γενικῆς ιστορίας εἰμὴ ὀνόματα καὶ ἀριθμοὺς, ὁ μεμυημένος τὴν ἐπιστήμην ἀνευρίσκει ἀνεκτιμήτους ἀληθείας, ἱκανὰς νὰ λύσωσι τὰ σπουδαιότατα προβλήματα τῆς ἐνεστώσης ἐποχῆς, καὶ νὰ ὑποδείξωσι τὴν μέλλουσαν τύχην τῶν ἐθνῶν.

§ 10. Συμβάντα, τὰ ὅποια ἐπήνεγκαν προφανῆ τινα με-

ταβολήν εἰς τὴν κατάστασιν μιᾶς ἢ τινῶν πολιτειῶν, λέγονται ἐποχαί, οἷον ἡ σύστασις τοῦ Καλιφάτου, ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν, ὁ τριακονταετής πόλεμος κτλ. Ὅσα δὲ ἐγένοντο αἷτια γενικῆς τινος μεταβολῆς καὶ νέων πολιτικῶν διακρίσεων καὶ συστημάτων, ἢ μεταξὺ ὅλων τῶν ἐθνῶν, ἢ μεταξὺ τῶν ἰσχυροτέρων καὶ μᾶλλον πεπολισμένων, λέγονται περίοδοι, οἷον ἡ καταστροφή τῆς δυτικῆς αὐτοκρατορίας τῶν Ῥωμαίων.

§ 11. Ἄπασα ἡ ὕλη τῆς γενικῆς ἱστορίας διαιρεῖται γενικώτερον μὲν εἰς τρία μέρη, τοῦτέστιν εἰς τὴν ἀρχαίαν, μέσην, καὶ τὴν νέαν, εἰδικώτερον δὲ εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας ὀκτὼ περιόδους.

1. ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ.

Α. Περίοδος, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι Κύρου τοῦ Πέρσου (ὡς ἔγγιστα μέχρι τοῦ ἔτους 560 πρὸ Χριστοῦ).

Β'. Περίοδος, ἀπὸ Κύρου τοῦ Πέρσου μέχρις Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα (ἀπὸ 560 μέχρι 330 πρὸ Χριστοῦ).

Γ'. Περίοδος, ἀπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα μέχρις Αὐγούστου Καίσαρος (ἀπὸ 330 μέχρι 30 πρὸ Χριστοῦ.)

Δ'. Περίοδος, ἀπὸ Αὐγούστου Καίσαρος μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς δυτικῆς Αὐτοκρατορίας τῶν Ῥωμαίων (ἀπὸ 30 πρὸ Χριστοῦ μέχρι 476 μετὰ Χριστόν).

2. ΜΕΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

Ε'. Περίοδος, ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς Δυτικῆς Αὐτοκρατορίας τῶν Ῥωμαίων μέχρι Καρόλου τοῦ Μεγάλου (ἀπὸ 476 μέχρι 768 μετὰ Χριστόν).

ΣΤ'. Περίοδος, ἀπὸ Καρόλου τοῦ Μεγάλου μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς (ἀπὸ 768 μέχρι 1492),

3. ΝΕΑ ΙΣΤΟΡΙΑ.

Ζ'. Ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς μέχρι τῆς τῶν Γάλλων ἐπαραστάσεως (ἀπὸ 1492 μέχρι 1789 μετὰ Χρ.)

Η'. Περίοδος, ἀπὸ τῆς τῶν Γάλλων ἐπαραστάσεως μέχρι σήμερον (ἀπὸ 1789 μέχρι 1840).

§ 12. Πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν τῆς ἀρχαίας ιστορίας συμβάντων θέλομεν ἐξετάσει ἐν συνόψει τὰς ἀξιολογωτέρας ιστορικὰς πηγὰς αὐτῆς.

Εἰς τοὺς Αἰγυπτίους εὐρίσκομεν κατὰ πρῶτον ιστορικὴν τινα βᾶσιν. Πολλὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον συμβάντα ἐνεχαράττοντο εἰς τὰς πυραμίδας καὶ τοὺς ὀβελίσκους διὰ ἱερογλυφικῶν συμβόλων, τὰ ὅποια ἐσχάτως, μετὰξὺ ἄλλων, ἐξήγησεν εὐστόχως ὁ Γάλλος Champollion. Ὁ Μανέθων, ἱερεὺς καὶ συγγραφεὺς Αἰγύπτιος, ἀκμάσας ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου (260 πρὸ Χριστοῦ) ἔγραψε μὲν διάφορα ιστορικὰ καὶ τλ. συγγράμματα, ἐξ αὐτῶν δ' ἐσώθησαν μόνον ἀποσπάσματα τινὰ τῆς Αἰγυπτιακῆς ιστορίας συλλεχθέντα ὑπὸ Γεωργίου Συγκέλου.

Ἀναφέρουσι δὲ περὶ ιστορίας τῆς Αἰγύπτου καὶ ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Στράβων, ὁ Διόδωρος καὶ λοιποί.

Παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἐφάνη τὸ πρῶτον ἀληθῶς ιστορικὸν σύγγραμμα· ὁ Μωϋσῆς ἐλευθερώσας τὸν λαόν του ἀπὸ τῆς δουλείας τῶν Φαραὼ συνέγραψε τὰ ιστορικὰ συμβάντα τὰ ἀπὸ γενέσεως κόσμου μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἄλλοι συγγραφεῖς Ἰουδαῖοι συνεπλήρωσαν τὴν παλαιὰν Διαθήκην μέχρις Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς καὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος (217 πρὸ Χριστοῦ).

Πρὸς δὲ ἔγραψαν περὶ Ἰουδαίων ὁ Διόδωρος, Δίων ὁ Κάσσιος, Στράβων, Τάκιτος καὶ Ἰουστῖνος.

Τῆς ἱστορίας τῶν Φοινίκων δὲν ὑπάρχουσι παρὰ τεμάχια τῶν 9 βιβλίων τοῦ Σαγχωνιάθωτος. Τίς δὲ ἦν οὗτος, καὶ πότε ἔζησεν, ἀγνοεῖται. Τινὲς ἀναφέρουσι περὶ αὐτοῦ, ὡς ἱερέως τῶν Φοινίκων, καὶ συγχρόνου Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Συνέγραψε δὲ Φοινικιστὶ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῆς πολιτικῆς καὶ θρησκείας τῶν παλαιῶν Φοινίκων καὶ Αἰγυπτίων, τὴν ὁποίαν Φίλων ὁ Βίβλιος (200 πρὸ Χριστοῦ) μετέφρασεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν· λείψανα αὐτῆς σώζονται παρ' Εὐσεβίου καὶ Πορφυρίου.

Ἀναφέρουσι δὲ περὶ Φοινίκων καὶ αἱ ἱεραὶ βίβλοι τῶν Ἑβραίων, ὁ Ἡρόδοτος, Διόδωρος, Στράβων, Ἰουστῖνος καὶ Κούρτιος.

Ὀλίγα τινὰ ἐσώθησαν καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν Βαβυλωνίων. Βηρωσσός, ἱερεὺς τοῦ ἐν Βαβυλῶνι ναοῦ τοῦ Βήλου, ζήτας κατὰ τοὺς χρόνους Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, συνέγραψεν ἱστορίαν τῶν Χαλδαίων καὶ Βαβυλωνίων, τῆς ὁποίας ἐσώθησαν ἀποσπάσματα τινα παρ' Εὐσεβίου καὶ Ἰωσήφου.

Εὐρίσκομεν δὲ παραδόσεις περὶ Ἀσσυρίας καὶ Βαβυλωνίας καὶ εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Ἡροδότου, Κτησίου καὶ Διόδωρου τοῦ Σικελιώτου.

Περὶ ἱστορίας τῶν Περσῶν δὲν σώζονται συγγράμματα καὶ παραδόσεις συγγραφέων Περσῶν. Ὅσα δὲ γνωρίζομεν περὶ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας αὐτῶν, χρεωστοῦμεν εἰς τὰς Ἑβραϊκὰς βίβλους καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας Ἡρόδοτον, Κτησίαν, Ξενοφῶντα, Ἀρρίανον καὶ Διόδωρον. Ἀναφέρει δὲ περὶ Περσῶν καὶ ὁ Ῥωμαῖος Ἰουστῖνος.

Αἱ μέχρι τέλους τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος πρὸ Χρι-

στοῦ περὶ Ἑλλήνων ἱστορικαὶ παραδόσεις εἶναι μεμιγμένα μετὰ μύθων. Ἡ ἐκστρατεία τῶν Ἀργοναυτῶν, οἱ Θηβαῖκοι πόλεμοι καὶ ἡ μεγάλη κίνησις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους κατὰ τῆς Τροίας ἐξυμνήθησαν ὑπὸ τοῦ Ὀρφέως, τοῦ Ὀμήρου καὶ ἄλλων ποιητῶν. Ὁ δὲ πατὴρ τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας εἶναι ὁ Ἡρόδοτος, γεννηθεὶς εἰς Ἀλικαρνασσὸν πόλιν τῆς Καρίας κατὰ τὸ 484 πρὸ Χριστοῦ. Μετόκησε δὲ εἰς Σάμον, ὅπου ἐξέμαθε τὴν Ἰωνικὴν διάλεκτον. Περιελθὼν δὲ πολλὰς χώρας τῆς Ἀσίας καὶ Αἰγύπτου συνέγραψε τὰ ἐπὶ τεσσάρων βασιλέων, τοῦ Κύρου, Καμβύσου, Δαρείου καὶ Ξέρξου ἱστορικὰ συμβάντα τῆς Περσίας, καὶ τὰς ἐπὶ τῶν δύο τελευταίων πράξεις τῶν Ἑλλήνων. Ἀναφέρει δὲ πολλὰ καὶ περὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν ἐθνῶν τῆς Ἀσίας.

Ὁ μετ' αὐτὸν Θουκυδίδης, ὁ Ἀθηναῖος, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 471 πρὸ Χριστοῦ, ἀφ' οὗ ἀδίκως ἐξωρίσθη εἰς τὴν Θράκην, συνέγραψε τὴν ἱστορίαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, εἰς τὸν ὁποῖον συνηγωνίσθη καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν συμπολιτῶν του κατὰ τῶν Πελοποννησίων.

Ξενοφῶν, ὁ Ἀθηναῖος, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 460 πρὸ Χριστοῦ, γνωρίζεται ὡς πρεσβεύων τὴν Σωκρατικὴν σοφίαν, τῆς ὁποίας τὰς ἀρχὰς ἐξέθετο εἰς τὸ θαυμαστόν του πόνημα, τὰ Ἀπομνημονεύματα. Τὴν δὲ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του ἐπιστροφὴν τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου ἐκστρατείας ἱστόρησεν εἰς 7 βιβλία, ἐπιγραφόμενα περὶ Ἀναβάσεως Κύρου. Τὰ ἄλλα συγγράμματα αὐτοῦ εἶναι Ἑλληνικά, ἀναπληροῦντα τὴν ἱστορίαν τοῦ Θουκυδίδου, μέχρι τῆς ἐν Μαντινείᾳ μάχης, καὶ περὶ Κύρου παιδείας, σύγγραμμα μᾶλλον πολιτικὸν ἢ ἱστορικόν.

Κτησίας, ὁ Κνίδιος, ἦν σύγχρονος τοῦ Ξενοφώντος. Αἰχ-

μαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Περσῶν ἔζησε 17 ἔτη εἰς τὴν Περσικὴν αὐλὴν ὡς ἰατρὸς τοῦ Ἀρταξέρξου, καὶ συνέγραψε τὰ *Περσικά* εἰς 23 βιβλία, ἐξ ὧν ὁ Φώτιος ἔσωσε πολλὰ χωρία.

Πολύβιος, ὁ Μεγαλοπολίτης, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 204 πρὸ Χριστοῦ, ἀπήχθη ὑπὸ τῶν καταστρεφάντων τὸν Περσέα Ῥωμαίων ὄμηρος εἰς τὴν Ῥώμην μετ' ἄλλων χιλίων Ἀχαιῶν, ὅπου ἔμεινε καὶ μετὰ τὴν εἰς τὴν πατρίδα ἐπιστροφὴν τῶν συμπολιτῶν του, συνδεθεὶς διὰ φιλίας μετὰ πολλῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν. Τὸ ἱστορικόν του πόνημα διηγεῖται τὰ καθ' ὅλα τὰ τότε γνωστὰ μέρη τοῦ κόσμου ἱστορικὰ συμβάντα, τὰ ἀπ' ἀρχῆς τοῦ δευτέρου Λιβυκοῦ πολέμου, μέχρι τέλους τῆς τῶν Μακεδόνων βασιλείας. Τὸ σύγγραμμα συνίστατο μὲν ἐκ 40 βιβλίων, ἐσώθησαν δὲ ὁλόκληρα μόνον τὰ 5 πρῶτα.

Διόδωρος, ὁ Σικελιώτης, συνέταξε πρῶτος γενικὴν ἱστορίαν κατὰ χρόνον καὶ τόπον· ὠνόμασε δὲ τὸ σύγγραμμά του *ἱστορικὴν βιβλιοθήκην*.

Διονύσιος, ὁ Ἀλικαρνασσεὺς, μετέβη ἐπὶ Αὐγούστου Καίσαρος (31 πρὸ Χριστοῦ) εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου, ἐκμαθὼν τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν, συνέγραψε τὴν *Ῥωμαϊκὴν ἀρχαιολογίαν*, εἰς ἣν ἐξέθετο τὰ ἱστορικὰ συμβάντα τὰ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τῆς Ῥώμης μέχρι τοῦ πρώτου Λιβυκοῦ πολέμου. Διηρεῖτο δὲ ἡ Ῥωμαϊκὴ ἀρχαιολογία εἰς 20 βιβλία, ἐξ ὧν σώζονται 11.

Φίλων, ὁ Ἰουδαῖος, Ἀλεξανδρεὺς τὴν πατρίδα, καὶ ἀκμάσας ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Γαίου Καλλιγόλα (37 μέχρι 41 μετὰ Χριστὸν) συνέγραψε πλὴν ἄλλων πολλῶν καὶ πέντε βιβλία περὶ τῶν δεινῶν, τὰ ὅποια ὑπέφερον τότε οἱ Ἰουδαῖοι.

Ἀπίων, ὁ Αἰγύπτιος, ἔγραψεν ἱστορίαν τῆς Αἰγύπτου, τῆς ὁποίας τεμάχιά τινα σώζονται.

Ἰώσηπος, ὁ Ἱεροσολυμίτης, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 32 μετὰ Χριστὸν, παρεδόθη εἰς τὸν Οὐεσπεσιανὸν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῶν κατὰ τὴν Γαλιλαίαν ἐν Παλαιστίνῃ Ἰωταπάτων ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, καὶ, καταστραφείσης τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἠκολούθησε τὸν Τίτον εἰς τὴν Ῥώμην. Ἐγραψε δὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου, τὴν Ἰουδαϊκὴν ἀρχαιολογίαν καὶ ἀπολογίαν τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀπίωνος πικρότατα κατηγορηθέντος Ἑβραϊκοῦ ἔθνους.

Πλούταρχος, ὁ εὐκλεὲς Χαιρωνεὺς, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 50 μετὰ Χριστὸν, ἔγραψε συγγράμματα ἠθικά τε καὶ ἱστορικά· τὸ ἱστορικόν του σύγγραμμα εἶναι οἱ περίφημοι βίοι τῶν ἐνδόξων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, παράλληλοι ὀνομαζόμενοι· οἱ σωζόμενοι εἰσέτι παράλληλοι εἶναι 40 τὸν ἀριθμόν.

Ἀρρίαντος, ὁ Νικομηδεὺς, κατὰ τὸ 130 μέχρις 180 μετὰ Χριστὸν, συνέγραψε περὶ ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου, τὰ μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὰ Βιθυνικά.

Ἀππιανὸς, ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ἀπὸ 100 μέχρις 150 μετὰ Χριστὸν, ἔγραψεν ἱστορίαν τῶν Ῥωμαίων, τῆς ὁποίας μέρη τινὰ σώζονται ἔτι.

Διογένης, ὁ Λαέρτιος, συνέγραψε τοὺς βίους καὶ τὰ δόγματα τῶν παλαιῶν φιλοσόφων.

Δίων, ὁ Κάσσιος, ἀπὸ 180 μέχρι 235 μετὰ Χριστὸν, συνέταξεν εἰς 80 βιβλία ἅπασαν τὴν Ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὴν ἱστορίαν τῶν μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον αὐτοκρατόρων μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἡλιογαθάλου, καὶ ἐπιτομὴν τῆς ἱστορίας τῶν ὀκτὼ πρώτων ἐτῶν τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐξ αὐτῶν δὲ σώζονται μόνις 18 βιβλία τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας.

Ἡρωδιανὸς, ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ἔγραψεν ἱστορίαν τῆς μετὰ Μάρκον βασιλείας.

Εὐνάπιος, ὁ ἐκ Σάρδεων τῆς Λυδίας, κατὰ τὸ 364 μετὰ Χριστὸν, συνέγραψε *χρονικὴν ἱστορίαν*, τῆς ὁποίας τεμάρχιά τινα σώζονται.

Ζώσιμος, ὁ ζήσας κατὰ τὸ 430 μετὰ Χριστὸν, ἔγραψε τὴν *ἱστορίαν τῶν αὐτοκρατόρων*, ἣτις κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος σώζεται.

Πλὴν δὲ τῶν συγγραφέων τούτων ἔγραψαν περὶ Ἑλλήνων καὶ οἱ Ῥωμαῖοι *Ἰουστῖνος*, *Λίβιος*, καὶ *Κορνήλιος Νέπως*.

Ῥωμαῖοι. Κατ' ἀρχὰς ἐπεκράτει εἰς τὴν Ῥώμην ἡ συνήθεια τοῦ νὰ σημειόνη ὁ Ἀρχιερεὺς ἐν εἵδει ὑπομνημάτων τὰ συμβάντα ἐκάστου ἔτους. Μέγα μέρος δὲ τῶν ὑπομνημάτων τούτων ἐκάη, ὅτε οἱ Γαλάται ἐλεηλάτησαν τὴν Ῥώμην. Τῶν δὲ πρώτων ἱστοριογράφων, οἷον τοῦ Κοϊντίου Φαβίου Πίκτωρος, τοῦ Μάρκου Πορκίου Κάτωνος, τοῦ Λουκίου Πείσωνος Καλπουρνίου τὰ συγγράμματα ἀπώλοντο.

Ὁ *Τῖτος Λίβιος*, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 58 πρὸ Χριστοῦ, συνέγραψε τὴν *Ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν* διηρημένην εἰς 140 βιβλία, ἐμπεριέχουσιν δὲ τὰ κατὰ τοὺς Ῥωμαίους ἱστορικὰ συμβάντα ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης μέχρι τοῦ ἔτους 24 πρὸ Χριστοῦ. Ἐκ τῶν 140 βιβλίων σώζονται μόνον 35.

Ὁ *Σαλλούστιος*, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 86 πρὸ Χριστοῦ, ἔγραψε τὴν *συνωμοσίαν τοῦ Κατιλίνα*, τοὺς *Ἰουγουρθικοὺς πολέμους*, καὶ *γενικὴν ἱστορίαν*, τῆς ὁποίας ὁμῶς σώζονται μόνον τεμάρχιά τινα.

Ὁ *Κορνήλιος Νέπως* ἔγραψε μὲν πολλὰ συγγράμματα, ἐξ αὐτῶν δὲ σώζονται μόνον οἱ ἐν ἐπιτομῇ βίοι τῶν στρατηγῶν, ὁ βίος τοῦ Κάτωνος, καὶ ὁ βίος Πομπωρίου τοῦ Ἀττικοῦ.

Πλίνιος ὁ νεώτερος, ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων πανηγυρικὸν λόγον τοῦ *Τραϊανοῦ* ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ αὐτοῦ.

Ἐξ ὧν συνέγραψεν ὁ *Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ* σώζονται 7 βιβλία περὶ τοῦ *Γαλλικοῦ πολέμου*, καὶ 3 περὶ τοῦ *ἐμφυλίου*.

Γάϊος Κορνήλιος Τάκιτος, ἀκμάσας ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ *Οὔεσπεσιανοῦ*, *Τίτου* καὶ *Δομετιανοῦ*, ἔγραψε διάφορα πολύτιμα συγγράμματα, ἐξ ὧν σώζονται ἔτι βιβλία τινὰ τῆς ἱστορίας τῶν *Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων*, τὰ χρονικὰ, ὁ βίος τοῦ *Ἀγρικόλα*, καὶ περιγραφή τῆς χώρας καὶ τῶν ἠθῶν τῶν *Γερμανῶν*.

Ὁ *Κοῖντιος Κούρτιος Ροῦφος* ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τοῦ μεγάλου *Ἀλεξάνδρου* εἰς 10 βιβλία, ἐξ ὧν τὰ δύο πρῶτα ἀπώλοντο.

Ὁ *Τραγκουῖλλιος Σουετόνιος*, ἀπὸ 98 μέχρι 138 μετὰ Χριστὸν, ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων τὴν ἱστορίαν τῶν δώδεκα πρώτων αὐτοκρατόρων.

Ὁ *Λούκιος Ἰούλιος Φλῶρος* ἔγραψεν ἐπιτομὴν τῆς *Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας*.

Ὁ *Ἰουστῖνος* συνέγραψε γενικὴν ἱστορίαν κατ' ἐπιτομὴν τοῦ ἀπολεσθέντος συγγράμματος τοῦ *Πομπηίου Τρόγου*.

Αὐρήλιος Βίκτωρ, ὁ κατὰ τὸ 360 μετὰ Χριστὸν, συνέγραψε τοὺς βίους τῶν αὐτοκρατόρων, ἀπ' *Αὐγούστου* μέχρι τοῦ δεκάτου τρίτου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ *Κωνσταντίνου*.

Ὁ *Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος*, Ἕλλην τὸ γένος, συνέγραψε μέρος τῆς *Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας*.

Ὁ *Εὐτρόπιος* ἔγραψε κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος *Οὐάλεντος* ἐπιτομὴν τῆς ἱστορίας τῆς *Ῥώμης*, ἀπὸ *Ῥωμύλου* μέχρις *Οὐάλεντος*.

Οὗτοι εἶναι οἱ ἐπισημότεροι ἱστοριογράφοι Ῥωμαῖοι, οἱ
 συγγράψαντες περὶ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῆς Ῥώμης. Πλὴν
 δ' αὐτῶν ἔγραψαν περὶ Ῥωμαίων, ὡς ἐν μέρει ἀναφέραμεν
 ἤδη, οἱ Ἕλληνες Δίων ὁ Κάσσιος, Πλούταρχος, Πολύβιος,
 Διόδωρος, Στράβων, Ἀππιανὸς καὶ ὁ χριστιανὸς Εὐσέβιος,
 ὁ ἀκμάσας ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου.

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ.

Α'. ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΚΥΡΟΥ ΤΟΥ ΠΕΡΣΟΥ.

(Ως ἔγγιστα μέχρι 560 πρὸ Χριστοῦ.)

§ 1. **Η** ἀξιοσέβαστος βίβλος τῶν χριστιανῶν, ἡ ἀγία Γραφή, ἄρχεται ιστοροῦσα τὴν κτίσιν τοῦ κόσμου, τὴν ὁποίαν διηγεῖται μετὸν ἀπλούστερον καὶ ὑψηλότερον ἐνταύτῳ τρόπον. « Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς οὐρανὸν καὶ γῆν, ἔκτισε τὸ φῶς, καὶ ἐχώρισε τὰ ὕδατα ἀπὸ τῆς γῆς· τὴν γῆν δὲ καὶ τὴν θάλασσαν ἐνέπλησε φυτῶν καὶ ζώων, καὶ τελευταῖον ἔπλασε τοὺς ἀνθρώπους. Ἐδωρήσατο εἰς αὐτοὺς τὸν παράδεισον, ἢ τὸν κῆπον τῆς Ἑδέμ, διὰ νὰ ἀπολαύσωσι τοὺς ὠραιοτάτους καρποὺς ἄνευ κόπων, καὶ ἐπροίκισεν αὐτοὺς μετὸ λογικόν, ἵνα, κατ' εἰκόνα αὐτοῦ καὶ ὁμοίωσιν, γίνωσιν οἱ κύριοι τῆς γῆς, καθὼς ὁ παντοδύναμος δημιουργὸς εἶναι ὁ κύριος πάντων τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ».

§ 2. Ἐκτὸς τῆς διηγήσεως ταύτης, ἥτις εἶναι τὸ παλαιότατον μνημεῖον ἀνθρωπίνων παραδόσεων, συνταχθέν κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἄσματα τῶν Ἑβραίων, διετηρήθησαν παρὰ τοῖς διάφοροις ἔθνεσι τῆς ἀρχαιότητος διάφοροι μῦθοι περὶ κοσμογο-

νίας. Ἀλλ' ἡ μωσαϊκὴ διήγησις ὑπερέχει πασῶν τῶν περὶ κοσμογονίας παραδόσεων κατὰ τὸ ὑψηλὸν τῆς πνεύμα, καὶ κατὰ τὸ ἀξιόπιστον. Καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἀγγιχόνων Ἑλλήνων ἡ κοσμογονία φαίνεται ἀθλία καὶ ἀτελεστάτη συγκρινομένη μὲ τὴν ἀξιοσέβαστον διήγησιν τῆς Μωσαϊκῆς βίβλου. Εἰς τῶν παλαιότερων Ἑλληνικῶν μύθων, ποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀρφέως, λέγει, « ὅτι κατ' ἀρχὰς ἦν τὸ Χάος, τὸ ὁποῖον τελευταῖον μετεσχηματίσθη εἰς τοῦ ὦοῦ τὸ σχῆμα. Ἐξ αὐτοῦ δὲ ἐξῆλθε θεότης ἔχουσα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀνδρός τε καὶ τῆς γυναικὸς, ἣτις ἐχώρισεν οὐρανὸν καὶ γῆν ». Ὁ δὲ μόνος κοσμογονικὸς ποιητὴς Ἕλληνα, τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσιν ἔτι λείψανά τινα, εἶναι ὁ Ἡσίοδος. Οὗτος δὲ λέγει ὧδέ πως· « Ἐκ τοῦ Χάους ἐσχηματίσθη πρῶτον ἡ Γῆ, τρόπον τινὰ ἡ σκέπη τοῦ Ταρτάρου. Μετὰ ταῦτα τὸ Χάος καὶ ὁ Ἔρως ἐγέννησαν τὸ Ἐρεβος καὶ τὴν Νύκτα, καὶ οὗτοι τὴν Ἡμέραν καὶ τὸν Αἰθέρα. Ἀφ' οὗ δὲ ἡ Γῆ ἔπλασεν ἐξ ἑαυτῆς τὸν Οὐρανὸν, τὰ Ὄρη καὶ τὸν Πόντον, ὁ Οὐρανὸς καὶ ἡ Γῆ ἐγέννησαν τὸν Ὠκεανὸν, τὸν Ὑπερίονα (Θεὸν τοῦ Ἡλίου), τὴν Φοῖβην (Θεὰν τῆς Σελήνης), καὶ ἄλλους πολλοὺς θεοὺς. » Ἀλλὰ περὶ γενέσεως τοῦ ἀνθρώπου ἡ Ἑλληνικὴ θεογονία δὲν ἀναφέρει οὐδέν· φαίνεται δὲ, ὅτι ἐπεκράτει ἡ γνώμη, ὅτι οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι ἐφύησαν ἐκ τῆς γῆς (αὐτόχθονες).

§ 3. Περὶ δὲ τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς κατοικουμένης ὑφ' ἡμῶν γῆς μᾶς διδάσκει ἡ γεωλογία, ὅτι αὕτη ἔλαβε κατ' ὀλίγον τὴν παροῦσαν μορφήν, ἀποδεικνύουσα τοῦτο ἐκ τῶν διαφόρων σχημάτων τῶν πρωτογενῶν καὶ δευτερογενῶν ὀρέων. Ταῦτα ἐπικάθηνται τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου εἰς τρόπον, ὥστε τελευταῖα εἶναι τὰ νεογενέστερα. Εἰς δὲ τὰς νεωτέρας διαφύας ταύτας εὐρίσκονται λελιθωμένα ζῶα τῆς

θαλάσσης, καὶ τοῦτο ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ θάλασσα ἐσκέπαζε ποτε ὅλον τῆς γῆς τὸ πρόσωπον. Ἐπειδὴ δὲ ὑπὸ τὰ ὄρη ταῦτα εὐρίσκονται ἄλλα, περιλαμβάνοντα ἀπολιθώσεις φυτῶν καὶ χερσαίων ζώων, συμπεραίνομεν, ὅτι τὸ ὕδωρ ἐσκέπασε πλεόν ἢ ἅπαξ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Εἰς τὰ πρωτογενῆ ὅμως ὄρη δὲν εὐρίσκονται τοιαῦται ἀπολιθώσεις, καὶ ἐκ τούτου ἐξάγομεν, ὅτι τὸ μέρος τοῦτο τῆς γῆς ἦν ἐσχηματισμένον ἐντελῶς, πρὶν ἢ γεννηθῶσιν ὀργανικὰ ὄντα.

§ 4. Ἐκ πολλῶν τεκμηρίων πιθανολογεῖται, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος ἔλαβε τὴν ὑπαρξιν εἰς τὴν κατὰ τὰς ἀρκτώας Ἰνδίας εὐδαίμονα χώραν τῆς νῦν λεγομένης *Κασμῖρ*, ὅπου καὶ σήμερον ἔτι τὰ πλεῖστα εἶδη τοῦ σίτου καὶ τῶν κατοικιδίων ζώων εὐρίσκονται ἄγρια. Ἡ λαμπρὰ κοιλάς τοῦ *Κασμῖρ*, περικυκλουμένη ὑπὸ τοῦ *Χινδουκοῦ* ὄρους καὶ τῶν συνεχῶν ὄρεων τοῦ νιφοβλήτου *Χιμαλάγια*, φαίνεται τῶντι ἐπίγειος παράδεισος. Αὐτοῦ ὑποθέτει καὶ τὸ ἀρχαιότατον ἔθνος, τὸ Ἰνδικόν, ὅτι ἐδρεύει τὸ μέγα ὄν, ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐξῆλθον ἐκπορευόμενα τὰ διάφορα τῶν ἀνθρώπων γένη (*castes*). Αὐτοῦ λαμβάνουσι τὴν ἀρχὴν τῶν καὶ οἱ ἱεροὶ τῶν Ἰνδῶν ποταμοὶ, ὁ Ἰνδὸς καὶ *Γάγγης*, φερόμενοι πρὸς *Μεσημβρίαν*.

§ 5. *Ἀδὰμ*, ἡ ὁ χοῖκός, καὶ *Εὐὰ*, ἡ ἡ τίκτουσα, συνέζων κατ' ἀρχὰς ἐν ἀπλότητι καὶ εἰρήνῃ ἀπολαύοντες τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ παραδείσου. Ὅτε δὲ ὁ ἄνθρωπος ἔκαμεν ἀπεριόριστον τῆς ἐλευθέρας θελήσεώς του χρῆσιν, ἀπώλεσε τὴν φυσικὴν τῆς ἀθωότητος κατάστασιν, καὶ ἐξελθὼν τῶν ὄρων αὐτῆς ἐποπλασσίασε μὲ τὰς ἀνάγκας καὶ τὰ δεινὰ αὐτοῦ.

§ 6. Περὶ τῆς καταστάσεως τῶν πρωτογόνων ἀνθρώπων, καὶ τῆς ἀρχῆς καὶ προόδου τοῦ πολιτισμοῦ ἐπικρατοῦσι δύο θεωρίαι ἐκ διαμέτρου ἀντικείμεναι.

Οἱ μὲν ὑποθέτουσι τοὺς πρώτους ἀνθρώπους πολὺν καιρὸν ἀγρίους, καὶ μόλις μετὰ παρέλευσιν παμπόλλων χρόνων ἀπαλλαγέντας τῆς ἀγριότητος ταύτης. Ἀλλ' οὐ μόνον ὁ τρόπος τοῦ ζῆν ἀνεπτύχθη κατ' αὐτοὺς ἐξ ἐντελοῦς ἀγριότητος, ἀλλὰ καὶ αἱ ποιότητες, καθ' ἃς ὁ ἄνθρωπος ὑπερτερεῖ τῶν ἀλόγων ζώων. Λέγουσιν, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη γλῶσσα ἐσχηματίσθη κατὰ μίμησιν τῆς φύσεως, καὶ ἡ θρησκεία, οὕσα ὡμὴ πολυθεΐα, ἐγεννήθη ἐκ φόβου ὑψηλοτέρων δυνάμεων.

Οἱ δὲ ὑποθέτουσι τοὺς πρωτοπλάστους πεπρωκισμένους μὲ τὸ ἀγαθὸν τῆς ἐλευθέρας χρήσεως τῶν ἐξ ἀρχῆς ἀνεπτυγμένων ὁπωσοῦν σωματικῶν τε καὶ διανοητικῶν δυνάμεων, μὲ γλῶσσαν καὶ τὴν λατρείαν τοῦ μόνου καὶ ἀληθοῦς Θεοῦ.

Πολλάκις ἡ πρόπτη θεωρία, ἥτις ἀντιβαίνει καὶ εἰς τὴν διήγησιν τῆς Μωσαϊκῆς ἱστορίας, ἀνεσκευάσθη διὰ τρανωτάτων ἐπιστημονικῶν ἀποδείξεων· διότι, ἂν οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι ᾗσαν ἄγριοι, μηδὲν διαφέροντες τῶν ζώων, πῶς ἠδυνήθη ὁ ἄνθρωπος μόνος νὰ φθάσῃ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἐξευγενισμοῦ; καὶ πῶς ἐφύησαν ἐν αὐτῷ αἱ περὶ ἀρετῆς, περὶ κάλλους κτλ. ἀφηρημέναι ιδέαι, αἱ μηδὲν κοινὸν ἔχουσαι πρὸς τὰς κοινὰς τοῦ σώματος ἀνάγκας; Πρέπει ἄρα πᾶς τις νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, μόνος τῶν δημιουργηθέντων ἐπιδεκτικὸς ὢν τοιοῦτου ἐξευγενισμοῦ, ἔλαβε τὴν δύναμιν ταύτην παρὰ ὑπερτάτου ὄντος, τὸ ὅποῖον ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸ λογικόν, χορηγῆσαν βεβαίως εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ μέσα τοῦ νὰ κάμνῃ ἐλευθέραν χρῆσιν αὐτοῦ.

Ἡ δὲ περὶ σχηματισμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης γλώσσης θεωρία ἀποδεικνύεται οὐχ' ἥττον ἐσφαλμένη. Ἀνεφέραμεν ἤδη (§ 4), ὅτι ἡ Ἀσία ὑποτίθεται ἡ πατρίς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ὅλαι δὲ αἱ διάλεκτοι τοῦ Καυκασίου γένους, ἡ Ἰνδική, Περσική,

Ἑλληνική, Ῥωμαϊκή καὶ Γερμανική, αἵτινες εἶναι καὶ αἱ τελειότεραι καὶ τεχνικώτεραι τῶν λοιπῶν διαλέκτων, καὶ ἔχουσιν ἀναμφισβήτητον μεταξὺ αὐτῶν συγγένειαν, δὲν ἐμφαίνουσιν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν λέξεων μίμησιν τῶν τόνων τῆς φύσεως. Καὶ εἰς τὴν Ἰνδικὴν διάλεκτον μάλιστα, τὸν παλαιότατον κλάδον τοῦ στελέχους τῶν Ἀσιατικῶν διαλέκτων, δὲν ὑπάρχουσι τελείως λέξεις σχηματισθεῖσαι κατὰ μίμησιν τῆς φύσεως.

Περὶ δὲ τῆς θρησκείας, στερεῖται ἡ τῆς πολυθείας τῶν πρώτων ἀνθρώπων θεωρία πάσης ἱστορικῆς βάσεως· διότι ὅλα τὰ γνωστὰ τῆς εἰδωλολατρείας συστήματα δείκνυνται εἰς ἡμᾶς ὡς διαφθορὰ καὶ παρεκτροπὴ ἄλλης τινὸς προηγουμένης θρησκείας, κοινοποιηθείσης εἰς τοὺς ἀνθρώπους δι' ἀποκαλύψεως. Μόνον δὲ διὰ τῆς ὑποθέσεως, ὅτι ἡ ἀποκάλυψις αὕτη κατ' ὀλίγον ἐπεσκοτεῖτο, καὶ τέλος ἐλησμονήθη, δύναται νὰ φωτισθῇ κατὰ τι τὸ χάος τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς μυθολογίας· διότι ὑπάρχουσιν ἰδέαι κοιναὶ εἰς ὅλα τὰ θρησκευτικὰ συστήματα, ἂν καὶ διαφόρως συστᾶσαι καὶ παραποιηθεῖσαι, αἱ ὅποῖαι, ὅσον πλέον ἀναφέρομεν αὐτὰς εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους, τόσοι καθαρώτεραι καὶ ὑψηλότεραι ἐμφανίζονται εἰς ἡμᾶς· καὶ μεταξὺ αὐτῶν εὐρίσκονται μάλιστα ἰδέαι, αἵτινες, καλυφθεῖσαι κατὰ μέρος εἰς τὴν θαυμαστὴν Ἰνδικὴν μυθολογίαν, μόλις διὰ τοῦ θείου χριστιανισμοῦ κατέστησαν καταληπταί, διότι δι' αὐτοῦ ἐκαθαρίσθησαν, καὶ ἐκπεπληρωμέναι ἐπιστοποιήθησαν. Ὅλα λοιπὸν ταῦτα ἐπιβεβαιοῦσι τὴν θεωρίαν, ὅτι ὑπῆρξέ ποτε κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἡ καθαρὰ λατρεία τοῦ ἀληθοῦς θεοῦ. Καὶ ταύτης τὴν ὑπαρξιν πιστοποιοῦσι καὶ αἱ παραδόσεις ὅλων τῶν ἐθνῶν διατηρησάντων τὴν θεωρίαν ταύτην διὰ τοῦ μύθου χρυσοῦ τινὸς

αἰῶνος, καθ' ὃν οἱ ἄνθρωποι ἦσαν εὐδαιμονέστεροι καὶ θεοφιλέστεροι, καὶ ὠδηγοῦντο ἀμέσως ὑπὸ ὑψίστου τινὸς ὄντος.

Ἐκ τῶν εἰρημένων συνάγεται, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐξ ἀρχῆς ἔζη ζωὴν ἀνωτέραν τῶν τοῦ σώματος ἀναγκῶν, καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐδόθησαν εἰς αὐτὸ τὰ μέσα τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀνωτέρας ζωῆς ταύτης, δηλ. θρησκεία καὶ γλῶσσα.

§ 7. Ἀφ' οὗ διὰ κατακλυσμοῦ ἐξηλείφθησαν οἱ ἀπόγονοι τῶν πρώτων ἀνθρώπων, ὁ διασωθεὶς ἐκ τῆς γενικῆς ἀπωλείας Νῶε κατέστη δεύτερος γενάρχης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τοῦτο δὲ ἐξηπλοῦτο ἤδη διὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, τοῦ Σήμ, Χάμ καὶ 'Ιάφεθ, καὶ τῶν ἀπογόνων των, εἰς τὰς πλησιεστέρας καὶ εἰς τὰς πορρώτερω κειμένας χώρας, ἀκολουθοῦντες, καθὼς συμπεραίνομεν, τὸν ῥοῦν τῶν ποταμῶν.

Ἀλλὰ τὸ κλίμα δὲν εἶναι πανταχοῦ τὸ αὐτὸ, καὶ ἡ φύσις, μὴ οὖσα ἐπίσης καρποφόρος ἐκασταχοῦ, προάγει διάφορα προϊόντα εἰς τὰς διαφόρους τοποθεσίας. Ὡς ἐκ τούτου καὶ ἄλλων αἰτιῶν οὐ μόνον τὸ ἐξωτερικὸν τῶν ἀνθρώπων ἔλαβε διαφόρους ἀλλοιώσεις κατὰ τὸ χρῶμα, μέγεθος καὶ τὸν τρόπον τοῦ ζῆν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῶν ἔσχε διαφόρους τάσεις καὶ ἀντιθέτους πρὸς ἀλλήλας κλίσεις. Ἡ δὲ αὕξησις τῶν χρειῶν κατέστησεν ἀναγκαίαν καὶ τὴν αὕξησιν καὶ τελειοποίησιν τῶν μέσων τοῦ συνιέναι καὶ ὁμιλεῖν, ἡγουν τῶν συμβόλων καὶ τῆς γλώσσης, καὶ ἡ ἀρχικὴ γλῶσσα διηρέθη εἰς διαφόρους διαλέκτους. Ἡ ιδιοκτησία διήγειρε φιλονεικίας περὶ δικαιωμάτων, καὶ οὕτως ἀνεπτύχθησαν αἱ περὶ τοῦ δικαίου ιδέαι καὶ ὁρισμοί· περὶ δὲ τῶν ζητημάτων τούτων ἔκρινον ἢ ἡ φυσικὴ δύναμις, ἢ οἱ πρεσβύτεροι καὶ σοφώτεροι, ὡς δικασταί. Αἱ οἰκογένειαι οἰκοῦσαι πλησίον ἀλλήλων ἔκτιζον κώμας, αἵτινες αὐξάνουσαι κατ' ὀλίγον ἔνεκα τῶν κοι-

νωνικῶν ἀναγκῶν ὠχυροῦντο καὶ ἐγίνοντο πόλεις καὶ πολιτεῖαι. Οὕτως αἱ οἰκογένειαι καθίσταντο φυλαί, αἱ δὲ φυλαὶ ἔθνη, τῶν ὁποίων ἡγεμόνες ἦσαν οἱ πρεσβύτεροι ἢ ἀνδρειότεροι, οἱ σοφώτεροι ἢ πλουσιώτεροι.

§ 9. Ὁ Γερμανὸς Βλουμεμβάχ διεῖλε τοὺς ἀνθρώπους, κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν των διαφορὰν, εἰς τὰ ἀκόλουθα 5 γένη.

α'. Τὸ *Καυκάσιον* περιλαμβάνον τοὺς Εὐρωπαίους καὶ τοὺς κατοικοῦντας τὰ δυτικὰ τῆς Ἀσίας καὶ τὰ βόρεια τῆς Ἀφρικῆς. Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ γένος τοῦτο ἄνθρωποι ἔχουσι μακρὰς καὶ μαλακὰς τρίχας, εἶναι λευκοὶ τὸ χρῶμα, καὶ, κατὰ τὴν ιδέαν ἡμῶν, οἱ εὐμορφώτεροι.

β'. Τὸ *Μογγολικόν* γένος, περιέχον τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἄλλων Ἀσιανῶν καὶ τοὺς Ἑσκίμους τῆς Ἀρκτῶας Ἀμερικῆς. Εἶναι δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἄνθρωποι κιτρινόφαιοι, στενόφρυες, ἐπιπεδοπρόσωποι, καὶ ἡ σιαγὼν αὐτῶν ἐξέχει πρὸς τὰ ἄνω.

γ'. Τὸ *Αἰθιοπικόν* γένος περιέχει ὅλους τοὺς Ἀφρικανούς, ὅσοι δὲν ὑπάγονται εἰς τοὺς Καυκασίους. Εἶναι δὲ μαῦροι τὸ χρῶμα, οὐλότριχες, σιμοὶ καὶ πρόχειλοι.

δ'. Τὸ *Ἀμερικανόν* γένος, χρῶμα ἔχον χαλκέρυθρον, εὐμηκες καὶ εὐκαμπὲς ἀνάστημα, καὶ σιαγόνας ἐξεχούσας.

ε'. Τὸ *Μαλαϊκόν* γένος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουσι μέρος τῆς Ἀνατολικῆς Ἰνδίας καὶ οἱ νησιῶται τοῦ μεσημβρινοῦ Ὠκεανοῦ, ἔχοντες καστανοειδὲς χρῶμα, πλατεῖαν μύτην, μέγα στόμα, πυκνὰς καὶ μαύρας τρίχας.

§ 10. Συμπεραίνομεν δὲ, ὅτι οἱ ἀπόγονοι τῶν πρώτων ἀνθρώπων ἐξηπλώθησαν ἐκ τῆς κοινῆς πατρίδος πρῶτον μὲν εἰς τὰς πεδιάδας τῆς μεσημβρινῆς καὶ δυτικῆς Ἀσίας, ἔπειτα δὲ διὰ τοῦ Περσικοῦ καὶ Ἀραβικοῦ κόλπου εἰς τὰ παράλια

τῆς Ἀφρικῆς. Πολλὰ στίφη διευθύνθησαν πρὸς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ἄλλα εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀφρικῆς καὶ Εὐρώπης. Ἄλλοι δὲ, ἀναβάντες εἰς τὴν ἀρκτῶαν Ἀσίαν, μετὰ πολυχρόνιον πλάνην κατέβησαν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, ἀπὸ τῶν ὁποίων διευθυνόμενοι πρὸς Μεσημβρίαν συνηγήθησαν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Εὐρώπης μετὰ τῶν πολυαρίθμων φυλῶν, τῶν ἐλθουσῶν πρότερον ἐξ Ἀνατολῶν καὶ Μεσημβρίας.

ΠΕΡΙ ΑΣΙΑΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ.

§ 11. Καθὼς προείπομεν, ἡ Ἀσία εἶναι, κατὰ τὰς ἀρχαιοτάτας παραδόσεις, ἡ πατρίς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τὸ μέρος τοῦτο τῆς γῆς εἶναι μεγάλη ἥπειρος, συνεχῆς μὲν καὶ μὴ διακοπτομένη διὰ θαλασσῶν, βρεχομένη δὲ ὑπὸ μεγάλων ποταμῶν, καὶ περιέχει ἀπεράντους ἐρήμους διὰ νομάδας, ὑλώδη ὄρη διὰ κυνηγέτας, καρποφόρους πεδιάδας διὰ γεωργούς, καὶ ἀναριθμήτους μικρούς τε καὶ μεγάλους ποταμούς διὰ τὸ ἐμπόριον. Καθὼς δὲ παρέχει ὅλα τὰ προϊόντα διὰ τὰς πολυειδεῖς χρεῖας τῆς ζωῆς, οὕτω τρέφει εἰς τὸν κόλπον τῆς παμπληθῆ ζωῆς. Διὰ μεγάλης σειρᾶς ὀρέων ἐκτεινομένων ἀπὸ τοῦ βορείου πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος αὐτῆς ἡ φύσις διαιρεῖ τὴν Ἀσίαν εἰς τρία μέρη, εἰς ἀρκτῶον, μέσον καὶ μεσημβρινόν. Ἡ δὲ μεσημβρινὴ Ἀσία εἶναι τὸ θέατρον τῆς ἐνεργείας τῶν ἀρχαιοτάτων ἔθνων, καὶ τὸ κοινὸν ἐμπόριον τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Τὰ ἔθνη τῆς Ἀσίας ἀκαταπαύστως ἐκινουῦντο πρὸς Δυσμᾶς, ἕως οὗ ἡ Εὐρώπη ἱκανῶς ἤδη κατοικουμένη καὶ κεκαλλιεργημένη ἀνταπέστειλε τὰς νεαράς της φυλὰς πρὸς κατάκτησιν εἰς τῆς Ἀσίας τὰς ὠραίας χώρας, ὡς τοῦτο συ-

νῆβη ἐπὶ τῶν σταυροφοριῶν. Εἰς τὸ ἀξιοπερίεργον τοῦτο μέρος τῆς γῆς ἀνεφάνησαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς κατακτῶμενοι καὶ δεσπόζοντες, οἱ Ἀσσύριοι, Χαλδαῖοι, Πέρσαι, Ἑλλη-
νηες, Ῥωμαῖοι, Πάρθοι, Ἀραβες, Μογγόλοι, Μαράτται
καὶ Ἀγγλοι· καὶ κατακτηταὶ μὲν δὲν ἔλειψαν ποτὲ ἀπὸ τῆς
Ἀσιατικῆς γῆς, μόνον δὲ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἥλλαξαν.

§ 12. Ἡ Ἀσία εἶναι ἡ πατρίς τῶν ἐπικρατουσῶν τοῦ
κόσμου θρησκειῶν· διότι εἰς μὲν τὴν μέσσην καὶ ἀνατολι-
κὴν Ἀσίαν ἐσυστήθησαν καὶ εἰσῆχθησαν αἱ διδασκαλίαι τῶν
Βραχμάνων, τοῦ Βουδᾶ, τοῦ Ζωροάστρου καὶ Φῶ, εἰς δὲ
τὴν δυτικὴν ἡ Ἑβραϊκὴ, Χριστιανικὴ καὶ Μωαμεθανικὴ.
Εἰς τὴν Ἀσίαν ἀνεβλάστησαν καὶ τὰ πρῶτα ἄνθη τοῦ πολι-
τισμοῦ· ἐμαράνθησαν δὲ ἁπλῶς διὰ τοῦ τερπνοῦ κλίματος, τῆς
πολυτελείας, τῆς τῶν ἡθῶν παραλυσίας, τοῦ ἐσφαλμένου ὀρ-
γανισμοῦ τοῦ οἰκιακοῦ βίου μετὰ τῆς πολυγαμίας, καὶ τῆς
προελθούσης ἐξ αὐτοῦ ἀμελείας τῆς τῶν παίδων ἀγωγῆς.
Πρὸς τούτοις ἡ Ἀσία εἶναι πρὸ πολλῶν αἰώνων ἡ ἐστία τῆς
ἀπολύτου τυραννίας καταπιεζούσης καθ' ὑπερβολὴν τὰ δυστυ-
χῆ ἔθνη αὐτῆς, καὶ μὴ ἐπιτρεπούσης τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν
καὶ ἄσκησιν τῶν διανοητικῶν καὶ ἡθικῶν δυνάμεων.

§ 13. Εἰς τὴν Ἀσίαν ἐγεινιάζον πρὸς ἀλλήλας καὶ αἱ
ἀρχαιόταται διάλεκτοι, καθότι τὰ ἔθνη τὰ λαλοῦντα αὐτὰς
διηροῦντο μόνον διὰ μεγάλων ποταμῶν. Οὕτω μεταξὺ μὲν
τοῦ Γάγγου καὶ Ἰνδοῦ εὐρίσκομεν τὴν Ἰνδικήν, μεταξὺ δὲ
Ἰνδοῦ καὶ Τίγριδος τὴν Περσικὴν, μεταξὺ δὲ Τίγριδος καὶ
Ἄλως τὰς Σημιτικὰς, καὶ εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν τὴν Ἑλλη-
νικὴν διάλεκτον.

ΙΝΔΟΙ.

§ 14. Οἱ Ἕλληνες ἀναφέρουσι πρῶτοι περὶ *Ἰνδῶν* ὁμῶς αἱ διηγήσεις τοῦ *Ἡροδότου* καὶ τοῦ *Κτησίου*, ἐξαχθεῖσαι ἐκ Περσικῶν παραδόσεων, δὲν εἶναι οὔτε πλήρεις, οὔτε πολὺ ἀξιόπιστοι, καὶ μόλις διὰ τῆς ἐκστρατείας *Ἀλεξάνδρου* τοῦ *Μεγάλου* (327 Π. Χ.), μὴ φθάσαντος οὐδ' αὐτοῦ μέχρι τῶν ὄχθων τοῦ *Γάγγου*, διεσκεδάσθη κατὰ μέρος τὸ σκότος τὸ καλύψαν τὴν μεσημβρινὴν Ἀσίαν. Μετὰ δὲ τὰς ἐκστρατείας *Σελεύκου* τοῦ *Νικάτορος* (312 Π. Χ.), προχωρήσαντος μέχρι τοῦ *Γάγγου*, διεδόθησαν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἀκριβέστεραι γνώσεις περὶ τοῦ μεσημβρινοῦ ἡμίσεος τῆς ωραίας ταύτης χώρας.

§ 15. Οἱ *Ἰνδοὶ*, οἵτινες μέχρι σήμερον διετήρησαν τὸν ἀρχαῖον χαρακτῆρα αὐτῶν, ὡς καὶ τὸν ἀρχαῖον τρόπον τοῦ ζῆν, κατοικοῦσι μεταξὺ τοῦ *Ἰνδοῦ* ποταμοῦ καὶ τοῦ *Γάγγου*. Δὲν γνωρίζομεν, ἂν ὅλα τὰ ἔθνη, τὰ κατοικήσαντα ποτὲ ἀπὸ τῶν *Μογγολικῶν* ὀρίων μέχρι τοῦ *Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ*, κατήγοντο ἀπὸ μιᾶς ἢ πλειοτέρων φυλῶν· τοῦτο μόνον γνωρίζομεν, ὅτι διέφερον κατὰ τὸν τρόπον τοῦ ζῆν, ζώντων τῶν μὲν ὡς ἀλιέων, τῶν δὲ ὡς νομάδων, τῶν δὲ ὡς πολεμιστῶν καὶ ἐμπόρων. Ὀλιγώταται μόνον παραδόσεις ὑπάρχουσι περὶ τῆς ἀρχαίας πολιτικῆς ἱστορίας αὐτῶν· διετηρήθη δὲ ὁ Ἀσιανὸς μῦθος, ὅτι ἡ *Σεμίραμις* ἐπολέμησε τὸν *Σταυροβάτην*, βασιλέα τῶν *Ἰνδῶν*, καὶ ὅτι ὁ Αἰγύπτιος *Σέσωστρις* ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς *Ἰνδίας*.

§ 16. Ἐξ ὅλων τῶν περὶ *Ἰνδίας* διηγήσεων τῶν Ἑλλήνων ἐξάγεται, ὅτι οἱ *Ἰνδοὶ* ἔφθασάν ποτε εἰς βαθμὸν τινα πολιτισμοῦ, ἀρχαιοτέρου τοῦ Ἑλληνικοῦ. Τινὲς τῶν συγγραφέων

Ἑλλήνων μάλιστα παραβαλόντες τὰ τότε φιλοσοφικὰ συστήματα καὶ τοὺς ἐπικρατοῦντας μύθους μετὰ τῶν Ἰνδικῶν ἐφρόνουν, ὅτι ὁ Πυθαγόρας περιηγησάμενος τὴν Ἰνδίαν ἤντλησεν ἐξ αὐτῆς τὴν ἐπιστήμην του. Ὑπὲρ τοῦ Ἰνδικοῦ πολιτισμοῦ μαρτυροῦσι καὶ τὰ μνημεῖα τῆς φιλο.λογίας καὶ τῶν τεχνῶν τῶν Ἰνδῶν, καὶ μάλιστα τῆς τεκτονικῆς. Ἡ Σανσκριτική, ἥγουν ἡ εὐσύνθετος καὶ ἀγία, νῦν δὲ νενεκρωμένη γλῶσσα τῶν Ἰνδῶν, ἐπέχει τόπον μετὰ τῶν πλουσιωτάτων καὶ ὠραιωτάτων γλωσσῶν τοῦ κόσμου. Ὁμοίως οὔτε ἡ Ἰνδικὴ ποίησις στερεῖται ὑψηλῶν ἰδεῶν καὶ χάριτος. Τὰ δὲ ἀρχαῖα μνημεῖα τῆς Ἰνδικῆς τεκτονικῆς ἔχουσι μέγεθος ἐκπληκτικὸν καὶ τοιαύτην ἔκτασιν καὶ περιοχὴν, ὥστε φαίνεται, ὅτι ὁλόκληρα ἔθνη καθ' ὁλοκλήρους αἰῶνας ἔκτισαν αὐτά. Περίφημοι εἶναι μάλιστα οἱ ἐξ ὄχθων λελατομημένοι ναοὶ εἰς τὰς νήσους Ἐλεφαντίνην καὶ Σαλσέτταν, τὰ σπήλαια τῆς Κλώρας, καὶ οἱ ἐπτὰ παγῶδες (ναοὶ) τῆς Μαβαλιμπουράν. Εἰς τοὺς Ἰνδοὺς δὲ, ὡς καὶ εἰς πολλὰ μεταγενέστερα ἔθνη, τὰ τεκτονικὰ ἔργα ἐχρησίμευον μᾶλλον πρὸς ὑποστήριξιν τῆς θρησκείας, καὶ τοῦτο διὰ τῶν ὑψηλῶν καὶ καταπληκτικῶν ἰδεῶν, τὰς ὁποίας παρίστα καὶ ἐπ' ἡγεῖρεν ἡ ἀρχαία τεκτονική.

Χρεωσέεται δὲ πρὸς τούτοις εἰς τοὺς Ἰνδοὺς, ὡς μαρτυροῦσιν οἱ Ἄραβες, καὶ ἡ ἐφεύρεσις τῶν ἀριθμητικῶν χαρακτήρων.

§ 17. Ἡ θρησκεία τῶν Ἰνδῶν πρεσβεύει πανάρχαιόν τι ὄν, Παραβράμα λεγόμενον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξῆλθον τὰ πάντα δι' ἐκροῆς, διότι ὁ κόσμος κατ' ἀρχὰς ὑπῆρχεν ἐν τῷ Παναρχαίῳ ὄντι· τὰ πάντα ὅμως ἐπιστρέφουσι πάλιν εἰς αὐτὸ διὰ μετεμψυχώσεως. Λέγουσιν, ὅτι ἐκ τοῦ πρωτίστου τούτου ὄντος ἐξῆλθον πρῶτοι οἱ θεοὶ Βράμα, Βισχνου καὶ Σχίβεν. Ὁ μὲν Βράμα λατρεύεται ὡς δημιουργός, ὅστις ἔδωκε τὸν

ἱερὸν νόμον. Ὁ δὲ *Βισχνου* θεωρεῖται ὡς συντηρητὴς τοῦ κόσμου, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιφαίνεται ἐπὶ τῆς γῆς, ὅσάκις ὑπερισχύωσιν εἰς αὐτὴν ἡ κακία καὶ τυραννία ἐπαπειλοῦσαι ὄλεθρον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἡ Ἰνδικὴ μυθολογία ἀναφέρει δέκα ἐνσαρκώσεις καὶ μεταμορφώσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἀνεφάνη ὁ *Βισχνου*, ἵνα σώσῃ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ἐπαναγάγῃ αὐτὴν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς. Ὁ δὲ *Σχίβεν* εἶναι ὁ γενικὸς κριτὴς, ὁ τιμωρὼν καὶ ἀμείβων κατ' ἀξίαν. Οἱ τρεῖς θεοὶ οὗτοι, ἂν καὶ παριστανόμενοι ὡς τρία πρόσωπα, θεωροῦνται τρόπον τινὰ ὡς ἓν ὅλον συμπεφυκὸς ἐν τῷ *Παραβράμα*. Πλὴν τοῦ παμπρώτου τούτου ὄντος, τῆς « πηγῆς τοῦ ἀγαθοῦ », ὑπάρχει καὶ ἄλλο ὄν, ὁ *Μωῖσασουρ*, ἡ « πηγὴ τοῦ κακοῦ », ὅστις συναπειθήσας μετ' ἄλλων θεῶν πρὸς τὸ μέγα ὄν ἐχώρισθη ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐρρίφθη τέλος εἰς τὰ « ὀνδερὰ », ἢ τὴν ἄβυσσον τοῦ σκότους. Κινηθεὶς δὲ ὑπὸ συμπαθείας, καὶ ἐνδούς εἰς τὰς παρακλήσεις τῶν μεγάλων θεῶν ἀπεφάσισεν ὁ *Παραβράμα*, νὰ δώσῃ εἰς τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ *Μωῖσασουρ* τὰ μέσα τοῦ νὰ βελτιώσωσι τὴν ἀθλίαν κατάστασίν των. Διέταξε λοιπὸν, νὰ μεταβαίνωσιν οὗτοι κατ' ὀλίγον εἰς δεκαπέντε διαφόρους μορφὰς καὶ καταστάσεις. Ἐν μὲν ταῖς ἑπτὰ κατωτέραις καταστάσεσιν εἰσέρχονται εἰς διάφορα σώματα ζώων, καὶ τοῦτο πρὸς ποινὴν καὶ κόλασιν. Ἡ δὲ ὀγδόη κατάστασις εἶναι τῆς δοκιμασίας ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ σώματι· ἀλλ' εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην, ἂν δὲν μεταχειρισθῶσι καλῶς τὸ λογικόν, ἐπιστρέφουσι πάλιν εἰς τὸν κατώτατον βαθμὸν τῆς ὑπάρξεως ἐπαναλαμβάνοντες τὸν αὐτὸν κύκλον. Οἱ δὲ ἑπτὰ ἀνώτεροι βαθμοὶ εἶναι ἡ τοῦ τελείου ἀγνισμοῦ τῶν δαιμόνων. Διὸ μετὰ τὴν κτίσιν τοῦ κόσμου ἐπλάσθησαν τὰ διάφορα ζῶα, ἵνα χρησιμεύσωσι πρὸς κάθαρσιν τῶν ἀπειθησάντων δαιμόνων.

Ὁ Μωῖσασοῦρ ὁμῶς ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἀπείθειάν του σπουδάζων νὰ φθείρῃ τοὺς μεταμεληθέντας, καὶ ἐνεργῶν παντοίοις τρόποις κατὰ τῶν ἀνθρώπων. Κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως θέλει κατέλθῃ ὁ Σχίβεν ἐν εἵδει φλέγοντος πυρὸς, καὶ θέλει ἀπολέσει τὰ πάντα.

Τέσσαρα εἶναι τὰ ἱερὰ βιβλία τῶν Ἰνδῶν, *Βέδα* ὀνομαζόμενα, καὶ γεγραμμένα εἰς τὴν Σανσκριτικὴν διάλεκτον. Ἰνδική τις διήγησις λέγει, ὅτι ἔλαβον τὴν ὑπαρξίν των ὡς ἔγιστα 4900 ἔτη πρὸ τῆς χριστιανικῆς χρονολογίας. Νεώτερα δὲ εἶναι τὰ *Παροῦνα*, γραφέντα ὑπὸ τοῦ *Βυάσα*, τοῦ Πλάτωνος τῶν Ἰνδῶν.

Τῆς διδασκαλίας τῶν Βραχμάνων διαφέρει ὁ *Βουδαϊσμός*. Ὁ *Βουδᾶ* ἀπορρίπτει τὴν κατὰ γένη διαίρεσιν τῶν Ἰνδῶν, τὰ ἱερὰ βιβλία *Βέδα*, τὰ προσφερόμενα εἰς τοὺς θεοὺς ἱερὰ καὶ τὴν λατρείαν θεῶν τινῶν. Ἡ Βουδαϊκὴ διδασκαλία, ἃν καὶ κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν Βραχμάνων, ἐγένετο δεκτὴ εἰς τὰ πλεῖστα μέρη τῆς ἀνατολικῆς Ἀσίας. Μεταξὺ δὲ τῶν παραγγελιῶν αὐτοῦ εὐρίσκομεν ἠθικωτάτας παραινέσεις, οἷον « νὰ μὴ ἀνθρωποκτονῇς, νὰ μὴ κλέπτῃς, νὰ μὴ ψευδομαρτυρῇς, νὰ μὴ μοιχεύῃς, νὰ μὴ ψεύδεσαι » κτλ.

Εἰς τὴν Ἰνδίαν ὑπάρχουσι πολλαὶ θρησκευτικαὶ αἱρέσεις. Ἐν γένει δὲ ἡ Ἀνατολὴ εἶναι ἡ πατρίς τῶν καθ' ὑπερβολὴν ἀσκητικῶν ἰδεῶν, ὥστε ἀναφαίνονται εἰς αὐτὴν πάμπολλοι γυμνοσοφισταί, ζῶντες ἀργοὶ τὴν ἀνωφελῆ τῶν ἐνθουσιαστῶν ζωὴν.

Παρεμβάλλει δὲ καὶ ἡ περὶ μετεμψυχώσεως διδασκαλία ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ρύθμισιν τῶν ἠθικῶν διαθέσεων· διότι αὕτη κηρύττει ἀναπόφευκτον ἀνάγκην τὸ νὰ ὑποτάσσῃται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰς περὶ αὐτοῦ ἀποφάσεις ἀνωτέρας δυνάμεως· καὶ οὕτως ὁ ἄνθρωπος καθίσταται

ἀδιάφορος, συστέλλεται ὁ ἠθικὸς ὀρίζων, καὶ κατασκοτίζεται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. Διὸ οἱ Ἰνδοὶ εὐρίσκονται σήμερον εἰς τὸν αὐτὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς ὃν εὔρον αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐποχὴν. Τὴν σήμερον εἰσέτι διαφυλάττουσιν οἱ Βραχμᾶνες τὴν τεραστίαν χρονολογίαν των, συγχέουσιν ἀστρονομίαν καὶ ἀστρολογίαν, ἰατρικὴν καὶ θρησκείαν, καὶ διατηροῦσιν ἀνέπαφον τὸ εἰσαχθὲν εἰς τὸ ἔθνος μέγα σχίσμα τῶν γενῶν. Οὕτω τὸ Ἰνδικὸν ἔθνος παρίστησιν ἀνιάρων παράδειγμα ἐσωτερικῆς ἀδυναμίας καὶ ἀκίνησίας.

§ 18. Ὁ πολιτικὸς τῶν Ἰνδῶν ὀργανισμὸς εἶναι ἀξιοπερίεργος διὰ τὴν εἰς τέσσαρα γένη ἢ τάξεις διαίρεσιν αὐτῶν. Οἱ ἱστοριογράφοι νομίζουσιν, ὅτι τὰ γένη ταῦτα ἦσαν κατ' ἀρχὰς ἀνεξάρτητοι πρὸς ἀλλήλας φυλαὶ, ἔχουσαι ἐκάστη τὸ ἴδιόν της ἐπιτήδευμα, καὶ ὅτι ὑπὸ κατακτητοῦ τινος ἠνώθησαν εἰς μίαν πολιτείαν. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ὁ υἱὸς ἀκολουθεῖ τὸ ἐπιτήδευμα τοῦ πατρὸς, καὶ δὲν δύναται ποτε νὰ ἐξέλθῃ τοῦ πατροπαραδότου κύκλου τῶν ἐργασιῶν καὶ χρεῶν. Τὰ τέσσαρα γένη ταῦτα εἶναι· οἱ *Βραχμᾶνες*, ἡγουν ἱερεῖς καὶ λόγιοι, ἐνταύτῳ δὲ καὶ διερμηνευταὶ τοῦ νόμου καὶ κριταὶ, οἱ *Ξεστρίας*, στρατιωτικοί, οἱ *Βαῖσχίας* ἢ *Βαριακοὶ*, χειροτέχναι, καὶ οἱ *Σοῦδρας*, ὑπηρέται. Τὸ ἰσχυρότατον γένος εἶναι τὸ τῶν ἱερέων, καὶ μετ' αὐτοὺς τὸ τῶν στρατιωτικῶν. Ἄλλη μία τάξις ἀπερρίμμενη ὑφ' ὅλων τῶν γενῶν εἶναι οἱ *Παρίαι*· πᾶσα κοινωνία μετὰ τῶν ἀθλίων τούτων εἶναι αὐστηρῶς ἀπηγορευμένη, διότι θεωροῦνται ἀκάθαρτοι, τῶν ὁποίων μόνη ἡ θεὰ μολύνει τοὺς καθαρούς. Ὑποθέτουσι δὲ οἱ ἱστοριογράφοι, ὅτι οἱ Παρίαι εἶναι λείψανα ἔθνους τινὸς ὑποδουλωθέντος, ἢ ἀπόγονοι κακούργων ἢ πτωχῶν. Πιθανὸν ὅτι καὶ οἱ διεσκορπισμένοι εἰς τὴν Εὐρώπην *Γύφτοι* εἶναι μέρος τῆς φυλῆς

ταύτης, ἀποχωρισθὲν ἀπ' αὐτῆς κατὰ τὸν μεσαῖωνα, καὶ ἀ-
 πωσθὲν πρὸς δυσμάς. Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς τρεῖς πρώτας τά-
 ξεις, ὄντες λευκοὶ κατὰ τὸ χρῶμα, λέγονται ἀναγεγεννη-
 μένοι, καὶ ἔχουσι τὴν ἄδειαν τῆς μεταξὺ αὐτῶν ἐπιμιξίας·
 οἱ δὲ τῆς τετάρτης τάξεως, μελανόχροοι ὄντες, καὶ καθ' ὅλα
 τὰ φαινόμενα οἱ ἀ πόγονοι τῶν αὐτοχθόνων κατοίκων, δὲν ἔχου-
 σι τὸ δικαίωμα τῆς μετὰ τῶν ἄλλων τάξεων ἐπιγαμίας.
 Ἡ εἰς γένη διαδοχικὴ διαίρεσις αὕτη καταθλίβει τὸ ἔθνος, καὶ
 ἀναχαιτίζει τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τελειοποίησιν τῶν ἐπιστη-
 μῶν καὶ τεχνῶν.

§ 19. Ὁ χαρακτήρ τῶν Ἰνδῶν εἶναι φιλήσυχος καὶ πρᾶος.
 ἔχουσι δὲ μεγάλην ἀφοσίωσιν πρὸς τοὺς ἱερεῖς, πρὸς τὰ ἔθιμα
 καὶ τὰς ἐορτάς, πρὸς τοὺς μύθους καὶ παγώδας αὐτῶν, καὶ
 ταῦτα πάντα ἐκ τῆς ἀγωγῆς, ἣν λαμβάνουσι διὰ τῶν Βραχμά-
 νων. Εὐπροσηγορία, σεμνότης καὶ ἐγκράτεια μεταβαίνουσι
 μὲν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, καὶ δὲν ἀποστεροῦνται οὐδ' αἱ κα-
 τώτεραι τάξεις ἀγωγῆς τινος, διδασκόμεναι ἅπασαι τὸ ἀνα-
 γινώσκειν, τὸ γράφειν καὶ τὸ ἀριθμεῖν· λείπει δὲ τελείως ἡ
 ἐνέργεια καὶ ἀνάπτυξις τῶν ἀνωτέρων τοῦ νοῦς δυνάμεων.

ΣΙΝΑΙ.

§ 20. Δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἱστορικὴ παράδοσις τῶν ἀρ-
 χαίων ἐθνῶν περὶ τῶν πέραν τοῦ Γάγγου χωρῶν, καὶ μάλι-
 στα περὶ τῆς Σινικῆς, ὑπὸ τῶν κατοίκων Τσὶν καλουμένης.
 Ἐκ δὲ τῆς μεταγενεστέρας ἱστορίας αὐτῆς γίνεται δῆλον, ὅτι
 ἡ χώρα αὕτη κατοικεῖτο καὶ ἐκαλλιεργεῖτο κατὰ τοὺς ἀρχαιο-
 τάτους χρόνους. Πιθανολογεῖται μάλιστα, ὅτι 2,000 ἔτη πρὸ
 Χριστοῦ ὑπῆρχον εἰς τὴν Σινικὴν συνεστημέναι μικραὶ ἐπι-
 κράτειαί καὶ πολιτεῖαι· διότι ἡ ἄκολπος θυελλώδης θάλασσα,
 ἡ περιζωννύουσα τὴν Σινικὴν, ἡ καρποφόρος γῆ αὐτῆς, καὶ αἱ
 ἄφοροι ἔρημοι, πρὸς ἃς συνορεύει ἡ Σινικὴ κατ' Ἄρκτον, ὠδή-

γησαν τὰς κατελθούσας εἰς αὐτὴν Μογγολικὰς φυλάς, νὰ κτίσωσι μονίμους οἴκους καὶ νὰ καλλιεργήσωσι τὴν γῆν.

Σεμάτσειεν, ὁ πρῶτος ἱστοριογράφος τῶν Σινῶν (κατὰ τὸ 100 πρὸ Χριστοῦ), πραγματεύεται ἱστορίαν 800 ἐτῶν· ἡ δὲ ἱστορία αὕτη εἶναι μεμιγμένη μετὰ μύθων. Κατ' αὐτὸν συνέστη ἡ αὐτοκρατορία τῆς Σινικῆς ὑπὸ τοῦ Τσιγγβάγγ, «τοῦ Ὑψηλοῦ», ὅστις ἤνωσε τὰς κατ' ἐκείνας τὰς χώρας μικρὰς πολιτείας εἰς μίαν ἐπικράτειαν (κατὰ τὸ 250 πρὸ Χριστοῦ).

Ὁ Τσιγγβάγγ παρέδωκεν εἰς πῦρ τὰ ἀρχαῖα Σινικὰ συγγράμματα, πλὴν τῶν πραγματευομένων περὶ γεωργίας, ἱατρικῆς καὶ τεκτονικῆς· διότι ἡ πολυτελής καὶ ἀνάλγητος κυβέρνησις αὐτοῦ ἀντέκειτο πρὸς τὰ ἀπλᾶ ἔθιμα τῶν προγόνων. Ἀπὸ τοῦ Σεμάτσειεν μέχρι σήμερον γράφεται ἡ ἱστορία τῆς Σινικῆς ἄνευ διακοπῆς, ἐφορευούσης τῆς κυβερνήσεως.

§ 21. Ἰνα ἀσφαλισθῶσι κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ταταρικῶν φυλῶν, περιετείχισαν οἱ Σῖναι ὅλην τὴν ἐπικράτειάν των, ὀχυροῦντες ἐν ταύτῳ τὸ τεῖχος καὶ ὑπερασπίζοντες αὐτὸ διὰ φρουρῶν. Ἀλλ' ὅμως νομαδικαὶ φυλαὶ, ἐκ βορρᾶ κατελθοῦσαι, ὑπερέβησαν τὰ τείχη, καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Σινικὴν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ νικηταὶ ἦσαν ἀπαίδευτοι καθ' ὅλα, ἐμιμήθησαν τὰ ἥθη τῶν Σινῶν, ὥστε ἡ θρησκεία, αἱ ἐπιστῆμαι καὶ τέχναι ἔμειναν εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν αὐτῶν.

§ 22. Πολλὰ τεκμήρια ἐπιβεβαιοῦσι τὴν γνώμην, ὅτι ὁ πολιτισμὸς καὶ αἱ θεσμοθεσίαι τῶν Σινῶν εἶναι ἐθνικαί, τοῦτέστι μὴ ἐπιταχθεῖσαι εἰς αὐτοὺς ὑπ' ἄλλοφύλων, καὶ ὅτι πρὸ παμπόλλων χρόνων ἀνεπτύχθησαν ὅπως οὖν ἡ γεωργία καὶ αἱ τέχναι. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τῶν Σινῶν λατρεύεται ὑπὸ τοῦ ὑπηκόου ὡς Υἱὸς τοῦ Οὐρανοῦ καὶ ἀνώτατος Ἱερεὺς, συγκεντρόνων οὕτως ἐν ἑαυτῷ ἀπεριόριστον τὴν πολιτικὴν τε καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν.

Ὁ πολιτικὸς τῶν Σινῶν ὀργανισμὸς στηρίζεται ἐπὶ τῆς

γεωργίας, καὶ ἡ χαρακτηρίζουσα τὸ ἔθνος τοῦτο φιλοπονία ἐνησχολεῖτο πάντοτε εἰς τὰς ἀπλᾶς τέχνας καὶ ἐφευρέσεις, τὰς ἀφορώσας πρὸς τὴν γεωργίαν καὶ μέρη τινὰ τῆς βιομηχανίας. Τὴν μεταξουργίαν, κεραμευτικὴν, ναυπηγίαν, πυρίτιδα, τὸν μόλυβδον, τὴν τυπογραφικὴν, ἴσως καὶ τὴν ἱερογλυφικὴν καὶ τὴν γραφὴν, ἐγνώριζον οἱ Σῖναι πρῶτοι πάντων τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν. Οὐχ' ἦττον ἐδείκνυν οἱ Σῖναι ἐξ ἀρχῆς ἀξιέπαινον δραστηριότητα καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν διωρύχων καὶ λεωφόρων· ὅμως ὁ παιδαριώδης περιορισμὸς, εἰς ὃν εὐρίσκονταί, αἱ διανοητικαὶ τῶν δυνάμεις, καὶ ἡ ἀπεριόριστος μικροπρέπεια αὐτῶν καθιστῶσιν ἀδύνατον τὴν ἐθνικὴν πρόοδον, καὶ παραδίδουσι τὸ εὐάγωγον ἔθνος εἰς τὰς χεῖρας τῶν δολίων καὶ φιλοκερδῶν Μανδαρίνων (προϋχόντων).

Κατὰ δὲ τὸν χαρακτῆρα ἐν γένει οἱ Σῖναι εἶναι κενόδοξοι, ὑπερήφανοι καὶ ἀκοινωνῆτοι πρὸς τοὺς ἄλλοδαπούς. Οὕτω τὸ ἔθνος τοῦτο στρέφεται εἰς αἰώνιον κύκλον, ἀποχωριζόμενον ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῶν ἄλλων ἐθνῶν, καὶ ἀπορρίπτον μετ' ἐπιμονῆς πάντα νεωτερισμόν.

§ 23. Ἡ βάσις τῆς νομοθεσίας τῶν Σινῶν καὶ ἡ ἀσφαλέςτέρα πηγὴ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας αὐτῶν εἶναι ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα Σου-Κίγγ γνωστὴ συλλογὴ, ἐμπεριέχουσα αὐστηρὰς ἠθικὰς διατάξεις πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ κράτους, καὶ τὰ ἀμοιβαῖα χρέη τῶν κυβερνώντων καὶ κυβερνωμένων. Ὁ δὲ μέγας σοφὸς τῶν Σινῶν, Κομφύκιος (περὶ τὸ 550 πρὸ Χριστοῦ), τοῦ ὁποίου τὰ ἀπλᾶ ἀποφθέγματα φέρουσι τὸν γνήσιον χαρακτῆρα τῆς ἀρχαιότητος, εἶναι ὡς πρὸς ἡμᾶς σχεδὸν μυθικὸν πρόσωπον, καθότι ἡ διδασκαλία αὐτοῦ ἔμεινεν ἀποκλειστικὴ ἰδιοκτησίᾳ τῶν ἀνωτέρων τάξεων. Εἶναι δὲ ἀναμφίβολον, ὅτι ὁ Κομφύκιος, σύγχρονος ὢν τοῦ Κύρου καὶ τοῦ φιλοσόφου Πυθαγόρου, ἐπεθεώρησε καὶ διώρθωσε τὰς ἱερὰς βίβλους τῶν Σινῶν.

§ 24. Ἡ ἐπικρατοῦσα *Θρησκεία* εἶναι ἡ διδασκαλία τοῦ Φῶ, γεννηθέντος κατὰ τὸ 1027 πρὸ Χριστοῦ εἰς Κασμίρ· ὁμοιάζει δὲ αὕτη τὰ μέγιστα μὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν Βραχμάνων καὶ τοῦ Βουδᾶ, ὥστε οἱ Ἰνδοὶ ἐκλαμβάνουσι τὴν γέννησιν τοῦ Φῶ ὡς ἄλλην ἐνσάρκωσιν τοῦ θεοῦ Βισχνοῦ.

ΜΗΔΟΙ.

§ 25. Τὰ μεταξὺ τοῦ Ἰνδοῦ καὶ Τίγριδος μέρη, ὅπου μετὰ ταῦτα ὁ Κῦρος κατέστησε τὸ μέγα Περσικὸν κράτος, κατοικοῦντο ὑπὸ τῶν *Μήδων*. Αἱ περὶ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τοῦ ἔθνους τούτου παραδόσεις δὲν εἶναι μὲν οὔτε πολλαὶ, οὔτε βέβαιαι, καὶ μάλιστα, διότι ἡ Μηδία πρωῒμως ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Περσῶν, καὶ ἠνώθη μετὰ τοῦ Περσικοῦ κράτους. Ἐξάγεται δὲ ἐκ τῶν περὶ Μηδίας ἱστορικῶν παραδόσεων, ὅτι μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς τῶν Ἀσσυρίων βασιλείας, καὶ πρὸ τῆς κυριαρχίας τῶν Περσῶν οἱ Μῆδοι ἐξουσίαζον τὴν μέσσην Ἀσίαν.

Ἡ Μηδία διηρεῖτο εἰς *μεγάλην* καὶ *μικράν*. Ἡ μὲν μικρά, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων *Ἀτροπατηνὴ* κληθεῖσα, ἦν τὸ ἀρκτικὸν μέρος αὐτῆς, εἰς ἄκρον ὄρεινόν καὶ ἄφορον. Ἡ δὲ *μεγάλη* εἶχεν ὠραίας νομάς, περιφήμους ἵππους, ἀμπελουργίας καὶ κυτρόφυτα, καὶ ἐφημίζετο διὰ τὴν ὑφαντικὴν καὶ βαφικὴν.

Ἡ ἐπισημοτάτη πόλις τῆς Μηδίας ἦσαν τὰ *Ἐκβάτανα*, τῶν ὁποίων τὰ ἀνάκτορα ἐφημίζοντο ὡς μεγαλοπρεπέσταται καὶ ὠχυρόταται τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ οἰκοδομῶν.

§ 26. Περὶ τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τῆς Μηδίας ὀλίγα μόνον γνωρίζομεν. Ὁ Ἡρόδοτος διηγεῖται, ὅτι ὁ *Δηϊόκης* μετέβαλε τοὺς Μήδους ἐκ νομάδων εἰς γεωργοὺς καὶ τεχνίτας, τοὺς συνήγαγεν εἰς χωρία καὶ πόλεις, καὶ συνέστησε τοιοῦτο-τρόπως τὴν τῶν Μήδων κοινωνίαν. Ὁ βασιλεὺς *Φραόρτης*, εἰς τῶν διαδόχων αὐτοῦ, κυριεύσας ὅλην τὴν ἄνω Ἀσίαν, τὴν ἀπὸ τοῦ Ταύρου ὄρους μέχρι τοῦ Ἄλως ποταμοῦ, εἰσέβαλε καὶ εἰς τὴν Ἀσσυρίαν. Ἀλλ' ἠχμαλωτίσθη, καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ

τῶν Ἀσσυρίων. Ὁ δὲ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ *Κυαζάρης*, θέλων νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς Ἀσσυρίους διὰ τὸν φόνον τοῦ πατρὸς, ἐξεστράτευσεν κατ' αὐτῶν, καὶ ἐπολιορκήσεν τὴν πρωτεύουσαν πόλιν Νῖνον. Ἀλλὰ πλῆθος Σκυθῶν, κατελθόντων ἐκ Βορρᾶ καὶ κατερημόντων τὸ Μηδικὸν κράτος, ἠνάγκασεν τὸν Κυαζάρην νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Μηδίαν πρὸς καταδίωξιν τῶν εἰσβαλόντων βαρβάρων. Συμμαχήσας δὲ ὕστερον μετὰ τοῦ *Ναβοπολασσάρ*, βασιλέως τῶν Χαλδαίων, ἐκυρίευσεν τὴν Νῖνον, καὶ κατέστρεψε (κατὰ τὸ 595 πρὸ Χριστοῦ) τὸ μέγα βασίλειον τῶν Ἀσσυρίων. Ὁ Κυαζάρης ἀφῆκε τὸν θρόνον εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ *Ἀστυάγην*, ὅστις κατενικήθη ὑπὸ τῶν Περσῶν (κατὰ τὸ 560 πρὸ Χριστοῦ).

Οἱ Μῆδοι ἐφημίζοντο μὲν διὰ τὴν πολεμικὴν ἀρετὴν, οὐχ ἥττον δὲ καὶ διὰ τὴν τραχύτητα τῶν καὶ τὴν ὠμότητα τῶν ἡθῶν.

ΒΑΚΤΡΙΑΝΗ.

§ 27. Ἡ *Βακτριανή*, κειμένη πλησίον τῆς ἀρκτῶας Ἰνδίας, περιελάμβανε τὸ πάλαι καὶ τὰς μεγάλας ἐπαρχίας *Ἀρίαν* καὶ *Σογδιανήν*. Ἦν δὲ ἡ Βακτριανή εἰς ἄκρον εὐφορος καὶ πλουσία· ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῆς μαρτυροῦσι μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ λείψανα τῆς Περσεπόλεως, τῆς ὁποίας τὰ ἀρχαιότερα μνημεῖα εἶναι ἔργα Βακτριανῶν τεχνιτῶν. Οὐχ ἥττον ἤκμαζε καὶ τὸ ἐμπόριον τῆς Βακτριανῆς, διότι ἡ μεγάλη ἐμπορικὴ ὁδὸς, ἡ ἄγουσα ἀπὸ Δυσμῶν πρὸς τὴν ἀρκτῶαν Ἰνδίαν, παρέτεινε περὶ τοὺς πρόποδας τῶν Βακτριανῶν ὁρέων. Ἡ πρωτεύουσα πόλις καὶ ἔδρα τῶν βασιλέων ἦσαν τὰ *Βάκτρα*.

Οἱ Βακτριανοὶ, ἔχοντες κατ' ἀρχὰς αὐτόχθονας βασιλεῖς, ὑπετάχθησαν ἐπὶ τοῦ Νίνου εἰς τοὺς Ἀσσυρίους, ὕστερον δὲ εἰς τοὺς Μήδους, καὶ τέλος, ἐπὶ Κύρου, εἰς τοὺς Πέρσας.

§ 28. Εἰς τὰ Βάκτρα ἔζη καὶ ὁ *Ζωροάστρης* (*Ζερ-*

δοῦσχι), ὁ μέγας τῆς Ἀσίας νομοθέτης (περὶ τὸ 600 πρὸ Χριστοῦ). Ὁ Ζωροάστρης εἰσήγαγε μεγάλας μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν θρησκείαν καὶ νομοθεσίαν· ἡ δὲ διδασκαλία αὐτοῦ κατέστη μετ' οὐ πολὺ ἐπικρατοῦσα θρησκεία τοῦ Περσικοῦ κράτους. Τὸ θρησκευτικὸν σύστημα τοῦ Ζωροάστρου στηρίζεται εἰς τὴν ἀρχὴν, ὅτι τὰ πάντα ἐξῆλθον ἐκ τοῦ πρωτίστου ὄντος, Σερουάνη Ἀκερήνη λεγομένου. Ἐξ αὐτοῦ, « τοῦ ἀπεράντου χρόνου », ἔλαβον τὴν ἀρχὴν των καὶ ὁ Ὁρμούτζ, ἡ « ἡ πηγὴ τοῦ ἀγαθοῦ », καὶ ὁ Ἀρημάν, ὅστις διὰ τῆς ἀπειθείας του κατέστη ἡ « πηγὴ τοῦ κακοῦ ». Ταῦτα τὰ δύο ὄντα, ἄλλως φῶς καὶ σκότος καλούμενα, ἔχουσι περὶ ἑαυτὰ συνοδίαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν δαιμόνων. Ὁ δὲ ἐπιμείνας εἰς τὴν ἀπειθείαν του Ἀρημάν κατεδικάσθη νὰ κατοικήσῃ 12,000 ἔτη τὴν ἄβυσσον τοῦ σκότους. Διὰ τοῦ Ἀρημάν ἤμαρτε καὶ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, καὶ τὸ ἀμάρτημά του εἰσήνεγκε τὸν θάνατον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Περὶ τῆς μεταξὺ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τύχης τοῦ ἀνθρώπου ἀποφασίζει ὁ Ὁρμούτζ· ἡ δὲ κρίσις τῶν ἀνθρώπων γίνεται ἐπὶ τῆς γεφύρας Τσινεβάδ, ἣτις χωρίζει τὸν οὐρανὸν ἀπὸ τῆς γῆς. Κατὰ τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἢ ἐμβαίνει εἰς τὰς χώρας τῆς εὐδαιμονίας, ἢ κατακρημνίζεται εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς κολάσεως. Μετὰ 12,000 ἔτη ὅμως θέλει παύσει ὁ μεταξὺ τοῦ Ὁρμούτζ καὶ τοῦ Ἀρημάν πόλεμος· καὶ ὁ μὲν Ἀρημάν θέλει νικηθῇ, τὸ δὲ σκότος θέλει μεταβληθῇ εἰς φῶς, καὶ οἱ νεκροὶ, ἀναστάντες ἐκ τῶν τάφων, θέλουσιν ἀναλάβει τὴν προτέραν μορφήν των. Πρὸ δὲ τῆς γενικῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως θέλουσιν ἀναφανῇ τρεῖς μεγάλοι προφῆται, γνωρίζόμενοι ἐκ τῶν θαυμάτων των, καὶ ἡ ἀνθρωπότης θέλει ταλαιπωρηθῇ διὰ παμπόλλων κακῶν, διὰ πανώλους καὶ ἐπιδημιῶν, λιμοῦ καὶ πολέμου. Μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἕκαστος θέλει μάθει τὰς πραχθείσας παρ' αὐτοῦ ἀγαθὰς ἢ κακὰς πράξεις· οἱ ἀγαθοὶ θέλουσι μὲν χωρισθῇ

ἀπὸ τῶν κακῶν, ἀλλὰ καὶ οὗτοι θέλουσι καθαρισθῆ διὰ τοῦ ἐλέους τοῦ πρωτίστου ὄντος, καὶ ἅπασαι αἱ ψυχαὶ, ἀπολαύουσαι ἤδη αἰωνίου εὐδαιμονίας, θέλουσιν ἐξυμνεῖ τὴν δόξαν τοῦ Ὁρμούτζ.

Οὕτω λοιπὸν, λέγει τοῦ Ζωροάστρου ἡ διδασκαλία, εἰς τὴν κοινωνίαν τὰ πάντα ὑπάγονται ἢ εἰς τοῦ Ὁρμούτζ ἢ τοῦ Ἀρημάν τὴν ἐξουσίαν. Ὁπαδοὶ δὲ τοῦ Ἀρημάν καὶ ἀκάθαρτοι εἶναι ὅσοι καταφρονοῦσι τὴν διδασκαλίαν τοῦ φωτός· τούτους, ὡς καὶ τὰ ἰοβόλα ζῶα καὶ τὰ δηλητήρια φυτὰ καὶ βότανα, ἐξουσιάζει ὁ Ἀρημάν. Ἀλλ' εἰς κράτος, ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ διδασκαλία τοῦ φωτός, τὰ πάντα πρέπει νὰ ᾔηται καθαρὰ καὶ ἀγνά. Διὸ ὁ λατρευτὴς τοῦ Ὁρμούτζ ὀφείλει νὰ ὑποθάλη μὲν καὶ νὰ θεραπεύῃ, ὅ,τι εἰς τὴν φύσιν καθαρὸν καὶ ἀγνόν, νὰ ἐξωθῇ δὲ καὶ νὰ ἐξαλείφῃ ὅ,τι ἀκάθαρτον. Εἰς τὰς βάσεις ταύτας στηρίζει ὁ Ζωροάστρης τοὺς ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῆς καλλιεργείας νόμους του, οἱ ὅποιοι τοιοῦτοτρόπως παρίστανται ὡς θεῖα παραγγέλματα.

Εἰς τὸν ἐσωτερικὸν τοῦ κράτους ὁργανισμὸν ὁ Ζωροάστρης ἔμεινε πιστὸς εἰς τὰς ἐπικρατούσας καθ' ὅλην τὴν Ἀσίαν δεσποτικὰς ἀρχάς, καὶ εἰς τὴν κατὰ γέννη ἢ τάξεις διαίρεσιν τῶν κατοίκων. Τὴν δὲ Κυβέρνησιν ὁργανίζει ὁ Ζωροάστρης κατὰ μίμησιν τοῦ κράτους τοῦ Ὁρμούτζ· ὅλοι ὀφείλουσι νὰ ᾔηται δίκαιοι καὶ ἐνάρετοι, πρὸ πάντων δὲ ὁ βασιλεὺς, ἡ ἀγαθοποιὸς ψυχὴ τοῦ κράτους.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Ζωροάστρου διεδόθη διὰ τῶν Περσῶν ταχέως εἰς πολλὰ ἔθνη τῆς Ἀσίας. Ἰχνη αὐτῆς εὐρίσκονται μάλιστα καὶ εἰς τὰ ἀπόκρυφα βιβλία τῶν Ἑβραίων, οἵτινες, ἐπιστρέψαντες ἐκ τῆς Βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας, ἐκήρυττον ιδέας τινὰς μὴ περιεχομένας εἰς τὰ προγενέστερα αὐτῶν βιβλία.

ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ ΚΑΙ ἈΣΣΥΡΙΑ.

§ 29. Ἡ ἱστορία τῆς Ἀσσυρίας καὶ Βαβυλωνίας ἐνα-

σχολεῖται μᾶλλον εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν μητροπόλεων αὐτῶν· αὗται δὲ ἐκαλοῦντο *Νινευὶ* ἢ *Νῖνος*, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως *Νίνου*, καὶ *Βαβέλ* ἢ *Βαβυλὼν*, ἣν ἐκτίσεν ὁ *Βῆλος*, ἢ ὁ ἥρως *Νεμβρώδ*. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἀρχαιοτάτης ἱστορίας τῆς *Βαβυλῶνος* δὲν σώζονται ἀκριβέστεραι εἰδήσεις· περὶ δὲ τῆς *Ἀσσυρίας* ἀναφέρουσιν, ὅτι διέφερε κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὸ μεγαλεῖόν της, ἂν καὶ δὲν συμφωνῶσιν αἱ ἑλληνικαὶ παραδόσεις πρὸς τὰς ἐβραϊκὰς. Οἱ Ἕλληνες μάλιστα ἀναφέρουσι τὰ ὀνόματα τοῦ *Νίνου*, τῆς *Σεμίραμιδος*, τοῦ *Νινύου*, τοῦ *Σαρδαναπάλου* ὡς βασιλευσάντων κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, καὶ ἀποδίδουσιν εἰς τὴν *Σεμίραμιν* λαμπρὰ στρατιωτικά τε καὶ πολιτικὰ κατορθώματα.

Λέγουσιν, ὅτι βοηθείᾳ αὐτῆς, συζύγου οὔσης ἐνὸς τῶν στρατηγῶν τοῦ *Νίνου*, ἐκυριεύθησαν τὰ *Βάκτρα*, καὶ ὅτι μετὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην νίκην ὁ *Νῖνος* ἐνυμφεύθη τὴν *Σεμίραμιν*, καὶ ἀποθνήσκων ἀνηγόρευσε αὐτὴν διάδοχόν του. Ἡ δὲ *Σεμίραμις* ἐπολέμησε πλησίον τοῦ *Ἰνδοῦ* ποταμοῦ κατὰ τοῦ *Σταυροβάτου*, βασιλέως τῶν *Ἰνδῶν*, καὶ ἔστησε τρόπαια καὶ εἰς τὴν *Αἴγυπτον* καὶ *Ἀβυσσινίαν*. Εἰς τὴν *Σεμίραμιν* χρεωστεῖ καὶ ἡ *Βαβυλὼν*, ἂν οὐχὶ τὴν κτίσιν, τοῦλάχιστον τὸ μεγαλεῖόν της. Ἐπὶ δὲ τοῦ *Νινύου* ἤρξατο τὸ κράτος νὰ παρακμάζῃ, καὶ κατελύθη τέλος ἐπὶ *Σαρδαναπάλου* ὑπὸ *Ἀρσάκου* καὶ *Βελέσιος*, ἡγεμόνων τῶν *Μηδικῶν* καὶ *Βαβυλωνίων* στρατευμάτων. Ὁ *Σαρδανάπαλος*, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἀντισταθῇ εἰς τοὺς ἀποστάτας, ἐκάη ἐνδον τῶν ἀνακτόρων μεθ' ὅλων τῶν θησαυρῶν του· οἱ δὲ ἀποστάται διένειμαν πρὸς ἀλλήλους τὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους, καὶ ἔλαβεν ὁ μὲν *Βέλεσις* τὴν *Βαβυλωνίαν*, ὁ δὲ *Ἀρβάκης* τὴν *Μηδίαν* καὶ *Ἀσσυρίαν*, ἥτις ὁμῶς μετ' οὐ πολὺν ἀπὸ τῆς *Μηδίας*.

§ 30. Κατὰ δὲ τοὺς Ἑβραίους τὸ μεγαλεῖον τοῦ *Ἀσσυρίου* κράτους συμπίπτει μὲ τὴν 8. ἑκατονταετηρίδα Π. Χ.,

καὶ οἱ ἄρξαντες ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων βασιλεῖς ἦσαν ὅλοι κατακτηταί. Ἐπὶ τοῦ Φοῦλ (περὶ τὸ 770 Π. Χ.) εἰσέβαλον οἱ Ἀσσύριοι εἰς τὴν Συρίαν, καὶ κατέστησαν ὑπόδουλον τὴν Σαμάρειαν. Ὁ Θαλγαθφαλνασάρ κατέστρεψε (740 Π. Χ.) τὸ βασίλειον τῆς Δαμασκοῦ, καὶ ἔκαμε συνθήκας πρὸς τὸν Ἀχαζ, βασιλέα τοῦ Ἰούδα. Ὁ δὲ Σαλμανασσάρ κατέλυσε (722 Π. Χ.) τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ Αἰθιοπίαν. Ὁ Σαναχάριβος ἐξεστράτευσεν μὲν (712 Π. Χ.) ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ Ἱερουσαλήμ, ἐπανῆλθε δὲ ἄπρακτος εἰς τὴν Ἀσσυρίαν. Ἡνώθη ὁμῶς ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ ἡ Βαβυλωνία μετὰ τοῦ Ἀσσυρίου κράτους, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀπήχθη Μανασσῆς, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα, αἰχμάλωτος εἰς τὴν Βαβυλωνίαν. Μετὰ ταῦτα δὲ ἐξερράγη πόλεμος μεταξὺ Ἀσσυρίας καὶ Μηδίας· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνίκηθησαν οἱ Μῆδοι καὶ ἐθανατώθη ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Φραόρτης, ἀλλ' ὁ υἱὸς τούτου Κυαξάρης κατενίκησε τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ ἥνωσε τὸ Ἀσσύριον κράτος μετὰ τοῦ Μηδικοῦ (595 Π. Χ.). Ἐβοηθήθη δὲ ὁ Κυαξάρης εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἀσσυρίας ἐκστρατείαν ὑπὸ τῆς φυλῆς τῶν Χαλδαίων, οἵτινες, κατελθόντες ἀπὸ τῶν Ταυρίων ἢ Καυκασίων ὄρεων καὶ ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν Ναβοπολασσάρ, κατέστησαν εἰς τὴν Βαβυλωνίαν. Διαμέρισθέντος δὲ τοῦ Ἀσσυρίου κράτους, ὁ Ναβοπολασσάρ ἔλαβε τὸν θρόνον τῆς Βαβυλωνίας.

Ἐπὶ τῶν Χαλδαίων ἡ Βαβυλωνία ἐκτήσατο μεγάλην πολιτικὴν δύναμιν. Μάλιστα δὲ Ναβουχοδοноόσωρ, ὁ διαδεξάμενος τὸν Ναβοπολασσάρ, ἐξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ κράτους μέχρι τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Ὁ εὐτυχὴς μὲν, ἄγριος δὲ κατακτητὴς οὗτος ἐνίκησε τὸν Νεκώ, βασιλέα τῆς Αἰγύπτου, πλησίον τοῦ Κιρκεσίου, ἐκυρίευσεν τὴν Τύρον μετὰ τρισκαί-

δεκαετῇ πολιορκίαν, καὶ καταστρέψας τὴν Ἱερουσαλὴμ με-
τώκισε τοὺς Ἰουδαίους αἰχμαλώτους εἰς τὴν Βαβυλωνίαν. Ὁ
τελευταῖος βασιλεὺς ἦν *Ναβορνίδης*, ὅστις κατὰ τὸ 538 Π.
Χ. κατενικήθη ὑπὸ Κύρου.

§ 31. Ὅλα σχεδὸν τὰ μέρη τοῦ βασιλείου, ἀπὸ τοῦ Εὐ-
φράτου μέχρι τοῦ Τίγριδος, περιέρρεον μικραὶ τε καὶ μεγάλαι
διώρυχες, ποτίζουσαι τὰς εὐφόρους χώρας αὐτοῦ. Ἐπεκράτει
δὲ μεταξὺ τῶν κατοίκων ὑπερβάλλουσα τρυφή καὶ πολυτέ-
λεια. Ἀπόδειξις τούτων εἶναι τὸ λαμπρὸν ὄνομα τῆς Βαβυ-
λῶνος, τῆς ὁποίας τὸ μεγαλεῖον καὶ τὰ τεχνητὰ ἔργα θαυμά-
ζομεν ἔτι καὶ σήμερον. Ὁ πύργος τῆς Βαβυλῶνος, Ναὸς
τοῦ Ἡλίου, ὅστις ἐκτίσθη ὡς κέντρον τῶν διεσπαρμένων εἰς
τὰς ἀπεράντους πεδιάδας κατοίκων, καὶ ἡ διήγησις τῆς Μω-
σαϊκῆς ἱστορίας περὶ τῆς τῶν γλωσσῶν συγχύσεως ὑποδει-
κνύουσι τὴν κατὰ τὰ μέρη ταῦτα πολυανθρωπίαν καὶ τὴν
μεγάλην τῶν ἀνθρώπων ἐπιμιξίαν. Μεταξὺ τῶν θαυμαστῶν
ἔργων τῆς Βαβυλῶνος ἀναφέρονται μάλιστα ὁ ναὸς τοῦ Βή-
λου καὶ οἱ κρεμαστοὶ κῆποι τῆς Σεμιράμιδος.

Συνάγεται δὲ ἐκ διαφόρων μαρτυριῶν, ὅτι ἡ Βαβυλὼν ἦν
καιρὸν τινα καὶ κέντρον τοῦ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν
Ἀσιατικοῦ ἐμπορίου. Πλὴν τοῦ ἐμπορίου οἱ κάτοικοι ἐπετή-
δευον καὶ τὴν μεταξουργίαν, τὴν ὑφαντικὴν καὶ βαφικὴν οὕ-
τως εὐδοκίμως, ὥστε τὰ χειροτεχνήματα τῶν Βαβυλωνίων
ἐκόσμουν τὰ ἀνάκτορα καὶ τοὺς θαλάμους τῶν πλουσιωτάτων
τῆς Ἀσίας βασιλέων. Οἱ δὲ ἱερεῖς αὐτῶν, ἄλλως καὶ Χαλ-
δαῖοι λεγόμενοι, ἐγνώριζον τὴν Ἀστρονομίαν καὶ Ἀστρολο-
γίαν, τὴν Ἰατρικὴν καὶ Νομικὴν. Ἀλλ' αἱ διαδοθεῖσαι ὑπὸ
τῶν Χαλδαίων ἀστρολογικαὶ μωραλογίαι ἀποδεικνύουσιν, ὅτι
δὲν ἦσαν μεμυημένοι τὰς ἀγνάς τῆς ἐπιστήμης ἀληθείας.

Οἱ Ἀσσύριοι ὅμως ἠγάπων, ὡς οἱ Μῆδοι, τὸν πόλεμον μᾶλλον, ἢ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

Δὲν γνωρίζομεν οὔτε τὴν ἀρχικὴν γλῶσσαν τῶν Βαβυλωνίων, Ἀσσυρίων καὶ Μήδων, οὔτε τὴν ὕστερον εἰσαχθεῖσαν *Χαλδαϊκὴν*· διότι ἡ παραδοθεῖσα εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τῶν Ἑβραίων Χαλδαϊκὴ γλῶσσα εἶναι μίγμα μόνον χαλδαϊκῶν καὶ ἑβραϊκῶν λέξεων.

§ 32. Συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ *Θρησκεία* τῶν Βαβυλωνίων ἦν κατ' ἀρχὰς μὲν λατρεία ὁρατῶν κτισμάτων καὶ τῶν ἀπεικονισμάτων καὶ συμβόλων αὐτῶν· κατ' ὀλίγον δὲ μετεβλήθη εἰς τὴν *Ἀστρολατρείαν*, καὶ μάλιστα τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης. Γνωρίζομεν, ὅτι ἐλατρεύοντο παρ' αὐτοῖς μάλιστα δύο θεοί, ὁ *Βῆλος* (*Βαάλ*, Ἡλῖος) καὶ ἡ *Μύλιττα* (*Ἀστάρτη*, Σελήνη). Ἡ λατρεία αὕτη διεδόθη καὶ εἰς τὴν δυτικὴν Ἀσίαν, διὰ τῶν Φοινίκων δὲ καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας, τῶν ὁποίων ἡ Ἀφροδίτη ἔχει τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Βαβυλωνίας *Μυλίττης*.

ἈΡΜΕΝΙΑ ΚΑΙ ΣΥΡΙΑ.

§ 33. Ἡ Ἀρμενία διηρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων εἰς δύο μέρη, εἰς *μεγάλην* καὶ *μικράν*. Ἡ μὲν Μεγάλη Ἀρμενία, κειμένη πέραν τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ, συνώρρευεν κατ' ἄρκτον μὲν πρὸς τὴν Ἀλβανίαν καὶ Ἰβηρίαν, κατὰ δυσμὰς δὲ πρὸς τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὴν μικρὰν Ἀρμενίαν, κατὰ νότον δὲ πρὸς τὴν Μεσοποταμίαν καὶ Ἀσσυρίαν, καὶ κατ' ἀνατολὰς πρὸς τὴν Μηδίαν καὶ Κασπίαν θάλασσαν. Ἡ πρωτεύουσα πόλις αὐτῆς ἦσαν τὰ *Ἀρτάξατα*. Ἡ δὲ Μικρὰ Ἀρμενία, ἣτις καὶ ἡ πρὸς ἐσπέραν Ἀρμενία ἐκαλεῖτο, κεῖται παρὰ τὴν δυτικὴν ὄχθην τοῦ

Εὐφράτου μεταξὺ τῆς Καππαδοκίας καὶ τῆς ἐπαρχίας τοῦ Πόντου καὶ τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας.

Ἡ Ἀρμενία συνεκρότει τὸ πάλαι διάσημον βασιλεῖον, διοικούμενον αὐτονόμως ὑπὸ Ἀρμενίων βασιλέων· ὕστερον δὲ ὑπετάχθη εἰς τοὺς Μήδους, καὶ τέλος ἠνώθη μετὰ τοῦ μεγάλου Περσικοῦ βασιλείου. Οἱ Ἀρμένιοι δὲν ἔζων εἰς πόλεις, ἀλλ' εἰς μεγάλας κώμας ἀτειχίστους, καὶ διεκρίνοντο διὰ τὴν φιλοξενίαν των καὶ τὴν ἀπλότητα τῶν ἡθῶν. Ἐξῆγον δὲ οἶνον εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ ἔξα ιρέτους ἵππους εἰς τὴν Τύρον.

§ 34. Οἱ πλεῖστοι περιορίζουσι τὴν *Συρίαν* εἰς τὴν χώραν τὴν μεταξὺ τοῦ Εὐφράτου, τοῦ Λιβάνου ὄρους, τῶν ἀρκτικῶν ὀρέων τῆς Δυτικῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀραβικῆς ἐρήμου. Ἡ Συρία ἦν ἤδη 2,000 ἔτη πρὸ Χριστοῦ, καθ' ὃν καιρὸν ὁ Ἀβραάμ. διῆλθε τὰς χώρας ταύτας, τὸ κέντρον πλανωμένων νομάδων. Φαίνεται δὲ, ὅτι οἱ Σύριοι δὲν ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἐνὸς βασιλέως· ἀλλ' ἐκάστη ἐπαρχία εἶχε τὸν ἀρχηγὸν ἢ βασιλέα της. Μεταξὺ τῶν πόλεων αὐτῆς ἐφημίζοντο μάλιστα ἡ *Δαμασκός*, ἡ *Χαλυβὼν*, τὸ *Κιρκέσιον* καὶ ἡ *Θάψακος*. τὸ δὲ μᾶλλον εὐφορον μέρος τῆς χώρας ἦν ἡ *Κοίλη Συρία*, κειμένη μεταξὺ τοῦ Λιβάνου καὶ Ἀντιλιβάνου. Περὶ τὸ 740 πρὸ Χριστοῦ οἱ Σύριοι κατενικῆθησαν ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων, καὶ κατέστησαν ὑποχείριοι αὐτῶν.

ΦΟΪΝΙΚΕΣ.

§ 35. Ἡ κυρίως λεγομένη *Φοινίκη* ἦν καὶ κατὰ τὴν λαμπροτάτην ἐποχὴν της μία τῶν μικροτάτων χωρῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, περιοριζομένη εἰς τὰ μεταξὺ Τύρου καὶ Ἀράδου μέρη. Ἡ παραθαλάσσιος χώρα αὕτη περιεκυκλοῦτο ὑπὸ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων τοῦ Λιβάνου, πκρέχοντος ξυλικὴν πρὸς

ναυπηγίαν. Αἱ διὰ τὸ ἐμπόριον ἐπισημότεραι πόλεις τῆς Φοινίκης ἦσαν ἡ Ἀραδος, Τρίπολις, Βύβλος, Σιδῶν καὶ Τύρος· ἡ δὲ ἀρχαιοτάτη πόλις τῶν Φοινίκων ἦν ἡ Σιδῶν. Ὑπὸ τῶν κατοίκων αὐτῆς ἐκτίσθη ἡ Τύρος, ἥτις μετ' ὀλίγον ὑπερέβαλε τὴν μητρόπολιν κατὰ τὴν δόξαν καὶ τὸν πλοῦτον. Ἀφ' οὗ δὲ κατεστράφη αὕτη μετὰ τρισκαιδεκαετῇ πολιορκίαν ὑπὸ τοῦ Βαβυλωνίου κατακτητοῦ Ναβουχοδονόσορος, ὑποταχθείσης ἤδη ὅλης τῆς λοιπῆς Φοινίκης εἰς τὸν Σαλμανασσάρ, ἐκτίσθη ἡ νεωτέρα Τύρος εἰς τὰς γειτνιαζούσας νήσους, καὶ ἐγένετο πλουσία καὶ ἰσχυρά, ἕως οὗ ἐπορθήθη ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου μεθ' ἐπτάμηνον πολιορκίαν.

§ 36. Προσφυῶς καὶ πρὸς τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῆς Φοινίκης ὁ χαρακτήρ τῶν κατοίκων ἦν εἰρηνικὸς καὶ πρᾶος, οἱ δὲ πόλεμοι αὐτῶν ἀμυντικοὶ μόνον. Ἐκ τούτων γνωρίζομεν καὶ τοὺς πρὸς τοὺς Ἑβραίους πολέμους, ἔνεκα τῶν ὁποίων Κάδμος, ὁ οἰκιστὴς τῶν Θηβῶν, μεταναστεύσας ἐκ τῆς Σιδῶνος, ἤλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ δὲ φιλήσυχον πνεῦμα τῶν Φοινίκων ὑπέθαλπε τὰ μέγιστα ὁ φιλελεύθερος πολιτικὸς ὀργανισμὸς αὐτῶν, ὅστις ἦν ἀστυκός· διότι ἡ πολιτικὴ δύναμις δὲν συνίστατο παρὰ τοῖς Φοίνιξιν εἰς μίαν πολιτείαν καὶ μίαν ἀρχὴν, ἀλλ' ἐκάστη τῶν ἐπισημοτέρων πόλεων εἶχε τὰς ἰδίας τῆς θεσμοθεσίας καὶ ἀνεξάρτητον διοίκησιν. Προΐσταντο δὲ αὐτῆς κατ' ἀρχὰς μὲν βασιλεῖς, μετὰ ταῦτα δὲ δημοκρατικὴ τις ἀρχή. Φαίνεται δὲ, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν βασιλέων αἱ κατὰ τὴν Φοινίκην πολιτεῖαι ἀπέλαυον μεγάλης ἐλευθερίας, καὶ ὅτι ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ὑπέκειτο εἰς πολλοὺς περιορισμούς. Μεταξὺ τῆς βιομηχανικῆς καὶ ἐμπορικῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ ζωηροῦ πνεύματος τῶν Φοινίκων δὲν ἠδυνήθη ὁ δεσποτισμὸς νὰ ριζωθῇ, καὶ μάλιστα ἐν ᾧ ἡ ἄκαρπος γῆ ἐφύλαξεν αὐτοὺς

ἀπὸ τῆς τρυφῆς· διότι ὁ μὲν δεσποτισμὸς γεννᾶται καὶ διατηρεῖται μόνον εἰς ἔθνη κεκμηκότα καὶ παραλυθέντα κατὰ τε τὰ ἥθη καὶ τὸ πνεῦμα, ἐμπορικαὶ δὲ πόλεις καὶ ἐπικράτειαι δὲν ἀκμάζουσιν, εἰμὴ ὑπὸ τὴν ἀσπίδα πολιτικῶν ἐλευθεριῶν.

§ 37. Καθὼς οἱ Φοίνικες ἐπέχουσι μεταξὺ τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν τὸν πρῶτον τόπον κατὰ τὴν *ναυτιλίαν*, ἥτις εἰς τοὺς τότε χρόνους περιορίζετο εἰς παράπλους, οὕτω διακρίνονται καὶ ἔνεκα τῶν ἀποικιῶν, ἃς συνέστησαν εἰς διάφορα μέρη τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Αἱ πολλαὶ καὶ ἀξιόλογοι ἀποικίαι τῶν Φοινίκων συνέστησαν πρὸς ὑποστήριξιν καὶ ἀσφάλειαν τῆς ἐξαπλουμένης ἐμπορίας των. Κατέστησαν δὲ οἱ Φοίνικες ἀποικίας εἰς τὴν *Κύπρον*, *Κρήτην*, *Ῥόδον*, *Σικελίαν*, *Σαρδῶ*, *Μελίτην*, καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν *Ἰβηρίαν*, ὅπου, εὐρόντες μέγα πλῆθος χρυσίου καὶ ἀργυρίου, ἔκτισαν τὰ *Γάδειρα* καὶ τὴν *Ταρτησσὸν*, καὶ εἰς τὴν *Ἀφρικὴν*, ὅπου ἀπὸ τοῦ 1,000 μέχρι τοῦ 550 Π. Χ. ἔκτισαν τὴν *Καρχηδόνα*, *Ἰτύκην* καὶ *Λέπτιν*. Φαίνεται μάλιστα, ὅτι τινὲς τῶν ἀποικιῶν τούτων ἐθεμελιώθησαν κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους· διότι ὁ Ὅμηρος (κατὰ τὸ 1,100 Π. Χ.) ἀναφέρει μεταξὺ τῶν Φοινικικῶν πραγματειῶν τὸν *κασσίτερον* καὶ τὸ *ἤλεκτρον*, ἐξ ὧν, ὡς συμπεραίνουσι, τὸν μὲν ἔφερον ἐκ τῶν *Κασσιτερίδων* νήσων, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ *Ἡριδανοῦ* ποταμοῦ. Ἀναφέρει δὲ πρὸς τούτοις ὁ Ἡρόδοτος, ὅτι οἱ Φοίνικες κατὰ προτροπὴν τοῦ Αἰγυπτίου βασιλέως *Νεκῶ* περιέπλευσαν ὅλην τὴν *Ἀφρικὴν*, ἀναχθέντες ἀπὸ τοῦ *Ἀραβικοῦ* κόλπου, καὶ ἐπανελθόντες διὰ τῶν στηλῶν τοῦ *Ἡρακλέους* εἰς τὴν *Βόρειον* (*Μεσόγειον*) θάλασσαν.

§ 38. Τὸ *Ἐμπόριον* τῶν Φοινίκων δὲν περιορίσθη εἰς διαμετακομίσεις· ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τὰς πόλεις αὐτῶν ἤκμαζον

ἡ βιομηχανία καὶ αἱ τέχναι, εἶχον σχεδὸν ὅλον τὸ ἐμπόριον τῆς μεσογαίου Ἀσίας, καὶ αἱ ἐμπορικαὶ συνοδίαὶ αὐτῶν ἐπήρχοντο τὴν Ἀραβίαν, Βαβυλωνίαν καὶ Ἀρμενίαν. Οἱ Φοίνικες ἐνεπορεύοντο καὶ κατὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ διὰ τοῦ Περσικοῦ κόλπου μετὰ τῆς Ἰνδίας. Ἐξεῖχε δὲ μάλιστα ἡ Τύρος κατὰ τὴν βαφικὴν τὰ πορφυροβαφῆ ἱμάτια τῶν Φοινίκων ᾗσαν ἐν ὑπολήψει μεγάλῃ, ὥς καὶ, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ὀμήρου, ἡ ὑφαντικὴ τῆς Σιδῶνος. Πρὸς δὲ τούτοις ἡ ὕελος εἶναι ἐφεύρεσις τῶν Φοινίκων, καὶ τινες ἀποδίδουσιν εἰς αὐτοὺς καὶ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς ἀριθμητικῆς, τῆς νομισματοκοπίας καὶ τῶν τοῦ ἀλφαβήτου γραμμάτων· οἱ Ἕλληνες τοῦλάχιστον παρέλαβον τὰ γράμματα παρὰ τῶν Φοινίκων. Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία τῶν Φοινίκων ἤκμαζον ἔτι καὶ μετὰ τὴν εἰς τοὺς Πέρσας ὑποταγὴν των· ἀφ' οὗ δὲ ὁ Ἀλέξανδρος κατέστρεψε τὴν Τύρον καὶ ἔκτισε τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἐστερήθησαν οἱ Φοίνικες διὰ παντὸς τοῦ μεγάλου ἐμπορίου των.

§ 39. Ἡ θρησκεία τῶν Φοινίκων ἦν κατ' ἀρχὰς ὁμοτάτη εἰδωλολατρεία, ἐνουμένη μὲ ἀνθρωποθυσίας. Μετὰ δὲ ταῦτα παρέλαβον ἄλλα θρησκευτικὰ ἔθιμα καὶ ἄλλους θεοὺς παρὰ τῶν Βαβυλωνίων· ἡ τάξις τῶν ἱερέων ὁμῶς δὲν ἔλαβε μεταξὺ τῶν Φοινίκων τὴν ὁποίαν εἶχε πολιτικὴν ἐπιρροὴν εἰς τοὺς Ἀραμαϊκοὺς (*) λαοὺς. Οὕτως ἡ θρησκεία τῶν πλειόνων ἑθνῶν τῆς Ἀνατολῆς, δηλαδὴ ἡ λατρεία τοῦ φωτὸς καὶ τῶν ἀστέρων, ἐξηπλώθη ἔτι μᾶλλον πρὸς δυσμὰς, καὶ διεδόθη μάλιστα διὰ τῶν Φοινίκων εἰς τὴν ἀποικίαν αὐτῶν, τὴν

(*) ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀράμ. ἐννοοῦσιν αἱ Ἑβραϊκὰί βίβλοι ὅλας τὰς κατὰ τὴν Εὐφράτην καὶ Τίγριν χώρας· τὰ δὲ ὀνόματα Συρία, Ἀσσυρία, Μεσοποταμία, Βαβυλωνία κτλ. ἐδόθησαν εἰς αὐτὰς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

Καρχηδόνα. Ὁ *Βελσαμέν* (Βααλεῖμ) ἢ *Μολὸχ* τῶν Φοινίκων εἶναι ὁ Βῆλος (Βαάλ) τῶν Βαβυλωνίων, ὁ Ἥλιος, εἰς τὸν ὁποῖον κατ' ἀρχὰς ἠνθρωποθύτουν. Ἡ δὲ δευτέρα θεότης αὐτῶν ὠνομάζετο *Ἀσταρὼθ* (Ἀστάρτη), ἣ γουν ἢ Σελήνη, ἢ τὸ σύμβολον τῆς εὐφορίας τῆς γῆς. Καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας ἔφθασε μέρος τῆς λατρείας τῶν Φοινίκων· εἰς τὴν Κύπρον μάλιστα ἐλατρεύετο κατ' ἐξοχὴν ἢ *Ἀφροδίτη*. Ὁ δὲ μῦθος τοῦ τῆς Ἀστάρτης (Ἀφροδίτης) πρὸς τὸν ὠραῖον *Θαμουτζ* (Ἄδωνιν) ἔρωτος (ἀλληγορία οὖσα τῆς κατὰ τὸ ἔαρ ἀνηρώσεως γῆς) ἐγένετο αἰτία τῆς τελετῆς τῶν *Ἀδωνίων*, ἣτις ἐτελεῖτο περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου, καὶ διήρκει δύο ἡμέρας, μεθ' ἧς ἐγίνετο μέγα πένθος. Καὶ εἰς αὐτοὺς δὲ τοὺς Ἰσραηλίτας τόσον ἤρεσκεν ἡ ἡδυπαθὴς αὕτη εἰδωλολατρεία, ὥστε οὐδὲ ὁ σοφὸς Σολομὼν ἠσχύνθη, γέρων ἤδη ὢν, νὰ προσφέρῃ θυσίαν εἰς τὴν Ἀστάρτην· αἱ δὲ κόραι τῆς Ἱερουσαλήμ, λησμονήσασαι τὸν ἀληθῆ θεόν, ἐθρήνουν τὸν θάνατον τοῦ ὠραίου *Θαμουτζ*.

Οἱ Φοίνικες ἐλάτρευον καὶ τὸν θεὸν *Μηλκάρθ* (*Μελικέρθην*), τοῦ ὁποίου ἡ περιγραφὴ ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὴν τοῦ Ἑλλήνος Ἡρακλέους· φαίνεται δὲ, ὅτι οἱ Φοίνικες ἐθεώρουν καὶ ἐλάτρευον αὐτὸν ὡς θεὸν καὶ προστάτην τοῦ ἐμπορίου.

ΕΒΡΑΙΟΙ.

§ 40. Πλησίον τῶν Φοινίκων, κατὰ τὴν γωνίαν τῆς Ἀσιανῆς παραλίας τῆς Μεσογείου θαλάσσης, τὴν χωρίζουσιν τοὺς Φοίνικας ἀπὸ τῆς Ἀραβικῆς ἐρήμου καὶ τῆς Αἰγύπτου, εὐρίσκομεν τὸ γένος τῶν *Εβραίων*, οἱ ὁποῖοι ἐκτήσαντο μέγα ὄνομα, οὐχὶ δι' ἀξιολόγων πράξεων ἢ κατακτήσεων, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἰδίου των πολιτικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ ὀργανισμοῦ, διὰ τῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων λατρείας τοῦ μόνου θεοῦ, διὰ

τῶν ἀγίων γραφῶν αὐτῶν, διὰ τῶν μεγάλων δυστυχιῶν, ἃς ὑπέφερον, καὶ τῆς μέχρι σήμερον ὑπάρξεως αὐτῶν, οὐχὶ μὲν ὡς ἔθνους, ἀλλ' ὡς φυλῆς συνδεδεμένης συνεκτικώτατα διὰ θρησκευτικοῦ δεσμοῦ. Τὸ Ἑβραϊκὸν ἔθνος ἐφύλαξε πλείονας ἱστορικὰς παραδόσεις ὅλων τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν, καὶ μόνον ἔχει ἱστορίαν βεβαίαν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων.

§ 41. Ἡ ἱστορία τῆς Ἰουδαϊκῆς πολιτείας ἀρχεται ἀπὸ τῆς τῶν Ἑβραίων ἀποκαταστάσεως εἰς τὴν Παλαιστίνην· ἡ δὲ ἀρχαιοτάτη ἱστορία τοῦ ἔθνους ἀπὸ Ἀβραὰμ (2,000 ἔτη πρὸ Χριστοῦ), τοῦ γενάρχου τῶν Ἰουδαίων, καταγομένου ἀπὸ τοῦ Σήμ. Ὁ Ἀβραὰμ μετώκησεν ἐκ τῆς Μεσοποταμίας εἰς τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Εὐφράτου Χαναάν· μετ' ὀλίγον δὲ ἠναγκάσθη ἐξ ἀφορίας, τὴν ὁποίαν ὀνομάζει ἡ Γραφή « λιμὸν ἰσχυρὸν », νὰ μεταβῇ διὰ τοῦ ἰσθμοῦ Σουέζ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Εὐθὺς ὁμῶς ἀφῆκε πάλιν τὴν χώραν ταύτην, εἰς τὴν ὁποίαν εὗρε πολιτείαν ὀργανισμένην ἤδη, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν γῆν τῆς Χαναάν, διευθυνόμενος πρὸς ἀριστεράν, κατὰ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Διέτριψε δὲ πρὸς καιρὸν εἰς τὸ δάσος Μαμβρῆ τῆς χώρας Χεβρὼν, ὅπου ἐκτήσατο τὴν γενικὴν τῶν γειτόνων ὑπόληψιν διὰ τὸ πλῆθος τῶν δούλων καὶ τῶν κτηνῶν τοῦ τὸν ὠνόμαζον δὲ Ἑβερ, ἡγουν περάτην, καθ' ὃ ἐλθόντα ἔζωθεν, καὶ ἐκ τούτου παρήχθη τὸ ὄνομα Ἑβραῖος.

§ 42. Ὁ ἑγγονος τοῦ Ἀβραὰμ ἐλέγετο Ἰακώβ ἢ Ἰσραήλ. Εἰς τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ὁ Ἰωσήφ, ἐπωλήθη ὑπὸ τῶν φθονούντων αὐτὸν ἀδελφῶν εἰς ἐμπόρους Ἰσμαηλίτας. Οὗτοι δὲ ἤγαγον αὐτὸν δούλον εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ὁ Ἰωσήφ διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ τῶν γνώσεών του κατέστη κατ' ὀλίγον δεύ-
τερος μετὰ τὸν βασιλέα, καὶ διὰ τοῦ γάμου του μετὰ θυγα-

πρὸς ἰσχυροῦ ἱερέως ἀπεκτήσατο καὶ παρὰ τοῖς κατοικοῖς, καὶ μάλιστα παρὰ τῇ τάξει τῶν ἱερέων, μεγάλην ὑπόληψιν.

§ 43. Ἡ συμπάθεια διὰ τὸ γένος αὐτοῦ παρεκίνησε τὸν Ἰωσήφ, ὃν ἀγάγη τοὺς νομάδας Ἑβραίους εἰς τὴν Αἴγυπτον (1745 πρὸ Χριστοῦ), ὅπου ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν εὐφορον χώραν Γεσέμ, τὴν κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Νείλου. Ἀλλὰ καθὼς οἱ Ἑβραῖοι, νομάδες καὶ βοσκοὶ ὄντες, δὲν ἐπροθυμοῦντο νὰ συνδεθῶσι μετὰ τῶν Αἰγυπτίων, οὕτω καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἐκυριεύθησαν ὑπὸ μίσους καὶ ἀντιπαθείας πρὸς αὐτούς. Ἡ κατάστασις τῶν Ἑβραίων ἀπέκλινε μάλιστα πρὸς τὸ χεῖρον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωσήφ. Εἰς δὲ τὸ κατ' αὐτῶν μῖσος προσετέθη ἤδη καὶ ὁ φόβος, διότι οἱ Ἑβραῖοι ἐπληθύνοντο τόσον, ὥστε μετὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον διατριβὴν 430 ἐτῶν ἀνέβη, ὡς μᾶς ἀναφέρουσιν, ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατευσίμων ἀνδρῶν εἰς 600,000. Ἐπειδὴ λοιπὸν τοιαύτη δύναμις, ἐνουμένη μάλιστα μετὰ ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ, ἐδύνατο νὰ φέρῃ τὸν ὄλεθρον τῆς Αἰγυπτιακῆς ἀρχῆς, διὰ τοῦτο ἐσπούδαζον οἱ Φαραῶ, νὰ ἐμποδίσωσι τὸν πληθυσμὸν τῶν Ἑβραίων, καὶ διέταξαν τελευταῖον, νὰ θανατοῦται καὶ νὰ ρίπτεται εἰς τὸν Νεῖλον πᾶν νεογέννητον ἄρσεν. Προσέτι καθυπέβαλον αὐτοὺς εἰς σκληρὰς ἐργασίας, καὶ μάλιστα εἰς τὴν κτίσιν δύο πόλεων. Ἰσως διανοοῦντο οἱ Φαραῶ, νὰ ἀπομακρύνωσιν τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τοῦ νομαδικοῦ βίου καὶ νὰ συνεθίσωσιν αὐτοὺς εἰς μόνιμον οἰκησιν. Ἐνίοτε ἠσθάνοντο μὲν οἱ Ἑβραῖοι, καίτοι καταστάντες ἤδη καὶ εἰδωλολάτραι, τὴν ἀθλίαν κατάστασίν των, ἐστεροῦντο δὲ τῆς πρὸς διάρρηξιν τῶν δεσμῶν ἀπαιτουμένης γενναιότητος καὶ ἀρετῆς.

§ 44. Τότε ἐφάνη ὁ Μωϋσῆς (1540 πρὸ Χριστοῦ), ὁ σωτὴρ καὶ νομοθέτης τῶν Ἑβραίων. Τὸ πολιτικὸν σύστημα τῶν

Ἑβραίων εἰς τὴν Παλαιστίνην ἀποδεικνύει, ὅτι μέγας ἀνὴρ ἦν ἡγεμὼν αὐτῶν, ἐμποιήσας νέαν τάσιν εἰς τὸ ἔθνος καὶ δούς εἰς αὐτὸ θεσμοθεσίας, αἱ ὁποῖαι καὶ μετὰ χιλιάδας ἔτων εὐδοκιμοῦσι παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις, καὶ ὑπερβάλλουσι μάλιστα πολλοὺς ἐπαινουμένους θεσμοὺς τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων. Ὁ Μωϋσῆς, ῥιφθεὶς καὶ αὐτὸς εἰς τὸν Νεῖλον, ἐσώθη καὶ ἀνετράφη εἰς τὴν Αἰγυπτιακὴν αὐλήν· αὐτοῦ ἔζησε 40 ἔτη, καὶ ἐμυήθη τὴν σοφίαν τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων. Ὅμως ἡ συμπάθεια αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ καταθλιβομένου Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἐφανερώθη τέλος, ὥστε ἠναγκάσθη, νὰ ἐγκαταλίπη τὴν αὐλήν, καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὰς Ἑβραϊκὰς φυλὰς τὰς κατοικοῦσας τὰ περίξ τοῦ Σινᾶ ὄρους. Ἐκεῖ δὲ διατρίβων ἀπεφάσισεν ἀμετακλήτως, νὰ ὁδηγήσῃ τὸ καταδυναστευόμενον ἔθνος του εἰς τὴν γειτνιάζουσαν Χαναάν, ἡ ὁποία μεταξὺ τῶν πλησιεστέρων χωρῶν ἦν ὀλιγώτερον κεκαλλιεργημένη καὶ κατείχετο ὑπὸ νομάδων μόνον.

Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἐνέδωκεν ὁ Φαραὼ εἰς τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ἑβραίων, ὁ Μωϋσῆς ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἔρημον Ἀραβίαν (1460 πρὸ Χριστοῦ), ἵνα ἐνώσῃ τοὺς ἐξ Αἰγύπτου Ἰσραηλίτας μετὰ τῶν κατοικούντων τὴν Ἀραβίαν. Συναχθέντος δὲ ὅλου τοῦ ἔθνους πλησίον τοῦ Σινᾶ, ὁ Μωϋσῆς ἦν ἡγεμὼν μεγάλου μὲν, ἀλλ' ἀπαιδεύτου πλήθους στερουμένου συμπνοίας καὶ ἰσχυροῦ χαρακτῆρος. Ὅμως κατὰ τὰς εἰς τὴν ἔρημον ὁδοιπορίας, οἱ μὲν προδεδηκότες τὴν ἡλικίαν ἀπέθανον, οἱ δὲ νεώτεροι ἐγυμνάζοντο πολεμοῦντες, ἵνα προετοιμασθῶσιν οὕτω πρὸς τὴν εἰς τὴν Χαναάν εἰσβολήν.

§ 45. Εἰς τὴν ἔρημον ἐδόθη εἰς τοὺς Ἑβραίους ὁ νέος νόμος, ὅστις στηρίζεται μὲν ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτάτων θρησκευτικῶν ἰδεῶν τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἔθνους, ὃ ἐστὶ, τῆς λατρείας τοῦ μόνου

νου θεοῦ, ὡς ὁδηγοῦ καὶ ὑπερασπιστοῦ τοῦ Ἰσραήλ· παρεδέξατο δ' ἐνταῦτῳ τὴν γεωργίαν ὡς βάσιν τοῦ πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ. Ὁ Μωϋσῆς προέθετο σκοπὸν, νὰ διατηρῇ μὲν τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἰδιοτροπίαν τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἔθνους ἐν τῷ μέσῳ τῶν πλησιοχώρων λαῶν, νὰ μεταβάλλῃ δὲ τὰς Ἑβραϊκὰς φυλὰς ἐκ νομάδων εἰς πεπολιτισμένον ἔθνος ἔχον μονίμους οἰκήσεις. Ἄν καὶ αἱ Μωσαϊκαὶ θεσμοθεσίαι ὁμοιάζωσι κατὰ τινα τὰς Αἰγυπτιακὰς, τὸ πνεῦμα ὅμως τῆς Μωσαϊκῆς νομοθεσίας δὲν εἶναι διόλου Αἰγυπτιακόν, διότι ὁ θεὸς τοῦ Μωϋσέως εἶναι Ἰεχωῶᾶ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων, ὁ μόνος καὶ ἀληθὴς θεός. Πολλάκις ἀπεσκίρτησε μὲν τὸ Ἑβραϊκὸν ἔθνος ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ Μωσαϊκοῦ δόγματος τῆς Μονοθεΐας· ὅμως τὸ δόγμα τοῦτο, ὡς προείπομεν, δὲν εἰσῆχθη κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως, ἀλλ' εἶναι ἀρχαιοτάτη καὶ λαμπροτάτη κληρονομία τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἔθνους. Πρὸς δὲ ἡ νομοθεσία τοῦ Μωϋσέως ἦν ἱκανὴ, νὰ ρυθμίσῃ τὸ Ἑβραϊκὸν ἔθνος καὶ πολιτικῶς, καὶ ν' ἀναδείξῃ αὐτὸ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ τὸν ἐκλεκτὸν τοῦ θεοῦ λαόν. Ἡ Μωσαϊκὴ νομοθεσία εἶναι ἐνταῦτῳ ἡ ἀρχαιοτάτη συγγραφὴ, ἡ διδάσκουσα, ὅτι ὑγεία καὶ ἔθιμα, πολιτικοὶ θεσμοὶ καὶ θρησκευτικὴ λατρεία συγκροτοῦσιν εἰς τὴν πολιτείαν ἐν ὅλῳ ἀδιαίρετον.

Ὁ Μωϋσῆς διέταξε τοὺς Ἑβραίους, νὰ ἐξώσωσιν ἢ νὰ ἐξολοθρεύσωσι τοὺς ἀλλοφύλους κατοίκους τῆς Χαναάν, ἵνα προληφθῇ ἡ τῶν Ἑβραίων καὶ ἀλλοφύλων ἐπιμιξία, καὶ διατηρῶνται τοιοῦτοτρόπως ἀκέραια ὁ ἐθνικὸς χαρακτήρ καὶ ἡ θρησκεία. Πρὸς διαφύλαξιν τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν καὶ ἐθίμων κατέστησεν ὁ Μωϋσῆς τὴν τάξιν τῶν ἱερέων, συγκροτοῦσαν μίαν τῶν δεκατριῶν φυλῶν, εἰς ἃς διηρέθη τὸ ἔθνος. Ἐκτὸς δὲ τῶν θρησκευτικῶν ἀξιωματίων ἀπέδωκεν ὁ Μωϋσῆς

εἰς τὴν φυλὴν τῶν *Λευϊτῶν* καὶ τὴν πολιτικὴν διοίκησιν. Ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν καιροῦ τινος, ὅτε οἱ Ἑβραῖοι ἐνεπλέχθησαν εἰς ἐπικινδύνους μετὰ τῶν αὐτοχθόνων εἰδωλολατρῶν πολέμους, ἠναγκάσθη ἡ φυλὴ τῶν *Λευϊτῶν*, νὰ καθιερώσῃ τὴν βασιλικὴν ἀρχήν.

Αἱ ἐπισήμου ὄρκου, τὸν ὁποῖον κατὰ τὴν εἰς τὴν *Παλαιστίνην* εἰσοδὸν ἔλαβεν ὁ *Μωϋσῆς* παρ' ὅλου τοῦ ἔθνους ὑπὲρ τῆς αἰδίου διατηρήσεως τῶν δοθεισῶν εἰς αὐτὸ θεσμοθεσιῶν, ἠθέλησεν ὁ *Μωϋσῆς* νὰ συνδέσῃ τὴν τύχην τοῦ ἔθνους μετὰ τῆς νομοθεσίας του. Ἀλλ' αἱ εὐχαὶ τοῦ *Μωϋσέως* δὲν ἐξεπληρώθησαν· διότι τὸ Ἑβραϊκὸν ἔθνος, ὃν φύσει ἄστατον καὶ εὐμετάβολον, ἐστερεῖτο καὶ ἀνδρῶν ἐχόντων τὴν μεγαλοφυΐαν, τὴν δύναμιν, καὶ τὴν πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ μόνου θεοῦ ἀφοσίωσιν τοῦ *Μωϋσέως*, ὥστε οὐδὲ ἡ φωνὴ τῶν ἀναφανέντων κατὰ καιροῦς προφητῶν ἠδυνήθη νὰ προλάβῃ τὴν εἰσχωροῦσαν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λαοῦ ἐξαγρίωσιν καὶ ἀσωτίαν, καὶ νὰ θεραπεύσῃ τὰς παρεκτροπὰς καὶ τὴν πλάνην αὐτοῦ.

§ 46. Ἡ *Παλαιστίνη* (*Χαναάν*), οὗσα χώρα περιμάχητος ἔνεκα τῆς εἰς σῖτον, οἶνον καὶ ἔλαιον εὐφορίας, συνεκρότει κατὰ τὰ ὅρια, τὰ ὁποῖα προσδιώρισεν ὁ *Μωϋσῆς*, ἐν ὅλον στρογγύλον καὶ ἐξησφαλισμένον. Οἱ Ἑβραῖοι δὲ, κινήσαντες ἐκ τῆς ἐρήμου, ὑπέταξαν πρῶτον τὴν ἀριστεράν, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν δεξιάν ὄχθην τοῦ *Ιορδάνου*, καὶ ἐκυρίευσαν τὰς πόλεις *Ιεριχῶ* καὶ *Γαί*· δὲν ἐπεξέτειναν ὁμῶς τὴν κυριαρχίαν των μέχρι τῶν προσδιορισθέντων ὑπὸ τοῦ *Μωϋσέως* ὁρίων, ἐπειδὴ, ἀφ' οὗ χρόνου ὁ Ἀβραάμ διῆλθε τὰ μέρη ταῦτα, μετεβλήθη μεγάλως ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων, καθότι κατὰ τὴν εἰς τὴν Αἴγυπτον διαμονὴν τῶν Ἑβραίων πολυάριθμοι λαοὶ κατώκησαν καὶ ἐκαλλιέργησαν αὐτά. Οἱ νέοι κάτοικοι οὗτοι ἦσαν μὲν τῳόντι

ἰσχυροὶ, ἀλλὰ διαφωνοῦντες ἐνίκηθησαν κατ' ὀλίγον ὑπὸ τῶν Ἑβραίων, οἱ ὅποιοι ὠδηγοῦντο ὑπὸ τῶν λεγομένων *Κριτῶν* (Φυλαρχῶν), ἐχόντων μεγάλην δύναμιν παρὰ τῷ λαῷ. Δὲν ἐξωλόθρευσαν δὲ οἱ Ἑβραῖοι, ὥς διέταξεν ὁ Μωϋσῆς, ὅλους τοὺς παλαιοὺς κατοίκους τῆς Χαναάν, ἀλλὰ μέρος αὐτῶν ὑπεδούλωσαν μόνον, μεθ' ὧν καὶ ἀνεμίχθησαν. Τοὺς *Φοίνικας* ὁμῶς, τοὺς τῆς παραλίας Χαναναίους, δὲν ἐνίκησαν ποτέ· καὶ τοὺς *Φιλισταίους*, τοὺς κατοικοῦντας τὰς μεσημβρινὰς καὶ δυτικὰς πεδιάδας, κατέστρεψαν μόλις ἐπὶ τῶν βασιλέων.

§ 47. Ἐν ᾧ ἔζη ὁ ἥρως Ἰησοῦς, ὁ διάδοχος τοῦ Μωϋσέως, καὶ ὑπῆρχον πρεσβύτεροι διδαχθέντες ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως καὶ Ἰησοῦ, διετηρεῖτο ἡ ὑπόληψις τῶν Μωσαϊκῶν θεσμοθεσιῶν. Ὅτε δὲ ἡ κυριευθεῖσα γῆ διενεμήθη, μετεσχηματίσθησαν αἱ δώδεκα φυλαὶ εἰς δώδεκα πατριαρχικὰς δημοκρατίας, συνδεδεμέναις μόνον διὰ κοινῆς βουλῆς καὶ τοῦ ἀρχιερέως· εἰς δὲ τὸν πολιτικόν της διοργανισμὸν καὶ τὴν διοίκησιν ἐκάστη φυλὴ ἦν ἀνεξάρτητος. Εἰς τὰς πόλεις διωρίσθησαν πρὸς τούτοις ἀστυκαὶ ἀρχαί, εἰς αἷς προσετέθησαν γραμματεῖς ἐκ τῆς φυλῆς τῶν *Λευϊτῶν*. Οὗτοι δὲ δὲν κατέκνησαν καθ' ἑαυτοὺς, ἀλλ' ἦσαν διανεμημένοι εἰς τὰς ἄλλας φυλάς, καὶ διὰ τοῦτο αὐδὲ γῆν ἰδιαιτέραν καὶ κεχωρισμένην τῆς τῶν ἄλλων φυλῶν εἶχον. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐγεννήθησαν ζηλοτυπίαὶ καὶ ἔριδες· αἱ Μωσαϊκαὶ θεσμοθεσίαι δὲν ἀπῆλυσαν πλέον τὸ ἀπαιτούμενον σέβας, προέδευσε δὲ ἡ παραλυσία, καὶ μετ' αὐτῆς ἡ εἰδωλολατρεία, ὥστε μόλις ἡ ἀνδρεία ὀλίγων τινῶν ἡρώων ἔσωσε τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τελείας ἐξώσεως ἐκ τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας.

§ 48. Ὁ *Σαμουὴλ* (1134 πρὸ Χριστοῦ), ἱερεὺς καὶ προφήτης, ἀνατραφεὶς εἰς τοῦ ἀρχιερέως τὸν οἶκον, ἀπεφάσισε νὰ

σώσῃ τὸν λαὸν ἐκ τῆς ἐπικειμένης ἀπωλείας, καὶ διὰ τῆς ἀπὸ τῆς γῆς τῶν Ἑβραίων ἐξώσεως τοῦ Βήλου καὶ τῆς Ἀστάρτης νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἐθνικὴν λατρείαν, καὶ νὰ ἐνώσῃ τὰς διαιρεθείσας φυλάς. Ὁ Σαμουὴλ ἐπεσφράγισε τὴν γενικὴν ἐνωσιν διὰ τῆς νίκης καὶ ἀποδιώξεως τῶν ἐχθρῶν. Ἐκλεχθεὶς δὲ Κριτῆς διὰ βίου, ἐστερέωσεν ὁ Σαμουὴλ τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην καὶ σύμπνοιαν τῶν φυλῶν δι' αὐστηρᾶς δικαιοσύνης καὶ ἀμεροληψίας. Ἰνα μὴ λείψωσι δὲ ἄνδρες μεμνημένοι τὸ πνεῦμα τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου καὶ δυνάμενοι νὰ ὁδηγήσωσι τὸν λαὸν πρὸς τὴν καθαρὰν τοῦ θεοῦ λατρείαν, ἐγκαθίδρυσεν ὁ Σαμουὴλ τὴν σχολὴν τῶν προφητῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδιδάσκοντο νέοι Λευῖται μουσικὴν, ποιητικὴν, φυσικὴν, τοὺς νόμους καὶ τὰ τῆς θρησκείας καὶ λειτουργίας. Ἐκ τῆς σχολῆς ταύτης ἐξῆλθον οὐ μόνον οἱ Λυρικοὶ ποιηταὶ τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἔθνους, ἀλλὰ, κατὰ καιροὺς, καὶ ἄνδρες ἐξέχοντες κατὰ τὴν σοφίαν καὶ ἀρετὴν, οἵτινες ἐνουθέτουν καὶ παρήνουν εἰς τὸν λαὸν τὴν διαφύλαξιν τῶν θείων νόμων, καὶ ἐμέμφοντο ἐντόνως καὶ αὐστηρῶς τὰς παρεκτροπὰς τοῦ λαοῦ, τῶν ἱερέων καὶ βασιλέων. Οἱ σοφοὶ καὶ κατὰ πολλοὺς λόγους ἔξοχοι οὗτοι ἄνδρες, προφηῆται λεγόμενοι, συνετέλουν τὰ μέγιστα εἰς τὴν κατὰ τὰς γνώσεις καὶ τὰ ἥθη πρόοδον τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἔθνους, καὶ παρηγόρουν αὐτὸ εἰς τοὺς καιροὺς τῆς δυστυχίας καὶ καταδυναστείας, προλέγοντες τὴν ἔλευσιν τοῦ ἐθνικοῦ σωτῆρος.

§ 49. Ὁ Σαμουὴλ γηράσας ἐσκόπευε μὲν, ν' ἀναδείξῃ τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ Κριτάς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἑβραῖοι, μιμούμενοι τὸ παράδειγμα τῶν γειτνιαζόντων ἐθνῶν, καὶ αἰσθανόμενοι τὴν κατὰ τὰ ἔξω ἀδυναμίαν τῆς ἱερατικῆς ἀρχῆς, ἐζήτουν μετ' ἐπιμονῆς βασιλέα ὡς γενικὸν ἀρχηγόν· ὁ Σαμουὴλ ἐνέδωκε, καὶ ἄκων, εἰς τὴν αἵτησίν των, καὶ ἔχρισε βασιλέα τοῦ

Ἰσραὴλ τὸν Σαοὺλ (1095 πρὸ Χριστοῦ), ἄνδρα ἐμπειροπό-
 λεμον ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Βενιαμίν. Ἀλλ' ἀφ' οὗ ὁ Σαοὺλ ἐνέ-
 κησε τοὺς Ἀμμωνίτας, καὶ ἐπολέμησεν εὐτυχῶς καὶ κατ'
 ἄλλων ἐχθρῶν, διεφέρετο πρὸς τὸν Σαμουήλ, ὥστε οὗτος ἔχρι-
 σε κρυφίως τὸν νέον Δαβὶδ (1050 πρὸ Χριστοῦ). Ὅτε δὲ ὁ
 Σαοὺλ εἰς πεισματώδη πρὸς τοὺς Φιλισταίους μάχην, εἰς ἣν
 ἐφονεύθησαν καὶ οἱ τρεῖς υἱοὶ αὐτοῦ, ἐκινδύνευσε νὰ πέσῃ ζῶν
 εἰς τῶν ἐχθρῶν τὰς χεῖρας, ἔπηξε τὴν σπάθην εἰς τὴν καρ-
 δίαν του· τότε ὁ Δαβὶδ ἐκηρύχθη βασιλεὺς ὑπὸ τῆς ἰσχυρᾶς
 φυλῆς Ἰούδα, καὶ, δολοφονηθέντος μετ' οὐ πολὺ τοῦ υἱοῦ τοῦ
 Σαοὺλ, ὑπετάχθησαν καὶ αἱ λοιπαὶ φυλαὶ δι' ἐπισήμου συνθή-
 κης εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Δαβίδ.

§ 50. Ὁ Δαβὶδ, βασιλεύσας ἀπὸ 1055 μέχρι 1015 πρὸ
 Χριστοῦ, ἐπεξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ κράτους ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου
 μέχρι τῆς Μεσογείου, καὶ ἀπὸ τῶν Φοινικικῶν ὁρίων μέχρι τοῦ
 Ἀραβικοῦ κόλπου. Τὸ Ἑβραϊκὸν ἔθνος ἀνεπτύχθη ἤδη διαφό-
 ροις τρόποις· ἐπερρώσθη τὸ πολεμικὸν φρόνημα, τὸ ὄνομα τῶν
 Ἑβραίων ἐκτήσατο νέαν ὑπόληψιν παρὰ τοῖς γείτοσι, τὸ βασί-
 λειον προήχθη κατὰ τὸν πλοῦτον, τὰς τέχνας καὶ τὴν βιομηχα-
 νίαν, καὶ διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ, ἣν κατεῖ-
 χον ἄχρι τότε οἱ Ἰεβουσαῖοι, κατελήφθη μόνιμος ἔδρα τῆς λα-
 τρείας καὶ τῆς βασιλείας. Ὑπέπεσε μὲν καὶ ὁ Δαβὶδ εἰς παρεκ-
 τροπὰς, ἐφύλαττε δὲ τὴν ἐθνικὴν λατρείαν, καὶ κατέστησε τὰς
 θρησκευτικὰς τελετὰς λαμπρὰς καὶ μεγαλοπρεπεῖς. Βασιλεύ-
 οντος αὐτοῦ προήχθησαν προσέτι αἱ ὠραῖαι τέχναι, καὶ μάλι-
 λιστα ἡ θρησκευτικὴ ποίησις, ἥτις ἐκαλλιεργεῖτο εἰς τὴν
 βασιλικὴν αὐλὴν ὑπὸ τε τοῦ βασιλέως καὶ τῶν περὶ αὐτὸν
 ψαλτῶν. Ἀλλ' ὑπὸ τῆς βασιλικῆς ταύτης καὶ σχεδὸν δεσπο-
 τικῆς μεγαλοπρεπείας παρεβλάβη ἡ παλαιὰ ἰσότης καὶ ἐλευ-

θερία, καὶ τὸ φθοροποιὸν φρόνημα τῶν Ἀσιανῶν κυβερνήσεων εἰσεχώρησε καὶ εἰς τὴν νεαρὰν τοῦ Δαβὶδ αὐλήν.

§ 51. Ἡ κυβέρνησις τοῦ διαδεξαμένου τὸν Δαβὶδ Σολομῶντος (1015 πρὸ Χριστοῦ) ἦν ἡ λαμπροτάτη τῆς Ἑβραϊκῆς πολιτείας ἐποχή. Ὁ Σολομὼν ὑπερέβη τὸν πατέρα αὐτοῦ κατὰ τὰς ἐπιστημονικὰς καὶ τεχνικὰς γνώσεις, ὁ δὲ λαὸς ἀπήλαυεν ἐπ' αὐτοῦ τοὺς καρποὺς τῆς εἰρήνης, ἣν ἡμπέδωσεν ὁ Δαβὶδ. Ἀλλὰ τὰς ὡραίας τέχνας παρηκολούθησαν ἡ πολυτέλεια καὶ ἡ ἄσωτεία, αἵτινες ἐτύφλωσαν τὸν Σολομῶντα, ὥστε, καὶ σοφώτατος ὢν, ὑπέπεσεν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν, καὶ προὔξενησε δυσαρέσκειαν εἰς τὸν λαὸν διὰ βαρέων φόρων. Βασιλεύοντος αὐτοῦ ἐκτίσθη ὁ ναὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ, τὸ κέντρον τῆς ἐθνικῆς λατρείας· καὶ καθὼς τὸ Ἑβραϊκὸν ἔθνος εἶχεν ἐπὶ Δαβὶδ τὴν ποιητικὴν ἐποχὴν του, οὕτως ἐπὶ Σολομῶντος ἐδόθη εἰς φιλοσοφικὴν τινὰ τάσιν, ἣτις ὅμως δὲν ὑψώθη εἰς φιλοσοφικὰς θεωρίας καὶ συστήματα, ἀλλὰ περιωρίζετο εἰς γνωμικὰ καὶ παροιμίας.

§ 52. Ἡ πολυτέλεια, τρυφή καὶ ἠθικὴ διαφθορὰ ἐπήνεγκαν ἤδη ταχέως τὴν παρακμὴν τοῦ κράτους. Ζῶντος ἔτι τοῦ Σολομῶντος οἱ Σύριοι καὶ μέρος τῶν νικηθέντων ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ Ἑδωμιτῶν ἀπετίναξαν τὸν ζυγὸν τῶν Ἑβραίων. Ὅτε δὲ ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ῥοβοὰμ ὑπερηφανεύμενος ὕβρισε τὸν λαόν, δέκα φυλαὶ ἀνέδειξαν βασιλέα τὸν Ἱεροβοὰμ, ἐδρεύοντα εἰς Σίκιμα (Σιχέρμ). μόναι δὲ αἱ φυλαὶ Ἰούδα καὶ Βενιαμὴν ἔμειναν πισταὶ εἰς τὸν Ῥοβοάμ. Οὕτω διηρέθη τὸ κράτος (975 πρὸ Χριστοῦ) εἰς δύο, καὶ προητοιμάσθη ἡ παντελὴς κατὰλυσις αὐτοῦ.

§ 53. Τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ διετηρήθη 253 ἔτη (975 μέχρις 722 πρὸ Χριστοῦ), ἀπὸ τοῦ Ἱεροβοὰμ μέχρι τοῦ

᾽Ωσηὲ, ὑπὸ δεκαεννέα βασιλεῖς ἐκ διαφόρων οἰκων. Ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ μὲν Ἱεροβοὰμ, ὁ θεμελιωτὴς τοῦ νέου βασιλείου, ἤνωσε 10 φυλάς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του, τὸ δὲ βασίλειον τοῦ Ἰούδα συνέκειτο μόνον ἐκ δύο, καὶ ἐν ᾧ Ἱεροβοὰμ διὰ τῆς εἰσαγωγῆς νέας λατρείας διεπράξατο καὶ τὴν θρησκευτικὴν διαίρεσιν τῶν δύο βασιλείων, πολλοὶ ὅμως ὀρθόδοξοι Ἑβραῖοι, καὶ μεταξὺ αὐτῶν οἱ προφῆται ἐκ τῆς τοῦ Σαμουὴλ σχολῆς, ὥς καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ Λευῖται, ἐγκατέλιπον τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραήλ. Ὅτε λοιπὸν ἐβασίλευεν ὁ οἶκος τοῦ Ἱεροβοὰμ, τὰ δύο βασίλεια ἀδιακόπως ἐμάχοντο πρὸς ἄλληλα, καὶ τὸ τοῦ Ἰούδα ἐκινδύνευσε μάλιστα μεγάλως διὰ τὴν συνθήκην τοῦ Βαασσᾶ, βασιλέως τοῦ Ἰσραήλ, μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Λαμασκοῦ. Ὅτε δὲ ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν ὁ οἶκος τοῦ Ἀχαάβ, ἐγένετο συνθήκη, οὐ μόνον μετὰ τοῦ Ἰούδα, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς Σιδῶνος, καὶ καθιερώθη ἡ τῶν Φοινίκων λατρεία τοῦ Βήλου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐθυσιάσθησαν πολλοὶ ὀπαδοὶ καὶ ὑπερασπισταὶ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου. Τότε δὲ ἐκορυφώθη καὶ ἡ ἀναρχία καὶ παραλυσία, καὶ ὁ βασιλεὺς Μαναῆμ ἠναγκάσθη, ἵνα σώσῃ τὸ βασίλειον ἀπὸ τῆς πανωλεθρίας, νὰ πληρώσῃ βαρὺν φόρον πρὸς τὸν εἰσβαλόντα εἰς αὐτὸ Ἀσσύριον Φούλ. Ἀφ' οὗ δὲ ἐπὶ τοῦ βασιλέως Φακεὲ (750 πρὸ Χριστοῦ), ὅστις συνεμάχησε μετὰ τῆς Λαμασκοῦ κατὰ τοῦ Ἰούδα, μέρος τῶν κατοίκων ἀπήχθη εἰς τὴν Ἀσσυρίαν, ἐπὶ τοῦ ᾽Ωσηὲ, συμμαχήσαντος μετὰ τῆς Αἰγύπτου κατὰ τῆς Ἀσσυρίας, ἵνα ἀπαλλαγῇ τοῦ πρὸς τοὺς Ἀσσυρίους φόρου, ὁ Ἀσσύριος Σαλμανασσάρ ἐκυρίευσε τὴν πρωτεύουσαν Σαμάρειαν μετὰ τριετῇ σχεδὸν πολιορκίαν, κατέστρεψε τὸ βασίλειον καὶ μετόπισε τοὺς Ἰσραηλίτας (722 πρὸ Χριστοῦ) εἰς τὴν Μηδίαν καὶ Ἀσσυρίαν. Ἀντ' αὐτῶν δ' ἐστάλησαν εἰς τὴν Παλαιστίνην ἄποικοι Ἀσσύ-

ριοι καὶ Φοίνικες, οἵτινες, ἀναμιχθέντες μετὰ τῶν ὑπολειφθέντων Ἰσραηλιτῶν καὶ αὐτοχθόνων, ἐγέννησαν τοὺς λεγομένους *Σαμαρείτας*.

§ 54. Καὶ εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα εἰσῆχθη ἤδη ἐπὶ τοῦ *Ροβοὰμ* πλησίον τῆς ἐθνικῆς λατρείας ἢ εἰδωλολατρεία, κατὰ τὸ πρᾶδειγμα τῶν γειτνιαζόντων ἐθνῶν. Ἐπὶ τοῦ *Ἰωσαφὰτ* καὶ *Ἰωὰς* ἀποκατέστη μὲν πάλιν ἡ ἐθνικὴ λατρεία· ἐπλήρυνε δὲ ὁ τελευταῖος φόρον πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Δαμασκοῦ. Ἐξακολουθούντων τῶν ἐσωτερικῶν περισπασμῶν διεδέξαντο ταχέως ἀλλήλους πλείονες βασιλεῖς, ἕως οὗ ὁ *Ἀχαζ*, κινδυνεύων ἐκ τῆς ἐνώσεως τῶν βασιλέων τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τῆς Δαμασκοῦ, ἠτήσατο τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων, ὅστις κατέστρεψε τὴν Δαμασκὸν, καὶ κατέστησεν ὑποχείριους τοὺς Ἰσραηλίτας, ὡς καὶ αὐτοὺς τοὺς Ἰουδαίους. *Ἐζεκίας* (726 ἔτη πρὸ Χριστοῦ), ὁ διάδοχος τοῦ *Ἀχαζ*, ἀνεκτήσατο μὲν τὴν ἀπὸ τῶν Ἀσσυρίων ἀνεξαρτησίαν, καὶ τοῦ *Σενναχηρίμ* ἢ *Σαναχαρίβου* ἡ ἐπιδρομὴ κατὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐματαιώθη διὰ τὸν ἐπιπεσόντα εἰς τοὺς Ἀσσυρίους λοιμόν· ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ *Μανασσῆς* ἀπῆχθη μετὰ μέρους τῶν ὑπηκόων του εἰς τὴν τῆς Βαβυλωνίας αἰχμαλωσίαν. Καὶ ἡ Παλαιστίνη, κειμένη μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Βαβυλωνίας, ἦν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τὸ θέατρον τοῦ μεταξὺ τῶν δύο δυνάμεων πολέμου, ἕως οὗ *Ναβουχοδονόσωρ*, ὁ βασιλεὺς τῶν Βαβυλωνίων, κατετρόπωσε (κατὰ τὸ 606 πρὸ Χριστοῦ) τὸν *Νεκώ* (Φαραὼ Νεχαὼ) πλησίον τοῦ *Κιρκεσίου*, ὥστε καὶ τὸ βασίλειον Ἰούδα ἠναγκάσθη, νὰ ἀναγνώρισῃ τὴν κυριαρχίαν τῆς Βαβυλωνίας. Ὁ *Ναβουχοδονόσωρ* ἀπήγαγε μέρος τῶν Ἰουδαίων καὶ τὸν βασιλέα αὐτῶν *Ἰωαχεὺς* εἰς τὸ Βαβυλώνιον κράτος, καὶ ἀνηγόρευσε τὸν *Σεδεκίαν* βασιλέα τῆς Ἰε-

ρουσαλήμ. Ὅτε δὲ οὗτος ἐπεχείρησε, νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν Βαβυλωνίων, καὶ συνεμάχησεν ἐπὶ τούτῳ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, ὁ Ναβουχοδονόσωρ ἐξεστράτευσε καὶ τρίτον κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ (588 πρὸ Χριστοῦ), καὶ κυριεύσας καὶ κατεδαφίσας αὐτὴν ἀπήγαγε τὸν τυφλωθέντα κατὰ διαταγὴν τοῦ Σεδεκίαν καὶ τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν (ἐξορία ἢ μετοικεσία *Babylōnos*).

Εἰς τὰς ὀχθας τοῦ Χαβήρου ἐθρήνουν ἤδη οἱ Ἑβραῖοι τὴν στέρησιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τὰς ἀνιάτους πλάνας των. Οὕτως οἱ Ἑβραῖοι, τῶν ὁποίων τὰ συγγράμματα ἔχουσι μεγίστην ἀξίαν διὰ τὴν θρησκείαν, τὰς ἐπιστήμας, τὰς ἀρχαίας τέχνας καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν κατὰ τὴν δυτικὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον λαῶν, δὲν εὐτύχησαν νὰ κατασταθῶσι, ὥς ἐσκόπευεν ὁ σοφὸς νομοθέτης αὐτῶν, ἔθνος ἀκμάζον διὰ γεωργίας. Τὸν δὲ ὄλεθρον αὐτῶν ἐπετάχυναν ἡ ἀστασία καὶ ἡ μικροπρεπὴς καὶ καταγέλαστος ὑπερηφανία αὐτῶν, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδυνήθησαν ποτὲ ν' ἀποβάλωσι.

Μετὰ παρέλευσιν 70 ἐτῶν, ἐπὶ Κύρου, ἐπέστρεψαν μὲν μέρος αὐτῶν εἰς τὴν Παλαιστίνην, δὲν ἠδυνήθησαν δὲ ν' ἀνακτήσωνται τὴν προτέραν ἰσχὺν καὶ ὑπόληψιν.

Ἐπὶ τοῦ Ἐζεκίου ἔζη ὁ προφήτης 'Ησαΐας, καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τοῦ Ἰουδαϊκοῦ κράτους ὁ 'Ιερεμίας, μὴ δυνηθέντες διὰ τῶν συμβουλῶν των νὰ σώσωσι τὸ ἔθνος ἀπὸ τῆς πλάνης καὶ τῆς ἀπωλείας.

ΑΡΑΒΙΑ.

§ 55. Ἡ Ἀραβία, κειμένη πλησίον τῆς Παλαιστίνης, ἐγνωρίζετο κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους,¹ ἂν καὶ μόνον

τὸ μικρότερον μέρος αὐτῆς κατωκεῖτο. Πολιτικῶς ὀργανισμένοι πολιτεῖαι δὲν ὑπῆρξαν ποτὲ εἰς τὴν Ἀραβίαν, ἐξαιρουμένης τῆς μεσημβρινῆς ἄκρας αὐτῆς· τὸ δὲ ἀρκτικὸν μέρος φαίνεται ὅτι ἐποίησεν ἡ φύσις μόνον διὰ νομάδας καὶ ἐμπορικὰς συνοδίας· ἤκμαζον ὁμῶς πόλεις τινὲς τῆς Ἀραβίας κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους. Εἰς αὐτὴν ἀνεφύη ἡ Μωαμεθανικὴ θρησκεία, καὶ ἐθεμελιώθη ἡ κοσμοκρατορία τοῦ Καλιφάτου.

ΜΙΚΡΑ ἈΣΙΑ.

§ 56. Μεταβαίνοντες ἀπὸ τὰ πρὸ τοῦ Περσικοῦ βασιλείου Ἀσιανὰ κράτη εἰς τὴν *Μικρὰν Ἀσίαν*, εὐρίσκομεν φυλὰς, τῶν ὁποίων ὁ χαρακτήρ διαφέρει πολὺ τοῦ τῶν λοιπῶν κατοίκων τῆς Ἀσίας. Ἡ ἀξιόλογος χερσόνησος αὕτη τῆς δυτικῆς Ἀσίας κατωκεῖτο κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ὑπὸ πολλῶν φυλῶν, μὴ ἔχουσῶν ὅλων Ἑλληνικὴν καταγωγὴν. Γεωργία καὶ ἐμπόριον ἦσαν τὰ μεγάλα ἐλατήρια, τὰ ὁποῖα ἔδιδον κίνησιν εἰς τὴν γενικὴν τῶν φυλῶν τούτων ἐνέργειαν, ὥστε πρὶν ἔτι οἱ Φοίνικες θεμελιώσωσι τὴν θαλασσοκρατίαν των, ἤκμαζον ἤδη εἰς τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ τῆς Μεσογείου ναυτιλία καὶ ἐμπόριον. Ἡ Ἰωνικὴ παραλία μάλιστα ἐφημίζετο τὸ πάλαι διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς τέχνας, καὶ, κατ' ἐξοχὴν, τὴν ποιητικὴν, μουσικὴν, τεκτονικὴν, γλυπτικὴν καὶ ζωγραφικὴν. Ἐκεῖ ἀνέτειλε καὶ ἡ ἡὺς τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἦδεν ὁ Ὅμηρος, καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα σύγχρονος ὄν τοῦ Δαβίδ, τὰ ἀθάνατα ποιήματά του. Ἐκεῖ ὁ Αἴσωπος ἐδίδαξε διὰ τῶν μύθων του ἀληθῆ σοφίαν, καὶ ὁ Θαλῆς ἐφιλοσόφησε περὶ φύσεως καὶ τῶν φαινομένων αὐτῆς. Ἐκεῖ ὁ Ἡρόδοτος διέτριψε τὴν νεανικὴν του

ἡλικίαν, καὶ ὁ Ἑκαταῖος ἐμελέτησε τὰ περὶ ἱστορίας. Μεγάλαι ἀναμνήσεις συνδέονται μετὰ τῆς ωραίας ταύτης χώρας, ἥτις οὔτε εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ὀθωμανῶν ἀπώλεσεν ὅλην τὴν ἐπὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς Μεσογείου ἐπενέργησίν της.

§ 57. Ἡ Μικρὰ Ἀσία χωρίζεται διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἄλυος ἀπὸ τῶν λοιπῶν Σημιτικῶν φυλῶν, ἐκτεινομένη ἀνατολικῶς μὲν πρὸς τὸν Εὐφράτην, συνορεύουσα δὲ κατὰ τὰ λοιπὰ μέρη πρὸς τὸν Εὐξείνιον Πόντον, τὸ Ἀρχιπέλαγος καὶ τὴν Μεσόγειον. Κατωκεῖτο δὲ οὐ μόνον ὑπ' αὐτοχθόνων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ διαφόρων φυλῶν ἐπελθουσῶν ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, καὶ διαφερουσῶν κατὰ τε τὴν καταγωγὴν καὶ τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει 30 φυλὰς κατοικοῦσας τὴν χερσόνησον ταύτην. Ἡ διαφορὰ αὕτη τῶν κατοίκων καὶ αἰσυχναὶ ταραχαὶ, τὰς ὁποίας ὑπέφερεν ἡ Μικρὰ Ἀσία, ἐνεπόδισαν τὴν ἔνωσιν αὐτῶν εἰς ἓν πολιτικὸν σῶμα. Πρὸ τῆς θεμελιώσεως τοῦ Περσικοῦ κράτους διεκρίνοντο εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν δέκα χῶραι, καταστᾶσαι μετὰ ταῦτα δέκα Περσικαὶ Σατραπίαι. Ἐξ αὐτῶν ἦσαν πλουσιώτεραι αἱ δυτικαί, ἡ *Λυδία*, *Μυσία* καὶ *Καρία*· εἰς τὴν μέσην ἔκειντο ἡ *Φρυγία* καὶ *Καππαδοκία*· ἀρκτικῶς δὲ ἡ *Βιθυνία*, *Παφλαγονία* καὶ ὁ *Πόντος* (ἢ ἡ *Μικρὰ Καππαδοκία*), καὶ νοτίως αἱ ὀρειναὶ χῶραι *Λυκία* καὶ *Κιλικία*.

ΤΡῶΕΣ ΚΑΙ ΦΡΥΓΕΣ.

§ 58. Ἡ *Τρῶας*, κειμένη κατὰ τὴν τῆς *Μυσίας* παραλίαν, ἦν μία τῶν πρώτων μικρῶν πολιτειῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀφ' οὗ, ἀποθανόντος τοῦ *Τεύκρου*, ἐξέλιπε τὸ πρῶτον βασιλικὸν γένος, ἐβασίλευσεν ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ *Δάρδαρος*. Εἰς τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ὁ *Τρῶας*, ἔκτισε τὴν πόλιν *Τροίαν*.

ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Ἴλος ἐπολέμησε τὸν βασιλέα τῆς Λυδίας *Τάρταλον*, ὅστις ἠναγκάσθη, συμπαραλαβὼν καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ *Πέλοπα*, νὰ ἐγκαταλίπη τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. *Λαομέδων*, ὁ διάδοχος τοῦ Ἴλου, ἐπολεμήθη ὑπὸ τῶν Ἀργοναυτῶν, οἵτινες, στρατηγοῦντος τοῦ Ἡρακλέους, ἐπολιόρκησαν καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Τροίαν, ὅτε ἐφανεύθη καὶ ὁ Λαομέδων μετὰ τεσσάρων υἱῶν του. Ὁ δὲ νεώτερος αὐτῶν *Πρίαμος*, λυτρωθεὶς ἐκ τῆς δουλείας καὶ λαβὼν τὸν πατρικὸν θρόνον, ἀποκατέστησε τὴν Τροίαν, καὶ ἐνίκησέ τινα τῶν γειτνιαζόντων ἐθνῶν· δὲν ἡδυνήθη ὅμως νὰ ἀνθέξῃ εἰς τοὺς ἠνωμένους Ἕλληνας, οἵτινες πλὴν τοῦ παλαιοῦ κατὰ τῆς Τροίας μίσους παρεκινήθησαν καὶ διὰ τὴν ἀρπαγὴν *Ἑλένης*, τῆς συζύγου τοῦ *Μενελάου*, νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῆς Τροίας. Ἡ περίφημος πόλις αὕτη ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μετὰ δεκαετῇ πολιορκίαν, καὶ κατηδαφίσθη. Λέγουσι δὲ, ὅτι μέρος τῶν κατοίκων αὐτῆς ἐσώθη φυγὸν εἰς Λάτιον τῆς Ἰταλίας, ἔχον ἡγεμόνα τὸν Αἰνεΐαν (α). Ἡ καταστροφή τῆς Τροίας ἐπήνεγκεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἄλλας μεταβολάς, καὶ μάλιστα μεταναστεύσεις τινῶν φυλῶν, ὡς καὶ νέας σχέσεις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

§ 59. Οἱ Φρύγες ἦσαν σχεδὸν οἱ παλαιότατοι κάτοικοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐνησχολοῦντο δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος εἰς τὴν γεωργίαν, ἥτις ἐβοηθεῖτο τὰ μέγιστα ὑπὸ τῆς φυσικῆς καταστάσεως τῆς χώρας ταύτης, οὔσης μεγάλης καὶ καρποφόρου πεδιάδος· ἄλλοι δὲ ἐπετήδευον τὴν κτηνοτροφίαν. Κατ' ἀρχὰς οἱ Φρύγες εἶχον ἰδίους βασιλεῖς, μεταξὺ τῶν

(α) Ἡ διήγησις αὕτη τῆς εἰς Λάτιον μεταβάσεως τῶν Τρώων ἀπεδείχθη ὑπὸ νεωτέρων ἱστοριογράφων ὡς μῦθος, ὥστε εἰς τὰ νεώτερα συγγράμματα δὲν ἀναφέρεται πλέον ὡς ἱστορικὸν συμβάν.

ὁποίων φημίζονται μάλιστα Γόρδιος ὁ πρῶτος, καὶ Μίδας ὁ πρῶτος, ὁ μὲν διὰ τὸν γόρδιον δεσμὸν, ὁ δὲ διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν μεταλλείων. Ἡ ἐπισημοτέρα πόλις τῆς Φρυγίας ἦσαν αἱ Κελαιναί. Ὁ Κροῖσος δὲ ὑπέταξε τὴν Φρυγίαν, καὶ ἥνωσεν αὐτὴν μετὰ τοῦ βασιλείου του.

ΛΥΔΟΙ, ἸΩΝΕΣ.

§ 60. Ἡ Λυδία ἦν τὸ ἰσχυρώτατον βασίλειον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ, καθὼς ἀναφέρουσι, κατωκλήθη πρῶτον ὑπὸ Αἰγυπτιακῆς φυλῆς κατελθούσης εἰς τὴν ἀρχαίαν Μαιονίαν. Ἡ πρωτεύουσα πόλις ἦσαν αἱ Σάρδεις. Ἡ Λυδία ἦν εὖφορος καὶ ἐμπορικὴ, εἶχε δὲ καὶ πλούσια μεταλλεῖα εἰς τὸ ὄρος Τρωῶλον. Πρὸ τῆς καταστροφῆς τῆς Τροίας ἡ Λυδία ὑπέκειτο εἰς αὐτόχθονας βασιλεῖς ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀτυαδῶν. Διεδέξαντο δὲ αὐτοὺς οἱ Ἡρακλεῖδαι (μέχρι 720 π. Χ.), καὶ τούτους οἱ Μερμνάδαι (μέχρι 550 π. Χ.). Ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἀλυάττου, καὶ μάλιστα τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Κροίσου παρεξετάθησαν τὰ ὅρια τοῦ βασιλείου, καὶ ὑπετάχθη ὅλη ἡ Μικρὰ Ἀσία μέχρι τοῦ Ἄλυος ποταμοῦ· ἐνικήθη δὲ ὁ Κροῖσος ὑπὸ Κύρου, ὅστις ἐπολιόρκησε καὶ ἐκυρίευσεν τὰς Σάρδεις.

§ 61. Ἡ δυτικὴ παραλία τῆς Λυδίας εἶχεν Ἑλληνικὰς ἀποικίας ἐκ τῆς Ἰωνικῆς φυλῆς, ὅθεν καὶ ἐκαλεῖτο τὸ μέρος τοῦτο Ἰωνία. Αἱ ἐπισημότεραι πόλεις αὐτῆς ἦσαν Φώκαια, Ἐφεσος καὶ Σμύρνη ἔχουσαι δημοκρατικὰς ἀρχάς. Ὑπετάχθησαν δὲ ἐπὶ Κροίσου εἰς τοὺς Λυδοὺς, καὶ ἐπὶ Κύρου εἰς τοὺς Πέρσας.

ΚΑΡΙΑ κ. λ.

§ 62. Ἀρκτικῶς συνώρευεν ἡ *Καρία* πρὸς τὰς Ἰωνικὰς πόλεις τὰς κειμένας ἐπὶ τῶν παραλιῶν τῆς *Λυδίας*· καὶ τῆς *Καρίας* τὸ ἀρκτικὸν παραθαλάσσιον μέρος κατωχεῖτο ὑπὸ *Ἰώνων*, τὸ δὲ νότιον καὶ ἡ ἀντικειμένη νῆσος *Ῥόδος* εἶχε κατοίκους Ἕλληνας ἐκ τῆς *Δωρικῆς* φυλῆς· ὅθεν καὶ ὅλον τὸ μέρος τοῦτο ἐκαλεῖτο *Δωρίς*. Οἱ κάτοικοι τῆς *Καρίας* ἦσαν ἔκδοτοι κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν πειρατείαν, ὡς οἱ *Φοίνικες*, περιωρίσθησαν δὲ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας ὑπὸ τῶν Ἰόνων Ἑλλήνων. Οἱ μὲν *Κᾶρες* ἔκτισαν τὴν *Μίλητον*, τὴν τότε διασημοτέραν ἐμπορικὴν πόλιν μετὰ τὴν *Τύρον*, καὶ μητρόπολιν πλειόνων τῶν ἑκατὸν ἀποικιῶν· ὑπὸ δὲ τῶν *Δωριέων* ἐκτίσθη ἡ πόλις *Ἀλικαρνασσός*, ἣτις ὅμως δὲν ἔφθασεν εἰς τὸ κλέος καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς *Μιλήτου*.

Ὀλιγώτερον ἀξιομνημόνευτοι εἶναι αἱ λοιπαὶ χῶραι τῆς *Μικρᾶς Ἀσίας*.

§ 63. Ὅσον ἤκμαζον μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τῆς *Μικρᾶς Ἀσίας* ἡ ἐμπορία καὶ αἱ τέχναι, τόσον ἐπιβλαβὴς ἐγένετο ἡ πρὸς ἀλλήλας ζηλοτυπία των, ἣτις ἐνέβαλεν ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας καὶ ἀνεξαρτησίας πολιτικὴν ἔνωσιν αὐτῶν, καὶ εὐκόλυνε τὴν ὑπὸ τοῦ *Κροίσου*, καὶ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ *Κύρου* ὑποδούλωσίν των. Ἀλλ' ὅμως ἡ *Μικρὰ Ἀσία* εἶχε σχεδὸν καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας μεγίστην πολιτικὴν σημασίαν, ἕως οὗ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν *Τούρκων* ὑπεδέχθη εἰς τὸν κόλπον τῆς τὴν τελευταίαν ἀμυδρὰν αἵγλην τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας. Κατὰ τὴν χώραν ταύτην ἐπεχείρησαν οἱ Ἀργοναῦται τὰς μυθικὰς στρατείας των, καὶ συνέβη ὁ *Τρωϊκὸς πόλεμος*· ἐπ' αὐτῆς ἤκμασεν ἡ

ἐμπορικὴ ναυτιλία τῶν Φοινίκων, καὶ ἀντεστάνθησαν ἡρώϊκῶς οἱ Ἕλληνες κατὰ τοῦ δεσποτισμοῦ τῆς αὐλῆς τῶν Σούσων. Ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης, κειμένης μεταξὺ τῆς πατρίδος τοῦ δεσποτισμοῦ καὶ τῆς ἑδρας τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν, ἀνεφάνησαν τὰ πολυάριθμα στρατεύματα τοῦ Κύρου, Ξέρξου, τῶν ἐλευθέρων Ἑλλήνων, τοῦ Μακεδόνο^ς Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ, τοῦ Μιθιδράτου καὶ τῶν Ῥωμαίων. Ἐπ' αὐτῆς ἐθριάμβευσεν ὁ χριστιανισμὸς κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας, ἕως οὗ τοῦ Μωάμεθ ἡ ὀλεθρία διδασκαλία κατέθλιψε πάλιν τὸν χριστιανισμόν. Ἐπ' αὐτῆς ἐπολέμησαν οἱ σταυροφόροι καὶ τὰ σμήνη τοῦ Ὄσμάνου Δζιγκισχάνου καὶ Τιμούρου. Ἐπ' αὐτῆς ἐσυστήθησαν ἀκμάζουσαι καὶ πλούσιαι ἀποικίαι τῶν Εὐρωπαίων, ἕως οὗ οἱ θριαμβεύοντες Γιαννίτσαροι ἔθαψαν ἐν αὐτῇ τὸν πολιτισμὸν τοῦ τε ἀρχαίου Κόσμου καὶ τοῦ Μεσαίωνος.

ΣΚΥΘΑΙ.

§ 64. Σκυθία ὠνομάζετο τὸ ἀρκτικὸν μέρος τῆς Ἀσίας, τὸ ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι τῶν ὀρίων τῆς Σινικῆς. Σπανίως εὕρισκοντο εἰς αὐτὴν μόνιμοι οἰκήσεις· ἀλλὰ νομάδες ἔνεμον εἰς τὰς ἐρήμους, οἵτινες αὐξανόμενοι ἢ ὠθούμενοι ὑπ' ἄλλων γειτόνων κατέβαινον εἰς τὰ πλησιόχωρα καὶ κεκαλλιεργημένα μέρη τῆς Ἀσίας. Ἐντεῦθεν ἐξῆλθον κατὰ διαφόρους χρόνους κατακτητικαὶ φυλαὶ, οἷον οἱ *Κιμμέριοι*, *Οὔννοι*, *Μογγόλοι*, *Τάτταροι*, *Γότθοι* κλ. Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους ἤδη χρόνους παρατηρεῖται ἡ πρὸς δυσμὰς διεύθυνσις τῶν νομάδων τῆς ἀρκτώας Ἀσίας, οἵτινες ἐκ τῶν συχνῶν μεταναστεύσεων τούτων κατέστησαν οἱ πρόγονοι τῶν μεταγενεστέρων κατοίκων τῆς Εὐρώπης.

ΑΦΡΙΚΗ.

§ 65. Ἄν καὶ οἱ Φοίνικες περιέπλευσαν ὅλην τὴν Ἀφρικὴν, τὰ ἀρχαῖα ἔθνη ὅμως ἐγνώριζον μόνον τὰ ἀρκτικά μέρη αὐτῆς. Κατὰ δὲ τὰ μέρη ταῦτα εἶναι μάλιστα περιεργείας ἄξιαί αἱ παραθαλάσσιοι χῶραι, καὶ ἰδίως ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Καρχηδών.

Ἡ Ἀφρικὴ κατὰ τὴν θέσιν καὶ τὸ σχῆμα, κατὰ τὰ προϊόντα καὶ τοὺς κατοίκους διαφέρει τὰ μέγιστα τῆς Ἀσίας. Ἀλλ' οὔτε ἐξ ἱστορικῶν παραδόσεων, οὔτ' ἐκ μνημείων γινώσκουμεν οὐδὲν περὶ τῶν πρώτων κατοίκων αὐτῆς. Ὡσαύτως ἀγνοοῦμεν, ἂν ἡ Ἀφρικὴ ᾖ ὁμοίως ἀρχαία, ἢ, καθὼς λέγουσιν ἑσπερίαι, ἀρχαιοτέρα τῶν γνωστῶν εἰς ἡμᾶς Ἀσιανῶν πολιτειῶν. Ὅτε δὲ αἱ χῶραι αὗται ἐφωτίσθησαν διὰ τοῦ φωτὸς τῆς ἱστορίας, εὐρίσκετο εἰς αὐτὰς φυλὴ μὴ ἔχουσα μηδεμίαν ὁμοιότητα μετὰ τῶν Ἀσιανῶν φυλῶν, μήτε κατὰ τὴν φυσικὴν κατάστασιν, μήτε κατὰ τὴν τῶν διανοητικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων ἀνάπτυξιν.

§ 66. Ἐντὸς τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου μέχρι τῆς κατὰ Βορρᾶν μεγάλης ἐρήμου, ὅπου σήμερον κεῖνται ἡ Νουβία καὶ Ἀβυσσινία, κατῴκουν φυλαὶ, γενικῶς Αἰθιοπικαὶ καλούμεναι. Καὶ δὲν ἦσαν μὲν πάντες οἱ κάτοικοι οὐλότριχες, διέφερον δὲ κατὰ τὴν μελανίαν τοῦ χρώματος τῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης κατοίκων· καὶ ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἦσαν νομάδες, ἄλλοι δὲ γεωργοὶ, ἄλλοι δὲ τρωγλοδύται, κατὰ τὸν καιρὸν τῶν βροχῶν κατοικοῦντες σπήλαια, καὶ ἄλλοι κυνηγέται καὶ ἀλιεῖς. Τὸ ὄνομα τῶν Αἰθιοπικῶν λαῶν εὐρίσκεται εἰς τὰς ἀρχαιοτάτας παραδόσεις τῆς Ἀσίας, Ἀφρικῆς καὶ Εὐρώπης. Περὶ αὐτῶν ἀναφέρουσι τὰ χρονικά τῶν

Αἰγυπτίων ἱερέων· τὰ ἔθνη τῆς μέσης Ἀσίας, τὰ κατοικοῦντα πλησίον τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγριδος, ἀναμιγνύουσιν Αἰθιοπικοὺς μύθους μὲ τὰς περὶ ἐκστρατειῶν τῶν ἐθνικῶν Ἡρώων των παραδόσεις, καὶ πρωῒμως ἀναφέρεται τὸ ὄνομά των καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν.

§ 67. Φαίνεται, ὅτι αἱ λαμπραὶ τῆς ἀρχαιότητος παραδόσεις περὶ Αἰθιοπῶν ἀναφέρονται πρὸς τὴν φυλὴν, ἣτις ἐθεμελίωσε τὴν πόλιν καὶ πολιτείαν τῆς *Μερόης*, ἐκτίσε ναοὺς καὶ μεγαλοπρεπεῖς οἰκοδομὰς, ἐγίνωσκε, ἴσως δὲ καὶ ἐφεῦρε τὴν ἱερογλυφικὴν, καὶ εἶχεν ἴδιον πολιτικὸν ὀργανισμόν. Ἡ πόλις *Μερόη* ἔκειτο ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου νήσου, σχηματισθείσης ἐκ τοῦ *Νείλου* καὶ *Ἀσταβόρα*, τῶν ποταμῶν. Ἡ δὲ κυβέρνησις εὕρισκετο εἰς χεῖρας τῆς τάξεως τῶν ἱερέων, οἵτινες ἀνηγόρευον τὸν βασιλέα κατὰ τοὺς χρησμοὺς τοῦ ἀνωτάτου θεοῦ *Ἄμμωνος* (*Ὀσίριδος*), ὁμοιάζοντος κατὰ πολλὰ τὸν Δία τῶν Ἑλλήνων, καὶ διεύθυνον ἀποκλειστικῶς τὸ ἐθνικὸν ἐμπόριον. Ἀποικία τῆς *Μερόης* ἦν ἡ *Ἄμμωνία* κατὰ τὴν *Λιβυκὴν* ἔρημον, ἐνθα ὁ Ἄμμων εἶχε λαμπρὸν ναόν· καὶ εἰς τὴν Ἀμμωνίαν δὲ ἐβασίλευεν ὡσαύτως ἡ τάξις τῶν ἱερέων, ἔχουσα βασιλέα ἱερέα. Ἄλλη ἀποικία τῆς *Μερόης* ἦσαν αἱ *Θῆβαι*, κατὰ τὴν ἄνω Αἴγυπτον.

Αἱ πλεῖσται τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν τῆς Αἰγύπτου παράγουσι τὴν ἀρχὴν καὶ καταγωγὴν των ἀπὸ τῆς Αἰθιοπίας, καὶ ἐκ τούτου ἐξηγεῖται, πῶς αἱ δύο χῶραι αὗται εἶχον τὴν αὐτὴν λατρείαν, τὰ αὐτὰ ἔθιμα καὶ τὴν ἱερογλυφικὴν, καὶ πῶς ἡ δυσαρεστηθεῖσα ἐπὶ τοῦ *Ψαμμητίχου* τάξις τῶν Αἰγυπτίων στρατιωτικῶν μετόκησεν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ.

§ 68. Ὡς πρὸς τὴν φυσικὴν τῆς κατάστασιν ἡ Αἴγυπτος εἶναι ἀνώμαλος, καὶ ἄνευ τοῦ Νείλου ἤθελεν εἶσθαι χώρα πάντῃ ἄνυδρος. Καρποφόρος εἶναι μόνον ἡ κοιλάς τοῦ Νείλου, μόλις οὖσα τὸ ἕκτον τῆς χώρας· τὸ ἐπίλοιπον πρὸς δύσιν μέρος εἶναι ἔρημοι θῖνες, τὸ δὲ ἀνατολικὸν σκεπάζεται ὑπὸ πετρωδῶν ὀρέων. Τὸ καρποφόρον κάτω μέρος τῆς Αἰγύπτου, ὡς ἐκ τῆς ὁμοιότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ Δ Δέλτα κληθὲν, ἐσχηματίσθη κατ' ὀλίγον ἐκ τῆς ἀπομεινάσης τοῦ ποταμοῦ ἰλύος.

Ἡ Αἴγυπτος διαιρεῖται·

α'. Εἰς ἄνω Αἴγυπτον, πρωτεύουσα τῆς ὁποίας ἦσαν αἱ Θῆβαι, κτισθεῖσαι ὑπὸ τῶν Αἰθιοπῶν. Πλησίον αὐτῶν εὐρίσκονται τὰ γιγαντιαῖα λείψανα τῆς Αἰγυπτιακῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

β'. Εἰς μέσην Αἴγυπτον, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται αἱ Πυραμίδες· πρωτεύουσα αὐτῆς ἦν ἡ Μέμφις.

γ'. Εἰς κάτω Αἴγυπτον, περιλαμβάνουσιν τὸ Δέλτα καὶ τὰ πλησιόχωρα αὐτοῦ μέρη. Ἡ χώρα αὕτη ἐπλήθυσεν πόλεων, καὶ διέφερε πολὺ τῶν ἄλλων δύο μερῶν τῆς Αἰγύπτου κατὰ τε τὰς θεσμοθεσίας καὶ τὸν πολιτισμόν.

Ὅσον δὲ περὶ τῆς πρώτης καταστάσεως τῆς γεωργίας καὶ τῶν κοινωνικῶν θεσμῶν (περὶ τὸ 2,000 Π. Χ.), καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα ἡ Ἰνδία μόνη εἶναι σύγχρονος τῆς ἄνω Αἰγύπτου. Πιθανολογεῖται δὲ, ὅτι ἡ χώρα αὕτη κατωκλήθη κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῶν γειτνιαζουσῶν πρὸς αὐτὴν Αἰθιοπικῶν φυλῶν, αἵτινες ἔκτισαν τὰς Θήβας, καὶ ἀπέστειλαν εἰς αὐτὰς ἀποικίαν ἐκ τῶν ἐξουσιαζόντων τὴν Αἰθιοπίαν ἱερέων.

§ 69. Ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων παραδόσεων καὶ τῶν μνημείων τῆς Αἰγύπτου συνάγεται, ὅτι κατὰ καιροὺς ἀλλόφυλοι

εἰσέβαλον εἰς αὐτήν, καὶ κατώκησαν διάφορα αὐτῆς μέρη. Οἱ ἄποικοι οὗτοι ἐπήρχοντο μέρος μὲν ἐκ τῆς Αἰθιοπίας, καλλιεργηθείσης ἤδη τῆς ἄνω καὶ τῆς μέσης Αἰγύπτου, μέρος δὲ ἐκ τῆς Ἀσίας. Οἱ τελευταῖοι, Φοίνικες, Ἄραβες καὶ Ἑβραῖοι ὄντες (Ἰκσως), εἰσέβαλλον μάλιστα εἰς τὴν μέσην Αἴγυπτον, διαπολεμοῦντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν *Μεμφίτιδα*, τὴν ἰσχυροτέραν αὐτῆς πολιτείαν.

§ 70. Καθὼς εἰς ἄλλας χώρας, οὕτω καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον, κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους δὲν ὑπῆρξε πολιτικὸς σύνδεσμος μεταξὺ τῶν διαφόρων μερῶν αὐτῆς, οὔτε ὑπῆκουον ταῦτα εἰς ἓνα ἀρχηγὸν ἢ βασιλέα· ἀλλ' ἠκμαζον, ὡς ἀναφέρει ὁ Μανέθων, πλείονες σύγχρονοι πολιτεῖαι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν βασιλέων (Φαραῶ) ἐδρευόντων εἰς *Θήβας*, *Ἐλδφαντίνην*, *Μέμφιν*, *Ἡρακλεόπολιν*, καὶ ὕστερον εἰς *Σαῖν*, *Τάνιν*, *Βούβαστον*, *Μένδητα* καὶ *Σεβέννυτον* τοῦ Δέλτα, ἕως οὗ *Ψαμμήτιχος* ὁ Σαῖτης κατώρθωσε (660 Π. Χ.), νὰ καταλύσῃ τὴν τότε ἐπικρατοῦσαν δωδεκαρχίαν. Ἡ δὲ κατάστασις ταύτης ἐγένετο μετὰ τὴν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐξέλασιν τοῦ Αἰθίοπος κατακτητοῦ *Σαβακῶ*, βασιλέως τῆς Μερύης, εἰσβαλόντος εἰς Αἴγυπτον κατὰ τινα χρησμὸν καὶ βασιλεύσαντος αὐτόθι πεντήκοντα ἔτη. Καθ' Ἡρόδοτον ὁ Σαβακὼ δὲν ἦν κατακτητῆς ἄγριος καὶ ἀπαίδευτος, ἀλλ' ἠγεμὼν συνετὸς καὶ φιλάνθρωπος, ὅστις κατεσκεύασεν ὀχετοὺς, ὑδραγωγεῖα καὶ χώματα. Ὑπήκουεν ὅμως εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν τάξιν τῶν ἱερέων. Ἐξωσθέντος τοῦ ξένου κατακτητοῦ ἔλαβε τὴν ἐξουσίαν *Σηθὼν*, ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ Ἡφαίστου, ὅστις δυσηρέστησε μεγάλως τοὺς στρατιωτικοὺς δημεύσας τὴν δωρηθεῖσαν εἰς αὐτοὺς γῆν. Ἀπαλλαγέντες δὲ οἱ Αἰγύπτιοι τοῦ ζυγοῦ αὐτοῦ ὑπέπετον εἰς τὴν ἐξουσίαν δώδεκα ἀρχόντων ἐκ τῆς τάξεως

τῶν στρατιωτικῶν, ἕως οὗ ὁ Ψαμμήτιχος, βοηθούμενος ὑπὸ μισθοφόρων Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, ἐνίκησεν αὐτοὺς καὶ κατέστη μονάρχης τῆς Αἰγύπτου. Ἡ δὲ τάξις τῶν Αἰγυπτίων στρατιωτικῶν, δυσφοροῦσα διὰ τὴν παρουσίαν ξένων στρατευμάτων, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν. Καὶ ἡ τάξις τῶν ἱερέων, τὸ πάλαι ἡ ἰσχυροτέρα πασῶν, ἐστερήθη, βασιλεύοντος τοῦ Ψαμμητίχου, κατὰ μέγα μέρος τῆς εἰς τὰ πολιτικὰ δυνάμεως, καίτοι κατέχουσα ἔτι τὴν ἐκτεταμένην γῆν τὴν ἀνήκουσαν εἰς ἕκαστον ναόν. Οἱ δὲ εἰσβαλόντες μετὰ ταῦτα ξένοι κατακτηταὶ, φοβούμενοι τὴν παρὰ τῷ λαῷ ἰσχὺν τῶν ἱερέων, ἦσαν ἀδιάλλακτοὶ ἐχθροὶ τῆς τάξεως ταύτης.

Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ψαμμητίχου ἡ κάτω Αἴγυπτος κατέστη τὸ ἀξιολογώτερον μέρος τῆς χώρας, οἱ δὲ ἄλλοδαποὶ ἐκτήσαντο ἀκριβεστέρας γνώσεις περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Αἰγύπτου. Εἰς τοὺς Ἕλληνας στρατιώτας τοὺς συμπράξαντας εἰς τὴν ὑποταγὴν τῶν ἀντιπάλων τοῦ Ψαμμητίχου ἐδωρήθη γῆ πλησίον τῆς Βουβάστου. Εἰς δὲ τοὺς Αἰγυπτίους ἐδόθη ἡ ἄδεια νὰ περιέρχωνται καὶ νὰ ἀποδημῶσιν εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν, ἐν ᾧ μέχρι τοῦδε αἱ εἰς ξένας χώρας περιηγήσεις ἦσαν αὐστηρῶς ἀπηγορευμέναι. Χάριν τῆς εἰς τὴν Αἴγυπτον διαδόσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ προσεκλήθησαν εἰς αὐτὴν Ἕλληνες διδάσκαλοι, ἐκ τῶν ὁποίων συνεκροτήθη μετὰ ταῦτα ἡ τάξις τῶν διερμηνέων· τὸ ἐμπόριον ἀνεπτύχθη εἰς ὅλην τὴν χώραν, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ναύκρατιν, καὶ ἡ Αἴγυπτος ἐκτήσατο ναυτικὴν δύναμιν, τῆς ὁποίας ἄχρι τοῦδε ἐστερεῖτο.

§ 71. Τὸν Ψαμμήτιχον διεδέξαντο οἱ βασιλεῖς Νεκῶς, Ψάμμης, Ἀπρίης, Ἀμασις καὶ Ψαμμήριτος. Σκοπεύουσα δὲ ἡ Αἴγυπτος νὰ κατακτήσῃται τὴν Συρίαν καὶ Φοινίκην, ἵνα πορίζηται ἐκ τοῦ Λιβάνου τὴν πρὸς ναυπηγίαν ξυλικὴν, ἐνε-

πλέχθη εἰς τοὺς Ἀσιανοὺς πολέμους. Ὁ βασιλεὺς Νεκῶς, ὅστις προέτρεψε τοὺς Φοίνικας, νὰ περιπλεύσωσι τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἐσκόπευε, νὰ ἐνώσῃ διὰ διώρυχος τὴν Μεσόγειον θάλασσαν μετὰ τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου, ἐκυρίευσεν μὲν τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ προεχώρησε μέχρι τοῦ Εὐφράτου· ἐνικήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσωρος πλησίον τοῦ Κιρκεσίου (606 π. Χ.), καὶ ἀπώλεσεν ὅλας τὰς ἐν τῇ Ἀσίᾳ κατακτήσεις. Ὁ δὲ Ἀπρίης (παρὰ τοῖς Ἑβραίοις Φαραὼ Ὀφρᾶ καλούμενος) ἐπεχείρησε, νὰ κατακτήσῃται τὴν κατὰ τὴν Ἀφρικὴν Ἑλληνικὴν ἀποικίαν Κυρήνην· ἀλλ' ἀποτυχὼν ἐδαλαφονήθη. Ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Ἀμασις ἦν βασιλεὺς σοφὸς καὶ φιλόανθρωπος· ὅμως ἡ μετὰ Κύρου, τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, διένεξις ἢ προελθοῦσα ἐκ τῆς μεταξὺ Ἀμάσιος καὶ Κροίσου συμμαχίας, προὔξενησε τὴν κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐκστρατείαν τοῦ Καμβύσου, ὅστις, κατατροπώσας πλησίον τοῦ Πηλουσίου Ψαμμήνιτον, τὸν υἱὸν καὶ διάδοχον τοῦ Ἀμάσιος, ἐκυρίευσεν καὶ κατηδάφισε τὴν Μέμφιν μετὰ δεκαήμερον πολιορκίαν. Ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως καὶ 6,000 Αἰγύπτιοι ἀπήχθησαν αἰχμάλωτοι· ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐφονεύθησαν, καὶ ἡ Αἴγυπτος κατέστη Περσικὴ ἐπαρχία (525 π. Χ.).

§ 72. Ὁ πολιτικὸς τῆς Αἰγύπτου ὀργανισμὸς ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς θρησκείας, ἣτις διωκεῖτο ὑπὸ τάξεως ἱερέων κατελθόντων ἐκ τῆς Αἰθιοπίας. Ὁ πρώτιστος σκοπὸς αὐτῶν ἦν, νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς τοὺς νομαδικοὺς λαοὺς τῆς Αἰγύπτου ἀποστροφὴν κατὰ τοῦ νομαδικοῦ βίου, καὶ νὰ συνεθίσωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν γεωργίαν. Διὸ καὶ καταφαίνεται εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα κατοίκους τῆς Αἰγύπτου μεγίστη καταφρόνησις τῶν νομάδων καὶ τοῦ βίου αὐτῶν, ἣτις ἐφανερώθη καὶ κατὰ τῶν πλανωμένων Ἑβραίων. Καὶ εἰς τὴν μυθολογίαν καὶ θρησκείαν τῶν

Αἰγυπτίων εὐρίσκεται ἡ αὐτὴ τάσις· διότι ὁ Ὅσιρις ἐλατρεύετο ὡς σύμβολον τοῦ Νείλου καὶ θεὸς τοῦ Ἡλίου, τοῦ συντελοῦντος μάλιστα εἰς τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς, ἡ δὲ Ἴσις ὡς σύμβολον τῆς Σελήνης καὶ τῆς ἀφθόνου γονιμότητος τῆς γῆς. Αἱ δὲ φυλαὶ τῶν ποιμένων ἐθεωροῦντο ἀκάθαρτοι, μεθ' ὧν οἱ γεωργοὶ δὲν συνεμιγνύοντο διὰ συνοικεσίων, καὶ οἱ Αἰγύπτιοι προσεφέροντο πρὸς αὐτοὺς, ὡς οἱ Ἰνδοὶ πρὸς τοὺς Παρίας.

Ἡ χώρα ἦν διηρημένη εἰς νομοὺς, οἱ δὲ κάτοικοι εἰς γένη ἢ τάξεις. Αἱ τάξεις αὗται ἦσαν· τῶν ἱερέων, τῶν στρατιωτικῶν, τῶν γεωργῶν, τῶν τεχνιτῶν καὶ ἐμπόρων (καπήλων), τῶν βοτήρων, τῶν ἐρμηνέων, καὶ τῶν ναυτικῶν. Τὰς ἐξαιρέτους τιμὰς ἀπελάμβανεν ἡ τάξις τῶν ἱερέων. Οὗτοι κατεῖχον ἐκτεταμένην γῆν ἀνήκουσαν εἰς τοὺς ναοὺς, ἦσαν περὶ τοὺς βασιλεῖς ὡς σύμβουλοι αὐτῶν, καὶ, περιορίζοντες εἰς τὸν κύκλον αὐτῶν καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις, ἦσαν ἐνταύτῳ καὶ δικασταὶ, ἰατροὶ, ἀρχιτέκτονες, ἀστρολόγοι καὶ ἱστοριογράφοι. Καὶ οἱ στρατιωτικοὶ ἐξουσίαζον ἀγροὺς, τῶν ὁποίων τὰς προσόδους ἐλάμβανον ἀντὶ μισθοῦ. Ἡ δὲ ἐσχάτη καὶ μᾶλλον περιπεφρονημένη τάξις ἦν ἡ τῶν συβωτῶν, διότι ὁ χοῖρος ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ζῶον ἀκάθαρτον. Διὰ τοῦτο ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς συβώτας οὐ μόνον πᾶσα μετ' ἄλλων Αἰγυπτίων κοινωνία, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰς τοὺς ναοὺς εἴσοδος.

§ 73. Ἡ θρησκεία τῶν Αἰγυπτίων ἦν ζωολατρεία, καὶ λατρεία συμβόλων τινῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀφιερωμένοι οἱ ἐπισημότεροι ναοί. Ἡ ζωολατρεία διέτασσε, νὰ νομίζωνται ἱερὰ ζῶα τινὰ, ὡς ὁ αἴλουρος, ὁ ὄφεις, ὁ κύων, ἡ ἔβρις, ὁ ἰέραξ κτλ., καὶ ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους ἐπὶ ποινῇ θανάτου τὸ νὰ φονεύωσι τὰ ζῶα ταῦτα. Πρὸς τιμὴν τῶν ἀξιογ

λογωτέρων ἐξ αὐτῶν ἐκτίζοντο ναοὶ, εἰς τοὺς ὁποίους ἐτρέφοντο, καὶ ἀποθανόντα ἐταριχεύοντο. Καὶ ἡ ζωολατρεία αὕτη διετηρήθη μέχρι σήμερον εἰς τινὰ μέρη τῆς Ἀφρικῆς, καὶ μάλιστα μεταξὺ τῶν Αἰθιοπικῶν φυλῶν. Τὰ δὲ σύμβολα, τὰ ὁποῖα ἐλάτρευον οἱ Αἰγύπτιοι, ἦσαν, πλὴν τοῦ Ὁσίριδος καὶ τῆς Ἰσιδος, θεοὶ ἐγχώριοι, τῶν ὁποίων ἡ λατρεία περιωρίζετο εἰς νομοὺς τινάς. Οὕτως ἡ Φθὰς ἐλατρεύετο εἰς τὴν Μέμφιν, ὁ Ἄμμων εἰς τὰς Θήβας, ὁ Μένδης εἰς τὴν Μένδητα, ὁ Ἥλιος εἰς τὴν Ἡλιούπολιν κτλ. Ἡ δὲ πρωτίστη θεότης φαίνεται ὅτι ἦν ὁ Νεῖλος, τοῦ ὁποίου ἡ λατρεία συνεμίχθη ἀκολούθως μετὰ τῆς τοῦ ὑπὸ πάντων τιμωμένου καὶ προσκυνομένου Ὁσίριδος.

§ 74. Ἄν καὶ ἡ τάξις τῶν ἱερέων εἶχε συνηγμένας εἰς ἑαυτὴν πλὴν τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς καὶ τὰς γνώσεις τὰς πρὸς τὴν γεωργίαν καὶ τὰς τέχνας, καὶ παρέδιδεν αὐτὰς ὡς κληρονομίαν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, δὲν εὐρίσκονται ὅμως οὔτε μεταξὺ τῶν ἱερέων σημεῖα ἀνωτέρας ἐπιστημονικῆς παιδείας. Ἐκ δὲ τοῦ μονοπωλίου τούτου τῶν γνώσεων, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν διατήρησιν προσεῖχε μάλιστα ὁ ἀρχιερεὺς, ὁ μετὰ τὸν βασιλέα ἰσχυρότερος ἐν τῇ χώρᾳ, αἱ λοιπαὶ τάξεις τῆς κοινωνίας ἔμενον ἐστερημέναι πάσης παιδείας.

Οἱ Αἰγύπτιοι μετεχειρίζοντο πολλὰ εἶδη γραμμάτων. Περὶφημα δὲ εἶναι τὰ λεγόμενα ἱερογλυφικὰ ἢ ἱερὰ γράμματα, τὰ ὁποῖα ἐπεγράφοντο εἰς τὰ μνημεῖα· ἀπώλετο ὅμως ἡ κλεῖς τῆς ἐξηγήσεως αὐτῶν. Τεράστια εἶναι τὰ μνημεῖα τῆς Αἰγυπτιακῆς τεκτονικῆς, καὶ μάλιστα οἱ λεγόμενοι ὀβελίσκοι ἢ ὀβελοὶ, γιγαντιαῖαι στῆλαι, ἐγερθεῖσαι πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν, καὶ αἱ πυραμίδες, ἥγουν μνημεῖα βασιλικῶν τάφων. Οἱ ὀβελίσκοι καὶ αἱ πυραμίδες ἐκτίζοντο κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους

χρόνους· οἱ δὲ μεταγενέστεροι βασιλεῖς, ἐλεύθεροι ὄντες τῆς ἀδδηφάγου ματαιοφροσύνης ταύτης, δὲν ἠνάγκασαν πλέον τοὺς λαοὺς εἰς τὴν κατασκευὴν τεραστίων μὲν, ἀνωφελῶν δὲ οἰκοδομημάτων.

ΚΑΡΧΗΔΩΝ.

§ 75. Τὰ περὶ *Καρχηδόνο*ς (ἀκμασάσης ἀπὸ τοῦ 878 μέχρι 146 Π. Χ.) ἱστορικὰ συγγράμματα ἐξέλιπον, ὥστε αἱ ὑπάρχουσαι περὶ αὐτῆς ἱστορικαὶ παραδόσεις ἀνήκουσιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους, τοὺς πολυετεῖς καὶ θνασίμους ἐχθροὺς αὐτῆς. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἔγραψαν συνεχῇ ἱστορίαν τῆς *Καρχηδόνο*ς, ἀλλ' ἀναφέρουσι περὶ αὐτῆς μόνον ὡς ἐν παρόδῳ. Τὰ δὲ ἱστορηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου δὲν καταβαίνουνσι μέχρι τῶν τελευταίων καὶ μᾶλλον ἀξιομνημονεύτων χρόνων τῆς τῶν *Καρχηδονίων* ἱστορίας. Διὸ καὶ δὲν ὑπάρχει ἱστορία ἀξιόπιστος, συνεχῆς καὶ βεβαία τῆς ἰσχυρᾶς ταύτης πολιτείας, καθότι αἱ περὶ αὐτῶν διηγήσεις τῶν Ῥωμαίων φέρουσι τὸν τύπον τοῦ πάθους καὶ τῆς μεροληψίας.

§ 76. Εἶναι ἀναμφίβολον, ὅτι ἡ *Καρχηδὼν* ἦν ἀποικία *Φοινίκων*, θεμελιωθεῖσα ὑπὸ τῆς *Λιδού*ς, ἥτις, δολοφονηθέντος τοῦ ἀνδρός της *Σιχαίου*, ἔφυγεν ἐκ τῆς *Τύρου*, παραλαβοῦσα τοὺς θησαυροὺς τοῦ ἀποθανόντος ἀνδρός, καὶ ἔπλευσε πρὸς τὰ ἀρκτῶα μέρη τῆς Ἀφρικῆς, καθ' ἃ οἱ *Φοίνικες* εἶχαν ἤδη ἀποικίας τινας. Ἡ ἀποικία αὕτη ἔσχε χαρακτῆρα εἰρηνικόν, ὥστε καὶ ἠγόρασε τὴν εἰς κτίσιν τῆς πόλεως ἀναγκαίαν γῆν. Ὅτε δὲ οἱ ἄποικοι ἐπεχείρησαν, νὰ ἐκτείνωσι τὴν ἐξουσίαν των, ἐνεπλέχθησαν εἰς πόλεμον μετὰ τῶν αὐτοχθόνων *Λιβύων*, οἵτινες ἐπετήδευον τὴν γεωργίαν. Τῶν *Λιβύων* διαφέρουσιν οἱ *Νουμίδιοι*, ὑφ' ὃ ὄνομα δὲν ἐννοεῖται ἔθνος τι, ἀλλὰ μᾶλ-

λον ἢ νομαδικὴ ζωὴ τῶν ἀρκτικῶς περὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, μεταξὺ τῆς Μαυριτανίας καὶ Καρχηδονικῆς χώρας κατοικουσῶν φυλῶν, ἐξ ὧν ἐλάμβανον οἱ Καρχηδόνιοι τὰ μισθοφόρα στρατεύματα αὐτῶν. Δὲν ἐξουσίασεν ὅμως ἡ Καρχηδὼν τὰς λοιπὰς τῶν Φοινίκων ἀποικίας καὶ πόλεις, τὰς κατὰ τὴν βόρειον Ἀφρικὴν, οἷον τὴν Ἰτύκην, Λέπτιν, Ἀδρούμητον, Ἰππῶνα, ἀλλ' ἦν κατ' ἀρχὰς μόνον ἡγεμὼν ὁμοσπονδίας συγκροτηθείσης ἐκ τῶν πόλεων τούτων. Ἦσαν δὲ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Καρχηδονίων τὰ Μεταγώνια, ἡγουν ἅπασα ἡ παραλία τῆς Λιβύης, ἀπὸ τῆς Νουμιδικῆς μέχρι τῆς Μαυριτανίας.

§ 77. Ἀξιολογώτεραι δὲ ἦσαν αἱ κατὰ τὴν Μεσόγειον κτήσεις τῶν Καρχηδονίων, διότι κατεῖχον ἅπασαν τὴν Σαρδιάν, ἥτις μετὰ τὸν πρῶτον Λιβυκὸν πόλεμον (237 Π. Χ.), ἀποστάντων τῶν μισθοφόρων τῆς Καρχηδόνης στρατευμάτων, ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Τῆς δὲ Κύρου μέρος μόνον ἐξουσίαζον οἱ Καρχηδόνιοι. Πλησίον αὐτῆς συνέβη ἡ πρώτη ναυμαχία, τὴν ὁποίαν ἀναφέρουσιν αἱ ἱστορικαὶ παραδόσεις (περὶ τὸ 536 Π. Χ., ὡς ἔγγιστα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κύρου), εἰς ἣν οἱ Ἕλληνες, θέλοντες νὰ συστήσωσιν ἀποικίαν ἐπὶ τῆς νήσου Κύρου, ἐπολεμήθησαν μὲν, δὲν ἐνικήθησαν δὲ ὑπὸ τῶν συμμαχουσάντων Καρχηδονίων καὶ Τυρρηνῶν. Εἰς τὴν Σικελίαν εἶχον καὶ οἱ Καρχηδόνιοι καὶ οἱ Ἕλληνες ἀκμαζούσας ἀποικίας· αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἀνεπτύχθησαν ταχύτερα τῶν Καρχηδονικῶν, ὡς ἀπολαύουσαι παντελοῦς ἐλευθερίας κατὰ τε τὰ πολιτικὰ καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἡ δὲ Μελίτη καὶ αἱ Βαλιαρίδες νῆσοι κατεείχοντο ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀκμῆς αὐτῶν. Καὶ αὐτὴ ἡ Ἰβηρία ὑπετάχθη εἰς τοὺς Καρχηδονίους κατὰ τὴν

παρακμήν τῶν Φοινικικῶν πόλεων. Αὕτη δὲ ἦν ἡ ἐπισημότερα κτῆσις αὐτῶν, ἕως οὗ, μετὰ τὸν δεύτερον Λιβυκὸν πόλεμον, ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων.

§ 78. Τὸ διὰ θαλάσσης ἐμπόριον τῶν Καρχηδονίων ἦν μὲν μέγα καὶ ἐκτεταμένον, ἀλλ' οἱ Φοίνικες, Ἕλληνες, Μασσαλιῶται, Ἰταλοὶ καὶ Συρακούσιοι ἀνεδείχθησαν κατ' ἀρχὰς ἀντίζηλοι οὐκ εὐκαταφρόνητοι τῆς τῶν Καρχηδονίων ναυτιλίας. Εὐρίσκετο δὲ εἰς χεῖρας τούτων ἅπαντα ἢ κατὰ γῆν ἐμπορία τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀφρικῆς, ἐκ τῆς ὁποίας εἰσῆγον χρυσόκονιν, δούλους, φοίνικας καὶ ἄλλας. Ἡ ἐμπορία αὕτη ἐνεργεῖτο διὰ νομαδικῶν φυλῶν, Νασαμώνων κληθέντων, καὶ ἐφέρετο διὰ τῶν ἐρήμων, μέρος μὲν πρὸς τὴν δυτικὴν τῆς Ἀφρικῆς παραλίαν, μέρος δὲ διὰ τῆς πόλεως Ἄμμωνος πρὸς τοὺς Αἰθίοπας.

§ 79. Δὲν γινώσκομεν ἀκριβῶς τὸ πολιτικὸν τῆς Καρχηδόρος σύνταγμα. Συμπεραίνομεν δὲ, ὅτι ἡ ἐξουσία ἦν εἰς χεῖρας ἀριστοκρατίας στηριζομένης εἰς εὐγένειαν καὶ πλοῦτον, καὶ συμμιχθείσης μετὰ δημοκρατικοῦ τινος στοιχείου. Τῆς διοικήσεως προϊστάμενοι οἱ Σουφέται, ὄντες ἡγεμόνες καὶ τῆς Γερουσίας. Ὅτε δὲ μετὰ ταῦτα νικηφόροι τινὲς στρατηγοὶ, καὶ μάλιστα ἐκ τῆς τοῦ Μάγωνος οἰκογενείας, ἐθήρευσαν τὴν κυριαρχίαν, ἐσυζητήθη τὸ δικαστήριον τῶν Ἑκατόν, ὅμοιον ὄν, ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, κατὰ τε τὸν ὀργανισμὸν καὶ τὴν ἐξουσίαν μὲ τοὺς ἐφόρους τῆς Σπάρτης.

§ 80. Ὁ πολιτισμὸς τῶν Καρχηδονίων ἦν κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τὰς βάσεις αὐτοῦ Φοινικικός· καὶ ὡς εἰς ἄλλας πλουσίας καὶ ἐμπορευομένας πολιτείας, οὕτω καὶ εἰς τὴν Καρχηδόνα, ταχέως ἀνεφάνη ἡ πολυτέλεια, δι' ἧς προήχθησαν τὰ μέρη τῆς βιομηχανίας τὰ πρὸς τὴν αὐξήσιν τοῦ ἐμπορίου καὶ

τὴν εὐχέρειαν τῆς συγκοινωνίας συντείνοντα. Οὕτως ὠφελήθη μὲν ἡ γεωγραφία ἐκ τοῦ ἐκτεταμένου τῶν Καρχηδονίων ἐμπορίου, τὸ δὲ ἐπικρατοῦν ἐμπορικὸν πνεῦμα ἀνεχαίτισεν οὐκ ὀλίγον τὴν κατὰ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἠθικὴν βελτίωσιν τοῦ λαοῦ. Ἐχομεν μάλιστα τεκμήρια, ὅτι αἱ ἀνθρωποθυσίαι διετηρήθησαν παρὰ τοῖς Καρχηδονίοις σχεδὸν μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς πρωτεύουσας· ὁ δὲ λαὸς κατεπιέζετο ὑπὸ τῶν δυνατῶν καὶ πλουσίων, καὶ σπανίως ἀνεφάνησαν μεταξύ τῶν Καρχηδονίων ἀληθῆς ἀρετὴ καὶ ἐλευθέριος πρὸς τὴν πατρίδα ἔρως. Πρὸς δὲ αἱ μαχόμεναι πρὸς ἀλλήλας φατρίαι καὶ τὰ ἀντίθετα πρὸς τὸ δημόσιον συμφέροντα αὐτῶν ἐπρομήνυον τὴν ταχεῖαν παρακμὴν τῆς πολιτείας.

§ 81. Ὀλίγα μόνον γινώσκουμεν περὶ θρησκείας τῶν Καρχηδονίων. Βέβαιον δὲ εἶναι, ὅτι οἱ ἄποικοι μετήνεγκαν εἰς τὴν νέαν πατρίδα τὴν λατρείαν καὶ τοὺς θεοὺς τῶν Φοινίκων, ἡγουν τὴν ἀστρολατρείαν μετὰ τῶν θεῶν Βήλου ἢ Μολόχου (Ἡλίου), τῆς Ἀστάρτης καὶ τοῦ Μηλκάρθου ἢ Ἡρακλέους, τοῦ θεοῦ καὶ προστάτου τοῦ ἐμπορίου.

Ἑλλάς.

§ 82. Μεταβαίνοντες ἐκ τῆς Ἀφρικῆς εἰς τὴν Εὐρώπην, τὸ μικρότερον μέρος τῆς γῆς, εὐρίσκουμεν κόσμον πάντῃ καινοφανῇ κατὰ τὰ ἥθη, τὰς θεσμοθεσίας καὶ τὸν πολιτισμόν. Ταχέως ἀνεπτύχθησαν ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης θρησκεία, τέχναι, ἐπιστῆμαι καὶ πολιτικοὶ θεσμοί, λαβόντες ἐνταύτῳ ἴδιον χαρακτῆρα, μηδὲν κοινὸν ἔχοντα μετὰ τῶν πολιτικῶν συστημάτων τῆς Ἀσίας. Ἐν ᾧ εἰς τὴν Ἀσίαν τὸ ἐσωτερικὸν τῶν πολιτειῶν ἔλαβε μόνον ἐπιπόλαιόν τινα ἀνάπτυξιν, εἰς τὴν

Εὐρώπην ἐξ ἐναντίας τὰ πάντα ἔσχον νέαν καὶ ὠρισμένην τινὰ διακόσμησιν, καὶ ἔσπευσαν εἰς τὴν ἀκμὴν. Ὁ δεσποτισμὸς καὶ ἡ πολυγαμία, μὴ ἀρμόζοντα εἰς τὸ Εὐρωπαϊκὸν κλίμα, δὲν διέβησαν τὰ ὅρια τῆς δυτικῆς Ασίας· καλλίτεροι πολιτικοὶ θεσμοὶ, ἐξευγενισμένοι θρησκευτικαὶ ἰδέαι, συνεκτικώτεροι σύνδεσμοι τῶν ἐθνῶν, μᾶλλον ἐκτεταμένον ἐμπόριον, ἐπιστημονικὴ παιδεία καὶ ἀγωγή χαρακτηρίζουσι τὴν πρὸς τὴν Ἀσίαν ὑπεροχὴν τῆς Εὐρώπης. Ἡ Ἀσιατικὴ διαίρεσις τῶν τάξεων (γενῶν) ἀπέβαλεν εἰς τὴν Εὐρώπην τὸ στοιχεῖον τῆς μονιμότητος καὶ ἀκινήσιας· ἡ ἠθικὴ διαφθορὰ ἐχαλινώθη διὰ ἠθικῆς θρησκείας καὶ καλῶς ἐσχηματισμένων πολιτειῶν, ἀντὶ δὲ τῆς Ἀσιατικῆς αὐθαιρεσίας καθιερώθησαν οἱ νόμοι καὶ ἡ ἀσυλία τοῦ προσώπου καὶ τῆς ἰδιοκτησίας.

Οὐκ ὀλίγον μὲν συνετέλεσε εἰς τὴν ταχεῖαν καὶ ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν τῶν ἀρχαίων Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν τὸ εὐκρατον κλίμα, ἡ γεωγραφικὴ θέσις καὶ ἡ φυσικὴ κατάστασις τῆς γῆς ἐχούσης ἀναριθμήτους νήσους, ποταμοὺς καὶ λιμένας, ἰσθμοὺς καὶ πορθμοὺς, καὶ ἄφθονα προϊόντα· μᾶλλον δὲ συνεισήνεγκεν εἰς τοῦτο ἡ μικρὰ Ἑλλάς, ἥτις ἔδωκεν εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην τὸν πρῶτον σπόρον τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ διὰ τῶν χειρῶν τῆς ὁποίας πάντα τὰ πρὸς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὰ ἥθη συντείνοντα ἔλαβον ἴδιον καὶ ἀνεξάρτητον τύπον.

Συμπεραίνεται ἐκ τῆς φυσικῆς καταστάσεως τῆς χώρας ταύτης, ὅτι ἡ ἀνατολικὴ Εὐρώπη συνείχετό ποτε μετὰ τῆς μικρᾶς Ασίας, καὶ ὅτι ἐκ φυσικῆς μεταβολῆς ὁ Εὐξείνους Πόντος, ὑπερχειλῆς γενόμενος καὶ ῥέων ἤδη διὰ τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, συνήφθη μετὰ τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Οὕτως ἐσχηματίσθησαν ἰσθμοὶ τινες καὶ

ἔλαβον τὴν ἀρχὴν τῶν αἰ Ἑλληνικαῖ νῆσοι, αἰ καλούμεναι *Αἰγαῖον πέλαγος*.

§ 83. Ἡ Ἑλλάς διηρεῖτο εἰς Ἀρκτῶαν, Μέσσην καὶ Μεσημβρινὴν ἢ Πελοπόννησον.

Τὰ συγκροτοῦντα τὴν Ἀρκτῶαν Ἑλλάδα μέρη εἶναι ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Ἥπειρος.

Εἰς τὴν Μέσσην, τὴν κυρίως λεγομένην Ἑλλάδα, ἀνήκουσιν ἡ Ἀττικὴ, Μεγαρίς, Βοιωτία, Φωκίς, ἡ Ἀνατολικὴ Λοκρίς, ἡ Δυτικὴ Λοκρίς, ἡ Δωρίς, Αἰτωλία καὶ Ἀκαρνανία.

Τὴν δὲ Πελοπόννησον συγκροτοῦσιν ἡ Ἀρκαδία, Λακωνία, Μεσσηνία, Ἥλις, Ἀργολίς, Ἀχαΐα, Σικυωνία καὶ Κόρινθος.

Αἰ ἐπισημότεραι Ἑλληνικαῖ νῆσοι εἶναι

α. Κατὰ τὸ Ἰόνιον Πέλαγος· ἡ Κέρκυρα, Λευκάς, Κεφαλληνία, Ἰθάκη, Ζάκυνθος, Κύθηρα.

β'. Εἰς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον· ἡ Αἶγινα καὶ Σαλαμίς.

γ'. Κατὰ τὸ Αἰγαῖον· ἡ Εὐβοία, αἱ Κυκλάδες καὶ Σποράδες, μεταξὺ τῶν ὁπρίων ἐξέχουσιν ἡ Ἄνδρος, Δῆλος, Πάρος, Νάξος καὶ Μῆλος. Πρὸς Μεσημβρίαν τοῦ Αἰγαίου κεῖται ἡ διάσημος νῆσος Κρήτη.

δ'. Κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν· ἡ Λέσβος, Χῖος, Σάμος, Κῶς καὶ Ῥόδος.

ε. Ἡ Κύπρος, κειμένη ἀπέναντι τῶν παραλίων τῆς Συρίας καὶ Κιλικίας.

§ 84. Ἄν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος δὲν ᾔσαν ἐκ τῆς αὐτῆς καταγωγῆς, εἶναι ὅμως ἀναμφίβολον, ὅτι αἱ πλεῖσται καὶ ἐπισημότεραι φυλαὶ ἦλθον ἐκ τῆς Ἀσίας. Συμπεραίνομεν μάλιστα, ὅτι οἱ πρόγονοι τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ Ἑλλή-

νων κατόκουν τὰ μεταξὺ τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης μέρη. Πρῶτοι ἀναφαίνονται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος οἱ *Πελασγοὶ*, οἵτινες, ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν *Ἰραχον* (1800 Π. Χ.), ἐξηπλώθησαν πρῶτον μὲν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου ἐθεμελίωσαν τὰς πολιτείας τοῦ *Ἀργους* καὶ τῆς *Σικυῶνος*, διευθύνθησαν δὲ μετὰ ταῦτα καὶ εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ Θεσσαλίαν. Γεωργοῦντες ἔμειναν αὐτοῦ μέχρι οὗ ἐξώσθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων (1550 Π. Χ.).

§ 85. Οἱ *Ἕλληνες*, οὕτω καλούμενοι ἀπὸ *Ἑλληνο*, ἑνὸς τῶν ἀρχηγῶν των καὶ υἱοῦ τοῦ *Δευκαλίωνος*, ἦσαν μὲν φυλὴ διαφέρουσα τῶν Πελασγῶν, ἐλθοῦσα δὲ ὡσαύτως ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κατ' ἀρχὰς κατόκουν τὴν Φωκίδα, ὅπου ὁ ἀρχηγὸς καὶ βασιλεὺς αὐτῶν *Δευκαλίων* προσήλωσεν αὐτοὺς εἰς μονίμους οἰκήσεις. Ὅτε δὲ ἠναγκάσθησαν ὑπὸ κατακλυσμοῦ ἐπικλύσαντος τὴν Αἰτωλίαν, Λοκρίδα καὶ Φωκίδα, νὰ ἐγκαταλίπωσιν αὐτὴν, ἐπέπεσον ἐπὶ τοὺς κατὰ τὴν Θεσσαλίαν Πελασγοὺς, καὶ ἐξώσαν αὐτούς. Οἱ φυγάδες οὗτοι Πελασγοὶ διευθυνόμενοι εἰς τὴν Ἰταλίαν ὠνομάσθησαν *Γραικοὶ*, ἀπὸ *Γραικοῦ*, υἱοῦ τοῦ Θεσσαλοῦ βασιλέως τῆς Φθίας. Οἱ δὲ Ἕλληνες διηρέθησαν εἰς τέσσαρας μικρὰς φυλάς, καλούμενοι *Αἰολεῖς*, *Δωριεῖς* (ἀπὸ *Αἰόλου* καὶ *Δώρου*, υἱῶν τοῦ Ἑλλήνος), *Ἰῶνες* καὶ *Ἀχαιοὶ* (ἀπὸ *Ἰῶνος* καὶ *Ἀχαιοῦ*, υἱῶν τοῦ *Ξούθου*, τρίτου υἱοῦ τοῦ Ἑλλήνος).

§ 86. Ἐκτὸς δὲ τῶν Ἑλληνικῶν τούτων φυλῶν προσετίθεντο εἰς τὴν Ἑλλάδα κάτοικοι καὶ ἄλλοθεν. Οὕτως ὁ *Κέκρωψ* (1550 Π. Χ.) ἀπέβη εἰς τὴν Ἀττικὴν, πλέων ἐξ Αἰγύπτου, καὶ φέρων μεθ' ἑαυτοῦ ἀποίκους Αἰγυπτίους· ὁ δὲ *Κάδμος*, πλεύσας ἐκ τῆς Φοινίκης (1550 Π. Χ.), κατέστη εἰς

τὴν Βοιωτίαν καὶ ἔκτισε τὴν Καδμεΐαν. Ὁ Δαναὸς, Αἰγύπτιος ἐκ τῆς Θηβαΐδος, ἐσύστησε (κατὰ τὸ 1500 Π. Χ.) τὸ μικρὸν βασίλειον τοῦ Ἄργους, τὸ ὁποῖον κατεκτήσατο μετὰ ταῦτα ὁ ἐκ τῆς Φρυγίας ἀπελαθεὶς Πέλοψ, ὅστις μετὰ πολυαρίθμων Μυσῶν, ἀκολουθησάντων μετ' αὐτοῦ, προσωρμίσθη εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου (περὶ τὸ 1400 Π. Χ.), καὶ ἐξουσιάσας κατ' ὀλίγον ὅλην τὴν χερσόνησον ἐπωνόμασεν αὐτὴν ἐκ τοῦ ἰδίου ὀνόματος.

87. Αἱ πρῶται κοιναὶ ἐπιχειρήσεις τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ἢ τῶν Ἀργοναυτῶν ἐκστρατεία εἰς τὴν Κολχίδᾶ (περὶ τὸ 1250 Π. Χ.), ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ἰάσωνος, ὁ Θηβαϊκὸς πόλεμος, τὸν ὁποῖον ἐκίνησαν περὶ τὸ 1225 Π. Χ. ἑπτὰ ἡγεμόνες τῆς Πελοποννήσου κατὰ τῶν ἰσχυρῶν ἤδη Θηβῶν, ἵνα ὑπερασπίσωσι τὸν Πολυνείκην, ἕνα τῶν υἱῶν τοῦ δυστυχοῦς Οἰδίποδος, καὶ ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος (περὶ τὸ 1184 Π. Χ.), τοῦ ὁποίου μετέσχον ὅλοι οἱ ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος. Καταστραφείσης δὲ τῆς Τροίας, οἱ Ἕλληνες ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα των κτησάμενοι πολλὰς καὶ πολυειδεῖς γνώσεις, καὶ μάλιστα γεωγραφικὰς, καὶ ἰδόντες νέα ἥθη καὶ πολιτεύματα, καὶ ἀγνώστους ἄχρι τοῦδε εἰς αὐτοὺς ἀνάγκας. Ἡ δὲ μεγαλειτέρα τῆς ἐκστρατείας ταύτης ὠφέλεια ἦν τὸ αὐξανόμενον ἐθνικὸν αἶσθημα, τὸ ὁποῖον συνετέλεσεν εἰς τὴν ἰσχυροτέραν τῶν Ἑλλήνων συνένωσιν, καὶ ἐπήνεγκε τὴν ἐπαύξησιν τῆς δυνάμεως καὶ ὑπολήψεώς των.

§ 88. Οἱ πρῶτοι τῶν Ἑλλήνων βασιλεῖς ἦσαν φύλαρχοι μᾶλλον, ἢ ἄρχοντες περιβεβλημένοι βασιλικὴν ἐξουσίαν· οἱ δὲ ἱερεῖς αὐτῶν δὲν ἐκτήσαντο ποτὲ πολιτικὴν δύναμιν λόγου ἀξίαν, ὥς τοῦτο ἐγένετο εἰς τὰ ἔθνη τῆς Ἀσίας καὶ Αἰγύπτου. Ὁ Κέκρωψ εἰσήγαγε τὸν νόμιμον γάμον καὶ τὴν

μυνογαμίαν, ἐσύστησε τὸν Ἄρειον Πάγον, καὶ προεφύλαξε τὰ παράλια ἀπ' ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν· ὁ δὲ Κίδμος εἰσήνεγκεν ἐκ τῆς Φοινίκης τὰ γράμματα καὶ διέδωκε τὴν γνῶσιν τῶν μετ' αὐτῶν. Ἐκτοτε ἡ γεωργία ἀνεπτύχθη, ἡ ἀμπελουργία εἰσῆχθη ὑπὸ Βάκχου, ἡ χώρα ἀπηλλάγη ληστῶν καὶ ἀγρίων θηρίων ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, ἡ πειρατεία περιορίσθη διὰ τοῦ εἰς τακτικὴν ναυτιλίαν ἐθισμού, καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις κατέστησαν ἔδραι κοινωνικῆς τάξεως καὶ ἐνεργείας. Ἦδη ἤχουν τὰ ᾠσματα τοῦ Ὀρφέως, Λίνου, Μουσαίου καὶ Εὐμόλπου, καὶ θρησκευτικαὶ τελεταὶ μετ' ᾠμάτων, ἀγώνων καὶ χορῶν ἐνήργουν ἐπὶ τῆς ποιητικῆς καὶ τῆς γλώσσης ἐν γένει, ἐξευγενίζουσαι τὸ ἔθνος.

Ἀπὸ δὲ τοῦ 1100 μέχρις 900 Π. Χ. εἰς ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς πολιτείας καὶ πόλεις (ἐξαιρουμένων τῆς Ἡπείρου καὶ Σπάρτης) ἐπαύσατο ἡ βασιλικὴ ἀρχὴ μεταβληθεῖσα εἰς τύπον δημοκρατικόν. Ἀνεξάρτητοι οὔσαι ἀπ' ἀλλήλων αἱ Ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι συνεδέοντο κατὰ τὰ ἔξω διὰ κοινῆς τῶν θεῶν λατρείας, διὰ τῶν ἐπαναλαμβανομένων καθ' ὠρισμένους καιροὺς ἐθνικῶν ἀγώνων (τῶν Ὀλυμπίων, Νεμεῶν, Ἰσθμίων καὶ Πυθίων), διὰ τῶν μαρτείων τῆς Δοδώνης καὶ τῶν Δελφῶν, καὶ διὰ τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ συλλόγου, συνερχομένου δις τοῦ ἔτους, κατὰ μὲν τὸ ἔαρ εἰς τοὺς Δελφοὺς, κατὰ δὲ τὸ φθινόπωρον εἰς τὰς Θερμοπύλας.

ΣΠΑΡΤΗ.

§ 89. Μεταξὺ τῶν πολιτειῶν τῆς Πελοποννήσου διακρίνετο ἡ Σπάρτη, κατ' ἀρχὰς Λακωνία κληθεῖσα, διὰ τὴν νομοθεσίαν τῆς καὶ τὴν δύναμιν, ἣν μέχρις Ἀλεξάνδρου τοῦ

Μεγάλου εἶχεν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων, ἀκαταπαύστως παλαίουςα κατὰ τῶν Ἀθηνῶν. Κατ' ἀρχὰς ὑπῆρχον εἰς τὴν Σπάρτην βασιλεῖς ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Εὐρώτου· οἱ δὲ Ἡρακλεῖδαι, εἰσβαλόντες εἰς αὐτὴν, ἀφείλον τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ τότε βασιλέως. Ὁ Προκλῆς καὶ Εὐρυσθένης, δίδυμοι υἱοὶ τοῦ Ἡρακλείδου βασιλέως Ἀρισοδήμου, συνεβασίλευσαν εἰς τὴν Σπάρτην μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς, μὴ δυνηθείσης τῆς μητρὸς νὰ διακρίνη, τίς τῶν δύο ἦν ὁ πρωτότοκος. Ὅτε δὲ ἡ εἰσχωρήσασα μεταξὺ τῶν ἀπογόνων τῶν δύο οἴκων διχόνοια ἐπηπείλει τὴν διατάραξιν τῆς δημοσίου εἰρήνης, ἀνεφάνη ὁ Λυκοῦργος, δίδων εἰς τὴν παρακμάζουσαν πολιτείαν νέαν ζωὴν καὶ δύναμιν. Ὁ δὲ σκοπὸς τῆς περιφήμου νομοθεσίας αὐτοῦ ἦν νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Σπάρτης διὰ τῆς ἀναδείξεως εὐρώστων, ἀνδρείων καὶ ἀδιαφθόρων πολιτῶν. Ὁ Λυκοῦργος δὲν ἐδείχθη μὲν εἰς τὰς θεσμοθεσίας τοῦ φίλος τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν, καθότι οἱ ἐπιτηδεύοντες αὐτὰς ὑποπίπτουσιν ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς ἡδυπάθειάν τινα, ἐφάνη δὲ εἰς ἄκρον ζηλωτῆς τῆς ἰσότητος καὶ ἰσονομίας τῶν πολιτῶν. Διὰ τῆς ἐξίσου διανομῆς τῆς γῆς ἠθέλησε νὰ ἐντυπώσῃ εἰς τὸν νοῦν τοῦ Σπαρτιάτου, ὅτι ἡ πολιτεία, εἰς ἣν χρεωστεῖται πλήρης ὑπακοῇ, ἔχει ἐπ' αὐτοῦ ὅλα τὰ δικαιώματα τῆς ἰδιοκτησίας. Τὴν πολυτέλειαν ἐφρόντισε νὰ πρυλάβῃ διὰ τῆς καταργήσεως χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων, παρεμβάλλων οὕτω καὶ ἐμπόδιον εἰς τὴν μετὰ ξένων ἐμπορίαν. Ἡ ἀνατροφή καὶ ἀγωγή τῶν παίδων, οἵτινες εἰθίζοντο νηπιόθεν εἰς ὑπακοὴν καὶ σωμασκίαν, καὶ ὑπέκειντο εἰς τοὺς πολυειδεῖς μόχθους τῆς σκληραγωγίας, κατέστη ἔργον τῆς πολιτείας. Ὁ Λυκοῦργος διετήρησε μὲν τὴν βασιλικὴν ἀρχήν, ἀλλ' εἰς τὰ τῆς διοικήσεως ὑπήκουον οἱ βασιλεῖς εἰς τὴν γερονσίαν,

ἥτις συνίστατο ἐξ 28 ἀνδρῶν, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐφ' ὅρου ζωῆς. Ὁ Λυκοῦργος ἐσπούδασε μὲν, νὰ διαιωνίσῃ τὴν νομοθεσίαν αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ σοφὸς ἀνὴρ παρεῖδεν, ὅτι καὶ οἱ ἄριστοι νόμοι, μὴ μεταρρύθμιζόμενοι συμφώνως μὲ τὸ ἐπικρατοῦν πνεῦμα τοῦ αἰῶνος καὶ τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ, ἐπιφέρουσιν ἀφεύκτως τὴν παρακμὴν καὶ ἔκλυσιν τῶν πολιτειῶν.

Ἐν ᾧ οἱ *Εἰλωτες*, οἱ ὑποδουλωθέντες χωρικοὶ τῆς Λακεδαιμόνος, ἐκαλλιέργουν τὴν γῆν, καὶ διεξῆγον τὰς οἰκιακὰς ὑποθέσεις τῶν Σπαρτιατῶν, οὗτοι ἐπολέμουν τοὺς γείτονάς των Ἀργεῖους, Ἀρκάδας καὶ Μεσσηνίους. Ἐπὶ τοῦ πρώτου κατὰ τῶν Μεσσηνίων πολέμου συνέστη τὸ δικαστήριον τῶν Ἐφόρων, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ λαοῦ πρὸς διεκδίκασιν τῶν μεταξὺ τῶν βασιλέων καὶ τῆς γερουσίας διενέξεων· ἐπεῖχον δὲ οἱ ἔφοροι καὶ τὸν τόπον τῶν ἀποδημούντων βασιλέων. Οἱ Μεσσηνιοὶ, καίτοι ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ γενναίου Ἀριστομέλους, ἐνίκηθησαν τέλος κατὰ κράτος, καὶ ἠναγκάσθησαν, νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πατρίδα των (668 Π. Χ.).

ἈΘΗΝΑΙ.

§ 90. Ἡ ἀπὸ τῆς κτίσεως τῶν Ἀθηνῶν μέχρι Θησεύος ἱστορία τῆς τῶν Ἀθηναίων πολιτείας καλύπτεται ὑπὸ μύθων. Ὁ Θησεὺς δὲ, διαδεξάμενος εἰς τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν τὸν πατέρα αὐτοῦ Αἰγέα, συνήγαγε τὰς εἰς τὴν πεδιάδα δισκορπισμένας φυλὰς εἰς μίαν πόλιν, καὶ διεῖλε τοὺς κατοίκους εἰς τρεῖς τάξεις, ὃ ἐστίν, εἰς εὐπατρίδας, γεωμόρους καὶ δημιοουργούς. Ὁ Κόδρος, εἰς τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ἐθυσιάσθη ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, ὅτε, εἰσβαλόντων τῶν Δωριέων

εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὁ θεὸς ἐχρησμοδότησεν, ὅτι θέλουσιν ὑπερισχύσει ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων ἐφονεύετο πρῶτος ὁ βασιλεύς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κόδρου οἱ Ἀθηναῖοι, μὴ κρίνοντες οὐδένα πλεόν ἄξιον νὰ διαδεχθῇ βασιλέα τοιοῦτον, ἀντικατέστησαν περὶ τὸ 1068 Π. Χ. τοὺς Ἄρχοντας, ἐκλεγομένους κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφ' ὅρου ζωῆς, μετὰ ταῦτα δὲ (752 Π. Χ.) ἀνὰ πᾶσαν δεκαετίαν, καὶ τέλος (682 Π. Χ.) κατ' ἔτος. Ματαίως ἐσπούδασεν ὁ Δράκων (622 Π. Χ.), νὰ ἐμφράξῃ τὴν πηγὴν τῆς εἰσρυσείας εἰς τὴν πολιτείαν παραλυσίας δι' αἰμοχαρῶν νόμων. Αἱ δὲ ἀταξίαι καὶ οἱ σπαραγμοὶ ἦσαν κεκορυφωμένοι, ὅτε ὁ Σόλων, κτησάμενος πολυειδεῖς γνώσεις εἰς μακρὰς περιηγήσεις, ἐξελέχθη ἄρχων κατὰ τὸ 592 Π. Χ., καὶ ἐπετράπη τὴν ἀναθεώρησιν τῶν νόμων. Ὁ πρῶτιστος σκοπὸς τῆς τοῦ Σόλωνος νομοθεσίας ἦν ἡ κατάργησις τῆς καταπιεζούσης τὸν λαὸν ἀριστοκρατίας, ἣν καὶ δὲν προέθετο τὴν ἀποκατάστασιν ἀμίκτου δημοκρατίας. Διὰ τῶν νέων θεσμοθεσιῶν ἀνεκτήσατο μὲν ὁ λαὸς τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν, ἡ διοίκησις ὁμῶς ἐνεπιστεύθη εἰς τοὺς διαφέροντας κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν πλοῦτον, καὶ ἀπολαύοντας τῆς κοινῆς ὑπολήψεως. Ὁ Σόλων διεῖλε τοὺς εὐκαταστάτους εἰς τρεῖς τάξεις (πεντακοσιομεδίμνους, ἱππεῖς καὶ ζευγίτας). Οἱ δὲ λοιποὶ (θῆτες), πάσης δημοσίου ὑπηρεσίας ἀποκεκλεισμένοι, εἶχον τὸ δικαίωμα τῆς ψηφηφορίας εἰς τὰς ἐκκλησίας, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ὁποίων ὑπήγοντο αἱ ἐπικυρώσεις τῶν νόμων καὶ τῶν ἀναδειχθέντων δημοσίων ὑπαλλήλων, ὡς καὶ αἱ ἀποφάσεις περὶ ἄλλων σπουδαίων πραγμάτων τῆς πολιτείας. Διτηρήθησαν μὲν οἱ κατ' ἔτος ἐκλεγόμενοι ἄρχοντες· μετ' αὐτῶν δὲ καθιδρύθη καὶ ἡ βουλὴ, συγκειμένη ἐκ τετρακοσίων ἀνδρῶν τῆς τάξεως τῶν εὐκαταστάτων, τῆς ὁποίας τὴν γνώμην ἐχρεώ-

στουν οἱ ἄρχοντες νὰ ἀκολουθῶσιν. Ἡ ἰσχὺς καὶ ὑπόληψις τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐπηρεάσθη, προστεθείσης εἰς τὴν μέχρι τοῦδε δικαστικὴν δικαιοδοσίαν του καὶ τῆς ἐπιτηρήσεως τῆς ἠθικῆς διαγωγῆς τῶν πολιτῶν, καὶ τῆς πολιτικῆς τῶν ἀρχόντων. Ἡ νομοθεσία αὕτη τοῦ Σόλωνος ἐκηρύχθη ἀμετάβλητος εἰς ἑκατὸν ἔτη.

Ἀλλ' ἂν καὶ ἡ Σολώνειος νομοθεσία ᾗ κρατίστη, οἱ ἐσωτερικοὶ σπαραγμοὶ ὅμως δὲν ἐπαύσαντο, διότι οἱ μὲν εὐπατρίδαι ἐδυσφόρουν διὰ τὸν περιορισμὸν τῆς δυνάμεως αὐτῶν, ὁ δὲ ἄστατος λαὸς δὲν ἔκαμνε πάντοτε φρόνιμον χρῆσιν τῆς δοθείσης εἰς αὐτὸν ἐλευθερίας. Ἐκ τούτου ἀνεφύησαν δύο φατρίαι, ἡ μὲν τῶν εὐγενῶν, ἡ δὲ τοῦ λαοῦ. Εἰς τῶν φατριαρχῶν, ὁ δημοτικὸς Πεισίστρατος, κατέλαβε τὴν ἀρχὴν (561 Π. Χ.), ἀφείς ἄθικτον τὴν νέαν νομοθεσίαν. Καὶ ἀπηλάθη μὲν δις, ἀλλὰ κατώρθωσε καὶ τρίτον νὰ ὑποτάξῃ τοὺς ἀντιπάλους, καὶ κατέσχε τὴν ἀρχὴν μέχρι θανάτου, προστατεύων πάσαις δυνάμεσι τὴν βιομηχανίαν καὶ τὰς τέχνας. Τὸν Πεισίστρατον διεδέξαντο οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Ἴππαρχος καὶ Ἰππίας (528 Π. Χ.). Ἀλλ' ὁ μὲν ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀριστοδήμου καὶ Ἀριστογέλτορος, ὁ δὲ Ἰππίας ἠναγκάσθη ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του, ἐπανελθόντων ἐκ τῆς φυγῆς διὰ Σπαρτιατικῆς δυνάμεως, νὰ ἀπεκδυθῇ τῆς ἀρχῆς, καὶ φυγὼν ἀπῆλθε πρὸς τοὺς Πέρσας.

§ 91. Πλὴν τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν ὑπῆρχον εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς ταύτης πλείονες δημοκρατίαι, μὴ παραβαλλόμεναι ὅμως πρὸς τὰς δύο πολιτείας ταύτας, μήτε κατὰ τὴν ἑκτασιν τῶν ὀρίων, μήτε κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἰσχύν. Οὕτως ἀναφέρονται εἰς μὲν τὴν Πελοπόννησον τὸ Ἄργος, ἡ Σικυὼν, ἡ Ἀρκαδία καὶ ἡ Κό-

ρινθος, εἰς ἣς ἡ βασιλικὴ ἀρχὴ μετεβλήθη κατ' ὀλίγον εἰς δημοκρατικὴν· εἰς δὲ τὴν μέσσην Ἑλλάδα, ἡ Μεγαρίς, Λοκρίς, Φωκίς καὶ Βοιωτία, καθ' ἣν ἤκμασαν μέχρι τινὸς αἱ Θῆβαι, στρατηγούντων τοῦ Πελοπίδα καὶ Ἐπαμινώνδου· κατὰ δὲ τὴν ἀρκτῶαν Ἑλλάδα διεκρίνοντο αἱ Θεσσαλικαὶ πόλεις, κυβερνῶμεναι ὑπὸ βασιλέων. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῶν Ἑλληνικῶν νήσων, Φοίνικες ὄντες καὶ Κᾶρες, ἐξώσθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων· συνέστησαν δὲ εἰς τὰς περιεκτικωτέρας νήσους τόσαι δημοκρατίαι, ὅσαι πόλεις εὕρισκοντο ἐπ' αὐτῶν. Ἡ ἐπισημοτέρα αὐτῶν ἦν ἡ Κρήτη, φημιζομένη καὶ ἔνεκα τοῦ σοφοῦ νομοθέτου αὐτῆς Μίνως.

§ 92. Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι δὲν ἦσαν μόνον κατὰ τὰ Ἰωνικὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κατὰ τὰς ὀχθὰς τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν κάτω Ἰταλίαν, Σικελίαν καὶ ἄλλας νήσους τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Αἱ ἀποικίαι αὗται, αἵτινες ἐθεμελιώθησαν ὑπὸ πολιτῶν ἀποδημησάντων ἔνεκα στάσεων, ἢ ὑπὸ τῆς μητροπόλεως αὐτῶν πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ἐξάπλωσιν τοῦ ἐμπορίου, ἤκμαζον μᾶλλον ἢ ἥττον, καὶ ἐκτήσαντο πλοῦτον καὶ δύναμιν. Ἦσαν δὲ αἱ πλεῖσται ἐξ αὐτῶν ἀνεξάρτηται ἀπὸ τῆς μητροπόλεως. Αἱ ἐπισημότεραι τῶν ἀποικιῶν τούτων ἦσαν, κατὰ μὲν τὰ Ἰωνικὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ Σμύρνη, Μίλητος καὶ Ἐφεσος· κατὰ δὲ τοὺς αἰγιαλοὺς τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τὰ παράλια τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας, τὰ Ἀβδηρα, ἡ Χαλκίς, Ὀλυνθος καὶ Ποτίδαια· τέλος δὲ κατὰ τὸ Αἰγαῖον, τὴν Μεσόγειον καὶ τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας, ἡ Τάρας, Κρότων, Σύβαρις, οἱ Λοκροὶ, τὸ Βρεντήσιον καὶ αἱ Συρακοῦσαι (ἐπὶ τῆς Σικελίας). Ἦσαν δὲ καὶ ἡ Κυρήνη καὶ ἡ Σαγοῦς, ἡ μὲν κατὰ τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς, ἡ δὲ εἰς τὴν Ἰβηρίαν, Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι.

§ 93. Ἡ *Μυθολογία* τῶν Ἑλλήνων, ὡς καὶ ὅλων τῶν λοιπῶν ἐθνῶν, ἔχει *τριπλῆν* πηγὴν. Εὐρίσκονται ἐν αὐτῇ μῦθοι περὶ *φυσικῶν συμβάντων*, *ιστορικαὶ διηγήσεις*, *στηριζόμεναι* εἰς τὰς τῶν γενῶν καὶ φυλῶν παραδόσεις, καὶ *φιλοσοφήματα*, ἢ σκέψεις καὶ θεωρίαι τοῦ νεαροῦ ἔτι νοὸς περὶ ἠθικῶν καὶ φυσικῶν πραγμάτων. Ἐκ τῶν τελευταίων εἶναι οἱ περὶ *κοσμογονίας* καὶ *θεογονίας* μῦθοι, πολλοὶ τῶν ὁποίων εἶναι ἔργον ποιητῶν προγενεστέρων τοῦ Ἡσιόδου καὶ Ὀμήρου· διότι ἡ ποίησις εἶναι τῶν νεαζόντων ἐθνῶν ἡ πρώτη φιλοσοφία. Ὅθεν ἡ Ἑλληνικὴ μυθολογία δὲν εἶναι ποικιλόμορφον μίγμα ἀλλοκότων λήρων καὶ πλασμάτων, ἀλλ' ἡ ἀρχαιοτάτη ἱστορία καὶ φιλοσοφία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, παραδοθεῖσα ἐκ μύθων εἰς τοὺς πρώτους ποιητὰς, οἵτινες περιέβαλον αὐτὴν μὲ τὴν ἀλληγορικὴν καὶ εἰκονικὴν ἐσθῆτα τοῦ τότε καιροῦ.

Ἡ ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων θρησκεία ἐπρέσβευε τὸν Δία ὡς ὑπέρτατον θεόν, κυβερνῶντα τὰ τῶν θεῶν καὶ ἀνθρώπων. Συμμετεῖχον δὲ τῆς ἰσχυρᾶς ἐπὶ τῆς τύχης τῶν θνητῶν ἐπενεργήσεως πλείονες ἀνώτεροι θεοὶ, ἀνήκοντες κατὰ μέγα μέρος εἰς τοῦ Διὸς τὸ γένος. Ἡ ἔδρα αὐτῶν ἦν ὁ Ὀλυμπος. Ἀναρίθμητον ἦν τὸ πλῆθος τῶν κατωτέρων θεῶν, τόπον ἔχόντων μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων· τὰ στοιχεῖα, ἡ θάλασσα καὶ οἱ ποταμοὶ, ἡ γῆ, τὰ δάση καὶ τὰ ἄλση ἔγεμον αὐτῶν. Πλὴν τῶν θεῶν προσέφερον οἱ Ἕλληνες τιμὴν καὶ εἰς ἀποτεθεωμένους ἥρωας, οἷον τὸν Ἡρακλέα, τὸν Κάστορα καὶ Πολυδεύκην κτλ. Ὅλοι δὲ οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων ἔχουσιν ἀνθρωπίνην μορφήν· ἂν δὲ καὶ ἡ τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς θεοὶ, καὶ μάλιστα κατὰ τοῦ Ὀμήρου τὰς περιγραφάς, ἀναδεικνύονται πλήρεις ἠθικῶν ἐλαττωμάτων, ὡς κυριευόμε-

νοι ὑπὸ ἀνθρωπίνων παθῶν, διακρίνονται ὁμῶς διὰ τὴν τελειότητα τῆς φυσικῆς των μορφῆς.

§ 94. Ἡ κατὰ τῆς Τροίας ἐκστρατεία καὶ ἡ ἐκεῖθεν ἐπιστροφή τῶν ἡρώων ὑμνήθη εἰς τὴν Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσσειαν, αἱ ὁποῖαι ἀποδίδονται εἰς τὸ ἀθάνατον ὄνομα τοῦ Ὀμήρου (περὶ τὸ 1100 Π. Χ.). Οἱ μεταγενέστεροι ποιηταὶ, οἱ γράψαντες κατὰ μίμησιν τοῦ Ὀμήρου, λέγονται *Κυκλικοὶ*, ὡς ἄσαντες κύκλους τινὰς Ἑλληνικῶν μύθων. Οὐ πολὺ μετὰ τὸν Ὀμηρον (περὶ τὸ 800 Π. Χ.) ἀνεφάνη ὁ Ἡσίοδος, ζήσας εἰς Ἄσκλην τῆς Βοιωτίας, ἐκ τῶν ποιήσεων τοῦ ὁποίου ἐσώθη ἡ Θεογονία. Μεταξὺ τῶν μετ' αὐτοὺς ἐλεγειακῶν καὶ διδακτικῶν ποιητῶν διακρίνονται ὁ Ἀθηναῖος *Τυρταῖος*, ὁ Πάριος *Ἀρχίλοχος* (800 Π. Χ.), ὁ πατὴρ τοῦ ἱάμβου, *Ἀλκαῖος* ὁ Μιτυληναῖος (περὶ τὸ 600 Π. Χ.), καὶ ἡ διάπυρος *Σαπφώ*, ὡσαύτως *Λεσβία*· ὁ δὲ λυρικός *Ἀνακρέων* εἶναι ὁ εὐχάρις αἰδὺς τῆς εὐφροσύνης καὶ τοῦ ἔρωτος. Ὁ *Πίνδαρος* ὁμῶς (κατὰ τὸ 520 Π. Χ.) ὑπερτερεῖ πάντων τῶν συγχρόνων ποιητῶν κατὰ τὰς ὑψηλὰς ιδέας καὶ τὴν συμμετρίαν, διότι ἡ φράσις καὶ ὁ ῥυθμὸς αὐτοῦ συμφωνοῦσιν ἐντελῶς μετὰ τῆς μεγαλοπρεπείας τῶν ιδεῶν.

§. 95. Εἰς μὲν τοὺς Ἑβραίους αἱ εὐστοχοὶ γνῶμαι τῶν σοφῶν τῆς Σολομωντείου ἐποχῆς διεδέξαντο ἀμέσως τὴν ἀνθοῦσαν κατὰ τὰ ποιητικὰ προϊόντα ἐποχὴν τοῦ Δαβίδ· εἰς δὲ τὴν Ἑλλάδα διεδέξατο τὰς γνώμας καὶ τὰ ἀποφθέγματα τῶν λεγομένων ἐπτὰ σοφῶν (594—560 Π. Χ.) ἡ ἡὺς τῆς περιφήμου Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας. Οἱ σοφοὶ οὗτοι ἦσαν *Σόλων*, ὁ ἐνδοξος νομοθέτης τῶν Ἀθηνῶν, *Θαλῆς* ὁ Μιλήσιος, *Πιττακὸς* ὁ Μιτυληναῖος, *Βίας* ὁ Πριηνεὺς, *Χίλων* ὁ Λακεδαιμόνιος, *Κλεόβουλος* ὁ Λίνδιος, καὶ *Περίανδρος*, ὁ τύ-

ραννος τῆς Κορίνθου. Λέγουσι δὲ, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἔζησε καὶ Αἴσωπος ὁ Φρυγῆς, τοῦ ὁποίου οἱ περιώνυμοι μῦθοι ὑποκρύπτουσι θησαυρὸν ὑγιῶν ιδεῶν τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας.

Ἡ δὲ ἀρχαιοτάτη Ἰωνικὴ φιλοσοφία περιορίζετο εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Φυσικῆς, Μαθηματικῆς, Ἀστρονομίας, Θεωρητικῆς Θεολογίας καὶ ἐμπειρικῆς Ἠθικῆς. Ἐν ᾧ λοιπὸν σχεδὸν πάντες οἱ φιλόσοφοι τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἐδίδοντο εἰς μεταφυσικὰς μελέτας, παρημέληθη τελείως ἡ Ἠθική. Ἀνήκουσι δὲ εἰς τὴν Ἰωνικὴν σχολὴν ὁ Θαλῆς, ὁ Ἀναξίμενης, ὁ Διογένης ἐξ Ἀπολλωνίας τῆς Κρήτης, Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος, Ἀναξίμανδρος ὁ Μιλήσιος, καὶ Ἀναξαγόρας ὁ ἐκ Κλαζομενῶν τῆς Ἰωνίας (περὶ τὸ 500 Π. Χ.), ὅστις ἐπὶ Περικλέους κατηγορηθεὶς ὡς ἄθεος ἐξωρίσθη ἐξ Ἀθηνῶν.

Δυσληπτοτέρα τῆς Ἰωνικῆς εἶναι ἡ Πυθαγορικὴ φιλοσοφία. Πυθαγόρας ὁ Σάμιος (584 Π. Χ.), ἀνὴρ βαθύνους, καὶ συλλέξας μετ' ἀκαμάτου φιλοπονίας πολυειδεῖς γνώσεις, διέπρεψε μάλιστα εἰς τὴν Μαθηματικὴν, θεωρητικὴν Μουσικὴν, Ἀστρονομίαν καὶ Γυμναστικὴν, ὥστε πρῶτος ἐτιμήθη ἐπικληθεὶς σοφός. Κατὰ τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον, ὡς καὶ τὸ τῆς Ἰωνικῆς φιλοσοφίας, κατεγίνετο μᾶλλον εἰς τὰ περὶ κοσμογονίας, ὁ ἀριθμὸς εἶναι ἡ οὐσία καὶ ἀρχὴ τῶν ὄντων. Εἰς τὴν Κρότωνα ἐγκαθίδρυσεν ὁ Πυθαγόρας τὴν καλουμένην Πυθαγορικὴν σχολὴν, σκοπὸν ἔχουσαν τὴν μεταξὺ τῶν ἐταίρων διάδοσιν μεταφυσικῶν κτλ. γνώσεων καὶ πολιτικῶν τινῶν δοξασιῶν.

ΙΤΑΛΙΑ.

§ 96. Ἡ Ἰταλία, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχαιοτάτη ἱστορία καλύπτεται ὑπὸ μυθικοῦ σκότους, ἑκαλεῖτο καὶ Σατουρνία, Οἰνωτρία, Ἀύσονία, Ἑσπερία. Συνήθως διηγεῖτο ἡ χερσονήσος αὕτη εἰς ἄνω Ἰταλίαν, ἢ τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν, εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνετο καὶ ἡ Λιγυστική χώρα (Gallia cisalpina καὶ Liguria), εἰς μέσην ἢ κυρίως Ἰταλίαν, καὶ εἰς κάτω Ἰταλίαν, ἥτις καὶ Μεγάλη Ἑλλὰς (Græcia magna) ἑκαλεῖτο.

Εἰς τὴν ἄνω Ἰταλίαν εὐρίσκομεν κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους φυλὰς Γαλατῶν, Λιγύων καὶ Ἰβήρων.

Τὴν μέσην Ἰταλίαν κατέκουν Τυρρῶνοί (Etrusci), καὶ αἱ φυλαὶ τῶν Λατίνων, κατέχουσαι πλὴν πολλῶν μερῶν τῆς μέσης καὶ τινὰ τῆς κάτω Ἰταλίας· διεστέλλοντο δὲ αἱ πολυάριθμοι Λατινικαὶ φυλαὶ μόνον κατὰ τὰς διαλέκτους. Τὰ κυριώτερα μέρη τῆς μέσης Ἰταλίας ἦσαν· ἡ Τυρρῶνία ἢ Ἑτρουρία, ἡ χώρα τοῦ Λατίου, ἡ Καμπανία, ἡ Ὀμβρική, ἡ Πικεντίνη (Ager Picenus), καὶ ἡ χώρα τῶν Σαυριτῶν.

Εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν μετόκουν κατὰ διαφόρους χρόνους Ἕλληνες καὶ Ἀσianoί. Ἀμφισβητεῖται ὅμως, ἂν, ὡς διηγοῦνται ἱστοριογράφοι τινές, κατῆλθον εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ φυγάδες Τρῶες μετὰ τὴν τῆς Τροίας καταστροφὴν. Πελασγοὶ δὲ διεπέρασαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅτε οἱ Ἕλληνες ἐξουσίασαν τὴν Ἑλλάδα, καὶ Ἑλληνικαὶ φυλαὶ μετόκουν ἔτι εἰς τὴν Ἰταλίαν κατὰ τοὺς χρόνους τῶν πολιτικῶν ταραχῶν τῆς Ἑλλάδος.

§ 97. Ἡ ἀρχαιοτάτη τῆς Ἰταλίας ἐκπολίτευσις εὐρίσκεται εἰς τοὺς Τυρρῶνους· μετέβη δὲ μετὰ διαφόρους πολιτικὰς

μεταβολὰς εἰς τὴν Ῥώμην. Ἀντιλέγουσιν ὅμως πολλοὶ, ὅτι οἱ Τυρρῆνοὶ δὲν ἦσαν οἱ αὐτόχθονες τῆς Ἰταλίας κάτοικοι, διίσχυριζόμενοι ὅτι οἱ Τυρρῆνοὶ ἦσαν μίγμα Ἰβήρων, Γαλατῶν καὶ Πελασγῶν.

Διεσώθησαν μὲν πολλὰ διηγήσεις περὶ ἀκαταπαύστων πολέμων μεταξὺ τῶν μικρῶν ἐθνῶν καὶ πολιτειῶν τῆς Ἰταλίας· ἀνήκουσι δὲ οὗτοι εἰς τοὺς μυθικοὺς χρόνους. Εἰς τοὺς μύθους τούτους ἀνάγονται οἱ φημισθέντες πόλεμοι τοῦ Λατίου, ἡ λεγομένη ἔλευσις τοῦ Αἰνείου μετὰ τῶν Τρώων, ἡ φιλόφρων ὑποδεξίωσις, ἣν ἔτυχεν οὗτος παρὰ τοῦ Λατίνου, βασιλέως τῶν Λατίνων, ὅστις, δούς εἰς τὸν Αἰνεῖαν γυναικὰ τὴν θυγατέρα του Λαβινίαν, ἐβοηθήθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν καθυπόταξιν ὅλου τοῦ Λατίου, καὶ τέλος ἡ κτίσις τῆς Ἀλβης Λόγγης (1150 Π. Χ.) ὑπὸ τοῦ Ἀσκανίου, υἱοῦ τοῦ Αἰνείου. Καὶ αὕτῃ ἡ κτίσις τῆς Ῥώμης (κατὰ τὸ 753 Π. Χ.), ὡς καὶ ὅλη ἡ ἐποχὴ τῶν βασιλέων αὐτῆς καλύπτεται ὑπὸ μυθικοῦ σκότους. Λέγουσι δὲ, ὅτι ἡ Ῥώμη, ἀποικία οὖσα τῆς τῶν Ἀλβανῶν πόλεως Ἀλβης, ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν διδύμων ἀδελφῶν Ῥωμύλου καὶ Ῥώμου, ἀπογόνων τοῦ Ἀσκανίου, οἵτινες μετὰ στίφους πολεμίων ἀνδρῶν εἰσῆλθον εἰς τὴν ἀποικίαν τοῦ Ἀρκάδος Εὐάνδρου, τὴν πλησίον τοῦ Τιβέριδος.

§ 98. Ἡ Ῥώμη, διὰ τὴν ὑπὸ ἀποίκων Ἀλβανῶν κτίσιν τῆς, ἀνῆκεν εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν τῶν Λατινίδων πόλεων, καὶ μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας, καταστραφείσης καὶ τῆς Ἀλβης Λόγγης, ἐγένετο ἡγεμονὶς τῆς ὁμοσπονδίας ταύτης. Ἡ βᾶσις τοῦ πολιτικοῦ συντάγματος τῆς Ῥώμης ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς εἰς πατρικίους (Patricii) καὶ δημότας (Plebei) διαιρέσεως τῶν κατοίκων (πελατείας, clientela), ἐπὶ θρησκευτικῆς λατρείας, μὴ ἐπιτρεπούσης τὴν συγκρότησιν ἰδίας τῶν ἱερέων

τάξεως, ἐπὶ τῆς στρατιωτικῆς ἀνδρείας τῶν πολιτῶν, καὶ τῆς αὐστηρότητος τῆς πατρικῆς ἐξουσίας εἰς τὸν οἰκιακὸν βίον. Οἱ βασιλεῖς εἶχον ἰσχὺν μόνον, καθόσιν ἐκτῶντο αὐτὴν δι' ἀτομικῶν ἀρετῶν καὶ ἀνδραγαθημάτων· ὅλαι δὲ αἱ προσβολαὶ κατὰ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, καὶ ἐπὶ τέλους ἡ κατάργησις αὐτῆς δὲν προῆλθον ἐκ τῶν δημοτῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατρικίων καὶ τῆς ἰσχυρᾶς γερουσίας. Διὰ τοιούτων θεσμοθεσιῶν ἡδυνήθη πολιτεία, ἔχουσα κατ' ἀρχὰς μόλις ὀλίγων μιλίων περιοχὴν, νὰ κατασταθῇ κοσμοκράτωρ, ἀφ' οὗ ἐξῆλθε νικηφόρος ἐκ τόσων ἐσωτερικῶν τε καὶ ἐξωτερικῶν κινδύνων, τὸ δὲ ἀστυκὸν σύνταγμα αὐτῆς νὰ γίνῃ ἡ βάσις τοῦ πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς ἰσχυροτάτης κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐπικρατείας. Πολὺν καιρὸν αἱ ἐπιστῆμαι καὶ τέχναι ἔμειναν ἄγνωστοι εἰς τὴν νέαν πολιτείαν· καὶ αὗται δὲ, ὡς καὶ ἡ πρώτη τῆς Ῥώμης νομοθεσία, δὲν ἦσαν φυτὸν ἐγχώριον, ἀλλὰ μετεφυτεύθησαν εἰς αὐτὴν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς.

§ 99. Κοινῶς λέγεται (α), ὅτι ἡ Ῥώμη σχεδὸν 250 ἔτη ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ βασιλέων (μέχρι 509 Π. Χ.). *Ρωμύλον*, τὸν οἰκιστὴν τῆς Ῥώμης, ὅστις διεῖλε τὸν λαὸν εἰς τρεῖς φυλὰς (*tribus*) καὶ τριάκοντα φράτρας (*Curiae*), διεδέξατο *Νουμᾶς* ὁ *Πομπίλιος*, Σαβῖνος τὸ γένος (μέχρις 679 Π. Χ.), ὅστις λέγεται βασιλεὺς πρῶτος καὶ ἔμφρων νομοθέτης. Ὁ μετ' αὐτὸν *Τύλλος* Ὀστίλιος (679—640 Π. Χ.) κατέστρεψε τὴν Ἄλβην Λόγγην, τῆς ὁποίας τοὺς κατοίκους μετήνεγκεν εἰς τὸ Ἀλβανὸν ὄρος, καὶ ἐξουσίασεν ὅλον τὸ Λάτιον. Ὁ Ἄγγος *Μάρκιος* (640—617) ἔκτισε τὴν ἀποικίαν καὶ τὸν λιμένα τῶν Ὀστίων, καὶ

(α) Ἡ ἱστορία τῶν Ῥωμαϊκῶν βασιλείων εἶναι μυθώδης μᾶλλον, ἢ βεβαία.

εἰσηγήσατο οὕτω πρῶτος τὴν ναυτιλίαν τῶν Ῥωμαίων. Ὁ
 Τυρρηνὸς *Ταρκύνιος* ὁ *Πρεσβύτερος* (Priscus, 617—579),
 ἐκαλλώπισε τὴν Ῥώμην, καὶ ἐπηύξησε τὴν δύναμιν αὐτῆς.
 Ἐπὶ *Σερουῖου Τυλλίου* (579—539) κατὰ πρῶτον ἐξετι-
 μήθη ἡ περιουσία τοῦ λαοῦ διαιρεθέντος ἐπὶ τούτῳ εἰς τάξεις
 (κλάσεις) καὶ λόχους (Classes καὶ Centuriae)· ἡ δὲ τί-
 μησις αὕτη (census) ἀνενεοῦτο, κατὰ τὴν διάταξιν αὐτοῦ,
 ἀνὰ πᾶσαν πενταετίαν. Ὁ δὲ *Λεύκιος Ταρκύνιος*, ὁ *Ὑπε-
 ρήφανος* (Superbus), ἐκτήσατο τὴν βασιλείαν διὰ συνω-
 μοσίας, καθ' ἣν ἐφονεύθη ὁ πενθερός του *Σερουῖος Τύλλιος*.

Β'. ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

ΑΠΟ ΚΥΡΟΥ ΤΟΥ ΠΕΡΣΟΥ ΜΕΧΡΙΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ
ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ.

(Ἀπὸ 560 — 330 Π. Χ.)

ΠΕΡΣΑΙ.

§ 100. Οἱ Πέρσαι, κατοικοῦντες τὰ ὀρεινὰ μέρη τῆς Περσίδος, καὶ διάγοντες νομαδικὸν βίον, ἦσαν ὑποτελεῖς τῶν Μήδων μέχρι τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ὁ Κῦρος ἐγένετο ἡγεμὼν αὐτῶν. Τὸ Περσικὸν ἔθνος διηρεῖτο εἰς 10 φυλάς, ἐξ ὧν ἡ φυλὴ τῶν Πασαργαδῶν εἶχε τὰ πρωτεῖα. Ἰχνη τῆς διαιρέσεως ταύτης τῶν φυλῶν παρατηροῦνται καὶ εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους, καθ' οὓς διεκρίνοντο ἔτι, ὡς πρὸς τὸ ἐπιτήδευμα καὶ τὴν δίαιταν, τρεῖς φυλαὶ τῶν εὐγενῶν ἢ στρατιωτικῶν, τρεῖς τῶν γεωργῶν, καὶ τέσσαρες τῶν ποιμένων. Ὁ Κῦρος, ἀνήκων εἰς τὴν πρώτην τῶν εὐγενῶν φυλὴν, καὶ ἔκγονος ὦν (καθ' Ἡρόδοτον καὶ Ξενοφῶντα, οὐχὶ δὲ καὶ κατὰ Κτησίαν) τοῦ βασιλέως τῶν Μήδων, ἀνεδείχθη κατὰ τὸ 560 Π. Χ. ἡγεμὼν ἀπασῶν τῶν Περσικῶν φυλῶν. Ἄν δὲ καὶ ἡ ἱστορία τοῦ Κύρου εἶναι κατὰ τινα σκοτεινὴ ἔτι καὶ μυθώδης, ἀπὸ τῆς βασιλείας ὅμως αὐτοῦ ἄρχεται περι-
αυγαζομένη ἡ ἱστορία τῶν ἐπιμιγνυομένων ἤδη ἀλλήλοις Ἀσιατικῶν ἐθνῶν.

§ 101. Τὸ Μηδικὸν καὶ Βακτριανὸν κράτος δὲν ἡδυνήθη νὰ ἀνθέξῃ οὐδὲ εἰς τὴν πρώτην προσβολὴν τῶν ὀδηγούμενων ὑπὸ τοῦ Κύρου Περσῶν· εἰς μίαν καὶ μόνην μάχην ἀπεφασίσθη ἡ τύχη τοῦ ἀρχαίου τούτου κράτους, ὑποταχθέντος ἤδη εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Περσῶν. Ὡσαύτως ὁ πλούσιος καὶ ἰσχυρὸς τῆς Λυδίας βασιλεὺς Κροῖσος μετὰ τὴν πρώτην μάχην ἔπεσεν αἰχμάλωτος εἰς χεῖρας τοῦ Κύρου, ὅστις ὑπέταξε τότε καὶ τοὺς κατὰ τὴν μικρὰν Ἀσίαν ἀποίκους Ἑλλήνων. Αἱ δὲ Φοινικικαὶ πόλεις ὑπετάχθησαν αὐθόρμητοι. Ἡ Βαβυλὼν ἐκυριεύθη (536 Π. Χ.) διὰ στρατηγήματος ἢ προδοσίας, μετοχτευθέντος τοῦ Εὐφράτου εἰς ἄλλο ρεῖθρον· οἱ δὲ κατὰ τὴν Βαβυλωνίαν αἰχμάλωτοι Ἰουδαῖοι ἔλαβον τὴν ἄδειαν, νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν Παλαιστίνην. Πολλοὶ ὅμως ἐξ αὐτῶν, καὶ μάλιστα οἱ εὐχρήματοι καὶ ἐμπορευόμενοι, δὲν ἔκαμαν χρῆσιν τῆς δοθείσης εἰς αὐτοὺς ἀδείας. Οὕτως ἐβασίλευεν ὁ Κύρος ἀπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης μέχρι τοῦ Ὠξοῦ καὶ τῶν πλησίον τοῦ Ἰνδοῦ χωρῶν. Ἐπιχειρήσας δὲ νὰ ὑποτάξῃ καὶ τοὺς κατὰ τὴν Μέσσην Ἀσίαν νομάδας, τοὺς πέραν τοῦ Ὠξοῦ, ἔπεσε μαχόμενος κατὰ τῶν Μασσαγετῶν (530 Π. Χ.).

§ 102. Ἐπὶ Δαρείου διηρέθη τὸ Περσικὸν κράτος εἰς σατραπείας, τῶν ὁποίων προΐσταντο διοικηταί, σατράπαι λεγόμενοι. Τὴν δὲ θρησκείαν τοῦ Ζωροάστρου παρεδέξαντο οἱ Πέρσαι ἐπὶ Κύρου, κατελθούσης τῆς ἱερατικῆς τάξεως τῶν Μάγων ἐκ τοῦ Μηδικοῦ καὶ Βακτριανοῦ κράτους. Πρωτεύουσαι ἦσαν μὲν αἱ κυριευθεῖσαι πόλεις Ἐκβάτανα καὶ Βαβυλὼν· ἐκτίσθησαν δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ τὰ Σοῦσα καὶ ἡ Περσέπολις, ὅπου ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡδρευον οἱ βασιλεῖς τῶν Περσῶν.

§ 103. Τὸν Κῦρον διεδέξαντο οἱ υἱοὶ τοῦ Καμβύσης καὶ Σμέρδης, διανείμαντες πρὸς ἀλλήλους τὴν βασιλείαν (529 Π. Χ.). ὁμοῦς ὁ Σμέρδης, ἐδρεύων εἰς τὰ Βάκτρα, ἐφονεύθη ὑπὸ Καμβύσου, τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ, ὅστις, βασιλεύσας ἀπὸ 529—522 Π. Χ., ἐξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ Περσικοῦ κράτους μέχρι τῆς Ἀφρικῆς, ἐκυρίευσε τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐπηπείλησε καὶ αὐτὴν τὴν Αἰθιοπίαν. Ἡ Λιβύη καὶ Κυρήνη ὑπετάχθησαν αὐθόρμητοι. Τὴν δὲ κατὰ τῆς Καρχηδόνας ἐκστρατείαν ἠναγκάσθη ὁ Καμβύσης νὰ ἐγκαταλίπη, μὴ τυχὼν τῆς συμπράξεως τοῦ Τυρίου στόλου. Ἀπὸ τοῦ καιροῦ τούτου ἡ Αἴγυπτος ἀπώλεσε τὴν ἀνεξαρτησίαν της, καὶ κατέστη Περσικὴ ἐπαρχία. Ὅλην δὲ τὴν ὀργὴν αὐτοῦ ἐφῆκεν ὁ Πέρσης κατακτητὴς εἰς τὴν τάξιν τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων, ἔχουσιν ἐκτεταμένας κτήσεις καὶ μεγάλην ἰσχὺν παρὰ τοῖς βασιλεῦσι καὶ τῷ λαῷ. Ὅσον ἡδυνάτει μετὰ ταῦτα ἡ αὐλὴ τῶν Σούσων, τόσον συχνότερον ἐπανίσταντο οἱ ἀπομεμακρυσμένοι ἀπ' αὐτῆς Αἰγύπτιοι, οἵτινες, ἐρεθιζόμενοι ὑπὸ τῶν ἱερέων, ἐδυσχέραινον πρὸς τὸν ζυγὸν τῶν ξένων. Ἀλλ' αἱ ἐπανειλημμένα ἐπαναστάσεις τῶν Αἰγυπτίων κατεστάλησαν, ἕως οὔ, μετὰ παρέλευσιν εἴκοσιν ἐτῶν ἀπὸ τῆς τελευταίας ἐπαναστάσεώς των, ἡ Αἴγυπτος ἔπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ Μακεδόνα νικητοῦ.

§ 104. Ἐν ᾧ ὁ ἀπάνθρωπος Καμβύσης ἐμαίνετο εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἠπείλει τὴν Μερόην, ἐτόλμησαν οἱ Μάγοι, ν' ἀναγορεύσωσι βασιλέα Ψευδοσμέρδην τινὰ, ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐπαναγάγῃ τῶν Μήδων τὴν ἐξουσίαν, καὶ νὰ καταστήσωσιν ἄρχοντας τοὺς ἱερεῖς. Ὁ Καμβύσης ἐκίνησεν ἀμέσως ἐπιστρέφων εἰς τὴν Περσίαν, ἀπέθανε δὲ πληγῶθεις ἐξ ἀπροσεξίας. Ὁ Ψευδοσμέρδης ἐσπούδασε μὲν νὰ κερδήσῃ τὴν ἀφοσίωσιν

τῶν νικηθέντων λαῶν διὰ τριετοῦς ἀτελείας, ἀλλὰ βασιλεύσας ὀκτὼ μῆνας ἐφονεύθη ὑπὸ ἑπτὰ εὐγενῶν Περσῶν, οἵτινες συνώμοσαν κατ' αὐτοῦ μαθόντες τὴν ἀπάτην (522 Π. Χ.).

§ 105. Δαρεῖος ὁ τοῦ Ὑστάσπου, εἰς τῶν ἑπτὰ συνωμοτῶν, ἀνέβη ἤδη εἰς τὸν θρόνον, καὶ κατέσχευεν αὐτὸν τριάκοντα καὶ ἑπτὰ ἔτη (ἀπὸ τοῦ 522—485 Π. Χ.). Τὰ δὲ κυριώτερα συμβάντα ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ εἶναι ἢ εἰς σατραπείας διαίρεσις τοῦ κράτους καὶ ἢ κατὰ τῆς Εὐρώπης ἐκστρατεία.

Ἡ πρώτη τοῦ Δαρείου ἐκστρατεία, διὰ τῆς ὁποίας ἐπλησίασεν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἐγένετο κατὰ τῶν Σκυθῶν, τῶν κατὰ τὰ ἀρκτῶα μέρη τοῦ Εὐξείνου Πόντου, οἵτινες τὸ πάλαι κατέκλυσαν τὴν δυτικὴν Ἀσίαν. Οἱ Πέρσαι προεχώρησαν μὲν μόνον μέχρι τῆς Οὐκραΐνης, ἐπιστρέφοντες δὲ κατέλαβον τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν· καὶ ἐπαναστάντων τῶν Ἀσιανῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Περσικοῦ ζυγοῦ, οἱ Πέρσαι κατέστρεψαν τὴν Μίλητον, καὶ καθυπέταξαν τοὺς Ἴωνας. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν ἐπανάστασιν ταύτην οἱ Ἀθηναῖοι ἐβοήθησαν τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἕλληνας, καὶ κατέκαυσαν τὰς Σάρδεις, ἀπεφάσισεν ὁ Δαρεῖος, νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἀθηναίους, καὶ, στρατηγοῦντος τοῦ προσφυγόντος πρὸς αὐτὸν Ἰππίου, ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Μιλτιάδης ὁμῶς ἐνίκησε τοὺς Πέρσας εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος (490 Π. Χ.), καὶ ἡ ἐπανάστασις τῆς Αἰγύπτου (488 Π. Χ.), ὥς καὶ ὁ θάνατος τοῦ Δαρείου (485 Π. Χ.) ἐνεπόδισαν τὴν ἀνανέωσιν τοῦ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν πολέμου, μέχρις οὗ ὁ Ξέρξης ἔλαβε τὴν βασιλείαν. Κάλλιον δὲ κατευωδόθησαν αἱ κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως Βαβυλῶνος καὶ τῆς Ἰνδίας ἐκστρατεῖαι τοῦ Δαρείου (509 Π. Χ.), δι' ὧν αἱ ἀρκτῶαι

τῆς Ἰνδίας ὀρεῖναι χῶραι ὑπετάχθησαν εἰς τὴν Περσίαν, ὥστε τὰ κατ' Ἀνατολὰς ὅρια τοῦ Περσικοῦ κράτους ἐξετάθησαν μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ.

§ 106. Διὰ τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τοῦ κράτους ἐφρόντισεν ὁ Δαρεῖος διὰ τῆς εἰς εἴκοσι σατραπείας διαιρέσεως αὐτοῦ, ἥτις εὐκόλυνε καὶ τὴν εἰσπραξιν τῶν φόρων. Ἡ Περσίς ἦν ἡ προνομιοῦχος ἐπαρχία, καὶ ὁ αὐτόχθων Πέρσης δὲν ἐδασμοφόρει. Οἱ Σατράπαι, ἔχοντες τὴν ἀνωτέραν ἐπιτήρησιν τῶν ἐπαρχιῶν, ἐδασμολόγουν, ἐξετέλουν τὰς βασιλικὰς διαταγὰς, καὶ ἐλάμβανον καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῶν στρατευμάτων, ὅτε ἡ βασιλικὴ ἰσχὺς παρήκμαζε, καὶ ἡ δύναμις τῶν σατραπῶν οὐχὶ σπανίως ἐξετρέπετο εἰς ἐπαναστάσεις. Ἐν γένει καθ' ὅλην τὴν περίοδον ταύτην τὸ Περσικὸν κράτος ἐστερεῖτο ἐσωτερικοῦ συνδέσμου· καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ἀναρίθμητα στρατεύματα τῆς Περσίας, συναχθέντα ἐκ διαφόρων ἐθνῶν, ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος μισθωτὰ, μὴ ἔχοντα μήτε σύνδεσμόν τινα, μήτε κοινὰ συμφέροντα μετὰ τῆς Περσίας.

§ 107. Ξέρξης, ὁ διάδοχος τοῦ Δαρείου (485 π. Χ.), κατέπαυσε μὲν τὴν ἐπανάστασιν τῆς Αἰγύπτου, ἀπέτυχε δὲ ὀλοτελῶς εἰς τὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐκστρατείαν, ἃν καὶ εἶχε συνηγμένην, κατὰ τὰς διηγήσεις τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, τὴν ἀνήκουστον δύναμιν δύο ἑκατομμυρίων στρατιωτῶν, 1200 πολεμικῶν καὶ 3000 φορτηγῶν πλοίων. Καὶ αὐτὴν δὲ τὴν Καρχηδόνα ὑπεκίνησεν ὁ Ξέρξης, νὰ πολεμήσῃ ἐνταυτῷ πρὸς τοὺς Συρακουσίους. Ἀλλὰ δὲν ἠγεῖτο ἤδη τῶν Περσῶν στρατηγός, ὁποῖος ἦν ὁ Ἰππίας. Ὀλίγοι ἥρωες ὑπὸ τὸν Λεωνίδα ἀντεστάθησαν εἰς τὸν πολυάριθμον στρατὸν, φυλάττοντες τὰς παρόδους τῶν Θερμοπυλῶν, τὰς ὁποίας μετὰ τινὰς ἡμέρας οἱ Πέρσαι κατέλαβον διὰ προδοσίας

(480 Π. Χ.). Τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν οἱ Ἕλληνες, ναυμαχήσαν-
τες πρὸς τοὺς Πέρσας πλησίον τοῦ Ἀρτεμισίου, ἐκυρίευσαν
οὐκ ὀλίγα ἐχθρικά πλοῖα, ἅν καὶ ἐκάτερα τὰ μαχόμενα μέρη
οἰκειοποιήσαντο τὴν νίκην. Καὶ ὁ Ξέρξης ἐπέτυχε μὲν τοῦ
σκοποῦ του, νὰ πυρπολήσῃ τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ πλησίον τῆς
Σαλαμῖνος ὁ Θεμιστοκλῆς, πείσας τοὺς Ἕλληνας νὰ ναυμα-
χήσωσι, καὶ διοικῶν τὸ ναυτικὸν τῶν Ἑλλήνων, κατετρόπωσε
τὸν τρις ἰσχυρότερον στόλον τοῦ Ξέρξου (480 Π. Χ.). Τὴν
αὐτὴν δὲ ἡμέραν ἐνίκηθη ὁ συμμαχῶν μετὰ τῶν Περσῶν
Καρχηδονικὸς στόλος ὑπὸ Γέλωνος τοῦ Συρακουσίου. Ὁ
Ξέρξης φυγὼν ἐπὶ σκάφους ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν·
ἀφῆκε δὲ εἰς τὴν Θεσσαλίαν στρατὸν 300,000 ἀνδρῶν ὑπὸ
στρατηγὸν τὸν Μαρδόνιον. Τὸ ἀκόλουθον ἔτος ὅμως ὁ Παν-
σανίας καὶ Ἀριστείδης ἐνίκησαν τὸν Μαρδόνιον πλησίον
τῶν Πλαταιῶν (479 Π. Χ.), ὁ δὲ Περσικὸς στόλος κατεκρή-
νισεν αὐτῇ ἡμέρᾳ πλησίον τῆς Μυκάλου.

§ 108. Ἄν καὶ παραδεχθῶμεν τὴν γνώμην τινῶν, ὅτι οἱ
Ἕλληνες συγγραφεῖς ἐξώκειλαν εἰς ὑπερβολὰς περιγράφοντες
τὰ περὶ τοὺς Πέρσας, δὲν ἐπιδέχονται ὅμως οὐδεμίαν ἀμφι-
βολίαν τὰ κυριώτερα κατὰ τὸν Περσικὸν πόλεμον συμβάντα.
Οὐχ' ἦττον ἀναμφίβολον εἶναι καὶ ὅτι ὁ ἐνδοξος ἀγὼν οὗτος
ἐνίσχυσε πολὺ τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες,
πλουτισθέντες ἐκ τῶν θησαυρῶν τῆς Ἀσίας, ἐνέβαλον ἤδη εἰς
νοῦν, νὰ καταπολεμήσωσιν αὐτὸ τὸ Περσικὸν κράτος. Ἐπικίν-
δυνον δὲ διὰ τὴν Ἑλλάδα ἦν τὸ ἐπικρατοῦν εἰς τὴν Περσικὴν
αὐλὴν σύστημα δωροδοκίας, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπέκυψαν καὶ οἱ
ἥρωες Πανσανίας καὶ Θεμιστοκλῆς. Μόνον δὲ ἡ τοῦ δημο-
κρατικοῦ Κίμωνος ἀρετὴ ἀντέστη εἰς τὴν διαφθορὰν τοῦ
δεσποτισμοῦ. Αὐτὸς κατετρόπωσε πλησίον τοῦ Εὐρυμέδον-

τος ποταμοῦ εἰς μίαν ἡμέραν τὰ λείψανα τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεων τῶν Περσῶν (469 Π. Χ.), καὶ ἀφείλεν αὐτῶν τὴν *Θρακικὴν Χερσόνησον*, τὴν κλεῖδα τῆς Εὐρώπης.

§ 109. Ἀπὸ τοῦ καιροῦ τούτου ἐφέρετο τὸ δεσποτικὸν κράτος τῶν Περσῶν γιγαντιαίοις βήμασιν εἰς παρακμὴν. Βασιλεῖς ἡδυπαθοῦντες καὶ διεφθαρμένοι κατὰ τε τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, ἀγόμενοι καὶ φερόμενοι, ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ, ὑπὸ γυναικῶν καὶ εὐνούχων· σατράπαι διοικοῦντες κατ' ἀρέσκειαν, καὶ πολλάκις ἀρνούμενοι τὴν εἰς τὰς βασιλικὰς διαταγὰς ὑπακοήν· τέλος δὲ στρατὸς μισθοφόρος καὶ συγκείμενος κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος ἐξ ἄλλοεθνῶν δὲν ἠδύναντο νὰ ἀναχαιτίσωσι τὴν πρὸς τὴν παραλυσίαν ροπὴν τοῦ κράτους· δὲν ἔλειπε δὲ πρὸς τελείαν αὐτοῦ κατάλυσιν, εἰμὴ εὐτολμος δορυκτῆτωρ. Οὕτως, ἀφ' οὗ ὁ *Κίμων* κατετρόπωσε πλησίον τῆς *Κύπρου* (450 Π. Χ.) τὰς κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν δυνάμεις τῶν Περσῶν, ἠναγκάσθη *Ἀρταξέρξης* ὁ α', ὅστις φονεuthέντων τοῦ *Ξέρξου* καὶ τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ αὐτοῦ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς (465 Π. Χ.), νὰ διαλλαγῇ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ νὰ συναινέσῃ εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἑλλήνων, καὶ τὴν ἐκ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ὑποχώρησιν τοῦ Περσικοῦ στόλου.

§ 110. Ταχέως διεδέχοντο ἤδη ἀλλήλους οἱ Πέρσαι βασιλεῖς. *Ξέρξης* ὁ β' (425 Π. Χ.), βασιλεύσας 45 ἡμέρας, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ *Σογδιανοῦ*, υἱοῦ τοῦ *Ἀρταξέρξου* ἐκ παλλακίδος· οὗτος δὲ ἔπεσε μετὰ ἐξάμηναν κυβέρνησιν διὰ τῶν σκευωριῶν τοῦ *Ἰλχου*, καὶ αὐτοῦ νόθου υἱοῦ τοῦ *Ἀρταξέρξου*, ὅστις ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον, μετονομασθεὶς *Δαρεῖος* ὁ β', ὁ *Νόθος* (424 Π. Χ.). Οὗτος, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῆς συζύγου του

καὶ τῶν εὐνούχων, κατέσχε τὸν θρόνον δεκαεννέα ἔτη, καθ' ἃ ἐπανελημμένοι ἐπαναστάσεις τῶν σατραπῶν ἐδήλωσαν τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀδυναμίαν τῆς κυβερνήσεως. Οἱ Αἰγύπτιοι μάλιστα, ἀποκαταστάντες ἀνεξάρτητοι, ἀνηγόρευσαν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου τὸν Ἀμυρταῖον. Ὡφελιμοὶ δὲ εἰς τὴν Περσίαν ἦσαν αἱ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἔριδες τῶν Ἑλλήνων, ὑποκινούμεναι μετ' ἐπιμελείας ὑπὸ τῆς Περσικῆς αὐλῆς· διότι τούτων ἀντιμαχομένων πρὸς ἀλλήλους ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, τὸ Περσικὸν κράτος δὲν ἐξετέθη εἰς τὰς ἐπιδρομὰς αὐτῶν.

§ 111. Ἐπὶ Ἀρταξέρξου β', τοῦ καλουμένου Μνήμονος (ἀπὸ τὸ 404—361 Π. Χ.), ἐπανεστῆ Κῦρος, ὁ νεώτερος αὐτοῦ ἀδελφός, ὢν σατράπης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ Κῦρος ὑπερεῖχε μὲν τοῦ ἀδελφοῦ του κατὰ τὸν νοῦν καὶ τὰς ἀρετάς, ἐφονεύθη δὲ εἰς τὴν συγκροτηθεῖσαν περὶ τὰ Κούραξα μάχην (400 Π. Χ.), μεθ' ἣν Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος ἐν χειμῶνι καὶ μεταξὺ ἀπείρων ἐχθρῶν ἐπανήγαγε τὰ ἐπικουρικὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἀλλ' οἱ ἐπιστρέψαντες ἐκ τῆς Ἀσίας Ἕλληνες, ἐνδυναμωθέντες δι' ἐπικουρικῶν στρατευμάτων τῆς Σπάρτης, κατετρόπωσαν τοὺς Πέρσας εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, καὶ ὁ διορισθεὶς μετὰ ταῦτα ἀρχιστράτηγος Ἀγησίλαος (395 Π. Χ.) ἐπολέμησε κατ' αὐτῶν εἰς τὴν Ἀσίαν μετὰ τοιαύτης ἐπιτυχίας, ὥστε συνέλαβε σκοπὸν, νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν Ἀρταξέρξην. Ἀλλ' οἱ φθαρέντες μὲ Περσικὸν χρυσὸν Ἀργεῖοι, Κορίνθιοι καὶ Θηβαῖοι ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ ἡττηθέντος τοῦ Λυσάνδρου μετεκλήθη ὁ Ἀγησίλαος ἐκ τῆς Ἀσίας. Τότε δὲ οἱ Σπαρτιαῖται, φοβούμενοι τὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἀθηναίων, συνέθεντο μετὰ τῶν Περσῶν τὴν ἐπονείδιστον Ἀνταλκίδειον εἰρήνην

(387 Π. Χ.). Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐξερράγη ἐπαναστασις κατὰ τῶν Περσῶν, καὶ οἱ Σπαρτιάται, δυσαρεστηθέντες καὶ αὐθις κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου, ἀπέστειλαν εἰς αὐτὴν τὸν Ἀγησίλαον (362 Π. Χ.), ὅστις ἔξωσε πρὸς καιρὸν τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Πλὴν δὲ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν ὁ Ἀρταξέρξης ἔσχε καὶ πολλοὺς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κράτους, καὶ αὐτοὶ οἱ υἱοὶ τοῦ ἀντεφέροντο περὶ τῆς διαδοχῆς, ζῶντος ἔτι τοῦ πατρός.

§ 112. Ωχος, ὁ δευτερότοκος υἱὸς Ἀρταξέρξου τοῦ β', ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον μετονομασθεὶς Ἀρταξέρξης ὁ γ', καὶ ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 361—338. Ἐσπούδασε δὲ οὗτος, νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν κυβέρνησιν ἐξολοθρεύων ὅλην τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν. Κατ' αὐτοῦ ἐπανέστη Ἀρτάβαζος, ὁ Σατράπης τῆς δυτικῆς Ἀσίας· νικηθεὶς δὲ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Φίλιππον. Καὶ οἱ ἀποστάντες κατὰ τὸ 356 Π. Χ. Φοίνικες, Κύπριοι καὶ Αἰγύπτιοι ὑπεδουλώθησαν διὰ προδοσίας καὶ βοηθεία μισθοφόρων Ἑλλήνων. Δι' ἐπιβουλῆς δὲ τοῦ εὐνούχου Βαγῶου, Αἰγυπτίου τὸ γένος, ἐφαρμακεύθη ὁ εὐνοῶν αὐτῷ Ἀρταξέρξης (338 Π. Χ.), καὶ ἐτέθη ἐπὶ τοῦ θρόνου Ἀρσῆς, ὁ νεώτερος αὐτοῦ υἱός. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον κατέσφαξεν ὁ Βαγῶας (336 Π. Χ.), καὶ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς Δαρεῖος ὁ Κοδομανός, συγγενὴς ὢν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου. Ἐπ' αὐτοῦ, βασιλεύσαντος φρονίμως καὶ ἡπίως, ἀνελάμβανεν ἴσως τὸ ἀποκαμὸν Περσικὸν κράτος, ἂν δὲν ἐπολεμεῖτο κατὰ τὸ β' ἔτος τῆς κυβερνήσεώς του (334 Π. Χ.) ὑπ' Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα, ὅστις κατενίκησεν αὐτὸν εἰς τρεῖς μάχας. Ὁ Δαρεῖος, φυγὼν εἰς τὰς βορείους χώρας τῆς Ἀσίας, ἐφονεύθη ὑπὸ Βήσσου, Σατράπου τῆς Βακτρίας (330 Π. Χ.).

§ 113. Ἡ καταστροφή τοῦ Περσικοῦ κράτους ἦν συνέπεια τῆς ἐπικρατούσης ἐν αὐτῷ διαφθορᾶς, τρυφῆς καὶ ὑπερβαλλούσης πολυτελείας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ξέρξου ἡ ἱστορία τοῦ Περσικοῦ κράτους εἶναι σειρά ἐπαναστάσεων, δωροδοκιῶν, προδοσιῶν καὶ φόνων ἐχόντων συνεπομένας ἥττας μὲν κατὰ τὰ ἔξω, ἀπρονόητον δὲ πολιτικὴν κατὰ τὰ ἔσω. Ὅθεν ἐναργέστατα διδάσκει ἡ ἱστορία τοῦ Περσικοῦ κράτους, ὅτι ἡ ἀκολασία φέρει τὸν ὄλεθρον τῆς κοινωνίας, καὶ ὅτι ἐξουσία ἀπεριόριστος, εὕρισκομένη μάλιστα εἰς χεῖρας τρυφόντων καὶ διεφθαρμένων ἀρχόντων, εἶναι δηλητήριον διαβρωτικὸν τῶν καιριωτάτων μελῶν τοῦ κοινωνικοῦ σώματος. Ἡ μεμολυσμένη οὕτω γῆ τοῦ Περσικοῦ κράτους δὲν ἦν βεβαίως ἐπιδεκτικὴ τοῦ σπόρου τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ διὰ τοῦτο οὐδ' ἠνθοφόρησε ποτὲ ἡ διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ καλλιέργεια τῶν ὑποκειμένων εἰς αὐτὸ λαῶν. Οἱ δὲ νικηφόροι Ἕλληνες ἐξωπύρουν κατὰ τι τὸ πεπτωκὸς κράτος· διότι δι' αὐτῶν μετεφυτεύθησαν εἰς τὰς Ἀσιατικὰς χώρας Ἑλληνικαὶ τέχναι καὶ Ἑλληνικὴ μυθολογία, ἡ δὲ στηριζομένη εἰς τὸν Ἀσιατικὸν δεσποτισμὸν διδασκαλία τοῦ Ζωροάστρου κατέφυγεν εἰς τὰ ἄκρα τῆς Βορείου Ἰνδίας.

ἸΝΔΙΑ.

§ 114. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Περσικῆς ἐξουσίας ἡ Ἰνδία ἔμεινε σχεδὸν ἄγνωστος. Ὁ Ἕλλην Σκύλαξ, ὁ Καρυανδεὺς, περιῆλθε μὲν ἐπὶ Δαρείου τὴν ἄνω Ἰνδίαν, καὶ διὰ τῆς περιγραφῆς αὐτῆς ἔδωκεν αἰτίαν τῆς ἐπὶ τὰς Ἰνδικὰς χώρας ἐκστρατείας τῶν Περσῶν. Φαίνεται δὲ, ὅτι διὰ τῆς σατραπείας τῆς Ἰνδίας, ἥτις ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐπίσημον

Περσικήν γεωγραφίαν, ὑπεμφαίνεται μᾶλλον ἢ πρὸς τὴν Περσίαν συνορεύουσα, οὐχὶ δὲ ἡ ὑπὸ τῶν Περσῶν κατεχομένη Ἰνδία.

ΦΟΙΝΙΚΗ.

§ 115. Αἱ Φοινικικαὶ πόλεις, καταπλαγεῖσαι διὰ τὴν ἐλεεινὴν τύχην τῆς Σιδῶνος, ἥτις κατεστράφη ὑπὸ τοῦ παροργισθέντος Ναβουχοδονόσορος, ὑπετάχθησαν ἐκούσαι εἰς τὸν νικηφόρον *Κῦρον*. Ἐκτοτε δὲ ἤρξαντο νὰ παρακμάζωσιν· ἡ *Τύρος* ὁμῶς ἔμεινεν ἔτι ἡ ἐπισημοτάτη παραθαλάσσιος πόλις τῆς Ἀσίας. Ἡ Φοινίκη ἔπαθε πολλὰ ἐκ τῶν συχνῶν μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Περσῶν πολέμων, δι' ὧν κατετράχθη ὅλη ἡ Ἀσιανὴ παραλία τῆς Μεσογείου, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἐπαναστάσεων τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν κατὰ τὴν δυτικὴν Ἀσίαν Σατραπῶν τῆς Περσίας. Εἰς τὰ πλεῖστα τῶν πολιτικῶν τούτων συμβάντων περιεπλάκη ἡ Φοινίκη ἐκ τῆς θέσεώς της, καὶ ἐξεκένωσεν οὕτω τὰς δυνάμεις της. Ὁφελήθη δὲ ἐξ αὐτῶν ἡ *Καρχηδὼν*, ἥτις κατ' ὀλίγον κατέλαβεν ὅλας τὰς ἀπομακρυσμένας τῶν Φοινίκων ἀποικίας, καὶ μάλιστα τὴν *Ἰβηρίαν* καὶ τὰς νήσους τῆς Μεσογείου. Τὸ δὲ ἐμπόριον τῆς Ἀσίας ἔμεινεν ἔτι παρὰ τοῖς Φοίνιξι, μέχρις ὅτου ὁ Ἀλέξανδρος κατέστρεψε τὴν *Τύρον*, καὶ ἔκτισε τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ.

§ 116. Ἡ *Παλαιστίνη* ἀπέλαβε κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνεστώσης περιόδου μέρος τῶν πρώην κατοίκων της· οἱ δὲ

εὐπορώτεροι τῶν Ἰουδαίων ἔμειναν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ ἄλλοι μετόκησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐπὶ τῆς Περσικῆς κυριαρχίας ἡ Παλαιστίνη ὑπήγετο εἰς τὴν σατραπείαν τῆς Συρίας, τῆς ὁποίας ἀπετέλει μέρος καὶ ἡ Φοινίκη. Ὅσον ἀσήμεντος δὲ καὶ ἂν ᾗν τότε ἡ Παλαιστίνη πολιτικῶς θεωρουμένη, τόσον εἶναι ἀξία προσοχῆς ἡ περὶ τὴν θρησκείαν διαγωγή τῶν κατοίκων αὐτῆς· διότι οἱ Ἰουδαῖοι, θεωροῦντες τὴν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς Βαβυλῶνος ἀπαγωγὴν των ὡς θείαν τιμωρίαν, ἐπαύσαντο τῆς πρὸς τὴν εἰδωλολατρείαν κλίσεως, καὶ ἐφύλαττον μετ' εὐσυνειδήτου ἀκριβείας τοὺς Μωσαϊκοὺς νόμους, καὶ τοὶ ἀσυμβιβάστους κατὰ μέρος πρὸς τὰς τότε πολιτικὰς περιστάσεις. Οἱ δὲ ἐπιστρέψαντες ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας Ἰουδαῖοι εἰσήνεγκαν ἐκ τῆς Βαβυλωνίας καὶ τινὰς περὶ τὴν θρησκείαν καὶ πολιτείαν νέας ἰδέας, αἵτινες ἐναπετέθησαν εἰς τὰ γραφέντα μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν ἀπόκρυφα βιβλία.

§ 117. Τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀποκατάστασιν τῶν Ἰουδαίων ἐπεμελήθησαν μάλιστα ὁ Ἑσδρας καὶ ὁ Νεεμίας· ὁ τελευταῖος ὠχύρωσε τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐκτίσε συναγωγὰς, εἰς αἷς ἀνεγινώσκετο ὁ Μωσαϊκὸς νόμος. Ἡ δὲ σχολὴ τῶν προφητῶν ἐπαύσατο ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Βαβυλῶνα μετοικεσίας, καὶ τὸν τόπον τῆς περὶ τὰ ἱερὰ ποιήσεως ἐπεῖχεν ἤδη ἡ γνωμολογία.

Οἱ Σαμαρεῖται, τοὺς ὁποίους ὡσαύτως ἀπέλυσεν ὁ Κῦρος τῆς αἰχμαλωσίας, ἐζήτησαν μὲν νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῶν Ἰουδαίων εἰς ἓν πολιτικὸν σῶμα. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, ὑποκείμενοι τότε εἰς ἱερατικὴν ἀριστοκρατίαν, ἡγεμῶν τῆς ὁποίας ᾗν ὁ ἀρχιερεὺς, ὡς τοποτηρητῆς τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, ἀπεποιήσαντο τὴν μετ' ἀκαθάρτων ἐπιμιξίαν, καὶ ἐκ τούτου

ἐγεννήθη ἐθνικὸν μῖσος μεταξύ τῶν δύο λαῶν, τὸ ὁποῖον δὲν ἐξηλείφθη πλέον, καὶ εὐκόλυνε τὴν εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος ὑποταγὴν τῆς Παλαιστίνης.

ΚΑΡΧΗΔΩΝ.

§ 118. Ὅσον κατετρυχώθησαν διὰ τὴν Περσικὴν κυριαρχίαν τὰ ἔθνη τῆς Ἀσίας, Ἀφρικῆς καὶ Εὐρώπης, τόσον ὠφελήθη δι' αὐτὴν ἡ προνοητικὴ Καρχηδών. Ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ Καμβύσης ἀπέτυχε τῆς συμπράξεως τοῦ Τυρίου στόλου εἰς τὴν ὁποίαν ἐμελέτα ἐπιδρομὴν κατὰ τῆς Καρχηδόνος, αὕτη οὐ μόνον ἀππλλάγη τοῦ Πέρσου πορθητοῦ, διευθυνομένου ἤδη πρὸς τὴν Εὐρώπην, ἀλλὰ προσεκτῆσατο καὶ νέαν δύναμιν καὶ νέας ἀποικίας διὰ τοὺς σπαραγμοὺς, τοὺς ὁποίους προυξένησαν οἱ Περσικοὶ πόλεμοι κατὰ τὴν δυτικὴν Ἀσίαν, καὶ μάλιστα τὴν Φοινίκην. Οἱ Φοίνικες, μὴ δυνάμενοι νὰ ὑπερασπίσωσι τὰς ἀπομεμακρυσμένας ἀποικίας των, ἠναγκάσθησαν νὰ παραχωρήσωσι τὰς πλείστας αὐτῶν, ὡς τὴν Ἰβηρίαν, εἰς τοὺς ἐνδυναμωμένους ἤδη Καρχηδονίους. Οὕτω λοιπὸν τὸ μεγαλεῖον τῆς Καρχηδόνος ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς παρακμῆς τῆς Φοινίκης.

§. 119. Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τούτους τὰ βλέμματα τῶν Καρχηδονίων ἦσαν πρὸ πάντων προσηλωμένα πρὸς τὴν Σικελίαν, τῆς ὁποίας ἡ τελεία κτῆσις ἔπρεπε βεβαίως νὰ ἔχῃ σωτήριον ἀποτέλεσμα εἰς τὴν μέλλουσαν τύχην τῆς Καρχηδόνος. Οἱ Συρακούσιοι ὁμῶς ἦσαν ἀντίπαλοι ἄξιοι τῶν Καρχηδονίων· διότι Γέλων ὁ Συρακούσιος ἐνίκησε τὸν Καρχηδονικὸν στόλον κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν (480 Π. Χ.), καθ' ὃν Ξέρξης, ὁ σύμμαχος τῆς Καρχηδόνος, ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ Θερμιστοκλέους, ὥστε οἱ Καρχηδόνιοι, φοβούμενοι ἀπόβασιν

ἐχθρικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἐποίησαν ἐπονείδισον εἰρήνην. Καὶ μετὰ καιρὸν ἀνενεώθη μὲν ὁ μεταξὺ Καρχηδόνος καὶ Συρακουσῶν πόλεμος, ὅτε Διονύσιος ὁ Α'. ἀντεποιήσατο τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, χωρὶς ὅμως νὰ εὐοδωθῶσιν αἱ τῶν Καρχηδονίων ἐπιχειρήσεις. Ὅτε δὲ, ἐξωσθέντος ἐκ Συρακουσῶν Διονυσίου τοῦ Β', οἱ Καρχηδόνιοι ἐπήγαγον ἐκ νέου τὸν πόλεμον εἰς τὴν Σικελίαν, ἐματαιώθησαν τὰ σχέδια αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἀνδρείου Τιμολέοντος, στρατηγοῦ τῶν Συρακουσίων (345—340 π. Χ.).

Μετὰ τῆς Ῥώμης ἐποίησεν ἡ Καρχηδὼν δύο ἐμπορικὰς συνθήκας (ἀπὸ τοῦ 348 π. Χ.) εἰς καιρὸν, καθ' ὃν δὲν ἀντεκρούοντο ἔτι αἱ κατακτήσεις καὶ τὰ συμφέροντα τῶν δύο πολιτειῶν.

Ἑλλάς.

§ 120. Ὁ πόλεμος τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῶν Περσῶν ἀπέδειξε, πόσα λαμπρὰ κατορθώματα κατορθοῦνται διὰ τῆς συμπνοίας καὶ τῆς εἰς τὰ κοινὰ συμφέροντα ἀφοσιώσεως τῶν πολιτῶν.

Ὁ καταφυγὼν πρὸς τοὺς Πέρσας Ἰππίας παρεκίνησε τὴν αὐλὴν τῶν Σούσων, νὰ κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τῶν Ἑλλήνων τοῦ ὁποίου διωρίσθη καὶ στρατάρχης. Ἀφορμὴν δὲ ἔδωκεν εἰς τὸν Δαρεῖον ἡ ἐπικουρία, τὴν ὁποίαν ἐχορήγησαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοὺς Ἕλληνας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐπαναστάντας κατὰ τῶν Περσῶν, καθ' ἣν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνέπρησαν τὰς Σάρδεις. Συνέπραξαν δὲ μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ οἱ Ἐρετριεῖς τῆς Εὐβοίας.

Ὁ Δαρεῖος ἀπέστειλε στόλον καὶ στράτευμα, ἵνα τιμωρήσῃ τὴν αὐθάδειαν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ στόλος τοῦ Μαρδονίου

ἐναυάγησε μὲν περὶ τὸν Ἄθω (492 Π. Χ.), ἀλλ' ὁ Δάτις καὶ Ἀρταφέρνης κατηρήμωσαν τὴν Ἑρέτριαν (490 Π. Χ.). Ὅτε δὲ οἱ Πέρσαι ὑπὸ ἡγεμόνα τὸν Ἰππίαν ἐκίνησαν κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ὁ Μιλτιάδης, ὅστις, διοικητὴς ὦν τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, ἐγίνωσκε τὴν πολεμικὴν τέχνην τῶν Περσῶν, ἀντιπαρετάχθη κατ' αὐτῶν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος (17 Δεκεμβρίου 490 Π. Χ.), καὶ ἐνίκησε τὴν ἐνδοξὸν ἐκείνην νίκην, ἥτις ἦν τὸ προοίμιον τῶν ἀνδραγαθημάτων, δι' ὧν οἱ Ἕλληνες διέσωσαν ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ ζυγοῦ τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Ἐτελεύτησε μὲν ὁ Μιλτιάδης μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν φυλακὴν, εἰς ἣν ἔρριψεν αὐτὸν ἡ ἀντιζηλία τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἔκρινον ἐπικινδύνους τοὺς κατ' ἀρετὴν καὶ δύναμιν ἐξέχοντας ἄνδρας· ἀξιολογώτατοι δὲ πολῖται, ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, διεδέξαντο αὐτὸν, ἐξ ὧν ὁ μὲν προΐστατο τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως, ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς κατέστησε τοὺς Ἀθηναίους ἰσχυροὺς κατὰ θάλασσαν, κρατύνας τὴν ναυτικὴν δύναμιν αὐτῶν. Ὅτε δὲ ὁ Ξέρξης εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα (480), ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐγκαταλιπὼν τὰς Ἀθήνας εἰς τοῦ ἐχθροῦ τὴν λύσσαν, ἔσωσε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν αἰμίνηστον ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος (11 Σεπτεμβρίου 480), καθ' ἣν ὁ συγκείμενος ἐκ 380 πλοίων Ἑλληνικὸς στόλος κατετρόπωσε τὰ ἀναρίθμητα πλοῖα τῶν Περσῶν. Ἄνευ τῆς νίκης ταύτης ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἀπώλλυτο, καὶ ἡ ἐστία τῶν λαμπροτάτων ἐνεργειῶν τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς καθίστατο Περσικὴ Σατραπεία! Πρὸ τῆς ἐνδόξου δὲ ἡμέρας τῆς 11 Σεπτεμβρίου 480 οἱ Ἕλληνες ἐναυμάχησαν κατὰ τῶν Περσῶν πλησίον τοῦ Ἀρτεμισίου τῆς Εὐβοίας, ὁ Ἀριστείδης, ἐξοστρακισθεὶς διὰ τὴν ἀντιζηλίαν τοῦ Θεμιστοκλέους, μετεκλήθη, καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδας μετὰ τρια-

κοσίων Σπαρτιατῶν καὶ ἑπτακοσίων Θεσπιέων ἔπεσεν εἰς τὰς Θερμοπύλας (24 Ἰουνίου 480), ἡρωϊκῶς μαχόμενος κατὰ τῶν Περσικῶν δυνάμεων. Ἐκ πολλῶν αἰώνων δοξάζεται εἰς τὰ χρονικὰ τῆς ἱστορίας ἡ λαμπρὰ ἡμέρα αὕτη καὶ θέλει δοξάζεται, ἐνόσω ἐνυπάρχει ἐν τοῖς λαοῖς τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας, καὶ ὁ πόθος τοῦ πολιτισμοῦ· τὸ δὲ ὄνομα τῶν Θερμοπυλῶν θέλει εἶναι αἰείποτε τὸ σύνθημα τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας ἀγωνιζομένων λαῶν. Ἡ Ἀσία λοιπὸν δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνθέξῃ εἰς τοὺς Πέρσας· ἐκστρατεύσας δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγνώρισεν ὁ Πέρσης κατακτητῆς, ὅτι εἶναι εὐκολώτερον νὰ ὑποτάσῃ τις δεσποτικὰ κράτη, καὶ μεγάλα ὄντα κατὰ τὴν ἔκτασιν, ἢ μικρὰς πολιτείας στηριζομένας εἰς ἐλευθερίαν καὶ ἐθνισμόν, καὶ συνδεδεμένας διὰ συμπνοίας καὶ διαπύρου πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος.

Μετ' οὐ πολὺ ἐπληρώθη, ὡς προείπομεν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Περσικοῦ κράτους, τὸ μέγα ἔργον τῆς τελείας ἐξώσεως τῶν Περσῶν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς γῆς· διότι ὁ μὲν *Μαρδόνιος* ἐνίκηθη πλησίον τῶν *Πλαταιῶν* (13 Σεπτεμβρίου 479) ὑπὸ *Παυσανίου* τοῦ Σπαρτιάτου καὶ *Ἀριστείδου* τοῦ Ἀθηναίου, ὁ δὲ Περσικὸς στόλος κατεστράφη τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς *Μυκάλης*.

§ 121. Αἱ Ἀθῆναι, πλουτισθεῖσαι ἐκ τῶν λαφυραγωγηθέντων θησαυρῶν τῆς Περσίας, ἀνωκοδομήθησαν ἐπὶ *Θεμιστοκλέους* μὲ μεγαλειτέραν τῆς προτέρας λαμπρότητα, καὶ κατέστησαν ἐπὶ *Περικλέους* ἡ διασημοτάτη τῆς Ἑλλάδος πόλις καὶ τὸ κέντρον τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ὅτε δὲ ὁ κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμος μετετέθη εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐπὶ τῇ προφάσει τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν

Ἑλλήνων, ἀνεζωπυρήθη ἡ μεταξὺ Σπάρτης καὶ Ἀθηνῶν ἀντιζηλία, ἥτις καὶ ἐξερράγη φοβερά κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον.

Μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν ἡ Σπάρτη, βασιλεύοντος τοῦ Παυσανίου, ἡγεῖτο ἔτι τῶν κατὰ ξηρὰν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Ὅτε δὲ οὗτος ἐξηλέγχθη, ὅτι διεφθάρη ὑπὸ τῶν Περσῶν, καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, ὑποπесὼν εἰς τὴν αὐτὴν ὑποψίαν, ἐξωστρακίσθη ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ κατέφυγεν εἰς τοὺς Πέρσας (466 Π. Χ.), τότε διὰ τοῦ Ἀριστείδου ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἐγένετο ἡγεμὼν τῶν Ἑλλήνων. Καὶ ὁ μὲν Ἀριστείδης διεχείρισε τὰς διὰ τὸν Περσικὸν πόλεμον συνεισφορὰς τῶν Ἑλλήνων, ὁ δὲ Κίμων, υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου, ἐνίκησε τοὺς Πέρσας πλησίον τοῦ Εὐρυμέδοντος ποταμοῦ (469 Π. Χ.), καὶ παρέτεινε τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον, ἵνα διατηρηθῇ ἡ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ὁμόνοια.

Αἱ Ἀθῆναι, ὠφελούμεναι ἐκ τοῦ τότε μεγαλείου των, προήγαγον ἔτι μᾶλλον τὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας, καὶ ἐξήπλωσαν τὸ ἐμπόριον. Συγχρόνως ὁ Ἀριστείδης εἰσήγαγεν οὐσιώδη μεταβολὴν εἰς τὰς θεσμοθεσίας τῶν Ἀθηνῶν, καταλύσας τὴν κατὰ τὴν περιουσίαν διαίρεσιν τῶν πολιτῶν εἰς πεντακοσιομεδίμνους, ἱππεῖς, ζευγίτας καὶ θήτας, καὶ δοὺς εἰς ἕκαστον πολίτην τὸ δικαίωμα τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας. Οὕτω δὲ τὸ πολιτικὸν σύνταγμα τῶν Ἀθηνῶν μετεβλήθη εἰς τελείαν δημοκρατίαν.

§ 122. Τὸν Ἀριστείδην διεδέξατο ὁ Περικλῆς, μαθητῆς τοῦ Ἀναξαγόρου. Ὁ ἀνὴρ οὗτος διεύθυνε τεσσαράκοντα ἔτη τὰ τῶν Ἀθηνῶν, χωρὶς ν' ἀποδειχθῇ ποτὲ ἄρχων ἢ μέτοχος τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Κίμων ἐθεωρεῖτο ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἀριστοκρατικῆς φατρίας, ὁ Περικλῆς

ἐδείχθη ὑπερασπιστῆς τῆς δημοκρατικῆς· ἔλαβε δὲ μεγάλην ἰσχὺν παρὰ τῷ λαῷ διὰ τὴν ῥητορικὴν τοῦ τέχνην, καθ' ἣν λέγεται ὅτι ὑπερέβαλεν ὅλους τοὺς συγχρόνους. Πλὴν δὲ τῶν φυσικῶν καὶ ἐπικτήτων πλεονεκτημάτων εἶχεν ὁ Περικλῆς καὶ τὸ τοῦ πλούτου καὶ τῆς συγγενείας μεθ' ὧν τῶν διακεκριμένων οἰκῶν τῆς πόλεως. Τοὺς συμπολίτας τοῦ ἐψυχαγώγει μὲ θεάματα, τὴν δὲ πόλιν διακόσμησε μὲ λαμπράς δημοσίους οἰκοδομάς. Αἱ οἰκοδομαὶ αὗται κατέστησαν τὴν μνήμην τοῦ Περικλέους προσφιλεῖς εἰς ὅλους τοὺς τῶν ωραίων τεχνῶν ζηλωτάς, καὶ τὰ ὀλίγα διαμένοντα ἔτι λείψανα αὐτῶν, ὅποια ὁ *Παρθενὼν*, τὸ *Ἐρεχθεῖον* καὶ τῆς ἀκροπόλεως τὰ *Προπύλαια*, ἔργον τοῦ Ἀθηναίου *Μνησικλέους*, κρίνονται τιαύτης ἐντελείας ἔργα, ὥστε ἡ τέχνη μέχρι τοῦδε οὐ μόνον δὲν ὑπερέβη αὐτὰ, ἀλλ' οὐδὲ τὰ ἐμιμήθη ἀξίως. Ἐπὶ Περικλέους ἀνέφχθησαν καὶ αἱ περιφημόταται σχολαὶ τῶν φιλοσόφων, εἰς ἃς ἀνεδείκνυντο ῥήτορες, πολιτικοὶ ἄνδρες, καὶ εἰδήμονες τῆς τοῦ διοικεῖν ἐπιστήμης· ὁ *Σωκράτης* κατεπολέμει τὴν ματαιότητα, τὸ ἐπιπόλαιον καὶ αὐθαδὲς τῶν σοφιστῶν, καὶ ὁ *Πλάτων* ἐκήρυττεν ἀληθείας ἐχούσας κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος ἀδιαφιλονείκητον κύρος καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις. Εἰς τὰ γυμνάσια ἀνεπτύσσοντο ὁμοιοτρόπως αἱ φυσικαὶ καὶ διανοητικαὶ δυνάμεις τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας, ἡ δὲ ἐξημέρωσις τοῦ οἰκιακοῦ καὶ δημοσίου βίου ἀνέβη εἰς θαυμαζόμενον μέχρι τῆς σήμερον βαθμόν.

§ 123. Ἀλλὰ τὰ σπέρματα τῆς παρακμῆς τῆς Ἀττικῆς δημοκρατίας ἀνεπτύχθησαν ἤδη κατὰ τὴν λαμπρὰν τοῦ Περικλέους ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ λαὸς ἐξέπεσεν εἰς ἀκολασίαν, ἀργίαν καὶ τρυφήν. Οἱ δὲ *Κορίνθιοι* καὶ *Βοιωτοὶ* ἐδυσχέ-

ραινόν δια τὴν ὑπερηφανίαν τῶν Ἀθηναίων, ἥτις ἐπήγειρεν ἤδη καὶ αὖθις τὴν ἀντιζηλίαν τῶν Σπαρτιατῶν. Μετὰ τρομερὸν σεισμὸν, ὅστις κατηδάφισε τὴν Σπάρτην, οἱ ὑπόδουλοι Μεσσήνιοι ἐπεχείρησαν τὸ τελευταῖον (466 Π. Χ.), νὰ ἀνακτήσωνται τὴν ἀπολεσθεῖσαν ἐλευθερίαν. Τότε ὁ Κίμων κατῴρθωσε μὲν νὰ σταλῇ ἐπικουρικὸν στράτευμα εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ἀλλ' οὗτοι ἀπέπεμψαν αὐτό. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἀγανακτήσαντες διὰ τὴν καταφρόνησιν ταύτην, ἔλυσαν τὰς μετὰ τῆς Σπάρτης συνθήκας, ἐξωστράκισαν τὸν Κίμωνα ὡς Λακωνίζοντα, καὶ παρεδέχθησαν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ναυπάκτου τοὺς φυγόντας ἐκ τῆς Ἰθώμης Μεσσηνίους. Ἐν ᾧ δὲ οἱ Σπαρτιάται ἐνησχολοῦντο εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ, οἱ Ἀθηναῖοι ἐβοήθησαν τοὺς Αἰγυπτίους, ἀποστάντας κατὰ τῶν Περσῶν, καὶ ἐπολέμουν κατὰ τῶν Κορινθίων, Αἰγινητῶν καὶ Θηβαίων. Ἀλλ' οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηνῶν, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ πόλεις, τόσον βαρέως ἔφερον τὴν ὑπεροψίαν τῶν Ἀθηναίων, ὥστε εἰς τὸν ἐτοιμαζόμενον ἤδη μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης ἀγῶνα αἱ πλεῖσται αὐτῶν ἐγένοντο σύμμαχοι τῆς Σπάρτης.

§ 124. Ὁ Πελοποννησιακὸς οὗτος πόλεμος, τὸν ὁποῖον συνέγραψεν ἡ ἔντεχνος χεὶρ τοῦ Θουκυδίδου καὶ Ξενοφῶντος, ἀνεστάτωσεν εἰς τὸ διάστημα 27 ἐτῶν (431—404 Π. Χ.) τὰ μᾶλλον ἀκμάζοντα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Διεκρίθησαν δὲ ἐν αὐτῷ ἐκ μὲν τῶν Ἀθηναίων οἱ στρατηγοὶ Περικλῆς, Ἀλκιβιάδης, Νικόστρατος, Νικίας, Δημοσθένης, Θηραμένης, Θρασύβουλος, Θράσυλλος καὶ Κόνων, ἐκ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, ὁ Ἀρχίδαμος, Κλεομένης, Ἄγις, Βρασίδας, Ἀλκίδας, Λύσανδρος καὶ Καλλικρατίδας. Ὁ Περικλῆς ἀπώλετο ὑπὸ λοιμοῦ, ἐπιπεσόν-

τος κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐγένοντο ἡγεμόνες τῆς ἀκολάστου ἤδη δημοκρατίας ὁ ἀπονεινοημένος *Κλέων*, ὅστις ἀπέβαλε τὴν ἐπικηρυκείαν τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ ὁ *Ἀλκιβιάδης*, ὅστις εἶχε μὲν πολλὰ προτερήματα φυσικά τε καὶ ψυχικά, ἀλλ' ἦν ἐμπαθὴς, ἄστατος, καὶ φιλόδοξος εἰς ἄκρον. Ἡ τολμηρὰ μὲν, ἀλλ' ἀτυχὴς ἐπιχείρησις αὐτοῦ κατὰ τῆς *Σικελίας* (415—413 π. χ., *Γύλιππος*), καθ' ἣν οἱ Ἀθηναῖοι κατεστράφησαν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν, καὶ ἀπέβαλον τοὺς στρατηγοὺς *Νικίαν* καὶ *Δημοσθένην*, ἔβλαψε τὰ μέγιστα τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, νὰ ναυπηγήσωσι καὶ αὐτοὶ στόλον, καὶ νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῶν Περσῶν. Μετακληθεὶς δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπὶ τῇ κατηγορίᾳ, ὅτι ἐβεβήλωσε τὰ μυστήρια τῆς Δήμητρος, ἔφυγεν εἰς τὴν Σπάρτην, μὴ ὑπακούσας εἰς τὴν κλῆσιν, καὶ διεύθυνε τὴν Σπαρτιατικὴν πολιτικὴν πρὸς βλάβην τῶν Ἀθηνῶν. Ὅτε δὲ ἠναγκάσθη, νὰ ὑπεκφύγῃ ἐκ τῆς Σπάρτης, ἐσπούδασε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὸν κατὰ τὴν δυτικὴν Ἀσίαν Σατράπην τῶν Περσῶν συμπάθειαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ἐμποδίσας οὕτω τὴν μετὰ τοῦ Σπαρτιατικοῦ στόλου ἐνωσιν τοῦ Φοινικικοῦ, εὐκόλυνε τὴν κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον νίκην τοῦ *Θρασυβούλου* κατὰ τοῦ στόλου τῶν Σπαρτιατῶν. Μετακληθεὶς δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης ἐκυρίευσεν τὸ *Βυζάντιον* καὶ ἄλλας ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου κειμένας πόλεις, ἀποστάσας ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων. Οἱ δὲ Σπαρτιάται, νικηθέντες κατὰ θάλασσαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ναυμαχοῦντος τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἡτήσαντο νὰ διαλλαγῶσι πρὸς αὐτούς. Ἀλλ' οὗτοι μεγάλα φρονοῦντες ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις αὐτῶν. Τότε οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀντέταξαν εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην τὸν *Λύσανδρον*, στρατηγὸν ἐφά-

μιλλον μὲν αὐτοῦ κατὰ τὰ προτερήματα, φιλόδοξον δὲ, προμηθεῖ καὶ πανοῦργον. Ὁ Λύσανδρος, ἐλθὼν εἰς Ἔφεσον, ὤκοδόμησε ναυπηγεῖον, ἠνέωξε τοὺς λιμένας εἰς τὸ ἐμπόριον, ἐπιρρώωννύων αὐτὸ παντοίοις τρόποις, καὶ ἐλθὼν εἰς ἔντευξιν τοῦ Κύρου, υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας, ἔτυχε τῆς συναινέσεως αὐτοῦ εἰς ὅσα προέτεινε (407 Π. Χ.). Ἀφ' οὗ δὲ ἐνίκησεν Ἀρτίοχον, τὸν τοποτηρητὴν τοῦ Ἀλκιβιάδου, παρέδωκε τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν Καλλικρατίδαν, καθότι συνεπληρώθη ὁ χρόνος τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἀποβαλόντες τὸν Ἀλκιβιάδην, ἀπέδειξαν ἀρχιστράτηγον τὸν Κόνωρα. Ἀλλὰ τὸν Καλλικρατίδαν, νικηθέντα μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων (406 Π. Χ.), διεδέξατο καὶ πάλιν (406) ὁ Λύσανδρος, ὅστις κατετρόπωσε τοὺς Ἀθηναίους εἰς τοὺς κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον Αἰγὸς ποταμοὺς, ἀπέσκησεν ἀπ' αὐτῶν τοὺς συμμάχους, καὶ ἐκυρίευσεν τὰς Ἀθήνας, πολιορκήσας αὐτὰς κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν (404 Π. Χ.). Ὅτε λοιπὸν ὁ Ἀθηναῖος Θηραμένης ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τῶν ἐφόρων τῆς Σπάρτης, διὰ νὰ διαπραγματευθῇ πρὸς αὐτὴν περὶ συνθήκης, τινὲς τῶν συμμάχων παρέστησαν μὲν τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ κατασκαφῶσιν αἱ Ἀθῆναι ἐξ ὀλοκλήρου· ἀλλὰ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν παρήνευσε τοὺς Λακεδαιμονίους, νὰ μὴ ἐκκόψωσι τῆς Ἑλλάδος τὸν ἕτερον ὀφθαλμόν. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν ἠθέλησαν νὰ κατασκάψωσι πόλιν, ἥτις διέσωσεν ἄλλοτε τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τῶν μεγίστων κινδύνων, καὶ οὕτως ἐγένετο εἰρήνη ἐπὶ συμφωνίαις, νὰ κατεδαφισθῶσι μὲν τὰ μακρὰ τείχη καὶ τὰ ὀχυρώματα τοῦ Πειραιῶς, νὰ παραδώσῃ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ὅλα τὰ πλοῖά των, πλὴν δώδεκα μόνων, νὰ δώσῃσι κάθοδον εἰς τοὺς ἐξορίστους, καὶ νὰ συνδέσῃσι συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων,

καὶ μετ' αὐτῶν νὰ συνεκστρατεύσωσιν εἰς πᾶσαν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν ἐκστρατείαν. Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, ὁ μακρότατος καὶ φονικώτατος ὅλων τῶν ὅσους ἐπεχείρησε ποτὲ ἡ Ἑλλάς.

Μετεβλήθη δ' ἐν ταύτῳ καὶ τὸ διοικητικὸν τῶν Ἀθηναίων σύστημα, ἀποδειχθέντων ἀρχόντων τριάκοντα ὀλιγαρχικῶν ἀνδρῶν. Οἱ τριάκοντα τύραννοι οὗτοι ἐθυσίασαν ὅλους τοὺς πολίτας, ὅσοι διὰ τὸν πλοῦτον, διὰ τὴν ὑπόληψιν, ἢ δι' ἄλλα προτερήματα τοῖς ἐφαίνοντο ἐπικίνδυνοι. Κατὰ παρακίνησιν αὐτῶν ἐθανατώθη ὑπὸ τοῦ Φαρναβάζου καὶ ὁ διάγων τότε εἰς τὴν Περσίαν Ἀλκιβιάδης. Εἰς δὲ τῶν ἐξορίστων, ὁ Θρασύβουλος, ἐπιστρέψας ἡγεμὼν τῶν διαφυγόντων τὴν λύσσαν τῶν τυράννων, κατετρόπωσεν αὐτοὺς καὶ ἠλευθέρωσε τὰς Ἀθήνας (403 Π. Χ.). Ὁ μὲν Κριτίας ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην, οἱ δὲ λοιποὶ τύραννοι, ἐπαναστάντες μετ' οὐ πολὺ κατὰ τῆς νέας διοικήσεως, ἐθανατώθησαν. Καὶ οὕτως ἀποκατέστη μὲν κατὰ μέρος ἡ παλαιὰ τοῦ Σόλωνος νομοθεσία, ἀλλὰ μετὰ τῶν Σολωνείων νόμων δὲν ἐπανῆλθον πλέον τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ ἥθη τῶν ἐνδόξων ἐκείνων χρόνων.

§ 125. Ἡ ἀναμφίλεκτος ἡδὴ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης ἐπὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐδείχθη βαρυτέρα τῆς τῶν Ἀθηναίων, διότι ἡ στρατιωτικὴ ὑπερηφανία εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὠμὴ καὶ δεσποτικὴ. Ὁ Λύσανδρος μάλιστα μετεχειρίζετο εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξουσίαν ἀήθη εἰς τοὺς Ἕλληνας, μεταβάλλων τοὺς θεσμοὺς ὅλων τῶν πόλεων, καὶ καθιστὰς αὐτοὺς ἀριστοκρατικούς. Ἐν ταύτῳ δὲ ἡ Σπάρτη δι' εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν συμπράξαντα μετ' αὐτῆς Κῦρον μετέσχε τῆς κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου ἐκστρατείας, καθ' ἣν ὁ Κῦρος ἐνίκηθη καὶ ἐφονεύθη. Ὁ δὲ διαδεξάμενος αὐτὸν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς δυτικῆς Ἀσίας

Τισσαφέρους ἐφέρετο πρὸς τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἕλληνας μὲ τοιαύτην σκληρότητα, ὥστε οὗτοι ἀπέστησαν καὶ ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, τῶν ὁποίων ἡγεῖτο ὁ βασιλεὺς Ἀγησίλαος, ὁ διάδοχος τοῦ Ἀγιδος. Μετακληθεὶς δὲ ἐκ τῆς Ἀσίας ἕνεκα τοῦ ἐκραγέντος κατὰ τῆς Σπάρτης πολέμου, ἐνίκησε μὲν ὁ Ἀγησίλαος εἰς τὴν Κορώνειαν τοὺς συμμαχοῦντας Ἀθηναίους, Κορινθίους, Θηβαίους καὶ Θεσσαλούς· ἀλλ' ὁ Κόινωρ, ναυαρχῶν τοῦ Περσικοῦ καὶ Ἀττικοῦ στόλου, κατετρόπωσε πλησίον τῆς Κνίδου τὸ ναυτικὸν τῶν Λακεδαιμονίων (394 π. Χ.), καὶ, χορηγούντων χρήματα τῶν Περσῶν, ἀνωκοδόμησε τὰ τεῖχη τῶν Ἀθηνῶν (393 π. Χ.).

Τότε οἱ Σπαρτιάται, φοβούμενοι τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηνῶν, ἐποίησαν διὰ τοῦ Ἀρταλκίδου εἰρήνην ἐπονείδιστον μετὰ τῶν Περσῶν (387 π. Χ.), δι' ἧς οἱ κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν Ἕλληνες, ἡ Κύπρος καὶ αἱ Κλαζομεναὶ ἐξεδόθησαν εἰς τὸν Περσικὸν ζυγόν. Καὶ τοῦτο συνέβη 62 ἔτη μετὰ τὴν ἐπὶ Κίμωνος γενομένην εἰρήνην, δι' ἧς ἡναγκάσθησαν οἱ Πέρσαι, νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν πάντων τῶν κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν Ἑλλήνων!

Μόναί δὲ αἱ μικραὶ Θῆβαι ἐτόλμησαν νὰ ἐναντιωθῶσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς αἰσχρᾶς ταύτης εἰρήνης. Δύο ἔξοχοι ἄνδρες, ὁ Πελοπίδας καὶ Ἐπαμινώνδας, ἀμφοτέρωι οἰκεῖοι καὶ φίλοι καὶ ἐφάμιλλοι κατὰ τὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος καὶ τὴν πρὸς τοὺς πολίτας ἀφοσίωσιν, ἦσαν στρατηγοὶ τῶν Θηβαίων. Ὁ Ἐπαμινώνδας, καί τοι ἔχων δύναμιν τρεῖς ἀσθενεστέραν τῆς ἐχθρικῆς, ἐνίκησε τοὺς Λακεδαιμονίους κατὰ κράτος εἰς τὴν πλησίον τῶν Λεύκτρων πεισματώδη μάχην (371 π. Χ.), εἰς ἣν ἔπεσε τὸ ἄνθος τῆς Σπαρτιατικῆς νεο-

λαίας, καὶ μέγα μέρος τῶν Σπαρτιατῶν πολιτῶν, καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς αὐτῶν *Κλεόμβροτος*. Οὕτως εἰς τὰ Λεῦκτρα ἐτάφη ἡ στρατιωτικὴ δόξα τῆς Σπάρτης, καὶ ἀπώλετο διὰ παντὸς ἡ ἐπὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ὑπεροχὴ καὶ ἡγεμονία αὐτῆς. Ἡ δὲ νέα τοῦ Ἐπαμινώνδου πολεμικὴ τέχνη καὶ ἡ πλῆγία παράταξις κατέστη ἡ βάσις τῆς μετὰ ταῦτα Μακεδονικῆς, εἰσαχθείσης ὑπὸ *Φιλίππου* τοῦ Μακεδόνα, ὅστις ἦν τότε ὁμηρεύων εἰς τὰς Θήβας. Εἰς τὴν μάχην τῆς *Μαρτινείας* (15 Ἰουνίου 362) ἐνικήθησαν καὶ αὖθις οἱ ἡνωμένοι Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τοῦ Ἐπαμινώνδου, ὅστις πληγεὶς ἀπεβίωσεν ὀλίγας ὥρας μετὰ τὴν μάχην. Ἡ δὲ δόξα τῶν Θηβαίων, ὀφειλομένη εἰς τὸν Ἐπαμινώndan, ἐτελεύτησε μετ' αὐτοῦ, καθότι αἱ Θῆβαι δὲν ἐγέννησαν ἄλλον ἄνδρα ὅμοιον αὐτοῦ κατὰ τὴν παιδείαν, τὴν φρόνησιν καὶ τὴν πολεμικὴν ἀρετὴν.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

§ 126. Οἱ *Μακεδόνες*, καίτοι καταγόμενοι ἀπὸ ἀποίκων Ἑλλήνων, ἐλθόντων ἐξ Ἀργους, δὲν ἐθεώρουν τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας ὡς ὁμογενεῖς. Περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης ἱστορίας τῆς Μακεδονίας ἔχομεν ὀλίγας μόνον βεβαίας παραδόσεις, καθότι πρὸ τῆς τῶν Περσῶν εἰσβολῆς οἱ συγγραφεῖς δὲν ἀναφέρουσι τὰ Μακεδονικά. Ὅτε δὲ *Δαρεῖος*, ὁ τοῦ Ὑστάσπου, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ Μακεδονία ἔνεκα τῆς θέσεώς της ἦν πρώτη ἐκτεθειμένη εἰς τὴν ἐχθρικὴν ἐπιδρομὴν. Διὸ καὶ ἐπλήρονε φόρον πρὸς τοὺς Πέρσας μέχρι τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν.

Βασιλεύοντος τοῦ Ἀρχελάου (413 — 400 Π. Χ.) ἡ Μα-

κεδονία ἔλαβε τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς ἐκπολιτεύσεως· ἐπὶ Φιλίππου δὲ, τοῦ τρίτου υἱοῦ τοῦ βασιλέως Ἀμύντου τοῦ Β', ἐτέθη ἡ βάσις τοῦ μεγαλείου τῆς Μακεδονίας. Ὁ Φίλιππος ἐξεπαιδεύθη εἰς Θήβας, ὅπου ἔχων παράδειγμα τὸν Ἐπαμινώνδαν ἐκτήσατο ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς πολεμικῆς τέχνης αὐτοῦ. Λαβὼν δὲ τὰς ἀνίας τῆς Κυβερνήσεως διετήρησε τὴν ἀνεξαρτησίαν του κατὰ τῶν γειτονεύόντων βαρβάρων δι' ἔμφορος πολιτικῆς καὶ διὰ τῆς συγκροτηθείσης ὑπ' αὐτοῦ φάλαγγος. Νικήσας τοὺς Ἰλλυριοὺς ἐξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ βασιλείου, τὰς Ἀθήνας δὲ καὶ τὰς λοιπὰς Ἑλληνικὰς δημοκρατίας κατεπράϋνε καὶ κατεκοίμισε διὰ τῆς πανουργίας καὶ ἐπιδεξιότητός του. Πλήρης παραλυσία τῶν ἡθῶν καὶ ὑπερβάλλουσα πλεονεξία ἐνεφώλευον τότε εἰς τὰς Ἑλληνικὰς δημοκρατίας, αἱ Ἀθηναῖοι δὲ, ὡς καὶ ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Θῆβαι, ἐμισοῦντο ὑπὸ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων. Ὅτε δὲ οἱ Φωκεῖς, γεωργήσαντες γῆν προσήκουσαν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα, ἐκηρύχθησαν μὲν ὑπὸ τῶν Ἀμφικτυόνων ἔνοχοι ἱεροσυλίας, ἡρνήθησαν δὲ νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὴν ψηφισθεῖσαν κατ' αὐτῶν ποινὴν, ἐξεῖρράγη ὁ λεγόμενος ἱερὸς πόλεμος, εἰς ὃν ἔλαβον μέρος αἱ πλεῖσαι τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων (356—346 π. Χ.). Οἱ Θηβαῖοι ὁμῶς, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀποπερατώσωσι τὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον ἐπεχείρησαν πρῶτοι κατὰ τῶν Φωκέων καὶ τῶν συμμαχουσάντων μετ' αὐτῶν Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν, ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Φιλίππου. Ὁ Φίλιππος λοιπὸν ἔσπευσε νὰ πράξῃ κατὰ τὴν αἵτησίν των, χαίρων ὅτι εὔρε πρόφασιν τόσον εὐλογοφανῆ, νὰ ἐπεμβῇ εἰς τὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀφοῦ μάλιστα πολεμῶν πρὸς τοὺς ἱεροσύλους, ἤλπιζεν ὅτι θέλει θεωρεῖται τοῦ λοιποῦ προστάτης τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας. Ὁ Δημοσθένης, ἀδίκως κατηγορηθεὶς ὅτι διεφθάρη

ὑπὸ Περσικοῦ χρυσίου, ἐσπούδαζε μὲν νὰ διεγείρῃ τοὺς Ἀθηναίους καὶ ὅλους τοὺς Ἕλληνας κατὰ τοῦ Φιλίππου, ἀφοῦ μάλιστα κατόρθωσεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἱεροῦ πολέμου, νὰ ἀναχαιτίσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν διὰ τῶν Θερμοπυλῶν διάβασιν τῶν Μακεδονικῶν στρατευμάτων· ἀλλ' ὁ Φίλιππος, ἀπατήσας τοὺς ἐχθρούς του, κατενίκησε τοὺς συμμαχοῦντας Ἕλληνας εἰς τὴν *Χαιρώνειαν* τῆς Βοιωτίας (338 π. Χ.), καὶ λαβὼν ψῆφον εἰς τὸν σύλλογον τῶν Ἀμφικτυόνων, ἐξ οὗ ἀπεβλήθησαν οἱ Φωκεῖς, ἀνηγορεύθη ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. Οὕτω πᾶσαι αἱ ἑλληνικαὶ δημοκρατίαι ὑπέκλιναν εἰς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Φιλίππου, τῆς ὁποίας δὲν ἀπηλλάγησαν οὐδ' ἀφοῦ ἐφονεύθη. Ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ πατρὸς πλὴν τοῦ νικηφόρου Μακεδονικοῦ στρατοῦ καὶ τὸ μέγα σχέδιον, νὰ προσκτήσῃται τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ νὰ καταστρέψῃ τὸ Περσικὸν κράτος.

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ἙΛΛΑΔΟΣ.

§ 127. Οὐχὶ ἄνευ λύπης ἐγκαταλείπομεν τὴν ταχέως παρελθοῦσαν ἱστορικὴν περίοδον, καθ' ἣν ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ κλέους. Παρατηρεῖται μὲν καὶ εἰς τὴν ἐπερχομένην περίοδον ἀντανάκλασίς τις τῆς λαμπρότητος αὐτοῦ, καὶ μάλιστα τῆς περὶ τὴν φιλοσοφίαν σπουδῆς· ἀλλὰ τότε ἐξέπεσεν ἤδη ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία, ἥτις ἐπέπαινε τοὺς θαυμαστὰς καρπούς τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν. Ἡ δὲ κατάχρησις τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν, αἵτινες ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς γῆς ἀνεφάνησαν κατὰ πρῶτον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, συνεισήγαγε καὶ τὴν ἀπώλειαν τῶν Ἑλληνικῶν δημοκρατιῶν.

Ἡ Ἑλληνικὴ *Μυθολογία* ἐμορφώθη ὑπὸ τὰς χεῖρας τῶν ποιητῶν καὶ τεχνιτῶν εἰς ἓν ὅλον, τοῦ ὁποίου τὰ μέρη διετήρουν μόνον τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀξίαν ἀπλῶν μύθων· διότι ἡ μυθολογία δὲν ἐθεωρεῖτο πλέον ὡς ἐθνικὴ θρησκεία, ἀφ' οὗ ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἔθηκεν ἄλλας ἀρχάς, καὶ εἰσήγαγεν ιδέας ἀντικειμένους πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς *Μυθολογίας*.

Τὸ δὲ μέγα πρόβλημα τοῦ κυβερνήτη ἐλύθη πραγματικῶς εἰς τὴν Ἑλλαδα διὰ ποικίλων τύπων καὶ θεσμῶν· ὅτε δὲ ὁ Πλάτων ἐπενόησε τὴν περίφημον πολιτείαν του, ἡ ἐλευθερία τῶν Ἑλληνικῶν δημοκρατιῶν δὲν ὑπῆρχε πλέον. Πρὸς δὲ οἱ Ἕλληνες κατεφλέγοντο μὲν ὑπὸ ἐνθέρμου πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος, αἱ δὲ περὶ *Κοσμοπολιτισμοῦ* ἠθικαὶ ιδέαι εὕρισκονται μόνον εἰς τὰς γνώμας τῶν σοφῶν.

Αἱ ἐλευθέριοι τέχναι, βοηθούμεναι ὑπὸ τῶν θεσμῶν, ἐθίμων καὶ τοῦ κλίματος, προήχθησαν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τελειότητος, ὥστε τὰ τεχνητὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ μάλιστα τῶν Ἀθηνῶν, θεωροῦνται παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ὡς ἀμίμητα τῆς τέχνης πρωτότυπα. Πρωῖμως ἀνεπτύχθησαν μάλιστα ἡ *Πλαστικὴ*, Ἀγαλματοποιΐα καὶ *Τορευτικὴ*, καὶ μετ' αὐτὰς ἡ *Ζωγραφικὴ*. Μετὰ θαύματος θέλουσιν ἀναφέρει καὶ αἱ ἐπερχόμεναι γενεαὶ τὰ ἐξάκουστα ὀνόματα τοῦ *Φειδίου* (440 Π. Χ.), πειρήσαντος τὸ ἄγαλμα τῆς ἐν τῷ Παρθενῶνι πολιοῦχου Ἀθηνᾶς, καὶ τὸ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς, τοῦ *Πολυκλείτου* (420), τοῦ *Μύρωνος*, *Σκόπα*, *Πραξιτέλους* (350 Π. Χ.), περιώνυμον ἔργον τοῦ ὁποίου ἦν ἡ ἐν Κνίδῳ Ἀφροδίτη, καὶ τῶν ζωγράφων *Πολυγνώτου*, *Ξεύξιδος*, *Παρόρασίου* (390 Π. Χ.), *Τιμαινέτου*, *Πρωτογένους* καὶ Ἀπελλοῦ, τοῦ συγχρόνου καὶ φίλου Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου.

Ἡ δὲ γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων, τελειοποιηθεῖσα ὑπὸ τῶν ποιητῶν, ῥητόρων, ιστοριογράφων καὶ φιλοσόφων τῆς περιόδου ταύτης, ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς καθαρότητος καὶ τοῦ πλούτου, τοῦ κάλλους καὶ τῆς εὐκρινείας.

Ἡ Ἐπικὴ ποίησις ἦν κυρίως κτῆμα τῶν Ἰώνων· ἡ δὲ Ἀυρική ἐκαλλιεργεῖτο ἰδίως ὑφ' ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν φυλῶν. Καὶ τῆς μὲν Ἐπικῆς ποιήσεως ἡ λαμπρὰ ἐποχὴ παρῆλθε μετὰ τὰ Περσικά· ἡ δὲ δραματικὴ ἀνεφάνη καθ' ὅλην τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτῆς εἰς τὴν ἐνδοξοτάτην ἐποχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, διότι τὸ δράμα, καθὸ ὑψηλότατον καὶ τεχνικώτατον εἶδος τῆς ποιήσεως, εἶναι γέννημα ἀνωτέρας καὶ ἀρμονικῆς τῶν νοητικῶν δυνάμεων ῥυθμίσεως, εἰς ἣν ἔφθασε τότε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ὡς εἰς ἀνταύγασμα τοῦ κλέους του. Καθὼς δὲ τὸ ἄνθος τῆς δραματικῆς ποιήσεως ἐβλάστησεν εἰς τὸ χρονικὸν κέντρον τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, οὕτω τὸ τοπικὸν κέντρον τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἀνεδείχθη ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, γενομένη καὶ μήτηρ καὶ τροφὸς τοῦ δράματος.

Τὸ δράμα ἔχει ἀρχὴν θρησκευτικὴν, καὶ ἦν κατ' ἀρχὰς χορωδία ἐπισήμως τελουμένη πρὸς τιμὴν θεοῦ τινος ἢ ἥρωος. Ὁ Θέσπις, σύγχρονος ὦν τοῦ Σόλωνος, κατήργησε πρῶτος τὸν διθύραμβον τοῦ ἀρχαίου δράματος, καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὰς τελετὰς ἓν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐφ' ἀμάξης ἀχούμενον διέκοπτεν ἐκ διαλειμμάτων τοὺς ᾄδοντας χοροὺς, καὶ διηγεῖτο περίεργόν τι συμβάν. Αἰσχύλος δὲ, ὁ Ἐλευσίνιος, κατέστησε τὴν σκηνὴν ἀντὶ τῆς ἀμάξης τοῦ Θέσπιδος, μεταβαλὼν καὶ τὴν ἀπλὴν διήγησιν τοῦ συμβάντος εἰς πρᾶξιν ἐνεργουμένην ἐνώπιον τῶν θεατῶν, καὶ εἰσήγαγε πολλοὺς ὑποκριτὰς συμμετέχοντας ὅλους εἰς τὴν παράστασιν τῆς

πράξεως, καὶ ἐνδεδυμένους οἰκείως πρὸς τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον παρίστων. Τὸ ὕφος τοῦ Αἰσχύλου εἶναι πομπῶδες καὶ ὑψηλὸν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀρμονικόν.

Ἡ δόξα αὐτοῦ ἐπεσκοτίσθη ὑπὸ τοῦ συγχρόνου Σοφοκλέους τοῦ Κολωνῆθεν, ὅστις ἐξευγένισε τὴν τραγωδίαν, καὶ κατέστησεν εὐρυχωρότερον τὸ πεδῖον τῆς ἐνεργείας αὐτῆς. Ἦν δ' ἐνταύτῳ καὶ ἐπιτηδειότερος τοῦ Αἰσχύλου εἰς τὸ κινεῖν τὰ πάθη· τὸν δὲ σπαράττοντα τὰς καρδίας τρόμον ἐμετρίαζε διὰ τοῦ γλυκυτέρου τῆς συμπαθείας αἰσθήματος. Ὁ Σοφοκλῆς συνέδεε τὸν μῦθον ἐντεχνότερα τοῦ προκατόχου του, καὶ τὸν καθίστα οὕτω περιεργότερον. Τοὺς δὲ χοροὺς ἐποίησεν ἄδοντας ᾠδὰς, ἀναφερομένας πρὸς τοῦ δράματος τὴν ὑπόθεσιν, συγκροτῶν οὕτω τοῦ δράματος τὴν ἐνότητα. Ἡ φράσις τοῦ Σοφοκλέους εἶναι εὐγενής, ἰσχυρὰ καὶ εὐχарис, τὰ δὲ πρόσωπα αὐτοῦ χαρακτηρίζει ἡ περὶ τὴν θρησκείαν εὐλάβεια.

Ὁ Εὐριπίδης, καίτοι ἠθικώτερος ὢν καὶ φιλοσοφώτερος τοῦ Αἰσχύλου καὶ Σοφοκλέους, δὲν ἔφθασεν εἰς τὸ ὕφος καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν. Τὸ δὲ ὕφος αὐτοῦ εἶναι ἐπίχαρι, καὶ ὢν ὀλιγώτερον ἐντεχνος καὶ μεγαλοπρεπῆς τοῦ Σοφοκλέους, ὁ Εὐριπίδης εἶναι φυσικώτερος, ἴσως δὲ καὶ ὠφελιμώτερος αὐτοῦ.

Ἀρχαιοτάτη εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ κωμωδία. Ἀμφίβολον δὲ εἶναι, ἂν ὁ Ἐπίχαρμος, ὁ ἐκ τῆς νήσου Κῶ, καὶ ἀκμάσας περὶ τὸ 480 Π. Χ., ἢ ὁ Σουσαρίων, ὁ ἐκ Μεγάρων, ᾗν ὁ πρῶτος κωμωδοποιός. Γινώσκουμεν ὅμως, ὅτι ὁ Σουσαρίων ἔγραψε πρῶτος ἐν Ἀθήναις ἑμμετρον κωμικὸν ποίημα κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς 54 Ὀλυμπιάδος, ὁ δὲ Ἐπίχαρμος ἐνεφάνισε πρῶτος κωμωδίαν εἰς τὴν σκηνὴν τῆς Σικελίας, πραγματευομένην περὶ μυθολογίας.

Ἡ ἀρχαία κωμωδία ἦν σάτυρα, καθ' ὑπερβολὴν ἀκόλαστος, ἥτις ὑπεφέρετο μόνον εἰς πολιτείαν, ὅπου ὁ λαὸς εἶναι ὁ ἀπόλυτος κυριάρχης, καὶ ἕκαστος πολίτης, μέτοχος ὦν τῆς κυριαρχίας ταύτης, δύναται ἀφόβως νὰ κηρύξῃ τὴν περὶ ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων ἐλευθέραν κρίσιν του. Ὅτε δὲ ὑπερίσχυσεν ἡ τῶν ἀριστοκρατικῶν τυραννία, ἀπεκόπη τῆς σατύρας ἡ ἐγκεντρὶς, καὶ ἡ κωμωδία, παύσασα τοῦ νὰ παριστάνῃ τὸν βίον καὶ τὰς πράξεις ὑπαρχόντων ἀνθρώπων, κατέφυγεν εἰς τὸ στάδιον τῆς καθολικεύσεως καὶ ἐπλαττε μύθους. Ὁ Ἀριστοφάνης εἶναι ὁ μόνος τῶν ἀρχαίων κωμωδῶν, τοῦ ὁποίου δράματά τινα σώζονται, τὰ δὲ τῶν συγχρόνων κωμωδῶν ἀπώλονται. Ὁ Ἀριστοφάνης ἦν διάπυρος καὶ δριμύς, καὶ ἐν ᾧ ἔτερπε τοὺς Ἀθηναίους διὰ τῶν ἀστεϊσμῶν του, ἐμάστιζεν αὐτοὺς διὰ τῆς σατύρας.

Οὐχ ἥττον δὲ ἐτελειοποιήθη καὶ ἡ ῥητορικὴ, ὑπηρετοῦσα τὴν πολιτείαν. Δι' αὐτῆς ἀνυψώθη ὁ Περικλῆς, καὶ ἐκτήσατο τὴν μεγάλην του ἰσχὺν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων. Ἡ ῥητορικὴ ἐνήργει καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν φιλοσόφων, καὶ περιέβαλε μάλιστα τοῦ Πλάτωνος καὶ Ξενοφῶντος τὰ συγγράμματα μὲ τὸ ἄνθος τῆς ἰσχύος καὶ τῆς χάριτος. Μετὰ δὲ τὴν ἀποβολὴν τῆς Ἀττικῆς ἐλευθερίας κατέδυ καὶ ὁ ἀστὴρ τῆς ῥητορικῆς, ἥτις, στερηθεῖσα τῆς ἐπὶ τῆς πολιτείας ἐπενεργήσεως, κατέστη ἀντικείμενον διατριβῆς καὶ ἀπλῆς ἀσκήσεως τοῦ νοός. Διὰ Γοργίου τοῦ Λεοντίνου, ὅστις φημίζεται διὰ τὴν τέχνην τοῦ λόγου καὶ τὴν φυσικὴν εὐφράδειάν του, διεδόθη κατὰ πρῶτον ἡ ῥητορικὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Διεκρίθησαν δὲ μάλιστα ὁ Ἰσοκράτης καὶ ὁ Δημοσθένης διὰ τὴν κατὰ τὴν ῥητορικὴν δεινότητα. Καὶ ὁ μὲν Ἰσοκράτης ἦν φύσει δειλὸς καὶ ἀδύνατος τὴν φωνήν, ὥστε ὠφέλησε μᾶλλον ὁδηγῶν καὶ

διδάσκων τὴν νεολαίαν· ὁ δὲ Δημοσθένης ἐφημίζετο διὰ τὸν πλοῦτον τῶν ἰδεῶν, δι' ἰσχὺν, συντομίαν καὶ τὴν δεινότητα τοῦ λόγου. Ὁ Δημοσθένης ἀντενῆργει μάλιστα εἰς τοὺς φιλοδόξους σκοποὺς, οὓς ἔτρεφε κατὰ τῆς Ἑλλάδος Φίλιππος ὁ Μακεδών. Ὁ Αἰσχίνης, σύγχρονος ὢν καὶ ἀντίπαλος τοῦ Δημοσθένους, δὲν ἔφθασεν εἰς τὸ ὕψος καὶ τὴν δεινότητα αὐτοῦ. Ἐνεργείᾳ τοῦ Δημοσθένους, νικήσαντος αὐτὸν ἐνώπιον πλήθους Ἑλλήνων ἀκροατῶν, ἐξωρίσθη ὁ Αἰσχίνης εἰς τὴν Ῥόδον, ὅπου ἐδίδασκεν ἔκτοτε τὴν ῥητορικὴν.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Πεισιστρατιδῶν ἐγένοντο αἱ πρῶται δοκιμαὶ τῆς ἱστοριογραφίας, ἥτις κατέλαβε τὸν τόπον τῆς ἐπικῆς ποιήσεως. Τὸ ποιητικὸν τοῦτο χρῶμα ἐμφαίνεται ἔτι εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας Ἡροδότου, ἀκμάσαντος περὶ τὰ μέσα τῆς πέμπτης ἐκατονταετηρίδος. Περιέγραψε δὲ ὁ Ἡρόδοτος χώρας καὶ ἔθνη μὲ ἀπλοῦν μὲν, ἁρμονικὸν δὲ καὶ εὐχαριν τρόπον, δεικνύων οὐ μόνον τὰ ἐξωτερικὰ φαινόμενα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἀλληλουχίαν τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων καὶ παθῶν. Ὁ Θουκυδίδης, μαθητὴς ὢν τοῦ φιλοσόφου Ἀναξαγόρου καὶ τοῦ ῥήτορος Ἀντιφῶντος, ὑπερέβαλε τὸν Ἡρόδοτον κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ἰδεῶν καὶ τὴν δεινότητα τοῦ λόγου. Τὸ περὶ Πελοποννησιακοῦ πολέμου σύγγραμμα αὐτοῦ γέμει βαθειῶν καὶ σοφῶν σκέψεων περὶ τῆς κυβερνήσεως τῶν πόλεων· ὁ δὲ λόγος αὐτοῦ εἶναι ἐνίοτε σκοτεινὸς καὶ στρυφνός. Ὁ Θουκυδίδης ὁμῶς δὲν διακρίνεται μόνον διὰ τὴν βαθύνοιάν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς πολιτικὰς καὶ πραγματικὰς γνώσεις, καὶ τὴν ἀπάθειάν του, ὥστε τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ θεωρεῖται δικαίως, ὡς ἐπεθύμει καὶ αὐτός, « οὐκ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα, ἀλλὰ κτῆμα εἰς αἰεὶ. » Ὁ Ξενοφῶν δὲν ἔφθασε μὲν τὸν μέγαν προκάτοχόν του, θαυ-

μάζεται δὲ διὰ τὴν χάριν καὶ ἀπλότητα τοῦ λόγου, ὥστε οἱ Ἕλληνες εὐστόχως ὠνόμασαν αὐτὸν « Ἀττικὴν Μέλισσαν. »

Ἡ φιλοσοφία, τῆς ὁποίας ἡ ἡὺς ἀνέτειλεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, κατέφυγε κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους εἰς τὴν Μεγάλῃν Ἑλλάδα. Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος, ἐλθὼν περὶ τὸ 536 εἰς τὴν ἐν Ἰταλίᾳ πόλιν Ἐλέαν, συνέστησε τὴν περίφημον Ἑλεατικὴν σχολήν. Ἐν ᾧ δὲ οἱ φιλόσοφοι Ἴωνες καὶ Πυθαγόρειοι, ὕλικοι (ὕλόφρονες) ὄντες, ἐνησχολοῦντο εἰς τὰ περὶ κοσμογονίας, οἱ Ἐλεᾶται, ἰδανικοὶ ὄντες, ἐσπούδαζον νὰ γνωρίσωσι τὰ ἄϋλα καὶ ἀόρατα. Ἡ δὲ βᾶσις τοῦ φιλοσοφικοῦ αὐτῶν συστήματος ἦν ἡ ἀρχή· » Οὐδὲν γίνεται, τὰ πάντα εἰσὶ «, καὶ τὸ συναγόμενον ἐξ αὐτῆς· » Ἐν τὸ ὄν καὶ τὸ Πᾶν «. Ὁπαδοὶ τῆς σχολῆς ταύτης ἦσαν· ὁ Παρμενίδης ἐξ Ἐλέας, Μέλισσος ὁ Σάμιος, Ζήνων, ὁ ἐξ Ἐλέας, ὅστις ἐπινοήσας πρῶτος τὴν διαλεκτικὴν κατέστη ὁ καθιδρυτὴς τῆς Σκεπτικῆς φιλοσοφίας, καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς, ὁ ἐξ Ἀκράγαντος τῆς Σικελίας, φημιζόμενος ὡς ἄσπονδος ἐχθρὸς τῶν τυράννων καὶ πάσης δεσποτικῆς ἐξουσίας· περιώνυμον εἶναι μάλιστα τὸ περὶ φύσεως σύγγραμμα αὐτοῦ. Οἱ δὲ ἄτομικοι (ὁ Λεύκιππος, 500, Δημόκριτος ὁ Ἀβδηρίτης, 490 Π. Χ.), καὶ οἱ σοφισταὶ (Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης, τελευταῖον κατηγορηθεὶς ὡς ἄθεος καὶ ἐξορισθεὶς κατὰ τὸ 440 ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ Γοργίας, ὁ ἐκ Λεοντίου, 440 Π. Χ.) ὑπέσκαψαν οὐ μόνον τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς πίστιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἠθικὴν. Ὁ Σωκράτης ὁμῶς, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ 470 Π. Χ., ἔσωσε τὴν φιλοσοφίαν ἀπὸ τῆς πλάνης καὶ ἀπωλείας, δοὺς εἰς τὰς φιλοσοφικὰς σκέψεις νέαν σωτήριον τάσιν. Ὁ χαρακτὴρ τῆς Σωκρατικῆς φιλοσοφίας εἶναι κυρίως ἠθικὸς, ἀνεπτύχθη δ' ἐξ αὐτῆς ἡ εἰς Λογικὴν, Φυσικὴν καὶ Ἠθικὴν διαίρεσις

τῆς φιλοσοφίας. Ὁ δὲ σκοπὸς τῆς Σωκρατικῆς φιλοσοφίας εἶναι ἡ ἔλλογος γνῶσις τῶν ὄσων ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐπιτρέπει τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν. Ὁ Σωκράτης ἐδίδασκεν, ὅτι ὑπάρχει θεὸς ἐξουσιάζων τὰ τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀποκαλυπτόμενος εἰς τὸν ἄνθρωπον διὰ τοῦ λογικοῦ· δι' αὐτοῦ δὲ καὶ τῆς ἀρετῆς καθίσταται ὁ ἄνθρωπος θεοειδής. Κατηγορηθεὶς κατὰ τὸ 70 ἔτος τῆς ἡλικίας του ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ Μελίτου, ὅτι δὲν παραδέχεται τοὺς θεοὺς τῆς πολιτείας, ἀλλ' εἰσάγει καὶνὰ δαιμόνια καὶ διαφθείρει τοὺς νέους, κατεδικάσθη εἰς θάνατον ὁ ἐναρετώτατος τῶν φιλοσόφων, καὶ ἔπινε τὸ κώνειον κατὰ τὸ 400 Π. Χ.

Ἐπειδὴ ὁ Σωκράτης δὲν περιέβαλε τὴν διδασκαλίαν του μὲ τὸν ἐπιστημονικὸν τύπον τοῦ συστήματος, οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ διέφερον κατὰ τὸν νοῦν καὶ τὰ αἰσθήματα, ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῆς Σωκρατικῆς διδασκαλίας διάφοροι φιλοσοφικαὶ σχολαί.

Καὶ ἡ μὲν λεγομένη *Κυρηναϊκὴ σχολή* καθιδρύθη ὑπ' *Ἀριστίππου* τοῦ Κυρηναίου, ὅστις, πιστὸς εἰς τὸ σύμβολόν του « ἔχω, ἀλλ' οὐκ ἔχομαι » ἔθηκε τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἡθικὴν ἀπόλαυσιν τοῦ ἡδέος, καὶ εἰς τὴν ἀποφυγὴν τοῦ λυπηροῦ. Τὸν Ἀρίστιππον ἠκολούθησαν *Θεόδωρος*, ὁ ἐπικληθεὶς Ἄθεος, ὁ αἰείποτε κατηφὴς *Ἡγησίας*, καὶ ὁ *Ἀντίκερις*.

Οἱ ἀντίπαλοι τῶν Κυρηναϊκῶν ἦσαν οἱ *Κυνικοὶ*, οἵτινες εὕρισκον τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ νὰ περιορίζῃ τὰς ἀνάγκας του, ὅσον τὸ δυνατόν, ἵνα μὴ γίνῃ δοῦλος τῶν ἡδονῶν. Διὸ δύναται τις τὴν μὲν Κυρηναϊκὴν φιλοσοφίαν νὰ ὀνομάσῃ παθητικὴν, τὴν δὲ τῶν Κυνικῶν ἐνεργητικὴν. Ὁπαδοὶ τῆς σχολῆς ταύτης ἦσαν *Ἀντισθένης* ὁ Ἀθηναῖος, *Διο-*

γένης, ὁ ἐκ Σινώπης πόλεως τοῦ Πόντου, ὁ Κύων λεγόμενος, καὶ Κράτης ὁ Θηβαῖος.

Ἐν ᾧ δὲ οἱ Κυρηναῖκοι καὶ Κυρικοὶ ἀνέπτυξαν ἐσφαλμένως τὴν Ἠθικὴν τοῦ Σωκράτους κατὰ διαφόρους τάσεις, ἡ Μεγαρικὴ σχολή (Εὐκλείδης ὁ Μεγαρεὺς, Εὐβουλίδης ὁ Μιλήσιος, Ἀλεξῆνος ὁ ἐξ Ἡλίδος), καὶ ἡ Ἠλειακὴ (Φαίδων ἐξ Ἡλίδος), καὶ ἡ Ἐρετριακὴ (Μενέδημος ἐξ Ἐρετρίας), ἐκλινον μᾶλλον εἰς τὴν Λογικὴν, διότι αἱ ἐπιστημονικαὶ ἔρευναι τῶν σχολῶν τούτων περιωρίζοντο εἰς τὸ συλλογίζεσθαι. Ὅμως ἡ εὖστοχος εἰρωνεία τοῦ Σωκράτους μετεβλήθη ὑπ' αὐτῶν εἰς τυπικὴν διαλεκτικὴν, καὶ τέλος εἰς σοφιστικὴν καὶ σκεπτικὴν. Ὅθεν ἡ ἀπὸ τῆς Σωκρατικῆς διδασκαλίας παρεκτροπὴ τῶν μὲν Κυρηναϊκῶν καὶ Κυρικῶν εἶναι πρακτικὴ, τῶν δὲ ἄλλων σχολῶν θεωρητικὴ.

Ἀφ' οὗ λοιπὸν οἱ πλεῖστοι τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους παρεξήγησαν τὴν φιλοσοφίαν αὐτοῦ καὶ ἐξέκλιναν αὐτῆς, ἡ περιωρίσθησαν εἰς μᾶλλον ἢ ἥττον ἐσφαλμένην ἀνάπτυξιν τινῶν μερῶν αὐτῆς, Πλάτων ὁ Ἀθηναῖος (428 π. Χ.), ὁ εὐφυέστερος τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους καὶ ὁ ὀξύτερος κατὰ τὸν νοῦν, ἐπεχείρησε νὰ παριστάνῃ τὴν ιδέαν τοῦ Σωκράτους κατὰ τὸ βάθος καὶ τὴν καθολικότητα αὐτῆς ὡς ιδέαν τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ, ἀναφερομένην πρὸς τὸν θεόν, ὡς πηγὴν τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ νὰ παράγῃ ἐξ αὐτῆς τὰ ὄντα, τὴν φύσιν καὶ τὴν ἠθικὴν. Τὸ σύστημα τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας, ἄλλως καὶ Ἀκαδημαϊκῆς λεγομένης, διακρίνεται διὰ θρησκευτικὴν τάσιν καὶ λογικὴν συνάφειαν· ἀπολαύει δὲ καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις μεγίστης ὑπολήψεως, καὶ κατέστη ἡ βάση πολλῶν ἐκ τῶν νεωτέρων φιλοσοφημάτων. Οἱ ὄπαδοι τοῦ Πλάτωνος, Σπεύσιππος ὁ Ἀθηναῖος, Ξενοκράτης ὁ ἐκ Χαλ-

κηδόνος κ.λ., πολὺ κατώτεροι ὄντες τοῦ Πλάτωνος κατὰ τε τὸν νοῦν καὶ τὰς γνώσεις, περιωρίσθησαν εἰς τὸ νὰ δώσωσιν εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ τύπον συστηματικώτερον.

Ὁ Ἀριστοτέλης, γεννηθεὶς εἰς τὰ Στάγειρα κατὰ τὸ 384 ἔτος Π. Χ., ἔζησεν 20 ἔτη ἐν Ἀθήναις, μαθητὴς ὦν καὶ φίλος τοῦ Πλάτωνος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φιλίππου, νὰ διδάξῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀλέξανδρον τὸν Μέγαν. Πεντηκοντούτης δὲ ὦν ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου συστήσας ἰδίαν σχολὴν ἐδίδασκε τὴν λεγομένην *Περιπατητικὴν* φιλοσοφίαν. Κατηγορηθεὶς δὲ τελευταῖον ὡς ἄθεος, καὶ ἀναγκασθεὶς νὰ φύγῃ, ἀπῆλθεν εἰς Χαλκίδα πόλιν τῆς Εὐβοίας. Ὡς ὁ Πλάτων ὑποθέτει καὶ ὁ Ἀριστοτέλης δύο ἀρχὰς (principes), τὴν ὕλην καὶ τὴν θεότητα, ἀμφοτέρω αἰωνίως ὅμοια καὶ τὰ αὐτά. Ὅμως ὁ θεὸς τοῦ Πλάτωνος εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου, ἐνεργῶν ἀδιακόπως ἐπ' αὐτοῦ, ἐν ᾧ παρ' Ἀριστοτέλει ὁ θεὸς εἶναι μόνον ὁ πρωταίτιος τῆς ὑπάρξεως τῶν ὄντων, ὅστις μήτε συνέπραξεν αὐτοπροσώπως εἰς τὴν κοσμογονίαν, μήτ' ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ κόσμου. Πρὸς δὲ ὁ Ἀριστοτέλης εἶναι φιλόσοφος ἐμπειρικὸς μᾶλλον, καθότι παραδέχεται τὴν ἐμπειρίαν ὡς πηγὴν τῶν γνώσεων, ὁ δὲ Πλάτων ἰδαϊκὸς, ἀνατρέχων εἰς τὰς ἐμφύτους ιδέας πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἀληθείας. Ὁ Ἀριστοτέλης πρῶτος διέταξεν ἅπαντα τὰ μέρη τῆς φιλοσοφίας μὲ εὐκρινὲς σύστημα, καὶ διεῖλεν αὐτὴν εἰς θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν. Συνέγραψε δὲ ἀνεκτίμητα συγγράμματα περὶ φυσικῆς Ἱστορίας, Μεταφυσικῆς, Ἠθικῆς, Ῥητορικῆς καὶ Πολιτικῆς, καὶ λέγεται δικαίως ὁ πατὴρ τῆς *Λογικῆς*.

Ὅπαδοὶ τοῦ Ἀριστοτέλους ἦσαν ὁ Θεόφραστος ἐκ τῆς ἐν τῇ νήσῳ Λέσβῳ πόλεως Ἐρεσσοῦ, οὕτω κληθεὶς ὑπ' Ἀριστο-

τέλους διὰ τὴν εὐγλωττίαν καὶ εὐφράδειάν του, *Εὐδήμος* ὁ Ῥόδιος, *Δικαίαρχος* ὁ ἐκ τῆς ἐν Σεκελίᾳ πόλεως Μεσσήνης, καὶ *Ἀριστόξενος* ἐκ τῆς πόλεως Τάραντος.

Τὸ δὲ ἀδιάλυτον ἔτι πρόβλημα περὶ τῆς μεταξὺ θεοῦ καὶ κόσμου συναφείας, τὸ ὁποῖον ἔθηκαν ὁ Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης, ἐσπούδαζον οἱ μὲν *Στωϊκοὶ* νὰ λύσωσι διὰ τῆς τοῦ *Πανθεΐσμου* θεωρίας, ὃ ἐστίν, ὅτι Θεὸς καὶ Κόσμος εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ, οἱ δὲ *Ἐπικουρείοι* διὰ τῆς θεωρίας, ὅτι δὲν ὑπάρχει θεός. Πρόδηλον εἶναι, ὅτι ἑκατέρα τῶν διδασκαλιῶν ἔσχεν ὀλεθρίαν ἐνέργειαν ἐπὶ τῆς ἠθικῆς, ἂν καὶ οἱ *Στωϊκοὶ* εἰς τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς φιλοσοφίας ἐδίδασκον, ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι τὸ μόνον ἀγαθόν, ἡ δὲ ἀδικία (κακία) τὸ μόνον κακόν, καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἀδιάφορα. Τῆς μὲν *Στωϊκῆς* αἵρέσεως ἀρχηγὸς ἦν *Ζήνων* ὁ *Κιττιεὺς* (300 Π. Χ.), ὅστις διὰ τὴν ἐμβρίθειαν καὶ ἀρετὴν του ἐτιμήθη μεγάλως ὑπὸ παντὸς τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων. Μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ εἶναι ἀξιωμακτοί *Κλεάνθης* ἐξ Ἄσσου πόλεως τῆς Λυκίας, καὶ *Χρύσιππος* ἐκ Σόλων πόλεως τῆς Κιλικίας. Τῆς δὲ *Ἐπικουρείου* σχολῆς καθιδρυτὴς ἦν ὁ *Ἐπίκουρος*, γεννηθεὶς εἰς τὴν *Γαργηττὸν*, κώμην τῆς Ἀττικῆς, κατὰ τὸ 342 Π. Χ. Τὸ δὲ πρῶτον καὶ κύριον δόγμα τῆς φιλοσοφίας τοῦ *Ἐπικούρου* εἶναι ἡ ἀπόλαυσις τοῦ ἡδέος, εἰς τὴν ὁποίαν μόνην ἐρείδεται, κατ' αὐτὸν, ἡ εὐδαιμονία τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἡ ἀποφυγὴ παντὸς πόνου καὶ ἀλγηδόνος.

Πλὴν τούτων συνεκροτήθη καὶ ἄλλη φιλοσοφικὴ σχολή, ἡ *Σκεπτικὴ* λεγομένη, ἥτις, μεταφέρουσα τὸ κατὰ τὴν ἀντίληψιν ἐλλειπὲς τῶν αἰσθήσεων εἰς τὰς σκέψεις τοῦ νοῦς καὶ τοῦ λογικοῦ, ἀρνεῖται, ὅτι δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀλήθειαν. Ἀρχηγὸς τῆς σχολῆς ταύτης ἦν *Πύρρων*, ὁ

ἐξ Ἡλίδος, τιμηθεὶς μεγάλως διὰ τὴν ἔξοχον ἀρετὴν καὶ φρόνησίν του. Ἐφονεύθη δὲ ὁ Πύρρων εἰς ἡλικίαν 90 ἐτῶν κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ὁ μαθητὴς αὐτοῦ *Τίμων*, ὁ ἐκ Φλιοῦντος, λέγει εἰς τὸ περὶ αἰσθήσεων σύγγραμμά του, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει πρὸ πάντων νὰ θηρεύῃ τὴν ἀταραξίαν τῆς ψυχῆς, ὡς τὸ μόνον μέσον τῆς εὐδαιμονίας.

ῬΩΜΗ (ὑπὸ ὑπάτους).

§ 128. Ἐν ᾧ ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκμὴν τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῆς τελειοποιήσεως τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν, ἐτέθη εἰς τὴν Ῥώμην ἡ βάσις τῆς δημοκρατικῆς ἀρχῆς, καὶ προητοιμάζετο τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς.

Ταρκύνιος ὁ Ὑπερήφανος (534—510 Π. Χ.), ὅστις διὰ τῆς κατὰ τοῦ πενθεροῦ του συνωμοσίας ἤρπασε τὸν θρόνον τῆς Ῥώμης, ἦν ὁ τελευταῖος βασιλεὺς αὐτῆς. Ἡ κατ' αὐτοῦ ἀγανάκτησις τοῦ λαοῦ ἀνεφάνη μεθ' ὅλης τῆς ὀρμῆς, ὅτε ἡ *Λουκρητία*, σύζυγος οὖσα τοῦ Ῥωμαίου *Κολλατίνου*, ἐθύσιάσθη ἀτιμασθεῖσα ὑπὸ *Σέξτου*, υἱοῦ τοῦ βασιλέως. Ὁ *Ταρκύνιος* μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας του κατεδικάσθη εἰς ἀειφυγίαν, ἡ δὲ βασιλικὴ ἀρχὴ κατηργήθη διὰ παντός. Δύο ὑπατοὶ (*consules*), ἐκλεγόμενοι κατ' ἔτος ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκ τῶν πατρικίων, ἐγένοντο ἡγεμόνες τῆς νέας δημοκρατίας. Πρῶτοι δὲ ἀνεδείχθησαν τοιοῦτοι ὁ *Λεύκιος Ἰούνιος Βροῦτος* καὶ *Ταρκύνιος Κολλατῖνος* (509 Π. Χ.).

§ 129. Πολυετεῖς πόλεμοι μετὰ τῶν *Τυρρηνῶν* καὶ *Λατίνων*, καθ' οὓς διέπρεψαν μάλιστα ὁ *Βροῦτος*, Ὁράτιος *Κόκλης*, *Μούκιος Σκαιόλας* ἢ *Κόρδος*, καὶ ὁ δικτάτωρ *Αὔλος Ποστούμιος*, διεδέξαντο τὴν πολιτικὴν μεταρρύθμι-

σιν, καθότι ὁ ἐξωσθεὶς βασιλεὺς Ταρκύνιος ἐσπούδαζε διὰ τῆς βοηθείας τῶν ξένων νὰ ἀνακτήσῃται τὸν θρόνον τῆς Ῥώμης. Ἀλλ' οἱ *Λατῖνοι* κατενικήθησαν τέλος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων πλησίον τῆς λίμνης *Ρηγίλλης*, ὅπου ἐφονεύθη καὶ *Τίτος*, ὁ μόνος ἐπιζήσας ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Ταρκυνίου. Οἱ Λατῖνοι διηλλάγησαν ἤδη πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ ἐποίησαν μετ' αὐτῶν νέαν συνθήκην φιλίας καὶ συμμαχίας. Ὁ δὲ Ταρκύνιος, ἐνενηκοντούτης ὢν, κατέφυγεν εἰς Κύμην τῆς Καμπανίας, ὅπου καὶ ἀπέθανε μετ' οὐ πολὺ. Ἡ δὲ βασιλικὴ ἀρχὴ δὲν κατηργήθη εἰς μόνην τὴν Ῥώμην· ἀλλὰ κατὰ τὸ παράδειγμα αὐτῆς αἱ πλεῖσται πολιτεῖαι τῆς μέσης καὶ κάτω Ἰταλίας κατέστησαν τὸ δημοκρατικὸν σύστημα ἀντὶ τοῦ μοναρχικοῦ.

§ 130. Ἐσωτερικῶς δὲ ἡ πολιτεία ἐταράττετο διὰ τὴν μεταξὺ τῶν *πατρικίων* (*patricii*) καὶ *δημοτῶν* (*plebeji*) ἀλληλομαχίαν· διότι καθαιρεθείσης τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς οἱ πατρίκιοι κατέθλιβον καὶ κατεπίεζον τοὺς δημότας, οἵτινες, δυσφοροῦντες διὰ τὸν ζυγὸν τῶν πατρικίων, ἤτοῦντο μετ' ἐπιμονῆς τὴν παρέκτασιν καὶ ἐξασφάλισιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων των. Αἱ διχόνοιαὶ αὗται ὥθησαν τὴν νέαν δημοκρατίαν πολλάκις εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ὀλέθρου, ὥστε ἡ σύγκλητος κατέφευγεν εἰς τὴν ἀναγόρευσιν *Δικτάτορος*, ἔχοντος ἐπὶ μῆνας ἕξ ἀπόλυτον ἐξουσίαν ζωῆς καὶ θανάτου. Ἀλλὰ τὸ πρόσκαιρον μέσον τοῦτο δὲν ἦν ἱκανόν, νὰ ἀναξηράνῃ τὴν πηγὴν τοῦ κακοῦ, καὶ ἡ κατάστασις τοῦ καταχρέου πρὸς τοὺς πατρικίους λαοῦ ἀπέκλινεν ἡμέρα τῇ ἡμέρα πρὸς τὸ χεῖρον. Τελευταῖον δὲ οἱ δημόται, ἐπιστρέψαντες ἐκ τοῦ κατὰ τῶν *Σαβίνων* καὶ *Οὐολούσκων* πολέμου, κατέλαβον τὸ ἱερὸν ὄρος, καὶ δὲν κατέθηκαν τὰ ὅπλα, εἰμὴ ἀφ' οὗ οἱ πατρίκιοι ἐνέδωκαν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις των. Δυνάμει τῆς συνδιαλ-

λαγῆς ταύτης (492 Π. Χ.) ἡλευθερώθησαν ὅσοι κατεστάθησαν δοῦλοι τῶν πατρικίων ἔνεκα χρεῶν μὴ ἀποδοθέντων, οἱ δὲ δημόται ἀπῆλυσαν τοῦ δικαιώματος, νὰ χειροτονῶσιν ἐκ τῆς τάξεως αὐτῶν δύο *Δημάρχους* (*tribuni plebis*), ἀλλασσομένους κατ' ἔτος, τῶν ὁποίων ἔργον ἦν νὰ ὑπερασπίζωνται εἰς τὴν σύγκλητον τὰ δίκαια τῶν δημοτῶν.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῶν ἐσωτερικῶν σπαραγμῶν ὁ *Γ. Μάρκιος Κοριολάνος*, ἀφ' οὗ ἐνίκησε τοὺς Λατίνους, καὶ ἐκυρίευσεν τὴν τῶν Οὐολούσκων πόλιν Κορίολαν, ἐξωρίσθη κατὰ πρότασιν τῶν δημοτῶν, καὶ προσέφυγεν εἰς τοὺς Οὐολούσκους, τοὺς ὁποίους παρακινήσας εἰς πόλεμον, ὠδήγησεν αὐτὸς κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Προχωρήσας δὲ νικηφόρος εἰς τὰ πλησιόχωρα τῆς Ῥώμης, ἐνέδωκεν εἰς τὰς παρακλήσεις τῆς μητρὸς καὶ τῆς συζύγου του, καὶ ὑπεχώρησεν. Οὕτως ἐσώθη μὲν ἡ Ῥώμη, ὁ δὲ Κοριολάνος ἐφρονεύθη ὑπὸ τῶν Οὐολούσκων.

Αἱ μεταξὺ τῶν δύο τάξεων ἔριδες ἔλαβον νέαν τροφήν ἐκ τοῦ *κληρουχικοῦ νόμου* (*lex agraria*), τὸν ὁποῖον κατὰ τὸ 486 Π. Χ. εἰσήγαγε κατὰ πρῶτον ὁ ὕπατος *Σπόριος Κάσσιος*. Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον ἔμελλον νὰ διανέμωνται εἰς τοὺς πτωχοὺς πολίτας οἱ κατακτώμενοι ἀγροὶ, οἱ ὁποῖοι ἄχρι τοῦδε καθίσταντο δημόσιοι, ἢ κατεείχοντο ὑπὸ τῶν πατρικίων. Ἀλλ' ὁ Σπόριος Κάσσιος κατεκρημνίσθη ἀπὸ τῆς *Ταρπηίας πέτρας* (485 Π. Χ.), καὶ ὁ νόμος αὐτοῦ κατηργήθη.

§ 131. Κατὰ τὸ ἔτος 449 ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν Ῥώμην οἱ γραπτοὶ νόμοι τῶν δέκα πινάκων, ἑρανισθέντες μέρος μὲν ἐκ τῶν παλαιῶν ἐθίμων, μέρος δὲ ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς νομοθεσίας. Ἐνησχολήθησαν δὲ εἰς κατάστρωσιν τῶν νόμων τούτων δέκα ἐκ τῶν πρωτίστων πατρικίων, περικείμενοι δικτατορικὴν ἐξουσίαν. Κατηργήθη μὲν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἡ ἀρχὴ τῶν δεκάρχων (*De-*

cemviri, Ἀππιος)· ἡ δὲ ἐκτέλεσις τῶν νέων νόμων, ὡς καὶ ὅλῃ ἡ διοίκησις, ἔμεινεν εἰς χεῖρας τῶν πατρικίων, ἀποχωρισθέντων ἔτι μᾶλλον ἀπὸ τῶν δημοτῶν διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως συνοικεσίων μεταξὺ τῶν δύο τάξεων. Τέλος δὲ οἱ δήμαρχοι, ἀκαταπαύστως καὶ γενναίως ὑπερασπιζόμενοι τὰ δίκαια τῶν δημοτῶν, κατώρθωσαν μετὰ δεκαετὲς διάστημα (366 Π. Χ.), νὰ καθιερωθῇ ἡ τελεία τῶν πατρικίων καὶ δημοτῶν ἰσοπολιτεία διὰ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων πρέπει νὰ ᾖ ἐκ τῆς τάξεως τῶν δημοτῶν· καὶ ὁ νόμος οὗτος ἐφηρμόσθη ἀκολούθως εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας. Ἡ δὲ ἀξία τῶν συστηθέντων κατὰ τὸ 443 τιμητῶν (censores), οἵτινες ἄχρι τοῦδε ἐνήργουν μόνον τὴν ἐκτίμησιν τῆς περιουσίας, ἐκτήσατο νέαν δύναμιν καὶ ὑπόληψιν διὰ τῆς προστεθείσης ἤδη εἰς αὐτὴν ἐφορίας τῶν ἡθῶν.

§ 132. Πρὶν ἢ εἰσαχθῇ εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν πολιτείαν ἡ πολιτικὴ μεταρρύθμισις αὕτη, ἐκυρίευσαν οἱ Ῥωμαῖοι ἐπὶ τοῦ δικτάτορος Φουρίου Καμίλλου μετὰ δεκαετῇ πόλεμον τοὺς Οὐντιῶνους, τὴν μόνην ἔτι ἀνεξάρτητον καὶ πλουσίαν πόλιν τῶν Τυρρήνων (395 Π. Χ.). Εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον οἱ Ῥωμαῖοι στρατιῶται κατὰ πρῶτον ἐμισθοφόρησαν, καὶ συνείθισαν εἰς χειμερινὰς ἐκστρατείας. Μετ' οὐ πολὺ δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἠπειλοῦντο ὑπὸ τῶν Γαλατῶν ἐχόντων ἀρχηγὸν τὸν Βρέννον. Οἱ Γαλάται κατενίκησαν τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὴν πλησίον τοῦ ποταμοῦ Ἀλλίου καρτεράν μάχην (390 Π. Χ.), εἰς ἣν ἐφονεύθησαν τετρακισμύριοι Ῥωμαῖοι, καὶ ἐκυρίευσαν καὶ κατέκαυσαν τὴν Ῥώμην (389 Π. Χ.)· μόλις ἐσώθη τὸ Καπιτώλιον διὰ τῆς ἀνδρίας τοῦ Πατρικίου Μάλλιου. Ἀλλ' ὁ διατάτωρ Κάμιλλος νικήσας τοὺς Γαλάτας ἀπῆλλαξε τοὺς Ῥωμαίους ἀπὸ τῶν ἐπικινδύνων πολεμίων, καὶ ἀνωκοδόμησε τὴν καταστραφεῖσαν Ῥώμην.

Νικηθέντων δὲ καὶ πάντων τῶν γειτόνων, οἱ Ῥωμαῖοι ἀναφαίνονται κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἡγεμόνες τοῦ Λατινικοῦ ἔθνους. Ἦρχισαν δὲ ἤδη καὶ οἱ μετὰ τῶν Σαυριτῶν πόλεμοι διαρκέσαντες πεντήκοντα ἔτη.

§ 133. Κατὰ τὸ διάστημα 200 ἐτῶν ἡ κυβέρνησις τῆς Ῥώμης μετεβλήθη ἐκ μοναρχικῆς εἰς ἀριστοκρατικὴν, καὶ τέλος εἰς δημοκρατικὴν. Ἡ ἀνωτάτη ἐξουσία, ἡ νομοθετικὴ, ἐκτελεστικὴ καὶ δικαστικὴ, ἐνεπιστεύθη εἰς τὰ τρία ἀνώτατα πολιτικά σώματα, τοὺς ὑπάτους (consules), τὴν γερουσίαν (senatus, patres) καὶ τοὺς δημότας (plebeji). Ἡ δύναμις τῶν ὑπάτων, οὔσα στρατιωτικὴ μᾶλλον ἐν καιρῷ πολέμου, ἦν ἀπεριόριστος ἐκτὸς τῆς Ῥώμης· ἡ γερουσία διώκει τὰ ἐξωτερικὰ καὶ οἰκονομικὰ, ὡς καὶ μέρος τῆς δικαιοσύνης, ὁ δὲ λαὸς ἐπεψήφισε νόμους, ἀπεφάσιζε περὶ εἰρήνης καὶ πολέμου, καὶ ἀπεδείκνυε τοὺς κατ' ἔτος ἐκλεγομένους δημοσίους ὑπαλλήλους. Ἡ μεταξὺ τῶν τριῶν ἀνωτάτων ἀρχῶν ἰσορροπία διετηρεῖτο διὰ τῆς ἐξ ἴσου συμπράξεως αὐτῶν, ὅσαςκις προέκειτο περὶ ἐπουσιωδῶν ἀντικειμένων τῆς πολιτείας. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τοῦ δεσποτισμοῦ οὐδεὶς τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ δημοσίων ὑπαλλήλων εἶχε στρατιωτικὴν δύναμιν, πλὴν τοῦ εἰς κρίσίμους περιστάσεις ἀναδεικνυομένου δικτάτορος. Τὸ δὲ κύριον τῆς κυβερνητικῆς ἐνεργείας ἐλαττήριον ἦσαν οἱ δῆμαρχοι (tribuni plebis), δυνάμενοι νὰ ἐμποδίσωσιν ὅποιανδήποτε γνώμην προέβαλον οἱ ὑπάται καὶ ἡ γερουσία. Οἱ πραίτορες (praetores) διώκουν τὴν δικαιοσύνην καθ' ὁμολογουμένως δημοσίως ἀρχάς· οἱ ταμίαι (quaestores) διεχειρίζον τὰ δημόσια εἰσοδήματα, καὶ οἱ ἀγορανόμοι (αἰδιλίκιοι, aediles) ἐνήργουν τὰ κατὰ τὴν ἀστυνομίαν καὶ ἀγορανομίαν· οἱ δὲ τιμηταὶ (censores) ἦσαν ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν περιουσίαν

διαίρέσεως τοῦ δήμου, ἐπιτραπέντες ἀκολουθῶς καὶ τὴν τῶν ἡθῶν ἐφορίαν.

Ἐπειδὴ περὶ τὸ τέλος τῆς περιόδου ταύτης καθιερώθη ἡ τῶν πατρικίων καὶ δημοτῶν ἰσοπολιτεία, ἔπαυσε καὶ ἡ ἐπὶ τῆς νομοθεσίας ἰσχὺς τῶν πατρικίων, ἣν ἐνήργουν οὗτοι μάλιστα διὰ τοῦ πλήθους τῶν ὑποτελούντων εἰς αὐτοὺς πελατῶν (clientes).

§ 134. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῶν ἐσωτερικῶν σπαραγμῶν καὶ ἐξωτερικῶν πολέμων δὲν ἠδύναντο βέβαια αἱ ἐπιστῆμαι καὶ τέχναι νὰ προοδεύσωσι. Πόλεμος καὶ πολιτικαὶ ἐλευθερίαι ἦσαν τὰ μόνα ἀπασχολοῦντα τὴν ἐθνικὴν ἐνέργειαν, ὥστε ἡ Ῥώμη ἔτρεφε μὲν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην πολίτας ἀνδρείους καὶ ἀφωσιωμένους εἰς τῆς πατρίδος τὰ συμφέροντα, οὐχὶ δὲ καὶ ἄνδρας ἐπιστήμονας καὶ τεχνίτας. Ἡ θρησκεία ὑπηρετεῖ τὴν πολιτικὴν τῆς κυβερνήσεως· διὸ καὶ πάσης δημοσίου πράξεως προηγεῖτο οἰωνοσκοπία, ἐνεργουμένη ὑπὸ τῶν ἱερέων. Ἐν ᾧ δὲ κατ' ἀρχὰς ἐκάστη οἰκογένεια εἶχε τὸν ἐφέστιον θεόν της (penates), κατ' ὀλίγον εἰσῆχθησαν ἤδη οἱ Ἑλληνικοὶ θεοὶ, λαβόντες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ Λατινικὰ ὀνόματα, καὶ ἡ δημόσιος λατρεία ἔλαβε τὸν τόπον τῆς οἰκιακῆς. Οὕτως ἐλατρεύοντο παρ' αὐτοῖς οἱ θεοὶ Saturnus (Κρόνος), Jupiter (Ζεὺς), Neptunus (Ποσειδῶν), Mars (Ἄρης), Apollo (Ἀπόλλων), Bacchus (Βάκχος), Pluto (Πλούτων), Vulcanus (Ἡφαιστος), καὶ αἱ θεαὶ Juno (Ἥρα), Minerva (Ἀθηνᾶ), Venus (Ἀφροδίτη), Proserpina (Περσεφόνη), Ceres (Δημήτηρ), Vesta (Ἑστία), Diana (Ἄρτεμις).

Τὸ κυριώτερον στοιχεῖον τοῦ ἐθνικοῦ βίου ἦν ἡ γεωργία, ἣν οὐδ' αἱ ἐπισημότεραι οἰκογένειαι κατεφρόνουν. Ἀνεπτύχθη δὲ ἤδη καὶ τὸ ἐμπόριον, καὶ Ῥωμαϊκὰ πλοῖα ἔπλεον μέχρι

τῆς παραλίας τῶν Καρχηδονίων, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἠναγκά-
σθησαν ὁμῶς νὰ παύσωσι τὴν πειρατείαν. Ὁ τρόπος τοῦ
ζῆν διεκρίνετο δι' ἀπλότητος, λιτότητος καὶ ἀμέμπτων ἡθῶν,
ἐνόσω οἱ Ῥωμαῖοι ἐσέβοντο ἔτι τὰ πατρῷα ἔθιμα. Τὰ ὀλίγα
τεχνικὰ ἔργα, τὰ ὅποια εἶχεν ἡ Ῥώμη, ἔλαβε παρὰ τῶν
Τυρρηνῶν. Ἡ δὲ ἀρχαία Ῥωμαϊκὴ γλῶσσα συνέκειτο ἐξ Ἰτα-
λικῶν καὶ Ἑλληνικῶν ριζῶν· καὶ αἱ μὲν Ἰταλικαὶ (προσελή-
φθησαν ἐκ τῆς γλώσσης τῶν ἀρχαίων Ὀσκων, αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ
ἐκ τῆς τῶν μετοικησάντων εἰς τὴν Ἰταλίαν Πελασγῶν καὶ
Ἀρκάδων.

Γ'. ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

ΑΠΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ ΜΕΧΡΙΣ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΟΣ.

(Απὸ 330 — 30 Π. Χ.).

§ 135. ἈΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, ὁ ἑνδοξος μαθητὴς ἐνδόξου φιλοσόφου, ἔλαβεν εἰς νοῦν τὸν καταπληκτικὸν σκοπὸν, νὰ καθυποτάξῃ καὶ νὰ συνενώσῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του τὴν Εὐρώπην, Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν, καὶ νὰ καταστήσῃ οὕτω τὴν μικρὰν Μακεδονίαν παντοδύναμον κοσμοκράτορα. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος, μεμυημένος τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, καὶ πεπροικισμένος μὲ συνέσιν καὶ βαθύνοιαν, δὲν ὥρμησε κατὰ τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, ὡς οἱ πρὸ αὐτοῦ κατακτηταὶ, μόνον διὰ νὰ κατακτήσῃται καὶ λεηλατήσῃ· ἐξ ἐναντίας δὲ δὲν ἐλάνθανε τὸν μέγαν Μακεδόνα, ὅτι ἀνάγκη πᾶσα, αἱ χῶραι, κατακτηθεῖσαι δι' ὅπλων, νὰ συνδέωνται δι' ἐμπορίου καὶ ἐπιμιξίας, ὁ δὲ νικητὴς νὰ φείδηται τῶν θεσμῶν καὶ ἐθίμων τῶν ἡττημένων λαῶν. Ἐν ᾧ δὲ κατὰ τι μὲν ἡ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος, στερουμένης ἤδη μεγάλων ἀνδρῶν, κατὰ τι δὲ ἡ εἰσχωρήσασα εἰς τὸ Περσικὸν κράτος γενικὴ παραλυσία εὐκόλυναν τὴν πραγματοποίησιν τῶν σχεδίων τοῦ Ἀλεξάνδρου, χρεωστοῦνται ὁμῶς λαμπρὰ κατορθώματα εἰς μόνην τὴν προσωπικὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ. Διὰ τῶν νικῶν τοῦ Ἀλεξάν-

δρου οἱ Ἕλληνες ἐξηπλώθησαν εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία διεδόθη εἰς τὰ πλεῖστα μέρη αὐτῆς· καὶ ἐκ τούτων ἐγεννήθησαν ἐμπορικαὶ σχέσεις, ἐκτεινόμεναι ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ μέχρι τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ τῆς κατὰ τὴν Αἴγυπτον Ἀλεξανδρείας. Διὰ τῶν νικῶν αὐτοῦ καθιδρύθησαν καὶ αἱ τῶν Μακεδόνων στρατηγῶν βασιλικαὶ ἑδραι εἰς τὴν Συρίαν καὶ Αἴγυπτον, καὶ ἐνεπνεύσθη νέα ζωὴ εἰς τὰ ἀπομαρνανθέντα μέλη τοῦ γιγαντιαίου σώματος τοῦ Περσικοῦ κράτους. Οὕτως ὁ μέγας Μακεδὼν ἐγένετο αἴτιος νέας τάξεως πραγμάτων, σωτηρίου κατὰ πολλοὺς λόγους εἰς τοὺς καταθλιβομένους λαοὺς τῆς Ἀσίας καὶ Αἰγύπτου.

§ 136. Ἀφ' οὗ, εἰκοσαετῆς ὢν τὴν ἡλικίαν, ἀνέλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος τὴν κυβέρνησιν τῆς Μακεδονίας (336 Π. Χ.), ἐφανέρωσεν ἀμέσως τὴν ἰσχὺν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν σύνεσίν του, τιμωρήσας τοὺς φονεῖς τοῦ Φιλίππου, καὶ ἀναρτησάμενος τοὺς Μακεδόνας, ματαιώσας δὲ καὶ τὰς περὶ ἀνεξαρτησίας ἐλπίδας τῶν γειτνιαζόντων λαῶν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Θρακῶν καὶ Τριβαλλῶν· καὶ ἐλευθερωθεὶς διὰ τῆς τακτικῆς του ἐκ προφανοῦς κινδύνου, ἐδίωξεν αὐτοὺς μέχρι νήσου τινὸς τοῦ Ἰστροῦ ποταμοῦ, ὥστε καὶ οἱ Γέται ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, καὶ αὐτοὶ οἱ Κελτοὶ ἤττησαντο εἰρήνην. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιστρέφων κατετρόπωσε τοὺς Ἰλλυριοὺς, ἀπεδίωξαν καὶ ἐφόνευσαν οἱ Θηβαῖοι τὴν Μακεδονικὴν φρουράν, καὶ ἀπατηθέντες ὑπὸ ψευδοῦς περὶ ἀποβιώσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου φήμης, προσεκάλεσαν τοὺς Ἕλληνας πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας, βοηθούμενοι εἰς τοῦτο καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου Δημοσθένους. Ἀλλ' αἴφνης ἐφάνη ὁ Μακεδὼν ἐνώπιον τῶν Θηβῶν, καὶ κυριεύσας τὴν πόλιν (335 Π. Χ.) κατηδάφισεν αὐτήν, ἐξαιρουμένων τῶν ναῶν καὶ τοῦ οἴκου τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου.

§ 137. Αναδειχθείς δὲ ἤδη ὑπὸ τοῦ ἐν Κορίνθῳ συλλόγου ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν, συνήγαγεν ὁ Ἀλέξανδρος πλησίον τῆς Ἀμφιπόλεως στρατὸν 35,000 Ἑλλήνων, καὶ διέβη τὸν Ἑλλήσποντον. Εἰς δὲ τὴν Μακεδονίαν ἀφῆκε τὸν ἔμφορον Ἀντιπατρον μετὰ δεκατριῶν χιλιάδων στρατιωτῶν, ὅστις ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπολέμησεν εὐτυχῶς κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν, σκοπὸν ἐχόντων ν' ἀναλάβωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν. Πλησίον τοῦ Γραϊκοῦ ποταμοῦ περιέμενε τὸν Ἀλέξανδρον ὁ στρατηγὸς Μένων, ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν ἐκλεκτὸν Περσικὸν στρατὸν καὶ μισθοφόρους Ἕλληνας. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, διαβάς ἀτάραχος τὸν ποταμὸν, ὥρμησε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἐλευθερωθεὶς ἐκ προφανοῦς κινδύνου ζωῆς ὑπὸ τοῦ γενναίου Κλείτου κατετρόπωσε τὰ πλήθη τῶν Περσῶν (334 Π. Χ.). Ὑπετάχθησαν ἤδη καὶ αἱ Σάρδεις, ἡ Ἐφεσος, ἡ Μίλητος καὶ ἡ Ἀλικαρνασσὸς, καὶ κατακτησάμενος ὅλην τὴν παραλίαν τῆς δυτικῆς Ἀσίας, προεχώρησεν ὁ νικητὴς εἰς τὸ Γόρδιον, ὅπου ἠνώθη μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Παρμενίωνος, καὶ διέκοψε μὲ τὴν σπάθην τὸν Γόρδιον δεσμόν (α). Ἐπελθόντος δὲ τοῦ βασιλέως Δαρείου μὲ πολυάριθμον στράτευμα εἰς τὰ στενὰ τῆς Κιλικίας, ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις προεχώρησεν ἤδη εἰς τὴν Συρίαν, ἐπανῆλθε πρὸς συνάντησιν τοῦ Πέρσου, καὶ εἰς τὰ

(α) Γόρδιος ὁ α., ἀναδειχθείς παρ' ἐλπίδα βασιλεὺς τῶν Φρυγῶν, πρὸς εὐγνωμοσύνην ἀφιέρωσεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διὸς τὴν ἅμαξαν, ἐφ' ἧς ἐσύρετο, ὅτε ἀνηγορεύθη βασιλεὺς. Ἐπὶ δὲ τοῦ ῥυμοῦ τῆς ἁμάξης ταύτης ἔδεσε δεσμόν τοσοῦτον ἐντέχνως, ὥστε κατὰ τὸ μαντεῖον ἐκεῖνος ἔμελλε νὰ γίνῃ βασιλεὺς πάσης τῆς Ἀσίας, ὅστις ἔλυσεν ποτὲ τὸν δεσμόν. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, μὴ δυνάμενος ἄλλως νὰ λύσῃ τὸν δεσμόν, διέκοψεν αὐτὸν μὲ τὸ ξίφος του, καὶ ἐπλήρωσεν οὕτω τὴν πρόρρησιν τοῦ μαντείου. Ἀρρίαν. Ἀναβ. Ἀλεξάνδρου. β'. 3, 1.

πεδία τῆς Ἰσσοῦ συνεκροτήθη μάχη (333 Π. Χ.), εἰς ἣν ὁ Ἀλέξανδρος, νικήσας κατὰ κράτος τοὺς Πέρσας, ἔλαβε πλούσια λάφυρα, αἰχμαλώτους δὲ αὐτὴν τὴν μητέρα καὶ τὴν σύζυγον καὶ δύο θυγατέρας τοῦ Δαρείου. Καὶ οὗτος μὲν ἔφυγε πρὸς τὸν Εὐφράτην, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, σκοπεύων νὰ ματαιώσῃ τὴν μετὰ τῶν πεζῶν στρατευμάτων σύμπραξιν τοῦ Περσικοῦ στόλου, ἦλθε πρὸς τὴν *Φοινίκην*. Αἱ πόλεις αὐτῆς ὑπετάχθησαν ἐθελουσίως, πλὴν τῆς *Τύρου*, ἥτις μεθ' ἐπτάμηνον πολιορκίαν ἐκυριεύθη καὶ κατεστράφη (332 Π. Χ.). Τότε ὁ Δαρεῖος, προβλέπων τὸν ὄλεθρόν του, προσήνεγκεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὴν μέχρι τοῦ Εὐφράτου Ἀσίαν. Ἀλλ' οὗτος, μὴ θέλων νὰ περιορίσῃ τὸ νικηφόρον στάδιόν του, διευθύνθη πρὸς *Μεσημβρίαν*, ὅπου ὑπετάχθησαν ὅλαι αἱ Ἰουδαϊκαὶ πόλεις, καὶ ἐκυριεύθη ἡ κατεχομένη ὑπὸ Ἀράβων μισθοφόρων πλουσία πόλις *Γάζα*. Μεταβὰς εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἔτυχε φιλόφρονος ὑποδοχῆς ἕνεκα τοῦ πρὸς τοὺς Πέρσας μίσους τῶν Αἰγυπτίων, ἔκτισε τὴν *Ἀλεξάνδρειαν*, εἰς ἣν περιῆλθε τὸ μεταξὺ τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ἐμπόριον τῆς καταστραφείσης *Τύρου*. Ἐπορεύθη δὲ καὶ εἰς τὸ πολυθρύλλητον μαντεῖον τοῦ Διὸς Ἄμμωνος, τοῦ ὁποίου οἱ ἱερεῖς πρῶτηγόρευσαν αὐτὸν υἱὸν τοῦ Διός.

Λαβὼν νέα στρατεύματα ἐκ τῆς Ἑλλάδος ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεστράτευσεν πάλιν κατὰ τοῦ Δαρείου, καὶ διέβη τὸν Εὐφράτην καὶ *Τίγριν*. Μεταξὺ *Γαυγαμήλων* καὶ *Ἀρβήλων* τῆς Ἀσσυρίας συνηντήθησαν τὰ ἐχθρικὰ στρατεύματα, καὶ οἱ Πέρσαι, ἔχοντες καὶ διακόσια δρεπανηφόρα ἄρματα καὶ δεκαπέντε ἐλέφαντας, ἐνικήθησαν κατὰ κράτος (331 Π. Χ.)· καὶ ὁ μὲν Δαρεῖος ἐσώθη φυγὼν, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος εἰσῆλθε νικηφόρος εἰς τὴν *Βαβυλῶνα*, καὶ προσενεγκὼν ἱερὰ εἰς τὸν

Βῆλον, ἔσχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν συμπάθειαν τῶν Χαλδαίων. Εἰς τὰ Σοῦσα εὔρεν ὁ Ἀλέξανδρος πολυτίμους καὶ πολυπληθεῖς θησαυροὺς, ὡς καὶ πολλὰ τῶν ὅσα ἐλαφυραγώγησεν ὁ Ξέρξης ἐκ τῆς Ἑλλάδος. Ἐντεῦθεν δὲ προεχώρησεν εἰς τὴν Περσίδα, χωρὶς νὰ ταραχθῇ πρὸς τὴν περὶ ἀποστασίας τῶν Σπαρτιατῶν εἶδησιν, καὶ κατέκαυσε τὴν λαμπρὰν Περσέπολιν. Ἰνα δὲ φανῇ ἀποδεχόμενος κατὰ τι τὰ ἥθη τῶν ἡττηθέντων λαῶν, ὁ Ἀλέξανδρος μετέλαβε Περσικὴν δίαιταν καὶ στολὴν· καὶ τινες μὲν τῶν περὶ αὐτὸν Ἑλλήνων ἐδυσφόρουν διὰ τὰ σύμβολα ταῦτα τῆς Περσικῆς δεσποτείας, ἄλλοι δὲ, οἰκειοποιησάμενοι τὰ Ἀσιατικὰ ἥθη, ἔχαιρον διὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ φιληδονίαν, ἡ δὲ φιλοποσία τῶν Μακεδόνων καὶ ἡ ἄσωτος ἀδδηφαγία τῶν Θεσσαλῶν εὐηρεστοῦντο καὶ ἐκορένυντο εἰς λαμπρὰ συμπόσια.

Ὁ Δαρεῖος, καταφυγὼν διὰ τῆς ὀρεινῆς Μηδίας εἰς τὰ Ἐκβάτανα, ἐδιώκετο ἀδιαλείπτως ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, προχωρήσαντος ἤδη καὶ εἰς τὴν Μηδίαν, καὶ ἐφονεύθη τέλος (330 Π. Χ.) ὑπὸ τοῦ προδότου Βήασου, σατράπου ὄντος τῆς Βακτριανῆς. Μακεδόνες ἱππεῖς εὔρον τὸν δυσυχῇ βασιλέα ψυχοῦντα, καὶ οἱ τελευταῖοι λόγοι αὐτοῦ ἐξέφρασαν τὴν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν φιλάνθρωπον θεραπείαν τῆς ἡχμαλωτισμένης οἰκογενείας του.

§ 138. Μέχρι τοῦδε ὁ βίος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦν ἀδιάφθορος καὶ ἀνεπίληπτος· ἤδη δὲ ἐξώκειλεν εἰς ἀκολασίαν, ἥτις ἡὔξησεν εἰς ὑπερβολὴν τὴν κατ' αὐτοῦ δυσαρέσκειαν τῶν Μακεδόνων, δυσχεραινόντων πρὸ καιροῦ διὰ τὴν Ἀσιατικὴν στολὴν καὶ δίαιταν, ὡς καὶ διὰ τὸ ἀπέραντον τῶν ἐκστρατειῶν αὐτοῦ. Φιλώτας, ὁ υἱὸς τοῦ γηραιοῦ στρατηγοῦ Παρμενίωνος, ἐφονεύθη ὡς συνομόσας κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐδολοφονήθη καὶ αὐτὸς ὁ ἀξιοτίμος πατήρ.

Ὁ δὲ Βῆσσος, ὅστις, μετονομασθεὶς Ἀρταξέρξης Δ', ἐκηρύχθη εἰς τὴν Βακτριανὴν βασιλεὺς τῆς Ἀσίας, ἐδιώχθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου μέχρι τῆς Σογδιανῆς, καὶ ζωγρηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἐτελεύτησεν, ὥς ἔπρεπεν εἰς ἀχάριστον προδότην. Εἰς τὰς ἐκστρατείας, τὰς κατὰ τῶν πλησίον τοῦ Ἰαξάρτου Σκυθῶν, ἀνεδείχθη ὁ Ἀλέξανδρος καὶ πάλιν νικητής· ἀλλ' εἰς τὰς ἐκστρατείας ταύτας ἐφθάρησαν πολλοὶ στρατιῶται, ἄλλοι δὲ ἐπέστρεψαν τετρωμένοι ἢ νοσοῦντες.

Κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν παροργισθεὶς ὁ Ἀλέξανδρος ἐφόνευσε Κλεῖτον, τὸν φίλον καὶ σωτῆρά του, διότι εἰς πανηγυρικὸν συμπόσιον ἐνεκωμίασε τὸν Φίλιππον ὡς ἐνδοξότερον τοῦ υἱοῦ του· ὁ δὲ φιλόσοφος Καλλισθένης ἐθανατώθη, διότι δημοσίως ἀντέτεινεν εἰς τὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ Ἀναξάρχου πρότασιν, νὰ ἀποθεωθῇ ζῶν ἔτι ὁ Ἀλέξανδρος. Ἡ πρόφασις ὅμως τῆς τιμωρίας ταύτης ἦν ἡ ἐνοχὴ τοῦ Καλλισθένους εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου συνωμοσίαν τῶν εὐγενῶν παίδων, οἵτινες ὑπηρέτουν τὸν βασιλέα.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐξουσίαζεν ἤδη ὅλον τὸ Περσικὸν κράτος· ἀλλ' ἐπιθυμῶν νὰ καταστήσῃ τὸν Γάγγην ἢ τὴν θάλασσαν ἀσφαλῆ πρὸς Ἀνατολὰς ὅρια τοῦ κράτους, ὡς τοῦτο ἐγένετο πρὸς Βορρᾶν διὰ τοῦ Ἰαξάρτου ποταμοῦ, ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν ἀρκτῶαν Ἰνδίαν (328 Π. Χ.), συμπαραλαβὼν εἰς τὸν στρατόν του ἀριθμὸν τινα Σκυθῶν. Προχωρήσας μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ, διέβη τὸν μέγαν τοῦτον ποταμὸν, καὶ ὑπέταξε τὰ πλησιόχωρα βασίλεια· ἔκτισε δὲ καὶ τὰς πόλεις Νίκαιαν καὶ Βουκεφαλίαν. Ἀλλὰ τότε ὁ στρατὸς δὲν ἠθέλησε νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω, ὥστε ἠναγκάσθη ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ ἄκων, νὰ περιορίσῃ μέχρι τούτου τὸ νικηφόρον στάδιόν του. Ὅθεν κατ' ἐπιταγὴν του ἐναυπήγησαν οἱ μετ' αὐτοῦ Κᾶρες, Φοίνι-

κες καὶ Αἰγύπτιοι, στόλον ἐκ δισχιλίων πλοίων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπεβιβάσθησαν τὸ πλεῖστον μέρος τῶν στρατευμάτων, ἐπιστρεφόντων διὰ τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον, ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Νεάρχου. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος διέβη, οὐχὶ ἄνευ κινδύνου, τὰς ἐρήμους τῆς Γεδρωσίας καὶ Καρμανίας (326 καὶ 325 Π. Χ.), καὶ ἔφθασε τέλος εἰς τὴν Βαβυλῶνα.

Διατρίβων εἰς τὴν ἀρχαίαν μητρόπολιν ταύτην ἐμελέτα ὁ Ἀλέξανδρος νὰ κυβερνήσῃ τὸ ἐκτεταμένον κράτος του, τὰς νέας βάσεις τοῦ ἐποίου ἔθηκεν οὐχὶ ἄνευ φρονήσεως καὶ δικαιοσύνης. Ἀλλ' ὀλίγον καιρὸν μετὰ τὴν εἰς Ἐκβάτανα ἀποβίωσιν τοῦ ἐπιστηθίου φίλου του Ἡφαιστίωνος, ὅστις ἴσως μόνος ἤθελεν εὐδοκιμήσει διαδεχόμενος τὸν Ἀλέξανδρον, νοσήσας αἴφνης ὁ μέγας Μακεδὼν ἐτελεύτησεν (18 Μαΐου 323 Π. Χ. *), ἀφείς ἀπαρηγορήτους τοὺς ἡρωϊκοὺς στρατιωτικοὺς του. Ἐβασίλευσε δὲ 13 ἔτη, φθάσας μόλις εἰς τὸ 33 τῆς ἡλικίας. Καὶ τὸ μὲν γιγαντιαῖον κράτος αὐτοῦ, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Ἰονίου Πελάγους μέχρι τοῦ κατὰ τὴν Ἰνδίαν ποταμοῦ Ὑφάσιος, καὶ ἀπὸ τῆς Κασπίας θαλάσσης μέχρι τῶν καταρράκτων τοῦ Νείλου, δὲν ἠδυνήθη, ἀνοργάνιστον ὄν, νὰ διατηρηθῇ· κατεστράφη ὅμως διὰ τῆς συστάσεως αὐτοῦ ὁ Ἀσιατικὸς δεσποτισμὸς, καὶ διεδόθησαν μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας νέαι ιδέαι προμηνύουσαι γενικὴν πρὸς τὰ κρείττω μεταβολήν. Τοῦτο δὲ τὸ κατόρθωμα μόνον εἶναι ἀρκετὸν, νὰ περιβάλῃ μὲ ἀθάνατον δόξαν τὸ ὄνομα τοῦ Ἀλεξάνδρου.

(*) Κατὰ Saint Martin (Nouvelles recherches sur l'époque de la mort d'Alexandre etc.) ἀπεβίωσεν ὁ Ἀλέξανδρος τῇ 10. (22.) Ἰουνίου 324 Π. Χ.

ΟΙ ΔΙΑΔΟΧΟΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ.

§ 139. Ἀποθανόντος Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἐτάραττον ἐπὶ 22 ἔτη συνεχεῖς μεταβολαὶ καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι τὴν Μακεδονικὴν μοναρχίαν. Ἐκ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ δὲν ἠδύνατο οὐδεὶς νὰ κυβερνήσῃ τὸ γιγαντιαῖον βασίλειον· διότι τὴν μὲν σύζυγόν του Ῥωξάνην ἀφῆκεν ἔγκυον, ἥτις καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του ἔτεκεν υἱόν, Ἀλέξανδρον ὀνομασθέντα· πλὴν δὲ τούτων ὑπῆρχον εἰς νόθος καὶ ἀνήλικος ἐνταύτῳ υἱός, ὁ Ἡρακλῆς, εἰς ἀδελφὸς ἑτεροθαλῆς, Φίλιππος ὁ Ἀρριδαῖος, ὅστις ἦν ἀμβλὺς καὶ μωρὸς, ἡ μήτηρ τοῦ Ὀλυμπιάς, καὶ αἱ ἀδελφαὶ Κλεοπάτρα, Κύρρα καὶ Θεσσαλονίκη. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀποθνήσκων ἐνεχείρισε μὲν εἰς τὸν Ἱππαρχον Περδίκκαν τὸν δακτύλιον, δὲν ὠνόμασε δὲ τὸν διάδοχόν του, ἀλλ' ἐρωτηθεὶς ἀπεκρίθη, ὅτι καταλείπει τὸ βασίλειον εἰς τὸν κράτιστον. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἤρχισαν αἱ ἀλληλομαχίαι τῶν στρατηγῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἃν καὶ κατ' ἀρχὰς ὁ φαλαγγάρχης Μελέαγρος ἐκήρυξε βασιλεῖς Φίλιππον τὸν Ἀρριδαῖον καὶ τὸν ὀψίγονον Ἀλέξανδρον.

§ 140. Φονευθέντος δὲ τοῦ Μελεάγρου, ὁ Περδίκκας διένειμε κατ' ἀρέσκειαν τὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους (323 π. χ.). Οὕτω λοιπὸν ἐδόθησαν ἡ Αἴγυπτος εἰς τὸν Πτολεμαῖον, ἡ Μακεδονία καὶ Ἑλλάς εἰς τὸν Κρατερὸν καὶ Ἀντίπατρον, ἡ Φρυγία, Λυκία καὶ Παμφυλία εἰς τὸν Ἀντίγονον, ἡ Θράκη εἰς τὸν Λυσίμαχον, ἡ Παφλαγονία καὶ Καππαδοκία εἰς τὸν Εὐμένην, καὶ ἡ παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον Φρυγία εἰς τὸν Λεοννάτον. Ὁ δὲ Περδίκκας ἐπεφύλαξεν εἰς ἑαυτὸν τὴν ἀρχιστρατηγίαν, καὶ ἀποβαλὼν τὴν σύζυγόν του ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου Κλεοπάτραν.

§ 141. Καὶ πρῶτοι μὲν ἐκινήθησαν οἱ εἰς τὴν Εὐρώπην φιλελεύθεροι Ἕλληνες κατὰ τῆς Μακεδονικῆς κυριαρχίας. Ὅλαι αἱ μικραὶ Ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι, πλὴν τῆς Σπάρτης καὶ Βοιωτίας, συνεμάχησαν κατὰ τῶν Μακεδόνων· ἡγοῦντο δὲ αὐτῶν οἱ Αἰτωλοὶ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ὑποδεξάμενοι μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὸν ἐπιστρέψαντα ἐκ τῆς ἐξορίας Δημοσθένην. Εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον, τὸν λεγόμενον Λαμιακόν, (323 καὶ 322 Π. Χ.) ἐνίκησαν μὲν οἱ Ἕλληνες, στρατηγοῦντος τοῦ Λεωσθένους, τὸν Μακεδόνα Ἀντίπατρον, ὅστις ἐκλείσθη εἰς τὴν Λαμίαν, πολιορκούμενος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων· ἀφ' οὗ ὁμῶς δραμὼν πρὸς βοήθειάν του καὶ ὁ Λεοννάτος ἐνικήθη καὶ ἐφονεύθη εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ἀντιφίλου, τοῦ διαδεξαμένου τὸν Λεωσθένην, μάχην, ὁ Κρατερός ἐπιστρέψας μετὰ τῶν ἀπομάχων Μακεδόνων ἐκ τῆς Ἀσίας, κατετρόπωσε τοὺς συμμαχοῦντας Ἕλληνας πλησίον τῆς Κρανῶνος. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἠναγκάσθησαν, νὰ δεχθῶσι Μακεδονικὴν φρουράν εἰς τὸν λιμένα τῆς Μουνυχίας, καὶ νὰ καταργήσωσι τὴν δημοκρατικὴν ἀρχήν· ὁ δὲ ἀδιάλλακτος τῶν Μακεδόνων ἐχθρὸς Δημοσθένης ἀπέθανε λαβὼν φάρμακον (322 Π. Χ.), ἵνα μὴ πέσῃ εἰς χεῖρας τοῦ φιλεκδίκου Ἀντιπάτρου.

§ 142. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἀνεφύη διαφορά μεταξὺ τοῦ Περδίκκου ἐξ ἐνὸς, καὶ τοῦ Πτολεμαίου καὶ Ἀντιγόρου ἐξ ἑτέρου, ὥστε ὁ Περδίκκας ἐξεστράτευσεν κατὰ τοῦ Πτολεμαίου· ἀλλ' αὐτομολησάντων πολλῶν ἐκ τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατιωτῶν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, ἐφονεύθη ὁ Περδίκκας εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ ὑπὸ τινων ὑπομεινάντων στασιαστῶν (321 Π. Χ.). Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀνέλαβεν ὁ Ἀντίπατρος τὴν ἀντιβασιλείαν· αἱ δὲ ἐπαρχίαι διενεμήθησαν καὶ δεύτερον, καὶ ἐδόθησαν εἰς μὲν τὸν Σέλευκον ἡ Βαβυλωνία καὶ Μηδία, εἰς δὲ

τὸν *Πτολεμαῖον* ἢ *Συρία* καὶ *Φοινίκη*, καὶ εἰς τὸν *Ἀντίγονον* αἱ κτήσεις τοῦ *Εὐμέρους*, ὅστις, πολεμήσας εἰς τὴν *Μακεδονίαν* κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ *Περδίκκου*, κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν νικητῶν στρατηγῶν εἰς ἀειφυγίαν. Ὁ δὲ ἀμβλύς *Ἀρρίδαῖος*, καὶ ὁ νέος *Ἀλέξανδρος* καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐφυλάττοντο μετὰ μεγάλης αὐστηρότητος. Γενικὴ ταραχὴ διεδέξατο ἀμέσως τὰς αὐθαιρέτους ταύτας πράξεις, ἀφ' οὗ μάλιστα ἀπέθανεν ὁ *Ἀντίπατρος*, μόλις ἀναδεξάμενος τὸ νέον ἀξίωμα τοῦ. Ὁ *Ἀντίπατρος* διώρισε διάδοχόν του τὸν γέροντα *Πολυσπέρχοντα* (319 Π. Χ.). Οὗτος δὲ ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ *Εὐμέρους*, ἐνεθάρρυνε τοὺς Ἕλληνας, νὰ ἐξώσωσι τοῦ *Ἀντιπάτρου* τὰς φρουράς, ἵνα κερδήσῃ τὴν εὐνοίαν καὶ πίστιν αὐτῶν· καὶ οὕτως ὁ *Φωκίων*, ὁ ἀναδεδειγμένος ὑπὸ τοῦ *Ἀντιπάτρου* ἡγεμὼν τῶν Ἀθηνῶν, κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ, νὰ πῖνῃ τὸ κώνειον (318 Π. Χ.). Ἀλλ' ὁ *Κάσσανδρος*, δυσαρεστηθεὶς ἐκ τῆς τελευταίας διατάξεως τοῦ πατρός του, ἠνώθη μετὰ τοῦ *Ἀντιγόνου*, καὶ κυριεύσας τὰς Ἀθήνας περιώρισε καὶ αὐθις τὴν δημοκρατικὴν ἀρχήν. Ἀφ' οὗ δὲ καὶ ὁ *Εὐμέρης*, πολεμήσας γενναίως εἰς τὴν Ἀσίαν κατὰ τοῦ *Ἀντιγόνου*, ἐφονεύθη διὰ προδοσίας τῶν στρατευμάτων του (315 Π. Χ.), ὁ *Κάσσανδρος*, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, προεχώρησεν εἰς τὴν *Μακεδονίαν*, καὶ ζωγρήσας καὶ φονεύσας τὴν *Ὀλυμπιάδα* ἐνυμφεύθη *Θεσσαλονίκην*, τὴν ἑτεροθαλῆ ἀδελφὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Εἰς δὲ τὴν Ἀσίαν ὑψώθη ἡ δύναμις τοῦ *Ἀντιγόνου*, ὅστις ἔξωσε τὸν *Σέλευκον* ἐκ τῆς *Βαβυλώνης*, καὶ ἐπολέμει καὶ κατὰ τοῦ *Πτολεμαίου*· ὁμῶς ὁ *Σέλευκος*, ἐνδυναμωθείς διὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ *Πτολεμαίου*, κατενίκησε *Δημήτριον*, τὸν υἱὸν τοῦ *Ἀντιγόνου*, πλησίον τῆς *Γάζης* (312 Π. Χ.), καὶ ἀνεκτήσατο τὴν *Βαβυ-*

λῶνα. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην τοῦ Δημητρίου ἐγένετο ἀνακωχὴ τῶν ὀπλῶν, καὶ μετ' οὐ πολὺ (311 Π. Χ.) διηλλάγησαν πρὸς ἀλλήλους οἱ διαφερόμενοι, καὶ ἀνεγνωρίσθησαν μὲν καὶ ἐπεκυρώθησαν αἱ κτήσεις ἐκάστου, εἰς δὲ τὸν Κάσσανδρον ἐνεπιστεύθη ἡ κυβέρνησις τῆς Μακεδονίας, ἕως οὗ γίνῃ ἐνῆλιξ Ἀλέξανδρος, ὁ υἱὸς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ὁ αἰμοδόρος Κάσσανδρος ὅμως ἐφόνευσε τὸν νέον Ἀλέξανδρον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ Ῥωξάνην (311 Π. Χ.), καὶ κατέπεισε τὸν ἀδύνατον Πολυσπέρχοντα, νὰ θανατώσῃ καὶ τὸν Ἡρακλῆν, τὸν μόνον ἐπιζήσαντα ἔτι βλαστὸν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου.

§ 143. Νέος ἀγὼν προέκυψε μετ' οὐ πολὺ ἐκ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν εἰρήνην, ἣν συνέθεντο οἱ στρατηγοὶ κατὰ τὸ 311 Π. Χ., ὁ Ἀντίγονος ἠνάγκασε τὸν Κάσσανδρον, νὰ κηρύξῃ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος· ὁ δὲ Πτολεμαῖος, ἀνεψιὸς ὢν τοῦ Ἀντιγόνου, ἀπεδείχθη ἀρχιστάτηγος τῶν Ἑλλήνων. Ὅτε δὲ ἐναντίον τῆς συνθήκης ταύτης ὁ Κάσσανδρος ὑπέταξεν Ἑλληνικὰς τινὰς πόλεις, ὁ Δημήτριος, υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου, κατέπλευσεν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀττικῆς, ἐκυρίευσε τὰς Ἀθήνας (308 Π. Χ.), καὶ ἀποδιώξας Δημήτριον τὸν Φαληρέα, τὸν διορισθέντα ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου ἡγεμόνα τῶν Ἀθηναίων, ἀποκατέστησε τὴν ἀρχαίαν δημοκρατίαν. Ἀνακληθεὶς ἐξ Ἀθηναίων ὑπὸ τοῦ πατρὸς του, ἵνα ἐξώσῃ τὸν Πτολεμαῖον ἐκ τῆς Κύπρου, ἔδειξεν ὁ Δημήτριος τοιαύτην στρατηγικὴν ἱκανότητα, καὶ μάλιστα εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Σαλαμῖνος, ὥστε ἐπωνομάσθη Πολιορκητής. Νικήσας καὶ τὸν Πτολεμαῖον (307 Π. Χ.) προσηγόρευσε τὸν πατέρα αὐτοῦ βασιλέα, καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο ἔλαβον ἀκολούθως καὶ οἱ λοιποὶ στρατηγοί.

Συμμαχήσαντος δὲ τοῦ Κασσάνδρου μετὰ τοῦ Λυσιμάχου,
 Πτολεμαίου καὶ Σελεύκου κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ Ἀντιγόνου, ὁ
 Δημήτριος ἀπῆλλαξε καὶ δεύτερον τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῶν
 φρουρῶν τοῦ Κασσάνδρου, ὑποδουλώσαντος κατὰ τὴν ἀπουσίαν
 τοῦ Δημητρίου καὶ αὖθις τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀνεδείχθη εἰς τὴν
 Κόρινθον ἀρχιστράτηγος τῶν συμμαχούντων Ἑλλήνων (304
 Π. Χ.). Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐπολέμησε μὲν ὁ Δημή-
 τριος μετὰ τοῦ πατρὸς του εὐτυχῶς κατὰ τοῦ Λυσιμάχου·
 ἀλλ' ὁ Ἀντίγονος ἐνίκηθη καὶ ἐφονεύθη εἰς τὴν κατὰ τοῦ Σε-
 λεύκου μάχην, ἥτις συνεκροτήθη πλησίον τῆς ἐν Φρυγίᾳ
 Ἰψοῦ (301 Π. Χ.). Τότε ὁ Λυσίμαχος καὶ Σέλευκος διέ-
 νειμαν πρὸς ἀλλήλους τοῦ Ἀντιγόνου τὰς ἐπαρχίας, καὶ ὁ
 μὲν προσέλαβε τὴν μέχρι τοῦ Ταύρου δυτικὴν Ἀσίαν, ὁ δὲ
 τὸ ἐπίλοιπον μέρος αὐτῶν. Ὁ δὲ Δημήτριος, ὑποστὰς δια-
 φόρους κινδύνους καὶ συμφοράς, ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάν-
 δρου, δευτεροτόκου υἱοῦ τοῦ ἀποθανόντος Κασσάνδρου, ἵνα
 συμμαχήσῃ μετ' αὐτοῦ κατὰ τοῦ πρωτοτόκου ἀδελφοῦ του.
 Διαλυθείσης δὲ τῆς μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν διαφορᾶς, ἐφόν-
 νευσεν ὁ Δημήτριος τὸν Ἀλέξανδρον, ὥς ἐπιβουλεύσαντα κατὰ
 τῆς ζωῆς του, καὶ ἐνήργησε νὰ κηρυχθῇ βασιλεὺς τῆς Μα-
 κεδονίας (294 Π. Χ.). Ἀλλὰ δὲν ἀπῆλαυσεν ἐπὶ πολὺ τῆς
 δόξης ταύτης, διότι ἐπιχειρήσας νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ βασι-
 λειον τοῦ πατρὸς του, καὶ πολεμῶν ἐπὶ τούτῳ πρὸς τὸν πεν-
 θερόν του Σέλευκον, ἐζωγρήθη ὑπ' αὐτοῦ, καὶ διήγαγε τὸ
 ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς του ἰδιωτεύων εἰς τὴν Συρίαν.

Οὕτω μετὰ πολυχρονίους ἀγῶνας ἐπέζησαν οἱ τρεῖς γηρα-
 λαῖοι στρατηγοὶ, Πτολεμαῖος, Σέλευκος καὶ Λυσίμαχος,
 δεσπόζοντες τὸ μέγα τοῦ Ἀλεξάνδρου βασίλειον. Ἀλλὰ μετ'
 ὀλίγον (283 Π. Χ.) ὁ Λυσίμαχος, ἐνώσας τὴν Μακεδονίαν

μετὰ τοῦ βασιλείου του, ἔπεσε μαχόμενος κατὰ τοῦ Σελεύκου, ὅστις ἔλαβεν ἤδη τὴν βασιλικὴν τῆς Μακεδονίας ἐξουσίαν. Ὅμως καὶ τὸν Σέλευκον ἐδολοφόνησεν (282 Π. Χ.) ὁ Αἰγύπτιος Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς, καίτοι εὐεργετηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σελεύκου. Ὁ φονεὺς, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Λυσιμάχου καὶ τῶν ἀρπαγέντων θησαυρῶν τοῦ Σελεύκου, ἀνέβη μὲν εἰς τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας· βασιλεύσας δὲ δύο ἔτη (280 Π. Χ.) ἔπεσε μαχόμενος κατὰ τῶν εἰσβαλόντων Γαλατῶν, οἵτινες ἐρημώσαντες καὶ λεηλατήσαντες κατεστάθησαν μέρος μὲν εἰς τὴν Θράκην, μέρος δὲ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἥτις ἔμεινεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Σελευκιδῶν. Τὸν δὲ χηρεύοντα θρόνον τῆς Μακεδονίας κατέλαβεν ὁ υἱὸς τοῦ Δημητρίου Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς, ὅστις ἀποκρούσας τὰς εἰσβολὰς τῶν Γαλατῶν καὶ Πύρρου τοῦ Ἡπειρώτου, διεφύλαξε τὸν θρόνον εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Δημητρίου.

Οὕτω λοιπὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου τὸ βασίλειον διηρέθη τέλος εἰς τρία μεγάλα μέρη, τὴν Μακεδονίαν μετὰ τῆς Ἑλλάδος, τὴν Συρίαν μετὰ τῶν Ἀσιατικῶν ἐπαρχιῶν, καὶ τὴν Αἴγυπτον μετὰ τῆς Κυρήνης καὶ Κύπρου.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

§ 144. Βασιλευόντων εἰς τὴν Μακεδονίαν Δημητρίου τοῦ Β', υἱοῦ τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ Ἀντιγόνου τοῦ Β', ἀδελφοῦ τοῦ Δημητρίου, δὲν συνέβησαν εἰς τὸ βασίλειον μεταβολαὶ λόγου ἄξιαι. Ἀξιομνημόνευτος δὲ εἶναι ἡ κυβέρνησις Φιλίππου τοῦ Γ', υἱοῦ τοῦ Δημητρίου, βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 221—179 Π. Χ. Ὁ Φίλιππος διετῆρει μὲν φιλικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Ἀχαϊκῆς πολιτείας, καίτοι διαφθείρας τὸν

εὐγενῇ Ἄρατον· ἀλλ' ἠνωχλεῖτο καὶ ἐταράττετο διὰ τὴν αὐξάνουσαν καθ' ἐκάστην δύναμιν τῶν Ῥωμαίων. Διὸ καὶ συνεμάχησεν ὁ Φίλιππος μετὰ τοῦ Ἀννίβου καὶ τῆς Καρχηδόνης κατὰ τῆς Ῥώμης· ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι διαφυλάττοντες τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας ἐπανεστήσαν κατ' αὐτῆς τοὺς Αἰτωλοὺς, Σπαρτιάτας, Ἰλλυριοὺς, Ῥοδίους καὶ Ἄτταλον, τὸν βασιλέα τῆς Περγάμου. Ὁ Φίλιππος κατετρόπωσε μὲν τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ τὸν Ἄτταλον, ὁ δὲ στόλος αὐτοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντιπαραταχθῇ πρὸς τὸν τῶν Ῥοδίων. Τέλος οἱ Ῥωμαῖοι ἐξεστράτευσαν κατὰ τοῦ Φιλίππου (200 Π. Χ.). Καὶ μέχρι μὲν τινος δὲν εὐωδοῦντο αἱ ἐπιχειρήσεις αὐτῶν· τελευταῖον δὲ ἐς ἅλη εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ ὑπατος Κοϊντίος Φλαμίνιος, ἀνὴρ συνετὸς καὶ ἐμπειροπόλεμος. Οὗτος διὰ μόνης τῆς ἐπισήμου ὑποσχέσεως, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ἐλευθερία θέλει ἀποκατασταθῇ, ἀφώπλισε τὸν συμμαχήσαντα μετὰ τοῦ Φιλίππου στρατὸν τῆς Ἀχαϊκῆς πολιτείας. Τότε δὲ κατενικήθη ὁ Φίλιππος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων εἰς τὴν κατὰ τὰς Κυνὸς Κεφαλὰς μάχην (198 Π. Χ.), καὶ ἤξιώθη τῆς εἰρήνης ἐπὶ συνθήκῃ, νὰ ἀναγνωρίσῃ ὅλας τὰς κατὰ τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν Ἑλληνικὰς πολιτείας ἐλευθέραις καὶ ἀνεξαρτήτους, νὰ ἀνακαλέσῃ ἐξ αὐτῶν τὰς φρουράς του, νὰ παραδώσῃ ὅλον τὸν στόλον, νὰ πληρώσῃ χίλια τάλαντα, νὰ πέμψῃ τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ Δημήτριον ὁμηρον εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ νὰ μὴ ἐπιχειρήσῃ πόλεμον ἄνευ τῆς ἀδείας τῆς Ῥώμης. Διὰ δὲ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ἐστερήθη ἡ Μακεδονία πάσης ἐπενεργήσεως ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων, τὴν ὁποίαν ἐκτήσαντο ἤδη οἱ Ῥωμαῖοι. Ἀλλ' ὅμως δὲν ἔλειψαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄνδρες προβλέποντες τὴν μέλλουσαν τύχην τοῦ κατὰ τὰ φαινόμενα ἐλευθερωθέντος Ἑλληνικοῦ ἔθνους,

καὶ ἀντιπράττοντες παντὶ σθένει, ἂν καὶ ματαίως, εἰς τοὺς φιλοδόξους σκοποὺς τῶν Ῥωμαίων.

§ 145. Φίλιππος, ὁ ἐξ ἀνάγκης σύμμαχος τῶν Ῥωμαίων εἰς τὸν κατ' Ἀντιόχου, τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας, πόλεμον, διήγαγε τὸ ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς του ἀνιώμενος διὰ τὰς καθημερινὰς ἐνοχλήσεις τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες προθύμως ἐδέχοντο τὰ κατ' αὐτοῦ παράπονα τῶν ἐχθρῶν του. Ἴσως ὁ νεώτερος αὐτοῦ υἱὸς Δημήτριος, ἀνατραφείς εἰς τὴν Ῥώμην, ἠδύνατο νὰ ἐπαναγάγῃ εὐτυχέστερον μέλλον εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἂν, ὥς ἤθελον οἱ Ῥωμαῖοι, ἐλάμβανε τὴν κυβέρνησιν· ἀλλ' ὁ πρωτότοκος Περσεὺς, ζηλοτυπία κινήθεις, ἐσυκοφάντησε τὸν Δημήτριον ὥς συνομόσαντα κατὰ τοῦ πατρὸς, καὶ οὕτως ὁ Φίλιππος ἐφόνευσε τὸν ἄθῳν υἱόν του (181 Π. Χ.). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου (179 Π. Χ.) ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ Περσεὺς, κυριευόμενος ὑπ' ἀνεξαλείπτου πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μίσους. Ὁ Περσεὺς μετήνεγκε τὴν Γερμανικὴν φυλὴν τῶν Βασταρνῶν εἰς τὴν Θράκην, ἵν' ἀσφαλισθῇ οὕτω κατὰ τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἐσπούδαζε, νὰ ἀποκαταστήσῃ τὰς παλαιὰς τῆς Μακεδονίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα σχέσεις, ἀφ' οὗ μάλιστα καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀχαιοὶ ὑπώπτευν τοὺς Ῥωμαίους. Ἀλλὰ Καλλικράτης, ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν, ἐματαίωσε τὰς ἐλπίδας του, ἐνεργῶν πάσαις δυνάμεσιν ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων.

§ 146. Τέλος ἐξερράγη ὁ κατὰ τοῦ Περσέως πόλεμος τῶν Ῥωμαίων (171 Π. Χ.). Ἴσως ἡ ἰσχυρὰ ἔτι Μακεδονία ἐξήρχετο νικηφόρος ἐκ τοῦ μετὰ τῶν Ῥωμαίων ἀγῶνος, ἂν ὁ Περσεὺς ἀντὶ τοῦ ἀμυντικοῦ προετίμα τὸν ἐπιθετικὸν κατ' αὐτῶν πόλεμον. Ἀλλὰ περιμείνας τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν Μακεδονίαν, μετὰ τετραετῇ ἀμφίρροπον ἀγῶνα κατετροπώθη ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου Αἰμιλίου Παύλου εἰς τὴν κατὰ τὴν Πίδραν

μάχην (10 Ιουνίου 168 Π. Χ.). Καὶ ὁ μὲν *Περσεὺς* ἐζωγρήθη, καὶ ἀπέθανε μετὰ δύο ἔτη εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Ῥώμης· ἡ δὲ *Μακεδονία* διηρέθη εἰς τέσσαρας ἐπαρχίας, ἀπολαύουσα πρὸς καιρὸν ἀνεξαρτήτου διοικήσεως ὑπὸ τὴν ἐφορίαν καὶ προστασίαν τῆς Ῥώμης. Ὅτε δὲ μετ' οὐ πολὺ Μύσιός τις τυχοδιώκτης ἀντεποιήσατο τὸν θρόνον τῆς *Μακεδονίας*, οἱ Ῥωμαῖοι συλλαβόντες αὐτὸν, κατέστησαν τὴν *Μακεδονίαν* Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν (148 Π. Χ.).

ΕΛΛΑΣ.

§ 147. Ἀναχωρήσαντος τοῦ *Δημητρίου* (σελ. 150) καὶ αὐθις ἐκ τῆς Ἑλλάδος (302 Π. Χ.), κατέλαβε τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀθηνῶν ὁ τύραννος *Λαχάρης*, ὢν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς *Μακεδονίας*. Ἀλλ' ὁ *Δημήτριος* ἐπανῆλθε καὶ τρίτον εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὑποτάξας τὴν Πελοπόννησον (296 Π. Χ.) ἐπολιόρκησε καὶ ἐκυρίευσε τὰς Ἀθήνας. Εἰσαγαγὼν δὲ φρουρὰν εἰς αὐτὰς ἀνέζευξε πρὸς τὴν Σπάρτην, καὶ ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν *Μακεδονίαν*. Ἐν ᾧ δὲ ὁ *Δημήτριος*, ἀφ' οὗ μάλιστα ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς *Μακεδονίας*, ἐνησχολεῖτο εἰς τὰ Ἡπειρωτικά, οἱ Ἀθηναῖοι ἀνεκτήσαντο τὴν ἐλευθερίαν των.

Οἱ δὲ *Γαλάται*, εἰσβαλόντες εἰς τὴν *Μακεδονίαν*, ἐπεχείρησαν νὰ διέλθωσι καὶ τῶν *Θερμοπυλῶν* τὰ στενά· καὶ ἀπεκρούσθησαν μὲν πολλάκις μετὰ πολλήν των ζημίαν, τέλος δὲ εὐρόντες δίοδον πρὸς τὸ ἐνδότερον τῆς Ἑλλάδος διὰ τοῦ ὄρους *Οἴτης*, διευθύνθησαν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ *Βρέννου* ἀμέσως πρὸς τὸν ναὸν τῶν *Δελφῶν*, ἵνα τὸν συλήσωσιν. Ἀλλ' οἱ *Φωκεῖς* καὶ *Βοιωτοὶ*, ἐνωθέντες μετὰ τῶν *Ἀθηναίων* ἐχόντων στρατηγὸν τὸν *Κάλιππον*, ἐπέπεσον, πνέοντες θρησκευτικὸν ζῆλον, κατὰ τῶν βαρβάρων, οἵτινες, καταλειφθέντες ὑπὸ πα-

νικοῦ φόβου, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, καὶ ἔπαθον τοιαύτην φθορὰν, ὥστε ὀλιγώτατοι μόνον ἐσώθησαν φυγόντες (278 Π. Χ.).

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ υἱὸς τοῦ Δημητρίου Ἀντίγονος ὁ Γορατᾶς ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. Οὗτος, ἐξουσιάζων ἤδη τὴν Βοιωτίαν, Μεγαρίδα, Κόρινθον καὶ ἄλλα τινὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου, ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ κατέστησεν αὐτὰς καὶ αὖθις ὑποτελεῖς εἰς τὴν Μακεδονίαν (267 Π. Χ.). Εἶχον δὲ αἱ Ἀθηναὶ Μακεδονικὴν φρουρὰν, ἕως οὗ συνεμάχησαν μετὰ τῶν Ἀχαιῶν (232 Π. Χ.).

§ 148. Ἡ πρὸς τὴν Μακεδονίαν δυσπιστία τῶν Ἑλλήνων ἐγένετο αἰτία τῆς Ἀχαικῆς λεγομένης Συμμαχίας. Ὁ Ἄρατος, ἀνὴρ συνετὸς καὶ προνοητικὸς, κατέστησεν αὐτὴν κατὰ πρῶτον περὶ τὸ 281 Π. Χ. πρὸς διατήρησιν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ τῇ βάσει πλήρους ἰσοπολιτείας πασῶν τῶν συμμαχουσῶν πόλεων. Καὶ πρὶν εἰς τὰς ἀρχὰς ταύτας ἡ Ἀχαικὴ Συμμαχία ἐπέδειξεν αἰσθήματα εὐγενέστατα, καὶ γενναιότητα ἀληθῶς Ἑλληνικὴν. Ἐκτεινομένη καθ' ἐκάστην εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πολιτείας, ἡ Συμμαχία ἐξωσε τοὺς τυραννίσκους τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀπαγορεύσασα νὰ μὴ δεχθῇ οὐδεὶς ἄνθρωπος οὐδὲ πόλις τῆς Συμμαχίας δῶρον παρ' ἡγεμόνος τινὸς ἢ λαοῦ, ἐψήφισε δι' ὅλας τὰς συμμαχοῦσας πόλεις ταῦτ' ἀ μέτρα, σταθμὰ καὶ νομίσματα, τοὺς αὐτοὺς νόμους καὶ ἄρχοντας. Στενοχωρηθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Κλεομένους, βασιλέως τῆς Σπάρτης, ὁ Ἄρατος ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος, ὅστις ἀπῆλλαξε μὲν τοὺς Ἀχαιοὺς ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, κατέστη δὲ αὐτὸς ἡγεμὼν τῆς Ἀχαικῆς Συμμαχίας. Τὸν Ἄρατον, διαφθαρέντα διὰ φαρμάκου ὑπὸ Φιλίππου, βασιλέως τῆς Μακεδονίας, διεδέξατο ὁ Φιλοποίμην, ἀνὴρ ἐμπειροπό-

λεμος, ὅστις ἐπολέμησεν εὐτυχῶς κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Μεσσηνίων, τῶν ἀδιαλλάκτων ἐχθρῶν τῆς Ἀχαϊκῆς Συμμαχίας.

§ 149. Κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν (280 Π. Χ.) ἐγένετο ἡ τῶν Αἰτωλῶν συμμαχία, τῆς ὁποίας μετέσχον πολλαὶ κατὰ τὴν μέσσην Ἑλλάδα καὶ Θεσσαλίαν φυλαί. Ἄλλ' ἀντὶ τοῦ νὰ ἐνωθῶσιν οἱ Ἀχαιοὶ καὶ Αἰτωλοὶ ὑπὲρ τῆς κοινῆς εὐημερίας καὶ ἀνεξαρτησίας, εἰσέφρησε μετ' οὐ πολὺ εἰς τὸ μέσον αὐτῶν ὁ φθόνος καὶ ἡ ζηλοτυπία. Ἐν γένει δὲ οἱ Αἰτωλοὶ διεκρίνοντο μᾶλλον διὰ στρατιωτικὰ κατορθώματα, ἢ πολιτικὴν ἰσχὺν, καθότι ἀπαίδευτοὶ ὄντες καὶ ἡμιβάρβαροι, ᾗσαν ἔκδοτοι εἰς ληστείας καὶ πειρατείας. Ὑποκινηθέντες ὑπὸ φιλοταράχων τινῶν πολιτῶν οἱ Αἰτωλοὶ ἐκυρίευσαν καὶ κατέσκαψαν συμμαχοὺς τινὰς πόλεις τῆς Ἀχαϊκῆς πολιτείας· ὁ δὲ Ἄρατος, ἀποτυχὼν κατ' αὐτῶν (320 Π. Χ.), ἐπεκαλέσθη τὸν Φίλιππον, ὅστις ἐπόρθησε πολλὰ τῆς Αἰτωλίας φρούρια, καὶ ἐκυρίευσε πολλὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου. Τότε οἱ Αἰτωλοὶ συνέδεσαν συμμαχίαν μετὰ τῶν Ῥωμαίων, εἰς ἣν συμπεριελήφθησαν καὶ οἱ Σπαρτιάται, οἱ Ἡλεῖοι καὶ ἄλλαι τινὲς πόλεις, καὶ ἤνοιξαν οὕτως εἰς τοὺς πανούργους Ῥωμαίους τὴν εἴσοδον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ἀχαιοὶ ὁμῶς καὶ Φίλιππος, ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, κατετρόπωσαν τοὺς Σπαρτιάτας καὶ Αἰτωλοὺς, καὶ ἐπέταξαν αὐτοῖς εἰρήνην ἐπιζήμιον (206 Π. Χ.).

§ 150. Ἡ Σπάρτη ἀνεκτήσατο κατὰ τὸ 295 Π. Χ. τὴν ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ἀνεξαρτησίαν, μὴ κατορθώσαντος τοῦ Δημητρίου, νὰ ἐκπορθήσῃ αὐτήν. Ἐπειδὴ δὲ παρεισέφρησαν εἰς αὐτὴν θηλυπρέπεια, πολυτέλεια καὶ καταπιέζουσα ὀλιγαρχία, ἠθέλησεν Ἄγιος ὁ Γ' ν' ἀποκαταστήσῃ τοὺς παλαιούς

θεσμούς (244 Π. Χ.). Ἐξωρίσθη μὲν καὶ ὁ συμβασιλεὺς αὐτοῦ Λεωνίδας ὁ Β', διότι ἀντενήργει εἰς τὴν νέαν τάσιν τῶν πραγμάτων, καὶ ἀνεδείχθη ἀντ' αὐτοῦ συμβασιλεὺς ὁ Κλεόμβροτος· ἀλλ' ἐκστρατεύσαντος τοῦ Ἄγιδος κατὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἐπανῆλθεν ὁ Λεωνίδας, ὅστις ἐξώρισε τὸν Κλεόμβροτον, καὶ ἐθανάτωσε τὸν ἐπιστρέψαντα ἐκ τῆς ἐκστρατείας Ἄγιν (241 Π. Χ.). Κλεομένης δὲ ὁ Γ', ὁ πάντῃ ἀνόμιος υἱὸς τοῦ γαστριμάργου Λεωνίδου, ἠκολούθησε τὰ ἴχνη τοῦ ἀποτυχόντος Ἀγιδος. Κατακτησάμενος τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Πελοποννήσου, καὶ κατατροπώσας τὸν Ἄρατον, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ κατήργησε τὰ καθεστῶτα, καὶ ἐκήρυξε μεταρρύθμισιν τῶν θεσμῶν σύμφωνον μὲ τὸ πνεῦμα τῆς Λυκουργείου θεσμοθεσίας. Ἀλλ' ὁ ἐλθὼν πρὸς βοήθειαν τῶν Ἀχαιῶν Μακεδὼν Ἀρτίγορος ὁ Δώσων κατενίκησε τὸν Κλεομένην πλησίον τῆς Σελλασίας (222 Π. Χ.), ὅστις καταφυγὼν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐφονεύθη κατὰ διαταγὴν Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος. Εἰς δὲ τὴν Σπάρτην ἐπανῆλθον τὰ πάντα εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν, ἕως οὗ ὁ δεσποτικὸς βασιλεὺς Νάβις κατέλυσε τὰ τελευταῖα λείψανα τῆς Σπαρτιατικῆς ἐλευθερίας. Ἐνίκηθη δὲ ὁ Νάβις ὑπὸ τοῦ Φιλοποίμενος πλησίον τῆς Σπάρτης, ἣτις ἔκτοτε συμπεριελήφθη εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν Συμμαχίαν (191 Π. Χ.).

§ 151. Οἱ Αἰτωλοὶ δὲν ἀπήλαυσαν ἐπὶ πολὺ τῆς φιλίας τῶν Ῥωμαίων· διότι μὴ ὑποφέροντες πλέον τὴν ὑπεροψίαν καὶ σκληρότητα αὐτῶν, ἀντέπραττον εἰς τοὺς φιλοδόξους σκοπούς των, καὶ παρόντος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πρέσβεως ἀπεφάσισαν νὰ καλέσωσι τὸν Ἀντίοχον, ἵνα τοὺς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν Ῥωμαίων. Ἀλλ' ὁ Ἀντίοχος, κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατετροπώθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων· τοὺς δὲ Αἰτωλοὺς τοσοῦτον

ἐταπείνωσεν ὁ ὕπατος *Ἀκίλιος Γλαύριος* (189 Π. Χ.), ὥστε ἀπώλεσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν, ὑποσχεθέντες νὰ πολιτεύωνται κατὰ τὴν θέλησιν τῶν Ῥωμαίων.

§ 152. Οἱ δὲ Ἀχαιοὶ ἐννοήσαντες τοὺς ἀληθεῖς σκοποὺς τῶν Ῥωμαίων, δὲν ἠδυνήθησαν πλέον νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς τὴν δύναμίν των. Καὶ πρῶτος ὁ μεγαλόψυχος στρατηγὸς *Φιλοποίμην* ἀνέστειλε γενναίως τὴν εἰς τὰς διαφορὰς τῶν Ἑλλήνων διαιτητικὴν ἐπέμβασιν τῶν Ῥωμαίων· ἀλλ' οὗτος συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν ἀποστάντων ἀπὸ τῆς Ἀχαϊκῆς συμμαχίας *Μεσσηνίων* ἐθανατώθη (183 Π. Χ.). Ὁ δὲ λαβὼν τὴν ἀρχὴν *Καλλικράτης*, ὢν φίλος ἄκρος τῶν Ῥωμαίων, διεκώλυσε τὴν μετὰ τῶν Μακεδόνων ἔνωσιν τῆς Ἀχαϊκῆς Συμμαχίας, καὶ ἐνεποίησεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἀπιστίαν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, ὥστε 1000 τῶν προυχόντων πολιτῶν ἀπήχθησαν αἰχμάλωτοι εἰς τὴν Ῥώμην, ὡς δῆθεν παροξύναντες τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας *Περσέα* εἰς τὸν κατὰ τῆς Ῥώμης πόλεμον· ἐξ αὐτῶν δὲ μετὰ 17 ἔτη μόλις 300 ἐπιζήσαντες ἐπέστρεψαν. Τότε ὁ *Δίαιος* καὶ *Κριτόλαος*, ἀμφότεροι ἐπιστρέψαντες ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, ἐνέβαλον τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Σπάρτης, συμμάχου τῆς Ῥώμης. Διὸ οἱ Ῥωμαῖοι ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ, στρατηγοῦντος τοῦ *Μετέλλου*, κατετρόπωσαν αὐτοὺς εἰς τὴν κατὰ τὴν *Λοκρίδα* μάχην (147 Π. Χ.), εἰς ἣν ἐφονεύθη καὶ ὁ *Κριτόλαος*· ὁ δὲ *Δίαιος* φυγὼν εἰς τὴν *Μεγαλόπολιν* αὐτοκτόνησε. Καὶ τότε ἡ *Κόρινθος*, τὸ τελευταῖον τῶν Ἀχαιῶν προπύργιον, μείνασα ἀβοήθητος, ἀφῆκε τὰς πύλας ἀνοικτάς, καὶ ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ ὑπάτου *Μουμμίου* (146 Π. Χ.), ὅστις ἐπυρπόλησε τὴν πόλιν καὶ ἐκρήμνισε τὰ τείχη αὐτῆς, ἀφαρπάσας τὰ πολιτιμότατα ἀρχαῖα

μνημεῖα. Ἐκ δὲ τῶν κατοίκων μέρος μὲν ἐπώλησε δούλους, μέρος δὲ ἀπήγαγε μεθ' ἑαυτοῦ δεσμίους εἰς τὴν Ῥώμην, ἵνα λαμπρύνωσι τὸν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος θρίαμβόν του. Ὅλη δὲ ἡ Ἑλλάς, ἡ πάλαι ἐστία τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν, κατέστη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία μετονομασθεῖσα Ἀχαΐα.

Ἡ ΣΥΡΙΑ ΕΠὶ Τῶν Σελευκιδῶν.

§ 153. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ Βαβυλῶν ἐδόθη εἰς τὸν Σέλευκον (321 Π. Χ.), ὅστις ἐπικληθεὶς Νικατωρ ἐγένετο γενάρχης νέου βασιλικοῦ γένους, βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ ἔτους 312—64 Π. Χ. Κατ' ἀρχὰς ἠναγκάσθη μὲν ὁ Σέλευκος, νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸν ὑπερήφανον Ἀντίγονον· ἀλλ' ἀφ' οὗ ὁ Πτολεμαῖος κατενίκησε τὸν Δημήτριον πλησίον τῆς Γάζης (312 Π. Χ.), ἐπέστρεψεν ὁ Σέλευκος εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ κυριεύσας τὴν Μηδίαν καὶ Σουσιανὴν προὔχωρησε νικητὴς μέχρι τῆς Ἰνδίας, μεθ' ἧς συνέδεσε νέας ἐμπορικὰς σχέσεις. Ἐξουσίαζε λοιπὸν ὁ Σέλευκος ὅλην τὴν ἄνω Ἀσίαν, ἥγουν ἀπάσας τὰς μεταξὺ τοῦ Εὐφράτου, Ὄξου καὶ Ἰνδοῦ χώρας. Ἀφ' οὗ δὲ συμμαχήσας μετὰ τοῦ Λυσιμάχου, κατετρόπωσε τὸν Ἀντίγονον εἰς τὴν κατὰ τὴν Ἰψὸν μάχην (301 Π. Χ.), προσετέθησαν εἰς τὰς κτήσεις τοῦ Σελεύκου ἡ Συρία, Μεσοποταμία, Ἀρμενία καὶ Καππαδοκία, ἡ δὲ Συρία ἐγένετο ἔκτοτε κέντρον τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ βασιλείου. Διεῖλε δὲ ὁ Σέλευκος τὸ κράτος εἰς 72 ἐπαρχίας, καὶ ἔκτισε πολλὰς πόλεις, οἷον τὴν Ἀντιόχειαν καὶ τὴν Σελεύκειαν κειμένην ἐπὶ διώρυχος, δι' ἧς ὁ Τίγρις ἐπικοινωνεῖ μετὰ τοῦ Εὐφράτου.

§ 154. Διὰ τῆς κατὰ Δυσμᾶς αὐξήσεως τοῦ βασιλείου ἡ

Συρία κατέστη γείτων τῆς Αἰγύπτου, ἥτις ἐξουσίαζε τὴν Φοινίκην καὶ τὴν μεταξὺ τοῦ Λιβάνου ὄρους καὶ Ἀντιλιβάνου κειμένην *Κοίλην Συρίαν*. Περὶ δὲ τῶν ἐπαρχιῶν τούτων ἐγεννήθησαν μεταξὺ τῶν δύο βασιλείων ζηλοτυπία καὶ ἔριδες, καθότι ἀπὸ τῆς κτήσεως αὐτῶν ἐξήρτητο ἢ κατὰ τὰ Ἀσιανὰ παράλια ἐμπορία καὶ ὁ κατοπλισμὸς τοῦ στόλου.

Συγκαταθέσει τοῦ στρατοῦ παρέδωκεν ὁ Σέλευκος κατὰ τὸ 293 Π. Χ. τὴν ἄνω Ἀσίαν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀρτίοχον. Γέρων ὢν ἐπολέμησεν ἔτι πρὸς τὸν γέροντα Λυσίμαχον, ὅστις εἰς τὴν συγκροτηθεῖσαν κατὰ τὴν Φρυγίαν μάχην ἀπώλεσε θρόνον καὶ ζωὴν (283 Π. Χ.). Οὕτως ἠνώθη μὲν ἡ δυτικὴ Ἀσία μετὰ τῆς Συρίας· ὅτε δὲ ὁ Σέλευκος ἐπεχείρησε, νὰ κατακτήσῃται καὶ τὴν Μακεδονίαν, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ εὐεργετηθέντος παρ' αὐτοῦ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ (282 Π. Χ.). Ὁ Σέλευκος ἐφημίζετο οὐ μόνον ὡς ἀνδρείος στρατιωτικὸς, ἀλλὰ καὶ ὡς φίλος τῶν Μουσῶν· εἰσήγαγε δὲ εἰς τὸ βασίλειόν του καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ θρησκείαν.

§ 155. Ὁ υἱὸς τοῦ Σελεύκου Ἀρτίοχος ὁ Σωτὴρ ἐφρόνει, ὅτι ἡδύνατο διὰ κατακτήσεων νὰ ἐνδυναμώσῃ τὸ βασίλειον· δὲν ἡδυνήθη ὅμως νὰ ἐμποδίσῃ τὴν εἰς μέρη τινὰ τοῦ βασιλείου, ὡς εἰς Πέργαμον, σύστασιν νέων μικρῶν μὲν, ἀλλ' ἀνεξαρτήτων πολιτειῶν. Ἀλλ' οὐδὲ κατώρθωσε, νὰ ὑποτάξῃ τὸν Νικομήδην, βασιλέα τῆς Βιθυνίας, ὅστις ἐκάλεσεν εἰς βοήθειάν του τοὺς εἰσβαλόντας εἰς τὴν Μακεδονίαν Γαλάτας, καὶ παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς γῆν εἰς τὴν ἀπ' αὐτῶν κληθεῖσαν *Γαλατίαν*.

Ἐπὶ Ἀρτιόχου τοῦ Β', βασιλεύσαντος ἀπὸ 262—247, ἤρξατο τὸ Σύριον κράτος νὰ παρακμάζῃ, ἀφ' οὗ μάλιστα ἡ τρυφή καὶ ἡδυπάθεια προώδευον, καὶ γυναικεῖαι ῥαδιουργίαι

ἐτάραττον καὶ αὐτὴν τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν. Βασιλεύοντος αὐτοῦ ἀπесπιάσθησαν ἡ *Παρθικὴ* καὶ *Βακτριανὴ* ἀπὸ τῆς Συρίας, καὶ κατέστησαν ἀνεξάρτητα βασίλεια.

Σέλευκος ὁ Β'. (ἀπὸ 247—227 Π. Χ.) ἐπολέμησε πολλοὺς μὲν, ἀλλ' ἀτυχεῖς πολέμους· ἠύξησαν μάλιστα τὰ βασίλεια τῆς *Παρθικῆς*, *Βακτριανῆς* καὶ τῆς *Περγάμου*, καὶ καιρόν τινα εὕρισκετο καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς αἰχμάλωτος εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Πάρθων.

Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σέλευκος ὁ Γ'. (ὁ *Κεραυνὸς*), βασιλεύσας τρία ἔτη, ἀπέθανεν ὑπὸ φαρμάκου, ὅτε ἐξεστράτευσεν κατὰ τοῦ Ἀττάλου, βασιλέως τῆς *Περγάμου* (224 Π. Χ.).

Σέλευκον τὸν Γ'. διεδέξατο ὁ νεώτερος αὐτοῦ ἀδελφὸς Ἀντίοχος ὁ Γ'., ἐπονομασθεὶς *Μέγας*. Οὗτος, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ ἔτους 224—187, ἐδείχθη μὲν ἡγεμὼν δραστήριος, καὶ ἐκστρατεύσας εἰς τὴν ἄνω Ἀσίαν καὶ περὶ τὸν Ἰνδὸν ἀποκατέστησε μάλιστα τὴν ἐξουσίαν τῶν Συρίων εἰς τὴν *Μηδίαν* καὶ *Περσίαν*, τῶν ὁποίων οἱ ἑπαρχοὶ ἀπесτάτησαν· δὲν κατώρθωσεν ὁμῶς, νὰ καταστρέψῃ τὰς συστάσας ἤδη εἰς τὴν *Παρθικὴν* καὶ *Ὑρκανίαν* νέας βασιλείας. Ὡσαύτως ἀπέτυχεν ἡ ἐπιχείρησις τοῦ Ἀντιόχου, νὰ ἐξώσῃ τοὺς Πτολεμαίους ἐκ τῆς Ἀσίας, διότι κατετροπώθη εἰς τὴν κατὰ τὴν *Ραφίαν* μάχην (216 Π. Χ.). ἀποθανόντος ὁμῶς Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος, κατώρθωσε νὰ κατακτήσῃται τὴν *Κοίλην Συρίαν* καὶ τὴν *Φοινίκην* (198 Π. Χ.). Ἀλλὰ τὰ τρόπαια, τὰ ὁποῖα ἔστησεν ὁ Ἀντίοχος κατὰ τὴν δυτικὴν Ἀσίαν, καὶ ἡ συμπάθειά του ὑπὲρ τοῦ προσφυγόντος εἰς αὐτὸν Ἀρρίβα (195 Π. Χ.) διήγειραν τὴν προσοχὴν καὶ ὑποψίαν τῶν φθονερῶν Ῥωμαίων. Ἄν ὁ Ἀντίοχος, μὴ περιοριζόμενος εἰς ἀπλὴν ἄμυναν, ἐπολέμει τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὴν πατρίδα των, ὥς συνεβούλευσεν ὁ

Ἀννίβας, ἴσως ἐξήρχετο νικητῆς ἐκ τοῦ κατὰ τῶν Ῥωμαίων πολέμου. Ἀλλ' ἐνίκηθη εἰς τὴν κατὰ τὴν *Μαγνησίαν* μάχην (190 Π. Χ.), καὶ ἠναγκάσθη, νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς Ῥωμαίους τὴν μέχρι τοῦ *Ταύρου* δυτικὴν *Ἀσίαν*, προστεθείσαν ἤδη εἰς τὰς κτήσεις τοῦ συμμαχήσαντος μετ' αὐτῶν βασιλέως τῆς *Περγάμου*, νὰ πληρώσῃ ἐντὸς δώδεκα ἐτῶν 15,000 τάλαντα εἰς τὴν Ῥώμην καὶ 400 πρὸς τὸν *Εὐμένην*, βασιλέα τῆς *Περγάμου*, καὶ νὰ πέμψῃ τὸν νεώτερόν του υἱὸν *Ἀντίοχον* ὄμηρον εἰς τὴν Ῥώμην· ἐζήτησαν δὲ πρὸς τούτοις οἱ Ῥωμαῖοι νὰ τοῖς παραδοθῇ ὁ Ἀννίβας. Ἐκτοτε ἐθραύσθη ἡ δύναμις τῆς *Συρίας*, καὶ ἐξέλιπε διὰ παντὸς τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς.

§ 156. Ἀντίοχος ὁ Μέγας ἐφρονεύθη κατὰ τὸ ἔτος 187 Π. Χ. Διεδέξατο δὲ αὐτὸν ὁ πρεσβύτερος υἱὸς του *Σέλευκος* ὁ Δ'. (ὁ *Φιλοπάτωρ*), βασιλεύσας μέχρι τοῦ ἔτους 176 ἄνευ ἀξιωμανημονεύτου τινὸς συμβάντος. Δολοφονηθέντος τοῦ *Σελεύκου* ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν ὁ ἀδελφός του *Ἀντίοχος* ὁ Δ'. (ὁ *Ἐπιφανής*), ὅστις ἀνετράφη εἰς τὴν Ῥώμην. Λέγουσι μὲν περὶ αὐτοῦ, ὅτι διένεμε τὰς δημοσίους θέσεις εἰς τοὺς πλειοδοτοῦντας, καὶ ὅτι προσεφέρετο τυραννικῶς πρὸς τοὺς ὑπηκόους του. Ἐπειδὴ δὲ τὰ κατὰ τὸν Ἀντίοχον ἱστορήθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος ὑπὸ τῶν *Ἰουδαίων*, οἱ ὅποιοι διὰ πολλοὺς λόγους ἐμίσουν αὐτὸν, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιφέρωμεν βεβαίαν κρίσιν περὶ τῆς ἀξίας τῶν κατ' αὐτὸν ἱστορικῶν παραδόσεων· ἀλλ' ὅμως αἱ πράξεις αὐτοῦ ὑποδεικνύουσιν ἄνδρα ἄοκνον καὶ εὐτολμον. Ἔνεκα τῆς *Παλαιστίνης*, *Κοίλης Συρίας* καὶ *Φοινίκης* ὁ Ἀντίοχος ἐνέπλεχθη εἰς πόλεμον μετὰ τῆς *Αἰγύπτου*. Νικήσας τὸν ἐχθρὸν προεχώρησεν εἰς τὴν *Αἴγυπτον* (170 Π. Χ.), καὶ στέψας τὸν *Φιλομήτορα* εἰς τὴν *Μέμφιν*, ἐπολιόρκει, ἂν καὶ ματαίως, τὸν προσφυγόντα εἰς τὴν *Ἀλε-*

Ξάνδρειαν ἀδελφὸν αὐτοῦ Φύσκωνα. Ἐγκαταλειπὼν δὲ τὴν Αἴγυπτον, ἐπανῆλθεν εἰς αὐτὴν (168 Π. Χ.), διότι ὁ Φιλομήτωρ καὶ Φύσκων διηλλάγησαν πρὸς ἀλλήλους· ἀλλ' ἀφ' οὗ ἐκυρίευσεν μέρη τινὰ τῆς Αἰγύπτου, προσετάχθη ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς γερουσίας, νὰ καταπαύσῃ τὸν πόλεμον. Δὲν γνωρίζομεν τὸν σκοπὸν, δι' ὃν ἐσπούδασεν ὁ Ἀντίοχος νὰ εἰσαγάγῃ εἰς ὅλον τὸ κράτος τὴν Ἑλληνικὴν λατρείαν, ἀφ' οὗ μάλιστα δὲν πιθανολογεῖται, ὅτι ἐπραξεν οὕτω διὰ θρησκευτικούς λόγους. Φαίνεται δὲ μᾶλλον, ὅτι τὸν παρεκίνησεν εἰς τοῦτο ἡ ἑπιθυμία τοῦ νὰ σφετερίσῃ τὰ ἐναποτεθέντα εἰς τοὺς Ἰσραηλιτικούς ναοὺς πλούτη, ἡ ὁ σκοπὸς, νὰ συνδέσῃ συνεκτικώτερα ὅλους τοῦ βασιλείου τοὺς λαοὺς διὰ κοινῆς γλώσσης, θρησκείας καὶ διοικήσεως. Ἀλλὰ τὸ σχέδιον τοῦτο ἐγένετο αἷτιον τῶν κατὰ τὴν *Περσίαν* καὶ *Παλαιστίνην* ἐπαναστάσεων (167 Π. Χ.), αἷτινες ἐπήνεγκαν τὴν ἀπὸ τῆς Συρίας ἀνεξαρτησίαν τῶν Ἰουδαίων. Τὴν δὲ Ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ τὰς Ἑλληνικὰς τέχνας προὔστάτευσεν ὁ Ἀντίοχος πάσαις δυνάμεσιν.

§ 157. Ὅτε ἀπέθανεν ὁ Ἀντίοχος (164 Π. Χ.), ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Δημήτριος ἦν ὄμηρος εἰς τὴν Ῥώμην. Ὅθεν ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς Συρίας ὁ νεώτερος υἱὸς Ἀντίοχος ὁ Ε'. (ὁ *Εὐπάτωρ*), ἀνῆλιξ ἔτι ὢν, ἡ δὲ Ῥώμη ἀντεποιήσατο τὴν ἐπιτροπείαν. Ὅτε δὲ *Μιθριδάτης* ὁ Α', βασιλεὺς τῶν Πάρθων, ἐπεξέτεινε τὰς κατὰ τὴν ἄνω Ἀσίαν κατακτήσεις του, ὁ Δημήτριος, φυγὼν ἐκ τῆς Ῥώμης, οἰκειοποιήσατο τὸν θρόνον (162—151 Π. Χ.), καὶ ἐθανάτωσε τὸν ἀδελφόν του.

Ἀπὸ τοῦ καιροῦ τούτου πολλοὶ συνωμόται ἀντεποιοῦντο τὸ στέμμα τῆς Συρίας. Ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικαὶ φατρίαι, ἀρπαγαὶ τοῦ στρατοῦ, συχνοὶ φόνοι, αὐξάνουσα πολυτέλεια καὶ διαφθορὰ τῶν ἡθῶν, ἀκατάπαυστοι πόλεμοι κατὰ τῆς Αἰγύπτου,

Παλαιστίνης καὶ ἄλλων γειτόνων, καὶ ἡ ἐπέμβασις τῆς Ῥώμης εἰς τὰ πράγματα τῆς Συρίας χαρακτηρίζουσι τοὺς μετὰ τὸν Δημήτριον χρόνους· τὰ δὲ ὅρια τοῦ βασιλείου περιωρίσθησαν εἰς τὸν Εὐφράτην, διότι ὅλη ἡ ἄνω Ἀσία εὕρισκετο εἰς χεῖρας τῶν Πάρθων. Τέλος οἱ Σύριοι, ἀποκαμώντες πρὸς τὰς αἰματοχυσίας, ὑπετάχθησαν (85 Π. Χ.) εἰς τὸν *Τιγράνην*, βασιλέα τῆς Ἀρμενίας, ὅστις ὅμως διὰ τοῦ πενθεροῦ του Μιθιδράτου ἐνεπλέχθη εἰς τὸν κατὰ τῆς Ῥώμης πόλεμον. Νικηθέντος τοῦ Τιγράνου ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου *Λουκούλου*, ἔλαβεν *Ἀντίοχος* ὁ ΙΒ'. (ὁ Ἀσιανὸς), ἐκ τοῦ γένους τῶν Σελευκιδῶν, τὸν θρόνον τῆς Συρίας (68 Π. Χ.). Ἀλλ' ὁ *Πομπήϊος* ἔξωσεν αὐτὸν (64 Π. Χ.), καὶ κατέστησεν ἅπασαν τὴν Συρίαν *Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν*.

ΠΕΡΓΑΜΟΣ, ΠΟΝΤΟΣ, ἈΡΜΕΝΙΑ, ΒΑΚΤΡΙΑΝΗ, ΒΙΘΥΝΙΑ, ΠΑΦΛΑΓΟΝΙΑ, ΚΑΠΑΔΟΚΙΑ, ΠΑΡΘΙΚΗ.

§ 158. Ἐκ τῶν λειψάνων τῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου κατακτήσεων ἐγένοντο, καὶ μάλιστα ἀπὸ τῆς παρακμῆς τοῦ Συρίου κράτους, πολλαὶ μικραὶ πολιτεῖαι, ἐξ ὧν τινὲς, ὡς ἡ Παρθικὴ, ἠὔξησαν καὶ ἐκτήσαντο μεγάλην δύναμιν.

Οὕτω συνέστη, κατὰ τὸν μεταξὺ Σελεύκου καὶ Λυσιμάχου πόλεμον, ἡ κατὰ τὴν Μυσίαν πολιτεία τῆς *Περγάμου* (283 Π. Χ.), ἥτις τόσον εὐκολώτερον διετηρήθη, καθόσον οἱ Ῥωμαῖοι, ἀφ' οὗ ἐπενέβησαν εἰς τὰ τῆς Ἀσίας καὶ Μακεδονίας, κατέστησαν αὐτὴν ἰσχυράν, ἵνα ταραττῇ τὴν αὐλὴν τῆς Συρίας. Καὶ ἐπὶ μὲν *Εὐμένους* τοῦ Α'. ἡ πολιτεία τῆς Περγάμου ἦν μικρὰ καὶ ἀδύνατος· ἄρχοντος δὲ *Εὐμένους* τοῦ Β'. (198 Π. Χ.) ἡ Πέργαμος κατέστη ἐπίσημον βασίλειον, διότι οἱ Ῥωμαῖοι, ποιήσαντες εἰρήνην μετ' Ἀντιόχου τοῦ Με-

γάλου, ἔδωρήσαντο εἰς τὸν πιστὸν σύμμαχον Εὐμένην μέγα μέρος τῶν κατὰ τὴν δυτικὴν Ἀσίαν κτήσεων τοῦ Ἀντιόχου, ὃ ἐστὶ, τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον, Μυσίαν, Λυδίαν, Φρυγίαν καὶ Λυκαονίαν. Ἐκτοτε ὁ Εὐμένης, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, μετεῖχεν ὅλων τῶν ἀξιολόγων συμβάντων τῆς Ἀσίας, ἕως οὗ, ἐγείρας τὴν ζήλοτυπίαν τῶν Ῥωμαίων, ἀπώλεσε τὴν εὐνοϊάν των. Συνέστησε δὲ οὗτος τὴν περίφημον βιβλιοθήκην τῆς Περγάμου, ἣτις καὶ ἐκλιπόντος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου διετηρεῖτο εἰς τὴν Πέργαμον, ἕως οὗ ὁ Ἀντώνιος μετεκόμισεν αὐτὴν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Εὐμένην τὸν Β'. διεδέξατο περὶ τὸ 158 Π. Χ. Ἄτταλος ὁ Β'. (ὁ Φιλάδελφος), ὅστις διηλλάγη πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ ἐδείχθη προστάτης τῶν Μουσῶν. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἄτταλος ὁ Γ'. (133 Π. Χ.) ἐβασίλευσε τυραννικῶς, καὶ τελευτῶν ἀφῆκε κατὰ διαθήκας εἰς τοὺς Ῥωμαίους τοὺς πολυτίμους θησαυροὺς του. Οὗτοι δὲ προσεκτήσαντο καὶ τὸ βασίλειον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ὀνομασθὲν Ἀσία (Asia propria), κατέστη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία.

§ 159. Ἦττον ἀξιόλογα ἦσαν τὰ βασίλεια τῆς Βιθυνίας, Παφλαγονίας καὶ Καππαδοκίας, συστάντα ὑπὸ Περσικῶν ἐπάρχων. Μεταξὺ τῶν βασιλέων τῆς Βιθυνίας ἦν ἐπισημώτατος ὁ Πρυσίας (200 Π. Χ.), ὅστις ἐπεξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ κράτους, καὶ ὑποδεξάμενος τὸν Ἀννίβαν ἐπολέμησε κατὰ τῆς Περγάμου. Τὰ δὲ βασίλεια ταῦτα, πολεμήσαντα μέχρι τινὸς πρὸς ἄλληλα, ἐγένοντο Ῥωμαϊκαὶ ἐπαρχίαι, ἡ μὲν Βιθυνία κατὰ τὸ 75 Π. Χ., ἡ δὲ Παφλαγονία περὶ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ Καππαδοκία κατὰ τὸ 17 Μ. Χ.

§ 160. Ἰσχυρότερον ἐγένετο τὸ βασίλειον τοῦ Πόντου, τὸ ὁποῖον συνεστήθη ὑπὸ τοῦ Περσικοῦ ἐπάρχου Ἀριοβαρζάνους κατὰ τὸ 363 Π. Χ. Ὁ ἐνδοξότατος τῶν βασιλέων

τοῦ Πόντου εἶναι *Μιθιδράτης* ὁ 5', ἐπικληθεὶς *Μέγας* (περὶ τὸ 121 Π. Χ.). Οὗτος κατεκτήσατο τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, τὴν Ἑλλάδα καὶ Μακεδονίαν, καὶ ἐπολέμησε σχεδὸν 30 ἔτη κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἕως οὗ ὁ *Σύλλας* περιώρισεν αὐτὸν εἰς τὰ ὅρια τοῦ Πόντου. Ἀποθανόντος τοῦ Σύλλα ὁ *Μιθριδάτης* ἐξεστράτευσεν καὶ αὖθις εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, καὶ δὲν ἡδυνήθησαν οὔτε αἱ νίκαι τοῦ *Λουκούλου*, οὔτε τὰ λαμπρὰ κατορθώματα τοῦ *Πομπηίου* νὰ τὸν ταπεινώσωσιν. Ἀλλ' ἀποστάντος τοῦ στρατοῦ, κατὰ σκευωρίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ *Φαρνάκου*, ἔλαβεν φάρμακον, ἀπελπισθεὶς διὰ τὴν σωτηρίαν του (64 Π. Χ.). Ὁ πατραλοίας υἱὸς ἔλαβεν μὲν πρὸς ἀμοιβὴν τῆς προδοσίας του τὸ βασίλειον τοῦ *Βοσπόρου*· ἀλλ' ἐπιχειρήσας νὰ προσλάβῃ ὅλον τὸ πατρικὸν βασίλειον, κατετροπώθη ὑπὸ *Ιουλίου Καίσαρος* κατὰ τὸ 47 Π. Χ. Ἐπὶ *Νέρωνος* δὲ ἐγένετο τὸ βασίλειον τοῦ Πόντου Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία (93 Μ. Χ.).

§ 161. Πρὶν κατατροπωθῇ ὁ Ἀντίοχος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἡ Ἀρμενία ἀπετέλει ἐπαρχίαν τοῦ Συρίου κράτους. Ταπεινωθέντος δὲ τοῦ Ἀντιόχου, οἱ δύο ἐπαρχοὶ αὐτῆς Ἀρταξίας καὶ Σαδριάδρης ἐκηρύχθησαν ἀνεξάρτητοι, καὶ συνέστησαν τὰ βασίλεια τῆς Μεγάλης καὶ Μικρᾶς Ἀρμενίας. Εἰς μὲν τὴν Μεγάλην Ἀρμενίαν διεκρίθη ὁ βασιλεὺς *Τιγράνης* ὁ Α'. (95—60 Π. Χ.), ὅστις ἠνώθη μετὰ τοῦ *Μιθιδράτου*. Ἀλλὰ νικηθεὶς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἀπώλεσε τὴν *Καππαδοκίαν* καὶ τὴν *Συρίαν*· ἡ δὲ Ἀρμενία ἔμεινεν εἰς τὴν κυριαρχίαν του. Κειμένη μεταξὺ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῆς Παρθικῆς ἡ Ἀρμενία ἐλάμβανε τοὺς βασιλεῖς της ποτὲ μὲν παρὰ τῶν Ῥωμαίων, ποτὲ δὲ παρὰ τῶν Πάρθων. Διετηρεῖτο δὲ τὸ βασίλειον τῆς Ἀρμενίας ἔτι κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων.

§ 162. Ἡ Βακτριανὴ ἐγένετο ἀνεξάρτητος, βασιλεύον-
τος εἰς τὴν Συρίαν Ἀντιόχου τοῦ Β'. (354 Π. Χ.). Μετὰ
ταῦτα δὲ ἠϋξήσῃ τὸ κράτος, ἐπεκτεῖναν τὰ ὄριά του μέχρι
τῶν ὀχθῶν τοῦ Γάγγου καὶ τῶν πλησιοχώρων τῆς Σινικῆς.
Ὅμως οἱ κατὰ τῶν Πάρθων πόλεμοι τῆς Βακτριανῆς ἐπήνεγ-
καν τὴν καταστροφὴν τῆς, διότι ὁ μὲν Ἀρσάκης ὁ 5'. ὑπέ-
ταξεν ὅλας τὰς μέχρι τοῦ ὕψους χώρας εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν
Πάρθων (130 Π. Χ.), τὸ δὲ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Βακτρια-
νῆς ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν κατὰ τὴν μέσσην Ἀσίαν νομάδων.

§ 163. Ἡ Παρθικὴ, ἡ περίφημος ἵπποτρόφος, ἀπετέ-
λει ἐπὶ τῶν Περσῶν μέρος τῆς Ὑρκανίας. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς,
ἄγριοι ὄντες, νομίζονται ἀπόγονοι τῶν Σκυθῶν. Ὑποκείμενοι
πρῶτον εἰς τοὺς Πέρσας ὑπετάχθησαν μετὰ ταῦτα εἰς τοὺς
Μακεδόνας, καὶ, ἀποθανόντος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, εἰς
τοὺς Συρίους. Ἐπὶ δὲ Ἀντιόχου τοῦ Β'. οἱ Πάρθοι, ἡγεμόνα
ἔχοντες τὸν Ἀρσάκην, ἐπανέστησαν, καὶ θανατώσαντες τὸν
τυραννικὸν ἑπαρχὸν Ἀγαθοκλέα συνέστησαν ἀνεξάρτητον
βασίλειον (256 Π. Χ.). Διτηρήθη δὲ τοῦτο μέχρι τοῦ 226
Μ. Χ., περιλαμβάνον κατὰ τὴν ἀκμὴν του ἀπάσας τὰς με-
ταξὺ Εὐφράτου καὶ Ἰνδοῦ χώρας. Οἱ Πάρθοι ἐδείχθησαν μά-
λιστα οἱ ἐπικινδυνότατοι ἐχθροὶ τῶν Ῥωμαίων, ὅτε οὗτοι ἐξή-
πλωσαν τὴν κυριαρχίαν των μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Παρθικῆς.
Καθ' ὃν καιρὸν οἱ Πάρθοι ἐκηρύχθησαν ἀνεξάρτητοι, ἡ Σε-
λεύκεια καὶ ἡ Κτησιφῶν ἦσαν αἱ πρωτεύουσαι πόλεις
τῆς Παρθικῆς, ἀκμάζουσαι κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἐξημέ-
ρωσιν· μετ' ὀλίγον δὲ ἐξηλείφθησαν τὰ ἴχνη τοῦ διαδοθέν-
τος εἰς τὴν Ἀσίαν Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, καὶ αἱ μετὰ τῆς
Ἰνδίας ἐμπορικαὶ σχέσεις ἐπαυσαν ἐπὶ τῆς σκληρᾶς κυριαρ-
χίας τῶν Πάρθων.

Εἰς τὸν κατὰ τοῦ Μιθριδάτου πόλεμον οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ πρῶτον ἐγνώρισαν τοὺς Πάρθους· ὁ δὲ Κράσσος, ὅστις ἐπολέμησε πρῶτος κατ' αὐτῶν, ἀπώλετο μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ (53 Π. Χ.), ὥστε τὸ ὄνομα τῶν Πάρθων ἐγένετο ἐπίφοβον εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Ἀπὸ τῆς ἥττης τοῦ Κράσσου οἱ Πάρθοι συχνὰ εἰσέβαλλον εἰς τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Εὐφράτου Ῥωμαϊκὴν Συρίαν, μὴ νικηθέντες ποτὲ κατὰ κράτος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων· πάντοτε δὲ ἡ Παρθικὴ ἦν ὁ τάφος τῶν Ῥωμαϊκῶν λεγεόνων. Καὶ ὁ Τραϊανὸς κατενίκησε μὲν αὐτοὺς, μετ' οὐ πολὺ δὲ ἀπέσεισαν πάλιν τὸν ζυγὸν τῶν Ῥωμαίων.

ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ.

§ 164. Οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπιστρέψαντες ἐκ τῆς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσίας, ἀνωκοδόμησαν τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἀπήλαυον ἐπὶ τῶν Περσικῶν διοικητῶν εἰρήνης καὶ εὐημερίας τινός. Ἐκστρατεύσαντος δὲ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅλη ἡ Παλαιστίνη ὑπετάχθη ἐθελοντὶ εἰς τὸν νικητὴν, ὅστις ἀπήγαγε πολυαρίθμους ἀποίκους Ἑβραίους εἰς τὴν κτισθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ Ἀλεξάνδρειαν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ Παλαιστίνη διὰ τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῆς κατέστη θέατρον τῶν μεταξὺ Συρίας καὶ Αἰγύπτου πολέμων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ Παλαιστίνη ὑπέκειτο εἰς τοὺς Πτολεμαίους, ἐπὶ τῶν ὁποίων, κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τὸ σύστημα, ἡ θρησκεία καὶ οἱ θεσμοὶ διετηρήθησαν ἄθικτοι, ὥστε ὁ ἀρχιερεὺς ἦν καὶ ἐθνάρχης. Κατὰ δὲ τὸν δεύτερον μεταξὺ Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου καὶ τῆς Αἰγύπτου πόλεμον (203 Π. Χ.) οἱ Ἰουδαῖοι, ὑποταχθέντες ἀφ' ἑαυτῶν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Συρίων, ἠνώθησαν μετ' αὐτῶν, καὶ ἔξωσαν τῶν Αἰγυπτίων τὰς φρουράς ἐκ τῆς Παλαιστίνης (198 Π. Χ.) Διὸ

καὶ ὁ Ἀντίοχος ἐπεκύρωσεν ὅλας τὰς κτήσεις καὶ τὰ μέχρι τοῦδε δικαιώματα τῶν Ἰουδαίων· ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἔμεινεν ἐθνάρχης, συμβουλευόμενος εἰς τὰ τῆς διοικήσεως τὸ ἐθνικὸν συνέδριον.

§ 165. Ὅτε δὲ οἱ Ῥωμαῖοι κατενίκησαν Ἀντίοχον τὸν Μέγαν, καὶ τὸ ταμεῖον τῆς Συρίας ἐξηντλήθη διὰ τοὺς ὑπερόγκους πρὸς τὴν Ῥώμην φόρους, ἐπῆλθεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἄλλη δεινὴ ἐποχὴ. Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς μάλιστα ἐπώλει οὐ μόνον τὰς ἀρχάς, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα· ἐσκόπευε δὲ, νὰ σφετερίσῃ καὶ τοὺς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἱερουσαλὴμ θησαυρούς. Διὸ κυριεύσας τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐξ αἰτίας στάσεων προσεφέρετο αὐστηρῶς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἐσπούδαζε νὰ ἐπιβάλῃ αὐτοῖς τὴν Ἑλληνικὴν θρησκείαν. Ἔνεκα τούτου ἀπεστάτησαν καὶ αὐθις οἱ Ἰουδαῖοι, ἔχοντες συνετοὺς καὶ γενναίους ἀρχηγοὺς ἐκ τῆς τῶν Μακαβαίων οἰκογενείας (ἀπὸ τοῦ 167 Π. Χ.). Διεύθυνε δὲ τὴν ἐπανάστασιν ὁ ἱερεὺς Ματθαθίας, καὶ, ἀποθανόντος αὐτοῦ (166 Π. Χ.), ὁ υἱὸς τοῦ Ἰούδας ὁ Μακαβαῖος, ὅστις διέσωσε τὴν πατρίον θρησκείαν κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας. Ὁ διαδεξάμενος αὐτὸν Ἰωνάθαν (161—143 Π. Χ.) ἐπλήρυνε μὲν φόρον πρὸς τὴν Συρίαν, ἔσχε δὲ, ὡς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν, μεγάλην ἰσχὺν εἰς τὰ τῆς Συρίας. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Σίμων (143-135) ἐκυβέρνησα ὡς ἀνεξάρτητος ἐθνάρχης, καὶ ἀναγνωρισθεὶς τοιοῦτος ὑπὸ τῆς Συρίας, ἀπελύθη καὶ τοῦ μέχρι τοῦδε πρὸς αὐτὴν φόρου. Δολοφονηθέντος δὲ τοῦ Σίμωνος ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ τοῦ Πτολεμαίου, ἀνηγορεύθη ἀρχιερεὺς καὶ ἐθνάρχης Ἰωάννης ὁ Ὑρκάτος (135-107 Π. Π.), υἱὸς τοῦ Σίμωνος, ὅστις κατὰ τὸν μεταξὺ Συρίων καὶ Πάρθων πόλεμον κατέστη πάντῃ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς Συρίας. Ἐκυρίευσεν δὲ καὶ τὴν Σαμάρειαν,

καὶ καταδαφίσας τὸν ναὸν αὐτῆς ἠνάγκασε τοὺς Ἰδουμαίους, νὰ δεχθῶσι τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν. Εἰς δὲ τὰς ἐπιτυχίας ταύτας τοῦ Ὑρκανοῦ συνετέλεσαν τὰ μέγιστα αἱ μετὰ τῶν Ῥωμαίων φιλικαὶ σχέσεις αὐτοῦ, καὶ οἱ συνεχεῖς περισπασμοὶ τῆς Συρίας.

Ἀλλὰ μόλις ἠλευθερώθη ἡ Παλαιστίνη ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν δεσποσάντων αὐτήν, καὶ παρευθὺς ἀνεφάνησαν ἐσωτερικαὶ ταραχαὶ, γεννηθεῖσαι ἐκ τῶν αἱρέσεων τῶν *Φαρισαίων* καὶ *Σαδουκαίων*, ἐξ ὧν οἱ μὲν παρεδέχοντο μόνον τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, οἱ δὲ πλὴν αὐτοῦ καὶ ἄλλας θρησκευτικὰς παραδόσεις.

§ 166. *Ἀριστόβουλος* (107 Π. Χ.), ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ὑρκανοῦ, ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως· ἐδείχθη δὲ ἀνάξιος αὐτοῦ διὰ τὴν τυραννίαν καὶ τὴν πρὸς τοὺς συγγενεῖς ἀπανθρωπίαν του. Ἐπὶ τοῦ ἀδελφοῦ του *Ἀλεξάνδρου* (106—79 Π. Χ.), τὸν ὁποῖον ἐλευθερωθέντα ἐκ τῆς φυλακῆς ἡ μήτηρ ἀνηγόρευσε βασιλέα, τὸ πρὸς τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν μῖσος τῶν *Φαρισαίων* ἐγένετο αἷτιον ὀλεθρίου ἐμφυλίου πολέμου. Τελευταῖον δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέτρεψε τὴν κυβέρνησιν εἰς τὴν σύζυγόν του *Ἀλεξάνδραν* (79—71 Π. Χ.), παριδὼν τοὺς δύο υἱούς του Ὑρκανὸν καὶ Ἀριστόβουλον. Ἀμφότεροι δὲ οἱ ἀδελφοὶ ἐπολέμουν ἤδη κατ' ἀλλήλων, ἕως οὗ ὁ *Πομπήϊος*, ὅστις καθίστα τότε τὰ τῆς Ἀσίας, διώρισεν ἀρχιερέα καὶ ἐθνάρχην τὸν Ὑρκανὸν (63 Π. Χ.), καὶ ἐπιτάξας αὐτῷ ἐτήσιον πρὸς τοὺς Ῥωμαίους φόρον, ἀπήγαγε τὸν Ἀριστόβουλον καὶ τοὺς υἱούς αὐτοῦ αἰχμαλώτους εἰς τὴν Ῥώμην. Ὁ δὲ Ἰδουμαῖος *Ἀντίπατρος*, ὁ εὐνοούμενος ὑπὸ τοῦ Ὑρκανοῦ καὶ γενάρχης τῶν Ἡρωδιανῶν, ἀπήλαυε τῆς προστασίας τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἐσπούδαζε, νὰ ἐξώσῃ τελείως τὴν βασιλικὴν

οικογένειαν. Ἄρχοντας ἔτι τοῦ Ὑρκανοῦ κατώρθωσε, νὰ διορισθῇ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐπίτροπος (procurator) τῆς Ἰουδαϊκῆς πολιτείας, ὁ δὲ Ὑρκανὸς ἔμεινεν ἀρχιερεὺς. Φονευθέντος τοῦ Καίσαρος, ὁ Ἡρώδης, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου, προσεχώρησεν εἰς τὸν Ἀντώνιον, ὅστις διώρισε τετράρχας αὐτόν τε καὶ τὸν ἀδελφόν του Φασαήλ. Ἐκραγείσης δὲ ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Παλαιστίνην, ὁ μὲν Ἀντίγονος, υἱὸς τοῦ Ἀριστοβούλου, ἀντεποιήσατο τὸν θρόνον, ὁ δὲ Ὑρκανὸς παρεδόθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τοὺς Πάρθους, καὶ ὁ Ἡρώδης κατέφυγεν εἰς τὴν Ῥώμην. Οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ τρίαρχοι ἀνέδειξαν ἤδη βασιλέα τῶν Ἰουδαίων τὸν Ἡρώδη, ὅστις, ἐπιστρέψας εἰς τὴν Παλαιστίνην (40 Π. Χ.), κατετρόπωσε τὸν Ἀντίγονον, βοηθείᾳ τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἐκυρίευσε τὴν Ἰερουσαλήμ. Τότε ὁ μὲν Ἀντίγονος παρεδόθη εἰς τὸν Ἀντώνιον, ὅστις ἐθανάτωσεν αὐτόν, ὁ δὲ ἐπιστρέψας ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν Πάρθων Ὑρκανὸς ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου.

Οὕτως ἐξέλιπε λοιπὸν τὸ βασιλικὸν γένος· ὁ δὲ Ἡρώδης, λαβὼν σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ Ὑρκανοῦ, ἐβασίλευεν ἤδη προστατευόμενος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἔχων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ἅπασαν τὴν Παλαιστίνην καὶ Ἰδουμαίαν. Ἀλλ' ὅμως ἡ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους συμπάθειά του κατέστησεν αὐτὸν τόσον μισητὸν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὥστε διὰ δόλου καὶ σκληρότητος μόνον ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ τὸν θρόνον. Ἡ δὲ ἐπικλησις » Μέγας « δὲν ἀρμόζει εἰς αὐτόν, εἰμὴ ὡς δεσπότην.

Κατὰ τὸ προτελευταῖον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρώδου ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

§ 167. Ἀπὸ τῆς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπιστροφῆς οἱ Ἰουδαῖοι ἐφύλαττον πιστῶς τὰς Μωσαϊκὰς διατάξεις, καὶ εἰς τοῦτο τοὺς προέτρεψαν μάλιστα τὰ δεινὰ, τὰ ὅποια οἱ πρό-

γονοί των ὑπέφερον ἐκ τῆς εἰδωλολατρείας. Διὸ θεωροῦν-
 τες εἰδωλολάτρας ὅλους τοὺς ἄλλοφύλους, ἀντεστάθησαν γεν-
 ναίως εἰς τὴν διαταγὴν Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, νὰ δεχθῶσι
 τὴν Ἑλληνικὴν θρησκείαν. Ἀλλὰ καὶ οὕτως οἱ Ἰουδαῖοι δὲν
 ἠδυνήθησαν ν' ἀποβάλωσιν ὅσας νέας ιδέας καὶ ἀνάγκας πα-
 ρῆγεν ἡ ἀναπτυσσομένη τῶν λαῶν ἐξημέρωσις. Ἡ Ἑλληνικὴ
 γλῶσσα, ἥτις διὰ τῶν κατακτήσεων τοῦ Ἀλεξάνδρου διε-
 δόθη εἰς ὅλην τὴν Ἀσίαν, κατέλαβε κατ' ὀλίγον τὸν τόπον
 τῆς ἀρχαίας γλώσσης τῶν Ἑβραίων. Ἡ δὲ νέα γλῶσσα ἐπή-
 νεγκεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ νέας ιδέας, αἵτινες κατ' ὀλίγον
 ἀνεμίχθησαν μετὰ τῶν ἐπικρατουσῶν ἤδη θεωριῶν. Εἰς τοῦ-
 το δὲ συνετέλεσαν καὶ αἱ πολυειδεῖς σχέσεις, ἃς διετήρουν οἱ
 μέιναντες εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ οἱ μετοικήσαντες εἰς τὴν Αἴ-
 γυπτον Ἰουδαῖοι μετὰ τῶν ἐν τῇ Παλαιστίνῃ. Οἱ δὲ ἐν Ἀλε-
 ξανδρείᾳ Ἰουδαῖοι, μυηθέντες τὴν ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ἀκμά-
 ζουσιν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν, ἠρανίσθησαν ἐξ αὐτῆς, καὶ
 μάλιστα ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Πλάτωνος, ιδέας τινὰς,
 αἵτινες εἰσεχώρησαν εἰς τὰ λεγόμενα ἀπόκρυφα βιβλία.
 Τὰ δὲ συγγράμματα ταῦτα εἶναι τὰ μόνα μνημεῖα, ἐξ ὧν
 γνωρίζονται αἱ ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας μέχρι Χριστοῦ θρη-
 σκευτικαὶ ιδέαι καὶ πολιτικὰ συμβεβηκότα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ
 ἔθνους. Αἱ εἰσχωρήσασαι εἰς τὰς Ἑβραϊκὰς βίβλους ξέναι
 ιδέαι αὗται ἐγέννησαν κατὰ μέρος τὰς τῶν Φαρισαίων καὶ
 Σαδουκαίων θρησκευτικὰς αἵρέσεις, αἵτινες κατ' ὀλίγον ἐγέ-
 νοντο καὶ πολιτικά. Ἦττον πολυάριθμος καὶ ἰσχυρὰ, ἀλλὰ
 μᾶλλον ἠθικὴ καὶ θεοσεβὴς ἦν ἡ αἵρεσις τῶν Ἑσσαίων. Αἱ
 δὲ πολιτικαὶ περιστάσεις καὶ ἐσωτερικαὶ φατρίαι κατέστησαν
 τὴν ἠθικὴν κατάστασιν τόσον ἀθλίαν, ὥστε τὸ Ἑβραϊκὸν ἔθνος
 ἔσχε μεγίστην χρείαν τῆς κατὰ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἠθι-

κὴν ἀναγεννήσεως, τὴν ὁποίαν ἐνήργησεν ὁ θεῖος διδάσκαλος Χριστός.

Αἴγυπτος.

§ 168. Ἡ εὐημερία, ἣν ἀπῆλαυσεν ἡ Αἴγυπτος βασιλεύοντος τοῦ Ἀμάσιος (570—526 Π. Χ.) ἐξέλιπε μὲν ἐπὶ τῶν Περσῶν (525—331 Π. Χ.), ἐπανῆλθε δὲ ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου. Οὗτος, κατ' ἀρχὰς διοικητὴς ὢν, μετὰ ταῦτα δὲ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, δὲν ἐδείχθη μόνον ἀνδρεῖος στρατιωτικὸς, ἀλλὰ καὶ φίλος καὶ προστάτης τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν· τὸ δὲ βασιλικὸν γένος, τοῦ ὁποίου ἀρχηγὸς ἐγένετο ὁ Πτολεμαῖος, ἐβασίλευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον σχεδὸν 300 ἔτη (323—30 Π. Χ.). Ἔδρα τῆς κυβερνήσεως διωρίσθη ἡ πρὸ ὀλίγου κτισθεῖσα Ἀλεξάνδρεια, εἰς τὴν ὁποίαν συνεκεντρώθη μετ' οὐ πολὺ ἡ κοσμεμπορία τῶν τότε χρόνων· συνέστη δὲ εἰς αὐτὴν καὶ τὸ ἑνδοξὸν Μουσεῖον καὶ ἡ περίφημος βιβλιοθήκη. Μετὰ συνεχεῖς δὲ κατὰ τὴν δυτικὴν Ἀσίαν πολέμους Πτολεμαῖος ὁ Α', ὁ ἐπικληθεὶς Σωτὴρ, κατεκτήσατο τὴν Φοινίκην, Παλαιστίνην καὶ Κοίλην Συρίαν, καὶ συνέστησεν οὕτω τὴν ναυτικὴν δύναμιν τῆς Αἰγύπτου· ὑπετάχθησαν δὲ εἰς αὐτὴν καὶ ἡ Κύπρος καὶ Λιβύη.

Φυνευθέντος εἰς τὴν Μακεδονίαν τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ αὐτοῦ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ, διεδέξατο αὐτὸν ὁ δευτερότοκος Πτολεμαῖος ὁ Β', (ὁ Φιλάδελφος, ἀπὸ 284—247 Π. Χ.), ὅστις ἀνέπτυξεν ἔτι μᾶλλον τὴν ναυτικὴν δύναμιν τῆς Αἰγύπτου, καὶ προϋστάτευσεν τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν ἐμπορίαν. Ὁ Φιλάδελφος κατεσκεύασεν διώρυχας πρὸς εὐκολίαν τῆς μετακομιδῆς τῶν πραγμάτων, ἐπλούτισεν τὴν

βιβλιοθήκην τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ διώρισεν 70 Ἑβραίους πεπαιδευμένους καὶ εἰδήμονας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, νὰ μεταφράσωσιν εἰς αὐτὴν τὴν παλαιὰν Γραφὴν.

Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ *Πτολεμαῖος* ὁ Γ', ὁ ἐπικληθεὶς *Εὐεργέτης*, καθὼ ἀναλαβὼν τὰ ἀρπαγέντα ὑπὸ Καμβύσου 2500 ἀγάλματα, ἐβασίλευσεν ἀπὸ 247—221 Π. Χ. Ἄν δὲ καὶ προὔστάτευσεν οὗτος τὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας, ἔσχεν ὅμως ἥθος μᾶλλον φιλοπόλεμον τοῦ πατρός. Καὶ εἰς μὲν τὴν Ἀσίαν ἐπολέμησε μετὰ τοιαύτης ἐπιτυχίας, ὥστε, βοηθούμενος μάλιστα ὑπὸ τῆς ναυτικῆς δυνάμεώς του, κατεκτήσατο ὅλην τὴν μέχρι τοῦ Εὐφράτου Συρίαν καὶ τὰς πλείστας παραθαλασσίους χώρας, τὰς ἀπὸ τῆς Κιλικίας μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου· εἰς δὲ τὴν Ἀφρικὴν ὑπέταξε τὴν Ἀβυσσινίαν, τὴν νῦν λεγομένην Σενναάρ, καὶ τὰς κατὰ τὸν Ἀραβικὸν κόλπον ὀρεινὰς χώρας.

§ 169. Ἀλλὰ μετὰ τοὺς πρώτους τρεῖς Πτολεμαίους παρήκμασεν ἡ Αἴγυπτος ἔχουσα ἀναξίους ἡγεμόνας. *Πτολεμαῖος* ὁ Δ', (ὁ *Φιλοπάτωρ*), βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 221—204 Π. Χ., ἀνεδείχθη φιλήδονος καὶ τυραννικὸς, καὶ ἤγετο καὶ ἐφέρετο ὑπ' ἀθλίων ἀνθρώπων ἀπολαυόντων τῆς εὐνοίας του. Εἰς δὲ τὴν πλησίον τῆς *Ραφίας* μάχην (216 Π. Χ.) κατετροπώθη ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων Ἀντίοχος ὁ Μέγας, ὥστε ἀπηλλάγη ἤδη ὁ Πτολεμαῖος ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν αὐτοῦ. Ὁ ἀνῆλιξ υἱὸς αὐτοῦ *Πτολεμαῖος* ὁ Ε' (ὁ *Επιφανής*), βασιλεύσας ἀπὸ 204—181 Π. Χ., ἐπετροπεύετο κατ' αἵτησιν προὔχόντων Αἰγυπτίων ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἀφ' οὗ ἐπαναστὰς ὁ λαὸς ἐθανάτωσε τοὺς δύο εὐνοουμένους ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Δ'. ὑπουργούς. Διωρίσθη δὲ ἐπίτροπος ὁ *Αἰμίλιος Λέπιδος*, καὶ βοηθὸς αὐτοῦ ὁ σοφὸς *Ἀριστομένης*,

ὅστις ἐδείχθη πιστὸς ὑπηρέτης τοῦ Ἐπιφανοῦς. Ἄλλ' οὗτος, ἐνῆλιξ γενόμενος, προσηνέχθη τυραννικῶς πρὸς τὸν λαὸν, ἐθανάτωσε καὶ αὐτὸν τὸν Ἀριστομένη, καὶ ἐξεδόθη εἰς τὴν ἄσωτίαν καὶ τρυφήν. Διὸ ἐπανέστη ὁ λαὸς, καὶ ἔφθειρεν αὐτὸν μὲ φάρμακον, ὅτε ἤτοιμάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ Σελεύκου τοῦ Φιλοπάτορος, βασιλέως τῆς Συρίας, ἵνα κατακτήσῃται τὴν ὑπ' Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου κυριευθεῖσαν Παλαιστίνην.

§ 170. Μετὰ τὸν θάνατον Πτολεμαίου τοῦ Ε'. ἤρξαντο συνεχεῖς περὶ τῆς βασιλείας ἔριδες καὶ ταραχαί. Πρῶτον μὲν διεδέξατο αὐτὸν ὁ πρεσβύτερος υἱὸς Πτολεμαῖος ὁ ς'. (ὁ Φιλομήτωρ), ἐπιτροπευόμενος ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Κλεοπάτρας. Ἀπαιτήσασα δὲ καὶ αὐθις τὴν Παλαιστίνην καὶ Κοίλην Συρίαν ἐνεπλέχθη ἡ Αἴγυπτος εἰς τὸν ὀλέθριον κατ' Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς πόλεμον, ὅστις κατατροπώσας τοὺς Αἰγυπτίους εἰς τὴν τοῦ Πηλουσίου μάχην (171 Π. Χ.), προεχώρησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐκυρίευσεν ἅπασαν τὴν χώραν πλὴν τῆς Ἀλεξανδρείας. Οἱ δὲ Ἀλεξανδρεῖς ἐπαναστάντες ἔξωσαν τὸν Φιλομήτορα, καὶ, συναινέσει τοῦ Ἀντιόχου, ἀνηγόρευσαν βασιλέα τὸν νεώτερον ἀδελφὸν Φύσκωνα (170 Π. Χ.). Ἀφ' οὗ δὲ οἱ δύο ἀδελφοὶ διηλλάγησαν πρὸς ἀλλήλους, ἐπανῆλθε μὲν ὁ παροργισθεὶς Ἀντίοχος εἰς τὴν Αἴγυπτον, διετάχθη δὲ ὑπὸ τῆς Ῥώμης νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν ἐπικράτειαν τοῦ συμμάχου της. Ἀποθανόντος τοῦ Φιλομήτορος ἐβασίλευσεν ὁ Φύσκων μόνος (145-117 Π. Χ.), μισούμενος ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρέων διὰ τὴν ὠμότητα καὶ ἀπανθρωπίαν του. Τὸν Φύσκωνα διεδέξατο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Πτολεμαῖος ὁ Λάθυρος (μέχρι 81 Π. Χ.), καί τοι ἐξωσθεὶς πρὸς καιρὸν ὑπὸ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ Πτολεμαίου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ υἱὸς τούτου

Ἀλέξανδρος ὁ Β'. ἀπολαύων τῆς εὐνοίας τοῦ δικτάτορος Σύλλα, ἐνυμφεύθη τὴν Βερενίκην, θυγατέρα τοῦ Λαθύρου· ἀλλὰ φονεύσας αὐτὴν ἐξώσθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἐπαναστάντος κατ' αὐτοῦ. Τότε δύο νόθοι υἱοὶ τοῦ Λαθύρου *Πτολεμαῖος ὁ Κύπριος* καὶ *Πτολεμαῖος ὁ Αὐλητῆς* διένειμαν πρὸς ἀλλήλους τὸ βασίλειον, καὶ ὁ μὲν ἔλαβε τὴν Κύπρον, ὁ δὲ τὴν Αἴγυπτον. Ἀλλ' ἡ Κύπρος ἀπесπάσθη ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, καὶ κατέστη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία (57 Π. Χ.). Παροργισθέντες οἱ Ἀλεξανδρεῖς διὰ τὴν ἀτιμίαν ταύτην ἐπανεστήσαν κατὰ τοῦ Αὐλητοῦ, ὅστις ἠναγκάσθη μὲν νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ῥώμην, καταχθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ *Γαβιρίου*, Ῥωμαίου ἐπάρχου τῆς Συρίας, ἀνεκτήσατο τὴν βασιλείαν.

§ 171. Τελευτῶν δὲ ὁ Αὐλητῆς ἀνέδειξε διαδόχους τὰ τέκνα τοῦ *Κλεοπάτρας* καὶ *Πτολεμαῖου* τὸν *Διόνυσον*, ἐπιτροπευομένους ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Ἐξωσθεῖσα δὲ ἡ Κλεοπάτρα ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς συνέλεξε στρατεύματα εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ προεχώρησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Κατὰ τὸν καιρὸν τῶν περισπασμῶν τούτων ὁ Πομπήϊος κατέφυγεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Καίσαρος. Τότε ἡ Κλεοπάτρα ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν τοῦ Καίσαρος, ὅστις, θελχθεὶς διὰ τὰ κάλλη τῆς, ἀποκατέστησεν αὐτὴν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Πνιγέντος δὲ Πτολεμαίου τοῦ Διονύσου εἰς τὸν Νεῖλον, ἡ Κλεοπάτρα ἔλαβεν ἄνδρα τὸν ἐνδεκαετῆ ἀδελφόν τῆς *Πτολεμαῖου*, τὸν ὑποῖον ὅμως μετ' ὀλίγον διέφθειρε μὲ φάρμακον. Φονευθέντος δὲ καὶ τοῦ Καίσαρος (44 Π. Χ.), ἡ Κλεοπάτρα προσῆλθε πρὸς τοὺς τριάρχους, καὶ κατώρθωσε ν' ἀποδειχθῇ ὁ δῆθεν ἐκ τοῦ Καίσαρος υἱὸς τῆς *Πτολεμαῖος ὁ Καισαρίων* βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου. Ἐγκληθεῖσα δὲ ἡ Κλεοπάτρα νὰ

ἀπολογηθῇ ἐνώπιον τοῦ Ἀντωνίου διὰ τὴν χορηγηθεῖσαν εἰς τοὺς φονεῖς τοῦ Καίσαρος βοήθειαν, τοσοῦτον ἔθελξεν αὐτὸν, ὥστε ἐδωρήσατο πρὸς τὴν ἐρασμίαν Αἰγυπτίαν τὴν Φοινίκην, Κυρήνην καὶ Κύπρον (37 Π. Χ.), καὶ ἀποπερατώσας τὴν κατὰ τῶν Πάρθων ἐκστρατείαν παρηκολούθησεν αὐτὴν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Θριαμβεύσας κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀρμενίας (34 Π. Χ.), ἀπέπεμψε χάριν τῆς Κλεοπάτρας τὴν νόμιμον σύζυγόν του Ὀκταβίαν, ἀδελφὴν τοῦ Ὀκταβίου. Ἡ δὲ πρᾶξις αὕτη τοῦ Ἀντωνίου ἐγένετο αἰτία τοῦ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ὀκταβίου πολέμου. Ὁ Ἀντώνιος ἠττηθεὶς κατὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ ναυμαχίαν (31 Π. Χ.), κατέφυγε μετὰ τῆς Κλεοπάτρας εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἀλλ' ὁ Ὀκτάβιος ἐπολιόρκησε τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἥτις παρεδόθη, ἀφ' οὗ αὐτοκτόνησεν ὁ Ἀντώνιος. Ἡ Κλεοπάτρα ἐδοκίμασε μὲν καὶ τὸν Ὀκτάβιον, ἐλπίζουσα ὅτι δὲν θέλει ἀντισταθῇ πρὸς τὰ κάλλη της· ἀποτυχοῦσα δὲ ἔλαβε φάρμακον, ἵνα μὴ ἀπαχθῇ αἰχμάλωτος εἰς τὴν Ῥώμην. Ὁ Ὀκτάβιος ἐθανάτωσε τὸν Καισαρίωνα, καὶ κατέστησε τὴν Αἴγυπτον Ῥωμαϊκὴν Ἐπαρχίαν.

§ 172. Εἰς τὴν κατὰ τὸν πολιτισμὸν μεταμόρφωσιν τῆς Αἰγύπτου συνετέλεσε κυρίως ἡ κτίσις τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰς ἣν ἤδρευον οἱ Μακεδόνες βασιλεῖς· διότι εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἔχουσιν κατοίκους διαφόρων ἐθνῶν καὶ θρησκειῶν, οἱ Αἰγύπτιοι ἱερεῖς ἀπώλεσαν τὴν εἰς τὰ πολιτικὰ δύναμιν καὶ τὴν παρὰ τῷ λαῷ ἰσχύν των. Οὕτω λοιπὸν νέαι, καὶ μάλιστα Ἑλληνικαὶ, ιδέαι καὶ νέα ἔθιμα διεδόθησαν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν λοιπὴν Αἴγυπτον, ἥτις ἀποβαλοῦσα τὸν ἀρχαῖον σοβαρὸν χαρακτῆρά της, ἀπεδέξατο κατ' ὀλίγον τὴν νέαν τάσιν τῶν πραγμάτων. Πτολεμαῖος ὁ Α'. μάλιστα, καὶ αὐτὸς συγγραφεὺς, τοσοῦτον προεστάτευσεν τὰς ἐπιστήμας καὶ τέ-

χνας, ὥστε ἡ Ἀλεξάνδρεια ἐγένετο κατὰ τοὺς πρώτους Χριστιανικοὺς αἰῶνας τὸ κέντρον τῆς φιλολογίας τοῦ κόσμου· ἡ συ-
 ςᾱσα ὑπ' αὐτοῦ *Βιβλιοθήκη* περιεῖχε τοὺς ἐνδοξοτάτους θησαυ-
 ροὺς τῆς ἀρχαιότητος, εἰς δὲ τὸ *Μουσεῖον* συνήγοντο ἄνδρες
 πεπαιδευμένοι ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς γῆς· Ἐνησχολοῦντο μὲν
 οὗτοι μάλιστα εἰς τὴν *φιλολογίαν* καὶ *φιλοσοφίαν*, ἀνεπτύ-
 χθησαν δὲ καὶ ἡ *γεωγραφία* καὶ *φυσικὴ ἱστορία* ἐκ τοῦ
 ἐξαπλωθέντος εἰς τὰ τρία μέρη τῆς γῆς ἐμπορίου τῆς Ἀλε-
 ξανδρείας. Τὸ ἐμπόριον ὑπερεῖχε μάλιστα τοῦ τῆς Τύρου καὶ
 Καρχηδόνος ἐν καιρῷ τῆς ἀκμῆς των, διότι καὶ τὸ κατὰ γῆν
 ἐμπόριον τῆς Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας ἐφέρετο πρὸς τὴν Ἀλεξάν-
 δρειαν. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος ὁ Α. προεστάτευσε καὶ εὐκόλυνε
 παντοίοις τρόποις καὶ τὸ ἐξαπλούμενον ἐμπόριον τῆς καθέδρας
 αὐτοῦ· ἔκτισε μάλιστα διπλοῦν λιμένα καὶ τὸν Φάρον, τοῦ
 ὁποίου τὸ φῶς ὠδήγει τὴν νύκτα τοὺς πλέοντας.

Δὲν διετηρήθησαν μὲν παραδόσεις περὶ τῆς ἐπὶ τῶν Πτο-
 λεμαίων ἐσωτερικῆς διοικήσεως τῆς Αἰγύπτου· συμπεραί-
 νουσι δὲ, ὅτι ἐφυλάχθη ἡ εἰς νομοὺς διαίρεσις, καὶ ὅτι τὰ ἄ-
 νώτερα ὑπουργήματα ἦσαν εἰς χεῖρας Ἑλλήνων.

ΡΩΜΗ.

§ 173. Περὶ τὸ τέλος τῆς προλαβούσης περιόδου κα-
 θιδρύθη εἰς τὴν Ῥώμην ἡ πολιτικὴ τῶν δημοτῶν καὶ πα-
 τρικίων ἰσότης· οἱ δὲ δήμαρχοι Σέξτιος καὶ Λικίνιος κατώρ-
 θωσαν (366 Π. Χ.), νὰ ἀποδεικνύεται καὶ ὁ ἕτερος τῶν ὑπά-
 των ἐκ τῶν Δημοτῶν. Παραδεχθέντος τοῦ νόμου τούτου οἱ
 δημόται ἐκτήσαντο κατ' ὀλίγον (μέχρι 300 Π. Χ.) τὸ δικαί-
 ωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀνωτέρων ἀρχῶν τῆς
 πολιτείας, οἷον τοῦ Δικτάτορος, Τιμητοῦ, Πραίτωρος καὶ

ἱερέως, ἂν καὶ διετηρεῖτο ἔτι ἡ μεταξὺ δημοτικῶν καὶ βουλευτικῶν οἰκογενειῶν διάκρισις. Τὸ πολιτικὸν σύνταγμα τῆς Ῥώμης ἔλαβε μὲν τοιοῦτοτρόπως τύπους ὅλως δημοκρατικούς, διότι παρὰ τῷ λαῷ εὕρισκετο ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία, καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν τοὺς ἀνωτέρους τῆς πολιτείας ὑπουργούς· ἀλλ' ἡ δύναμις τῆς γερουσίας, τῶν ἀνωτέρων ὑπουργῶν καὶ τῶν ἱερέων ἐμετρίαζε τὴν ὑπεροχὴν τοῦ λαοῦ, ὥστε ἡ Ῥώμη ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἐφυλάχθη κατὰ τε τῆς ὀχλοκρατίας καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ δεσποτισμοῦ.

§ 174. Περὶ δὲ τῶν ἡττωμένων λαῶν μετεχειρίζετο ἡ Ῥώμη τὸ ἰσχυρότατον μέσον τοῦ νὰ ἐξασφαλίσῃ ἑνθεν μὲν τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐξουσίαν της, ἑνθεν δὲ νὰ προλάβῃ τὴν ἐν τῇ μητροπόλει συνάθροισιν πτωχῶν πολιτῶν. Τὸ δὲ μέτρον τοῦτο ἦν ἡ σύστασις ἀποικιῶν ἐκ Ῥωμαίων πολιτῶν, οἵτινες καταστάντες εἰς τὰς κυριευθείσας πόλεις, ἐχρησίμευον ἐν ταῦτῳ καὶ ὡς φρουρά. Αἱ ἀποικίαι αὗται εἶχον μὲν ἀνεξάρτητον διοίκησιν, καὶ σύνταγμα καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ· ὑπέκειντο ὅμως εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ τὰς διαταγὰς τῆς Ῥώμης. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφηρμόσθη μάλιστα εἰς τοὺς νικηθέντας λαοὺς τῆς Ἰταλίας· διέφερον δὲ οὗτοι κατὰ τὰ δικαιώματα καὶ τὰς πρὸς τὴν Ῥώμην σχέσεις, διότι οἱ μὲν εἶχον τὰ δικαιώματα τοῦ Ῥωμαίου πολίτου, οἱ δὲ ἦσαν σύμμαχοι (*socii, foedere juncti*), οἱ δὲ, ὑπήκοοι (*deditii*). Εἰς μὲν τοὺς συμμάχους ἐπετρέπετο, νὰ διατηρῶσι τὴν κατὰ τὸ σύνταγμα καὶ τὴν διοίκησιν ἀνεξαρτησίαν, ἐπὶ ὁμολογίᾳ νὰ πληρόνωσι φόρον, καὶ νὰ δίδωσι στρατεύματα· οἱ δὲ ὑπήκοοι ἐστεροῦντο καὶ τῆς κατὰ τὰ ἔσω αὐτονομίας, κυβερνώμενοι ὑπὸ Ἐπάρχων (*praefectus*).

§ 175. Κατὰ δὲ τὰ ἔξω ἐξηκολούθουν οἱ κατὰ τῶν γει-

τόνων πόλεμοι· δὲν ἡδυνήθη δὲ ἡ Ῥώμη νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἰταλίαν, πρὶν ἢ κατατροπωθῶσιν οἱ *Σαυνῖται* καὶ *Ταραντῖνοι*. Οἱ κατὰ τῶν Σαυνιτῶν πόλεμοι, καθ' οὓς διέπρεψαν ἐκ μὲν τῶν Σαυνιτῶν ὁ στρατηγὸς *Πόντιος*, ἐκ δὲ τῶν Ῥωμαίων ὁ *Δικτάτωρ Παπείριος Κούρσωρ*, καὶ οἱ ὑπάτοι *Φάβιος Μάξιμος* Ῥολλιανὸς καὶ *Δέκιος Μύσων*, διήρκεσαν 50 ἔτη, καὶ ἐπὶ νίκησαν τὴν καθυπόταξιν τῶν Σαυνιτῶν.

§ 176. Ἐπὶ δὲ τῶν πολέμων τούτων οἱ Ῥωμαῖοι οὐ μόνον ἔμαθον τὴν εἰς ὀρεινὰ μέρη πολεμικὴν, ἀλλὰ καὶ κατῴρθωσαν, νὰ καθυποτάξωσι τοὺς *Λατίνους*, νὰ κατατροπώσωσι τοὺς *Τυρρῆνους*, καὶ νὰ κτήσωνται ἰσχὺν παρὰ τοῖς *Λευκανοῖς*, *Ἀπουλίοις* καὶ *Ομβρικοῖς*. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐτελειοποίησαν καὶ ἐφήρμοσαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τὸ περὶ τοὺς νενικημένους λαοὺς σύστημα, περὶ οὗ ἄνω ἐλαλήσαμεν.

ὑποταχθέντων τῶν Σαυνιτῶν ἐπεχείρησαν οἱ Ῥωμαῖοι νὰ ἐξουσιάσωσιν ὅλην τὴν *Κάτω Ἰταλίαν*. Ἐπιπεσόντες δὲ κατὰ τῶν *Ταραντίνων* ἐνεπλέχθησαν εἰς πόλεμον μετὰ *Πύρρου*, τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου, τὸν ὁποῖον ἐπεκαλέσθησαν βοηθὸν οἱ *Ταραντῖνοι* (281 Π. Χ.). Ὁ Πύρρος, ὢν εὐτολμος κατακτητῆς, ἐνίκησε μὲν τοὺς Ῥωμαίους εἰς δύο μάχας, τὰς κατὰ τὴν *Πανδοσίαν* (280 Π. Χ.), καὶ τὴν *Ἀσκλον* (279 Π. Χ.), εἰς ἣν καθωσιώθη ὁ τρίτος *Δέκιος*. Ἀνακληθεὶς δὲ καὶ αὐθις εἰς τὴν Ἰταλίαν ὑπὸ τῶν *Ταραντίνων* περὶ τὸ 275, κατετροπώθη ὑπὸ τοῦ ὑπάτου *Κουρίου Δεντάτου* εἰς τὴν πλησίον τοῦ *Βεκουέντου* μάχην (275 Π. Χ.), καὶ κατέλιπε διὰ παντὸς τὴν Ἰταλίαν ὑπερθαυμάζων τὸν ἡρώϊκὸν χαρακτῆρα τῶν Ῥωμαίων, καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ γεναιότητα τοῦ σταλέντος πρὸς αὐτὸν ὑπάτου *Φαβρικίου*. Τὴν νίκην ταύτην τῶν Ῥωμαίων διεδέξατο ἡ ἄλωσις τῆς *Τάραντος* (272 Π. Χ.), καὶ

ἡ κατάστασις τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας εἰς ὅλην τὴν κάτω Ἰταλίαν.

ΠΟΛΕΜΟΙ ΚΑΤÀ ΤΗΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΟΣ.

§ 177. Μέχρι τοῦδε ἡ Ῥώμη ἐτήρει φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὴν *Καρχηδόνα*. ἔκλεισε μάλιστα μετ' αὐτῆς καὶ δύο ἐμπορικὰς συνθήκας, ἐξ ὧν ἀποδεικνύεται, ὅτι ἀνεπτύχθη ἤδη ἡ ναυτιλία τῶν Ῥωμαίων. Ἀλλ' ἡ κατάκτησις τῆς *Σικελίας* ἠρέθισε τὴν ζηλοτυπίαν τῶν δύο πολιτειῶν, ἥτις τελευταῖον ἐπήνεγκε τὴν καταστροφὴν τῆς *Καρχηδόνας*.

Πλὴν τῶν αὐτοχθόνων καὶ τῶν ἐπελθόντων ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀποίκων (*Σικελῶν*) κατοκεῖτο ἡ *Σικελία* καὶ ὑπὸ πολυπληθῶν Ἑλλήνων, *Σικελιωτῶν* κληθέντων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἤκμαζον αἱ ἐπιστῆμαι καὶ τέχναι, πρὶν ἢ ἀναπτυχθῶσιν ἔτι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ δὲ ἱστορία τῆς *Σικελίας* ἐνασχολεῖται μᾶλλον εἰς τὰ ἱστορικὰ συμβάντα τῆς πόλεως τῶν *Συρακουσῶν*, ἥτις ἐκτίσθη ὑπ' ἀποίκων Ἑλλήνων, ἐχόντων ἀρχηγὸν τὸν *Κορίνθιον Ἀρχίαν* (732 Π. Χ.). Περὶ τὸ 500 Π. Χ. κατέλαβον τύραννοι τὴν ἐξουσίαν τῶν πολιτειῶν τῆς *Σικελίας*, εἰς δὲ τὰς *Συρακούσας* ἐγένετο ἡγεμὼν ὁ *Γέλων* (486 Π. Χ.), ὅστις ἠύξησεν ἐπὶ πολὺ τὴν δυνάμιν του διὰ τῆς περὶ τὴν *Ἰμέραν* νίκης κατὰ τῶν *Καρχηδονίων* (480 Π. Χ.). Ἰέρωνα δὲ, τὸν ἀδελφὸν καὶ διάδοχον τοῦ *Γέλωνος* (477 Π. Χ.), διακριθέντα διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς αὐλῆς του, εἰς ἣν εὕρισκοντο ὁ *Αἰσχύλος*, *Πίνδαρος*, *Σιμωνίδης*, καὶ ἄλλοι περιώνυμοι ἄνδρες τῆς Ἑλλάδος, διεδέξατο ὁ νεώτερος ἀδελφὸς *Θρασύβουλος*, ὅστις μετὰ δεκάμηνον κυβέρνησιν ἀπηλάθη ἔνεκα τῆς σκληρότητος καὶ ἀπανθρωπίας του. Οἱ *Συρακούσιοι*, ἀποκαταστήσαντες τὴν δημοκρατίαν, καὶ πολεμοῦντες

μετ' ἐπιτυχίας κατὰ τῶν Σικελῶν, προητοίμαζον τὴν ἐπὶ τῆς νήσου κυριαρχίαν των. Αἱ προσβληθεῖσαι ὑπὸ τῶν Συρακουσίων πόλεις *Λεοντῖνοι* καὶ *Ἐγεστα* ἐζήτησαν μὲν καὶ ἔλαβον δις βοήθειαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων· ἀποτυχόντων δὲ τούτων (416 Π. Χ.), ἐκάλεσαν οἱ Ἐγεσταῖοι τοὺς Καρχηδονίους. Κατὰ τοὺς ἐξωτερικοὺς τούτους περισπασμοὺς ὁ φιλοδίκαιος νομοθέτης *Διοκλῆς* διέταττε τὰ τῆς πολιτείας, καὶ ἐστερέονε τοὺς θεσμοὺς τῆς δημοκρατίας. Ὁ δὲ διαπρέψας εἰς τὴν κατὰ τῶν Καρχηδονίων πόλεμον στρατηγὸς *Διονύσιος* ὁ πρεσβύτερος ἤρπασε τὴν ἀρχὴν τῶν Συρακουσῶν (405 Π. Χ.), καὶ διετήρησεν αὐτὴν, ὑποστὰς τέσσαρας κατὰ τῶν Καρχηδονίων πολέμους. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Διονύσιος* ὁ νεώτερος, καίτοι ἔχων εἰς τὴν αὐλήν του τὸν φιλόσοφον Πλάτωνα, ἐδόθη εἰς ἀσωτίαν καὶ τρυφὴν, καὶ ἐξώσθη τελευταῖον ὑπὸ τοῦ θεοῦ τοῦ *Δίωτος*. Φονευθέντος δὲ καὶ τούτου ὑπὸ τοῦ ἀπίστου *Καλίππου* (354 Π. Χ.), κατῆλθε πάλιν ἐκ τῆς εἰς Λοκροὺς φυγῆς ὁ Διονύσιος· ὅμως ὁ ἐνάρετος Κορίνθιος *Τιμολέων* ἠλευθέρωσε τοὺς Συρακουσίους ἀπὸ τοῦ τυράννου (345 Π. Χ.), καὶ κατατραπώσας τοὺς Καρχηδονίους ἀποκατέστησε τὴν δημοκρατίαν. Ἀλλ' ὁ ὠμὸς *Ἀγαθοκλῆς*, γενόμενος τύραννος (317 Π. Χ.), ἐνίκησε τοὺς Καρχηδονίους, καὶ ὑπέταξε σχεδὸν ὅλην τὴν Σικελίαν. Δολοφονηθέντος αὐτοῦ ἐκυρίευσαν πρῶτον μὲν οἱ *Καρχηδόνιοι*, μετὰ ταῦτα δὲ *Πύρρος*, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου, σχεδὸν ὅλην τὴν νῆσον. Τέλος δὲ ἀνηγόρευθη τύραννος τῶν Συρακουσῶν *Ἰέρων* ὁ Β'. (270 Π. Χ.), ὅστις συμμαχήσας μετὰ τῶν Καρχηδονίων, κατετρόπωσε τοὺς κυριεύσαντας τὴν Μεσσήνην *Μαμερτίνοους*, καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Μεσσήνην. Τότε δὲ οἱ Μαμερτῖνοι ἐπεκάλεσθησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ῥωμαίων, καὶ παρέδωκαν τὴν

πόλιν Μεσσήνην εἰς τὸν σταλέντα πρὸς αὐτοὺς Ἀππίον Κλαύδιον.

§ 178. Ἡ ἐπέμβασις αὕτη τῶν Ῥωμαίων εἰς τὰ τῆς Σικελίας προὔξενησε τὸν πρῶτον Λιβυκὸν πόλεμον, διαρκέσαντα 23 ἔτη (ἀπὸ 264—241 Π. Χ.). Καὶ ὁ μὲν Ἰέρων, νικηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀππίου Κλαυδίου, ἀπεςπάσθη εὐθὺς ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων, καὶ ἠνώθη μετὰ τῶν Ῥωμαίων (263 Π. Χ.). Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, ἀμνηχανοῦντες διὰ τὴν κατὰ θάλασσαν ὑπεροχὴν τῶν Καρχηδονίων, ἐναυπήγησαν στόλον, καὶ ναυαρχοῦντος τοῦ ὑπάτου Δουιλίου κατετρόπωσαν τὸν ἐχθρικὸν στόλον (260 Π. Χ.), μεταχειριζόμενοι εἰς τὰ πλοῖά των μηχανὴν τινα, τὸν λεγόμενον κόρακα (corvus), δι' ἧς τὰ εὐκίνητα πλοῖα τῶν Καρχηδονίων προσεκολλῶντο εἰς τὰ δυσκίνητα τῶν Ῥωμαίων. Ἀπὸ τότε ὁ μεταξὺ τῶν δύο πολιτειῶν ἀγὼν ἀπέβλεπεν ἐν ταύτῳ καὶ εἰς τὴν κατὰ τὴν Μεσόγειον θαλασσοκρατορίαν. Ἀπέτυχε μὲν τὸ σχέδιον τοῦ Ῥηγούλου καὶ Μαλλίου, νὰ καταστήσωσι τὴν Λιβύην πεδῖον τοῦ πολέμου· ἡχμαλωτίσθη μάλιστα αὐτὸς ὁ Ῥηγοῦλος, καὶ ὁ Καρχηδόνιος Ἀμίλκας Βάρκας ὑπερασπίσθη ἥρωϊκῶς τὸ κατεχόμενον ὑπ' αὐτοῦ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Σικελίας. Ἀλλὰ κατατροπωθέντες καὶ αὖθις οἱ Καρχηδόνιοι ὑπὸ τοῦ Λουτατίου Κάτλου εἰς τὴν πλησίον τῶν Αἰγρουσῶν νήσων ναυμαχίαν (241 Π. Χ.), ἀπώλεσαν τὴν μετὰ τῆς Σικελίας συγκοινωνίαν, καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ κλείσωσιν εἰρήνην μετὰ τῶν Ῥωμαίων. Ἡ Ῥώμη ἐπέβαλεν αὐτοῖς τὴν συνθήκην, νὰ ἐγκαταλίπωσι μὲν τὴν Σικελίαν καὶ τὰς γειτνιαζούσας πρὸς αὐτὴν μικρὰς νήσους, νὰ πληρώσωσι δὲ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους δισχίλια καὶ διακόσια τάλαντα εἰς δέκα ἐτῶν διάστημα, καὶ παραδόντες ὅλους

τούς αἰχμαλώτους ἄνευ λύτρων νὰ διαλλαγῶσι πρὸς τὸν Ἰέρωνα, τύραννον τῶν Συρακουσῶν.

Τὴν εἰρήνην ταύτην ἐπετάχυνεν ἡ ἀθλία τοῦ δημοσίου ταμείου τῆς Καρχηδόνος κατάσασις, μὴ δυναμένης νὰ πληρώσῃ τακτικῶς τοὺς 20,000 μισθοφόρους στρατιώτας της. Οὗτοι μάλιστα, ἐπαναστάντες κατὰ τῆς Καρχηδόνος, ἠνώθησαν μετὰ τῶν κατὰ τὴν Λιβύην ὑπηκόων της, βαρέως φερόντων τὸν ζυγὸν τῶν Καρχηδονίων, καὶ μόλις μετὰ τετραετῇ πόλεμον (240 — 237 Π. Χ.) κατενικήθησαν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἀμίλκου. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους (237 Π. Χ.) ἀπώλεσαν οἱ Καρχηδόνιοι καὶ τὴν Σαρδῶ, τὴν ὁποίαν οἱ Ῥωμαῖοι, ἀποστάντων καὶ ἐνταῦθα τῶν μισθοφόρων στρατευμάτων τῆς Καρχηδόνος, κατέλαβον ἐν καιρῷ εἰρήνης.

§ 179. Μετὰ τὰς ἐπαισθητὰς συμφορὰς ταύτας ἡ Καρχηδὼν προσήλωσε τὰ βλέμματά της εἰς τὰς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ἀποικίας. Ἡ Ῥώμη ἐπέβαλε μὲν εἰς τὴν Καρχηδόνα συνθήκην (227 Π. Χ.), καθ' ἣν ἠναγκάσθη αὕτη, νὰ μὴ ἐπεκτείνῃ τὰς κατὰ τὴν Ἰβηρίαν κτήσεις της πέραν τοῦ Ἰβηρος ποταμοῦ, καὶ νὰ μὴ πολεμήσῃ πρὸς τὴν συμμαχήσασαν μετὰ τῆς Ῥώμης Σαγοῦντα· ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι ἐνησχολοῦντο εἰς τὸν κατὰ τῶν συνορευόντων πρὸς τὴν ἀρκτῶαν Ἰταλίαν *Γαλατῶν* ἐξαετῇ πόλεμον, ἕως οὗ κατῴρθωσεν ὁ Μάρκελλος, νὰ καταστήσῃ τὴν ἐντὸς τῶν Ἀλπεων *Γαλατίαν* (Gallia cisalpina) Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν (222 Π. Χ.).

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἐκ τοῦ γένους τοῦ Βάρκα ἥρωες περιέβαλον τὸ ὄνομα τῶν Καρχηδονίων μὲ νέαν δόξαν. Καὶ ὁ μὲν Ἀμίλκας ὑπέταξε τοὺς αὐτόχθονας τῆς Ἰβηρίας κατοίκους, τοὺς μέχρι τοῦ Ἰβηρος ποταμοῦ, καὶ ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Ἀσδρούβας ἔκτισε τὴν νέαν Καρχηδόνα, γενομένην λαμπρὰν

ἀποικίαν· ὁ δὲ Ἀννίβας, υἱὸς τοῦ Ἀμίλκα, ἐπόρθησε καὶ κατηδάφισε τὴν Σαγοῦντα, γενόμενος οὕτως αἷτιος τοῦ δευτέρου Λιβυκοῦ πολέμου, διαρκέσαντος 17 ἔτη (ἀπὸ 218 — 201 Π. Χ.).

§ 180. Ταχέως ὑπερέβαλεν ὁ νικηφόρος Ἀννίβας τὰ Πηρυναῖα ὄρη, καὶ διελθὼν ἐν ὥρᾳ χειμῶνος τὴν Γαλατίαν διεπορεύθη πρῶτος τὰς Ἀλπεις, καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν ἀρκτῶαν Ἰταλίαν, ὅπου οἱ Γαλάται ἀπέσκησαν ἀπὸ τῆς Ῥώμης. Διαβάντος τοῦ ὑπάτου Γαΐου Σκηπίωνος μετὰ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Ἰβηρίαν, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κορνήλιος Σκηπίων ἔσπευσε συντονώτατα πρὸς τὸν Πάδον (Ἡριδανὸν) ποταμὸν, ἵνα προλάβῃ τὴν διάβασιν τοῦ Ἀννίβα. Ἀλλ' ὁ Ἀννίβας, κυριεύσας ἤδη τὴν Αὐγούσταν Ταυρινῶν, κατετρόπωσε τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὴν παρὰ τὸν Τίκιον ποταμὸν μάχην, καὶ κατεδίωξε τὸν ἡττηθέντα ἐχθρόν. Καὶ ὁ μὲν ὕπατος Σεμπρόνιος, συναντήσας τὸν στρατὸν τοῦ Σκηπίωνος, ἠνώθη μετ' αὐτοῦ, καὶ ὠδήγησε τὰ ἐνδυναμωθέντα οὕτω στρατεύματα θαρράλέως κατὰ τοῦ Ἀννίβα. Ἀλλὰ καὶ αὖθις οἱ Ῥωμαῖοι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, κατανικηθέντες εἰς τὴν πλησίον τοῦ Τρεβίου μάχην. Καὶ αὐτὸς ὁ ὕπατος Φλαμένιος ἐνέπεσεν εἰς τὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα ἐνέδραν παρὰ τὴν λίμνην Τρασυμένην, καὶ περικυκλωθεὶς πανταχόθεν ἐφονεύθη μετὰ πεντακισχιλίων Ῥωμαίων (217 Π. Χ.). Οὕτως ὁ νικητὴς προεχώρησε μέχρι τῶν αἰγιαλῶν τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους, ἀφ' ὧν ἐκίνησε περὶ τὴν Ἀπουλίαν. Κατὰ τὰς κρίσιμους ταύτας περιστάσεις ἀπεδείχθη Δικτάτωρ ὁ συνετὸς Φάβιος Μάξιμος (ὁ Βραδὺς, Cunctator), ὅστις ἀποφεύγων πᾶσαν μετὰ τοῦ Ἀννίβα σύγκρουσιν, ἠκολούθει αὐτὸν παρατηρῶν ἐξ ἀπροσίτων ὁρέων τὰ κινήματά του· ἔσωσε

δὲ καὶ τὸν *Μινούκιον*, ὅστις ἀπρονοήτως συνεπλάκη μετὰ τοῦ Ἀννίβα. Ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀποδειχθέντων κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος ὑπάτων *Αἰμυλίου Παύλου* καὶ *Τερεντίου Οὐάρρωνος* συνεκροτήθη, διὰ τὴν ἀσκεψίαν καὶ ὀρμὴν τοῦ τελευταίου, ἡ περίφημος ἐν *Κάνναις* μάχη (216 Π. Χ.), καθ' ἣν ἐφανεύθη ὁ Αἰμύλιος καὶ 80 γερουσιασταί, παμπληθεῖς ἱππεῖς, καὶ 50,000 στρατιῶται· ἡχμαλωτίσθησαν δὲ 10,000. Ὁ Οὐάρρων μόνος ἐσώθη φυγὼν μετ' ὀλίγων ἱππέων. Μετὰ τὴν τρομερὰν καταστροφὴν ταύτην τὰ πλεῖστα ἔθνη τῆς κάτω Ἰταλίας, βρέως φέροντα τὴν σκληρὰν κυριαρχίαν τῶν Ῥωμαίων, ἠνώθησαν μετὰ τοῦ νικητοῦ. Ἡ δὲ Ῥώμη ἔμεινεν ἤδη ἀπροστάτευτος· ἀλλ' ὅμως ὁ Ἀννίβας δὲν ἐπῆλθε κατ' αὐτῆς διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ στρατοῦ, καὶ τὴν ἔλλειψιν τῶν πρὸς πολιορκίαν μηχανῶν, καὶ διεχείμασεν εἰς *Καπύην* τῆς *Καμπανίας*.

§ 181. Ἡ Ῥώμη, ὑποφέρουσα γενναίως τὴν ἀξιοθρήνητον ταύτην συμφορὰν, ἔσπευσε νὰ καταγράψῃ νέα στρατεύματα, προθυμουμένη νὰ κινήσῃ πάντα λίθον ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος. Καὶ μετ' ὀλίγον μετεβλήθη ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων· διότι τὰ Ῥωμαϊκὰ ὅπλα ἐθριάμβευσαν κατὰ τῶν *Καρχηδονικῶν* εἰς τὴν *Ἰβηρίαν*, *Σικελίαν* καὶ *Σαρδῶν*, καὶ ὁ μὲν *Πραίτωρ Λαιβῆρος* κατετρόπωσε τὸν *Φίλιππον*, βασιλέα τῆς *Μακεδονίας*, εἰς τὴν πλησίον τῆς *Ἀπολλωνίας* μάχην, ὁ δὲ ὑπατος *Φούλβιος* ἐκυρίευσεν τὴν *Καπύην*. Πεσόντων δὲ εἰς τὴν *Ἰβηρίαν* τοῦ *Πουβλίου* καὶ *Γαΐου Σκηπίωνος*, ὁ ἑπρχος (Proconsul) *Πούβλιος Σκηπίων*, ἔχων ἡλικίαν 23 ἐτῶν, ἀπεστάλη εἰς τὴν *Ἰβηρίαν*, καὶ κατατροπώσας τὸν *Μάγωνα* καὶ *Ἄννων*, ἐκυρίευσεν τὴν νέαν *Καρχηδόνα*, καὶ μετήνεγκε τὸν πόλεμον εἰς τὴν *Ἀφρικὴν*, ὅπου συμμαχήσας

μετὰ τοῦ *Μασσινίσσα*, βασιλέως τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ *Μασαιβυλίων*, ἐνίκησε καὶ ἡχμαλώτισε τὸν *Σύφακα*, σύμμαχον τῶν *Καρχηδονίων*.

Ἡ δὲ *Καρχηδὼν*, κλίνουσα ἤδη πρὸς τὴν εἰρήνην, μετεκάλεσε τὸν *Ἀννίβαν*, τοῦ ὁποίου αἱ ἐπιχειρήσεις δὲν εὐωδώθησαν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, καθότι δὲν ἐβοηθεῖτο δεόντως ὑπὸ τῆς πατρίδος του. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν Ἀφρικὴν ὁ Ἀννίβας κατετροπώθη εἰς τὴν ἐν *Ζάμα* μάχην ὑπὸ τοῦ *Σκηπίωνος*, ἐπικληθέντος ἔκτοτε *Ἀφρικανοῦ* (202 Π. Χ.). Ἡ δὲ *Καρχηδὼν*, πολιορκουμένη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν, συνέθετο εἰρήνην μετὰ τοῦ πολεμίου, εἰς ἣν διετήρησε μὲν τὰς ἐν τῇ Λιβύῃ κτήσεις της, ἠναγκάσθη δὲ οὐ μόνον νὰ ἐγκαταλίπη τὴν *Ἰβηρίαν*, καὶ νὰ παραδώσῃ ὅλους τοὺς ἐλέφαντας καὶ τὰ πολεμικά της πλοῖα, πλὴν 10 τριήρων, ἀλλὰ νὰ πληρώσῃ καὶ 10,000 τάλαντα, καὶ νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν *Μασσινίσσαν* ὅλας τὰς πάλαι κτήσεις του· ὑπέσχετο δ' ἐνταυτῷ ἡ *Καρχηδὼν*, ὅτι δὲν θέλει κινήσῃ πόλεμον κατ' οὐδενὸς ἐχθροῦ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Ῥώμης.

§ 182. Ὁ Ἀννίβας καὶ οἱ ὁμόφρονες αὐτοῦ, ἐννοήσαντες ὅτι ἡ συμφορὰ αὕτη, ὥς καὶ ἐν γένει ἡ παρακμὴ τῆς πολιτείας προῆλθεν ἐκ τοῦ ἐσφαλμένου πολιτικοῦ καὶ διοικητικοῦ συστήματος, ἐπεχείρησαν μετὰ ζήλου τὴν μεταρρύθμισιν αὐτοῦ. Καὶ πρῶτον μὲν κατέλυσεν ὁ Ἀννίβας τὴν δύναμιν τοῦ συνεδρίου τῶν *Ἑκατόν*· δὲν ἡδυνήθη δὲ νὰ λύσῃ καὶ τὸν δεσμὸν τῆς ιδιοτελοῦς τῶν ἐμπόρων ἀριστοκρατίας, ἥτις πρὸ αἰώνων ἐρρίζωθη εἰς τὴν *Καρχηδόνα*. Ἡ ταπεινωθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ φατρία, πνέουσα ἐκδίκησιν, συνέδεσε μάλιστα τὰ συμφέροντά της μετὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν, καὶ ἐδήλωσε πρὸς τοὺς

Ῥωμαίους τὸ τολμηρὸν σχέδιον τοῦ ἀδιαλλάκτου πρὸς αὐτοὺς Ἀννίβα, ν' ἀνανεώσῃ τὸν κατὰ τῆς Ῥώμης πόλεμον, συμμαχήσας ἐπὶ τούτῳ μετ' Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου, βασιλέως τῆς Συρίας. Οἱ μὲν Ῥωμαῖοι λοιπὸν ἀπήτησαν νὰ παραδοθῇ εἰς αὐτοὺς ὁ Ἀννίβας· οὗτος δὲ ἐσώθη φυγὼν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Συρίαν, ὅπου παρεκίνησε τὸν Ἀντίοχον, νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῆς Ῥώμης (195 Π. Χ.). Ἡ Καρχηδὼν ὅμως δὲν μετέσχε τοῦ πολέμου τούτου, χειραγωγουμένη καὶ παιδαγωγουμένη ἤδη ὑπὸ τῆς Ῥώμης.

§ 183. Πρὶν ἢ καταστραφῇ ὁλοσχερῶς ἡ Καρχηδὼν ἐπὶ τοῦ Γ'. Λιβυκοῦ πολέμου, κατετρόπωσε ἡ Ῥώμη τὸν πρόην σύμμαχον τῆς Καρχηδόνης *Φίλιππον*, τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν ἐν *Κυνὸς Κεφαλαῖς* μάχην (197 Π. Χ.). ὁ δὲ *Λεύκιος Σκηπίων* (ὁ Ἀσιανὸς) ἐνίκησε (190 Π. Χ.) τὸν βασιλέα τῆς Συρίας πλησίον τῆς *Μαγνησίας*, καὶ ἀφελὼν αὐτοῦ τὴν δυτικὴν Ἀσίαν, ἐζήτησε τὴν παράδοσιν τοῦ Ἀννίβα. Ὁ δὲ Ἀννίβας κατέφυγε πρῶτον μὲν εἰς τὴν Κρήτην, ὕστερον δὲ πρὸς τὸν *Προυσίαν*, βασιλέα τῆς Βιθυνίας καὶ τοῦ Πόντου. Ὁ Προυσίας, παροξυνθεὶς ὑπ' αὐτοῦ εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἐνίκησε, στρατηγοῦντος τοῦ Ἀννίβα, τὸν σύμμαχον αὐτῶν *Εὐμένην*, βασιλέα τῆς Περγάμου· ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη ἐπὶ τέλους ν' ἀνθέξῃ εἰς τὴν δύναμιν τῆς Ῥώμης. Τότε ὁ Ἀννίβας, ἀπελπισθεὶς διὰ τὴν σωτηρίαν του, ἔπιε φάρμακον, καὶ ἐτελεύτησε καταρώμενος κατὰ τῶν Ῥωμαίων (183 Π. Χ.).

§ 184. Ἀφ' οὗ δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἔλαβον πεῖραν τῶν ἡθῶν τῆς Ἀσίας, καὶ ἤρπασαν τοὺς θησαυροὺς αὐτῆς, εἰσεχώρησε μεταξὺ αὐτῶν τρυφή καὶ διαφθορά. Ἀνεφύησαν δὲ πάλιν καὶ ἔριδες μεταξὺ τῆς ἀριστοκρατικῆς καὶ δημοκρατικῆς φατρίας,

αἵτινες κατὰ πρῶτον ἐφανερώθησαν εἰς τὴν κατὰ Σκηπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ κατηγορίαν. Ὁ δημοκρατικὸς καὶ αὐστηρὸς κατὰ τὰ ἥθη Κάτων κατηγορήσεν αὐτὸν, ὅτι διαχειμάζων εἰς Συρακούσας ἐδόθη εἰς τρυφὴν καὶ ἡδυπάθειαν, καὶ ὑφείλε μέρος τῶν λαφύρων. Ὁ δὲ Σκηπίων ἀποδείξας τὴν ἀθωότητά του ἀπῆλθεν εἰς τὰ κατὰ τὴν Καμπανίαν χωρία του. Καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Λεύκιος Σκηπίων, ὁ Ἀσιανὸς, τὸν ὁποῖον διέβαλον ἤδη οἱ ἀντίπαλοί του, ἠθώθη διὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Τίτου Σεμπρωνίου Γράκχου, τοῦ δημηγορήσαντος καὶ ὑπὲρ Σκηπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ.

§ 185. Μετ' οὐ πολὺ ἐνικήθη κατὰ κράτος καὶ συνελήφθη Περσεὺς, ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, εἰς τὴν πλησίον τῆς Κύδνης μάχην (168 Π. Χ.), καὶ ἀπήχθη αἰχμάλωτος εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου ἀπέθανεν ὑπὸ ἀσιτίας. Καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κηρυχθεῖσα ἐλευθερία τῶν Ἑλλήνων ἀπεδείχθη Ῥωμαϊκὴ ὑπόκρισις καὶ ἀπάτη. Διὸ, ἀφ' οὗ ὁ Μέτελλος κατέστησε τὴν Μακεδονίαν Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν (148 Π. Χ.), ἡ Ἀχαικὴ συμμαχία ἠγωνίσθη τοὺς τελευταίους ἀγῶνας κατὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν λεγεόνων. Ἄν ἡ συμμαχία τῶν Ἀχαιῶν ἠνόνετο ἐξ ἀρχῆς μετὰ τῆς τῶν Αἰτωλῶν, καὶ δὲν ἦν καιρὸν τινὰ συνεργὸς τῶν φιλοδόξων Ῥωμαίων, καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα οὔτε ἡ Μακεδονία καθίστατο ὑποχείριος τῆς Ῥώμης, οὔτε οἱ Ἕλληνες ἀπέβαλλον τὴν ἐλευθερίαν, τὸ μέγιστον καὶ προσφιλέστατον ἀγαθόν. Ἀλλὰ βοηθήσαντες τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὸν κατὰ τοῦ Περσέως πόλεμον, οὐδ' αὐτοὶ οἱ Ἀχαιοὶ διέφυγον τὴν ἄπληστον πλεονεξίαν τῆς Ῥώμης, ἥτις ἠρέθισε καὶ προὔκάλεσεν αὐτοὺς διαφόροις τρόποις. Κηρυχθέντος τελευταῖον τοῦ πολέμου, οἱ Ἀχαιοὶ διεφώνουν καθ' ὅσα ἐβουλεύοντο κατὰ τοῦ πολε-

μίου, οὐδ' ἔσχον στρατηγοὺς ἀνταξίους τῶν Ῥωμαίων. Καὶ πρῶτον μὲν κατετροπώθη ὁ *Κριτόλαος* ὑπὸ τοῦ ὑπάτου *Μετέλλου* εἰς τὴν πλησίον τῶν *Θερμοπυλῶν* μάχην (147 Π. Χ.), καὶ αἱ *Θῆβαι* καὶ ἡ *Μεγαρίς* ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Τὸ δ' ἐξῆς ἔτος κατενικήθη καὶ ὁ *Δίαιος* ἐν τῷ ἰσθμῷ τῆς *Κορίνθου*, καὶ ἡ πόλις τῆς *Κορίνθου*, οὓσα ἀπροστάτευτος, ἐπορθήθη ὑπὸ τοῦ ὑπάτου *Μουμμίου* (146 Π. Χ.). Ἡ δ' Ἑλλὰς ἐγένετο Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία, ὀνομασθεῖσα *Ἀχαΐα*.

§ . Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος κατεστράφη καὶ ἡ *Καρχηδών*. Καὶ ἡ τελευταῖα σκιά τῆς Ῥωμαϊκῆς μεγαλοψυχίας ἐξέλιπεν, ὅτε, ἀδικοῦντος καθ' ἐκάστην τοῦ *Μασινίσσα* τοὺς *Καρχηδονίους*, καὶ ἀρπάζοντος τὰς ἐν τῇ *Λιβύῃ* κτήσεις των, οἱ Ῥωμαῖοι ἐκηρύττοντο πάντοτε ὑπὲρ τοῦ πολεμίου τῆς *Καρχηδόνας*. Προσεφέροντο δὲ οὕτως οἱ Ῥωμαῖοι, ὡς προθέμενοι νὰ καταστρέψωσιν ὁλοσχερῶς τὴν *Καρχηδόνα*, τὴν ὁποίαν ὁ ἀδιάλλακτος αὐτῆς ἐχθρὸς *Κάτων*, ἀφ' οὗ ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς πρὸς τοὺς *Καρχηδονίους* πρεσβείας, παρίστα ἀκμάζουσιν καὶ ἐπικίνδυνον μάλιστα καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Ῥωμαίους. Τοσοῦτον δ' ἐμίσει ὁ *Κάτων* τοὺς *Καρχηδονίους*, ὥστε εἰς τὸ τέλος ἐκάστης περιόδου τῶν ἐνώπιον τῆς γερουσίας δημηγοριῶν του ἐπανελάμβανε τὴν συμβουλὴν νὰ κατεδαφίσωσι τὴν *Καρχηδόνα* (» *Praeterea autem censeo, Carthaginem esse delendam* «). Οἱ δὲ *Καρχηδόνιοι* ἐκπλαγέντες πρὸς τὰς ἀνελπίστους ἐχθρικὰς ἐτοιμασίας τῶν Ῥωμαίων, ἀπέστειλαν πρέσβεις πρὸς αὐτοὺς, παραγγελθέντας νὰ διαπράξωσιν εἰρήνην μετὰ τῆς Ῥώμης ἐφ' ὅποιαδήποτε συνθήκη. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ὑπέσχοντο εἰς τοὺς *Καρχηδονίους* πολιτικὴν αὐτονομίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν, ἂν πέμψωσι 300 τῶν

προϋχόντων Καρχηδονίων ὁμήρους εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ πρά-
 ξωσι κατὰ τὰς διαταγὰς τῶν ἐκεῖ ὑπάτων. Καὶ οἱ μὲν ὁ-
 μηροὶ ἐπέμφθησαν εἰς τὴν Σικελίαν· οἱ ὑπατοὶ δὲ ἀπέβησαν
 εἰς τὴν *Ἰτύκην*, ὅπου καὶ ἄλλοι ἀπεσταλμένοι ἐκ τῆς Καρ-
 χηδόνης περιέμενον αὐτούς. Τότε ἀπήτησεν ὁ ὑπατοὺς *Κην-
 σωρίνος* παρὰ τῶν Καρχηδονίων, νὰ παραδώσωσι τὰ ὅπλα,
 καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ὑπήκουσαν. Ἀλλ' ἤδη προσέταξεν αὐτοὺς
 ὁ ἀπάνθρωπος *Ῥωμαῖος*, νὰ ἐγκαταλίπωσι καὶ τὴν πόλιν,
 ἥτις ἔμελλε νὰ κατεδαφισθῇ, καὶ νὰ κτίσωσι νέαν ἀπέχουσαν
 40 σταδίους ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Τοιοῦτον ὅμως ὄνειδος δὲν
 ἠδύναντο οἱ Καρχηδόνιοι νὰ πάθωσιν· ὅλοι οἱ κάτοικοι, αἰ-
 σθανόμενοι τὴν γενομένην πρὸς αὐτοὺς ὕβριν, ἀπεφάσισαν νὰ
 ἐκδικηθῶσιν αὐτὴν, καὶ νὰ θυσιάσωσι πάντα εἰς τὴν τιμὴν
 καὶ σωτηρίαν τῆς πατρίδος. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νέοι καὶ
 γέροντες κατεγίνοντο ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς κατασκευὴν ὅπλων
 καὶ μηχανῶν· οἱ ναοὶ καὶ αἱ δημόσιαι οἰκοδομαὶ μετεβλήθησαν
 εἰς ἐργαστήρια, καὶ ὅλα τὰ μέταλλα συναχθέντα κατεργά-
 σθησαν· ὁ δὲ ἐξορισθεὶς *Ἀσδρούβας* ἀνεκλήθη, καὶ ἐγένετο
 ἡγεμὼν τῶν στρατευμάτων. Καὶ οἱ *Ῥωμαῖοι*, ἐπιδραμόντες
 κατὰ τῆς πόλεως, ἀπῆντησαν γενναίαν ἀντίστασιν, καὶ ἔπα-
 θον μεγάλην φθοράν· ἴσως δὲ καὶ ἠφανίζοντο ἐξ ὀλοκλήρου,
 ἂν δὲν τοὺς ἔσωζεν ὁ *Κορνήλιος Σκηπίων Αἰμιλιανὸς*, χιλί-
 αρχος ὢν, διὰ τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς του. Τέλος δὲ ὁ αὐτὸς
Σκηπίων ἀπεδείχθη ὑπατοὺς, καὶ κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ
 τὴν *Καρχηδόνα* μετὰ ἡρωϊκωτάτην ἀντίστασιν (146 Π.
 Χ.). Ὁ *Ἀσδρούβας* καὶ 50,000 στρατιῶται παρεδόθησαν
 εἰς τοὺς *Ῥωμαίους*, τὸ δὲ πλεῖστον μέρος τῶν κατοίκων ἐ-
 σφάγησαν μαχόμενοι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἢ ἐνέβαλον ἑαυτοὺς
 εἰς τὰς φλόγας. Ἡ Καρχηδὼν κατεστράφη ἐξ ὀλοκλήρου· ἡ

δὲ χώρα κατέστη Ῥωμαϊκὴ Ἐπαρχία ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀφρικὴ. Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ἢ κατὰ τὸ ἐμπόριον, τὸν πλοῦτον, τὰς τέχνας καὶ τὴν δύναμιν διασημοτάτη πόλις αὕτη τοῦ ἀρχαίου κόσμου, γενομένη ἐπίφοβος ἀντίζηλος τῆς Ῥώμης ὑπὲρ 100 ἔτη.

§ 187. Καὶ τὸ βασίλειον τῆς Περγάμου συμπεριελήφθη εἰς τὰς Ῥωμαϊκὰς ἐπαρχίας, ἀφ' οὗ ὁ βασιλεὺς αὐτῆς Ἀτταλος ὁ Γ'. ἀφῆκε τοὺς Ῥωμαίους κληρονόμους τῆς περιουσίας του (132 Π. Χ.). Ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι, κύριοι ὄντες τῶν διασημοτέρων ἐπικρατειῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἐξετράπησαν εἰς τρυφὴν καὶ πολυτέλειαν, καὶ ἐπομένως εἰς πλεονεξίαν καὶ φιλοδοξίαν ἄμετρον, ὥστε οὐ μόνον διεφθάρη ἡ παλαιὰ λιτότης καὶ ἡ ἰδιωτικὴ τε καὶ πολιτικὴ ἀρετὴ, ἀλλὰ κατεσείσθησαν καὶ τὰ θεμέλια τῆς πολιτείας. Ἐξουσίαζε δὲ τότε ἡ Ῥώμη, πλὴν τῆς Ἰταλίας, τὴν Ἰβηρίαν, Ἀφρικὴν (ἢ τὰς πάλαι κτήσεις τῆς Καρχηδόνης), τὴν Σικελίαν, Σαρδῶ, Κύρρον, Μακεδονίαν, Ἀχαΐαν (Ἑλλάδα), Ἀσίαν (ἢ τὴν μέχρι τοῦδε Πέργαμον), καὶ τὴν ἐντὸς τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν. Διωκοῦντο δὲ αἱ χῶραι αὗται ὑπὸ Ῥωμαίων Ὑπιάτων ἢ Πραιτώρων, οἵτινες εἶχον συμβοητοὺς τοὺς Ταμίας (quaestores), καὶ ἐνήργουν τὴν ἀνωτάτην πολιτικὴν τε καὶ στρατιωτικὴν ἐξουσίαν. Εἰς τὰ μέρη, εἰς ἃ δὲν ἐλαλεῖτο ἡ Ῥωμαϊκὴ ἢ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, εἰσήγετο ἡ Ῥωμαϊκὴ, ἵνα ἐκλίπη ὀλοτελῶς ὁ ἐθνισμὸς αὐτῶν. Τὸ δὲ πολιτικὸν μεγαλεῖον τῆς Ῥώμης ἐπήνεγκε καὶ τὴν αὔξησιν τοῦ δημοσίου πλούτου, διότι αἱ δημόσιοι πρόσοδοι (vectigalia) περιελάμβανον οὐ μόνον τοὺς δασμοὺς τῶν Ῥωμαίων πολιτῶν, πληρονομένους μέχρι τοῦ ἔτους 168 Π. Χ., καὶ τοὺς φόρους τῶν συμμάχων καὶ τῶν κατὰ τὰς ἐπαρχίας ὑπηκόων καὶ τῶν ἀπελευθέρων,

ἀλλὰ καὶ τὰ ἐνοικιαζόμενα εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἱππεῖς εἰσοδήματα τῶν ἐθνικῶν κτημάτων (ager publicus), τὰ εἰσπραττόμενα εἰς τοὺς λιμένας καὶ τὰ σύνορα τέλη, καὶ τὰ κέρδη τῶν μεταλλείων.

§ 188. Εἰς τὴν ἀκμὴν ταύτην τῆς δυνάμεώς της ἡ Ῥώμη δὲν ἐφοβεῖτο μὲν ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς, αἱ ἐσωτερικαὶ ὁμῶς φατρίαι ἐγένοντο ἐπικίνδυνοι εἰς αὐτήν· διότι τὸ σύνταγμα τῆς Ῥώμης, καίτοι διατηρούμενον ἄθικτον κατὰ γράμμα, μετεβλήθη μεγάλως κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἐνέργειάν του, ἀφ' οὗ ἡ μὲν γερουσία, ὡς ἐπιτετραμμένη τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων, ὑψώθη εἰς ἐκπληκτικὸν βαθμὸν δυνάμεως καὶ πλούτου, οἱ δὲ ἱππεῖς, ἐνοικιασταὶ ὄντες τῶν δημοσίων κτημάτων καὶ τελῶν, ἀπερρόφων τὰ πλεῖστα ἐκ τοῦ πολιτικοῦ μεγαλείου τῆς Ῥώμης ὑλικά ὠφελήματα. Τοιουτοτρόπως ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Ῥώμην ἀριστοκρατία τις, ἥτις κατέστη λίαν ἐπονείδιστος διὰ τὰς περὶ τὴν διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν καὶ δημοσίων κτημάτων καὶ τὴν διαχείρισιν τοῦ δημοσίου πλούτου ὑπερβαλλούσας καταχρήσεις. Μέγισται ἀδικίαι ἐλάβανον χώραν μάλιστα εἰς τὴν διανομὴν τῆς γῆς καὶ τῶν ἐπωφελεστέρων δημοσίων ὑπουργημάτων. Τότε ὁ δήμαρχος Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος, θέλων νὰ ἀναστείλῃ τὰς καταχρήσεις ταύτας, προέβαλε (133 Π. Χ.) ν' ἀνανεωθῇ ὁ κληρουχικὸς νόμος, καὶ ν' ἀπαγορευθῇ, νὰ μὴ ἔχῃ τις ὑπὲρ τὰ 500 πλέθρα γῆς, τὸ δὲ ὑπόλοιπον νὰ διανεμηθῇ εἰς τοὺς πένητας. Ἀλλ' ὁ νόμος οὗτος δὲν ἐφάνη ἀρεστὸς εἰς τὴν ἀριστοκρατικὴν φατρίαν, ἥτις ἐτρέφετο διὰ καταχρήσεων καὶ ἀδικιῶν· ὅθεν καὶ κινήσαντες στάσιν κατὰ τοῦ Γράκχου δημηγοροῦντος εἰς τὸ Καπιτώλιον, οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἐφόνευσαν αὐτὸν καὶ 300 ὀπαδοὺς του.

Ὁ δὲ νεώτερος Γράκχος, ὁ Γάϊος, ἀποφασίσας νὰ δράμῃ τὸ αὐτὸ μὲ τὸν ἀδελφόν του στάδιον, ἀπεδείχθη δύο κατὰ συνέχειαν ἔτη δήμαρχος (123 Π. Χ.), καὶ ἐγένετο εἰς τοὺς ἀριστοκρατικούς ἐχθρὸς ἐπικινδυνότερος τοῦ ἀδελφοῦ του. Ὁ Γάϊος εἰσήνεγκε νόμον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἰσοπολιτείας τῶν κατοίκων τοῦ Λατίου, καὶ ἄλλον ὑπὲρ τῆς τῶν ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων ἐθνῶν. Ἐψηφίσθη δὲ καὶ νομοσχέδιον αὐτοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου ἀποστερήσας τὴν γερουσίαν τοῦ δικαιώματος νὰ κρίνῃ τοὺς δωροδοκῶντας δικαστὰς, τὸ ἀπέδωκεν εἰς τοὺς ἱππεῖς. Ὁ δὲ ἀντίπαλός του δήμαρχος Λίβιος Δρουῖσος, θέλων ν' ἀπομακρύνῃ τὸν Γάϊον, κατώρθωσε νὰ σταλῇ οὗτος εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἵνα ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν κατάστασιν Ῥωμαϊκῆς ἀποικίας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς κατεσκαμμένης Καρχηδόνης. Ἐπιστρέψας δὲ ἐκ τῆς Ἀφρικῆς ὁ Γάϊος ἀπέτυχε τῆς δημαρχίας, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἤδη ὁ ἐχθρὸς του Ὀπίμιος. Μετ' οὐ πολὺ ὁ ἐνώπιον τῆς συγκλήτου φόνος ῥαβδούχου τινὸς, ὑβρίσαντος τοὺς περὶ τὸν Γάϊον, ἐγένετο αἷτιος μεγάλης ταραχῆς, καὶ ὁ Γάϊος ἀπῆλθε μετὰ τῶν ὁπαδῶν του εἰς τὸ ὄρος Ἀβεντίνον. Ἀφ' οὗ δὲ κατὰ προτροπὴν τῶν ὑπάτων καὶ τῆς γερουσίας ὁ λαὸς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, ὁ Ὀπίμιος ἐπέπεσε κατὰ τοῦ Γαΐου καὶ τῶν ὑπομεινάντων ὁπαδῶν του, καὶ ἐγένετο τοιαύτη αἱματοχυσία, ὥστε ἐφονεύθησαν 3000 ἄνθρωποι. Ὁ δὲ Γάϊος, καταφυγὼν μετὰ τοῦ δούλου του πέραν τοῦ Τιβέριδος, καὶ βλέπων τοὺς ἐχθροὺς περικυκλοῦντας αὐτὸν, προσέταξε τὸν δούλον νὰ τὸν φονεύσῃ. Ἀλλ' ἂν καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γαΐου κατηργήθη πάλιν ὁ κληρουχικὸς νόμος, οἱ ἐσωτερικοὶ σπαραγμοὶ ὅμως καὶ ἡ διαμάχη τῶν δύο φατριῶν διήρκεσαν μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς Δημοκρατίας.

Ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ῥώμης ἐξωτερικοὶ πόλεμοι διέκοπτον ἐνίοτε

τὰς σκευωρίας τῶν διαφορομένων φατριῶν. Ἐπολέμει δὲ ἡ Ῥώμη κατὰ τοὺς χρόνους τούτους πρὸς τὸν Ἰουγούρθαν, βασιλέα τῆς Νομαδικῆς (Νουμιδίας). Οὗτος, ἕκγονος ὢν τοῦ Μασινίσσα, ὅστις συνεμάχησε μὲ τοὺς Ῥωμαίους κατὰ τῶν Καρχηδονίων, καὶ συμβασιλεύων μὲ δύο υἱοὺς τοῦ Μασινίσσα, ἐφόνευσεν Ἰέμψαν, τὸν πρεσβύτερον, καὶ ἠθέλησε νὰ πράξῃ τὸ αὐτὸ καὶ πρὸς Ἀδέρβαλον, τὸν νεώτερον· ἀλλ' οὗτος διαφυγὼν ἔδραμεν εἰς Ῥώμην, ζητῶν βοήθειαν. Ὁ δὲ Ἰουγούρθας, γινώσκων τὴν ἄκραν πλεονεξίαν τῆς γερουσίας, ἔστειλε πρέσβεις εἰς τὴν Ῥώμην, οἵτινες διαφθείραντες τὴν γερουσίαν, κατώρθωσαν νὰ δοθῇ τὸ ἥμισυ τῆς βασιλείας εἰς τὸν Ἰουγούρθαν. Ἀλλ' οὗτος ἐπιθυμῶν τὸ ὅλον, ἐπολιόρκησε τὸν Ἀδέρβαλον, καὶ συλλαβὼν ἐφόνευσεν αὐτόν. Διὸ ὁ δῆμαρχος Μέμμιος ἐνεκάλεσε τὸν Ἰουγούρθαν ἐνώπιον τοῦ δήμου· καὶ οὗτος μὲν προσκρούσας πρὸς τὸν δῆμον προσετάχθη ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς πόλεως, ὁ δὲ ὑπάτος Ἀλβανὸς ἀπεστάλη μὲ στρατεύματα, ἵνα τὸν πολεμήσῃ. Ἀλλὰ κατ' ἀρχὰς δὲν εὐτύχησαν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα· ὁ Αὐλὸς μάλιστα, ἀδελφὸς τοῦ ἀπόντος ὑπάτου, συγκροτήσας μάχην εἰς τόπον ἀνεπιτήδειον, ἠναγκάσθη ὑπὸ τοῦ Ἰουγούρθα, νὰ διέλθῃ ὑπὸ τὸν ζυγὸν μὲ ὅλον τὸ στράτευμά του, καὶ νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Νομαδικήν.

Γενόμενος δὲ ὑπάτος ὁ Μέτελλος (109 Π. Χ.), ἀνὴρ ἄγρυπνος καὶ ἀκέραιος κατὰ τὰ ἥθη, ἀποκατέστησε τὴν πειθαρχίαν εἰς τὸ στράτευμα, καὶ ἐνίκησε πολλάκις τὸν Ἰουγούρθαν. Ἀλλ' ἡ δολιότης τούτου καὶ ἡ μεταξὺ τοῦ ὑπάτου καὶ τοῦ πρεσβευτοῦ Γαῖου Μαρίου διαφωνία ἀνεχαίτισε τὴν ταχεῖαν ἀποπεράτωσιν τοῦ πολέμου. Ὁ δὲ Μάριος ἀποδειχθεὶς ὑπάτος (107 Π. Χ.) καὶ ἔχων ταμίαν τὸν Κορνήλιον Σύλ-

λαν, ἐκέρδησε κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα καὶ τοῦ συμμαχήσαντος μετ' αὐτοῦ Βόκχου, βασιλέως τῆς Μαυριτανίας, τοιαύτην νίκην, ὥστε ὁ μὲν Βόκχος συνέθετο εἰρήνην μετὰ τῶν Ῥωμαίων, ὁ δὲ Ἰουγούρθας συλληφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἀπήχθη εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου λαμπρύνας τὸν θρίαμβον τοῦ νικητοῦ Μαρίου, κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ λιμοῦ θάνατον. Τὸ βασίλειον τῆς Νομαδικῆς διενεμήθη εἰς τὸν Βόκχον καὶ δύο ἀπογόνους τοῦ Μασινίσσα· τὰ δὲ συνορεύοντα πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἀφρικῆς μέρη προσετέθησαν εἰς αὐτήν.

ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤὰ ΤῶΝ ΚΙΜΒΡΩΝ ΚΑὶ ΤΕΥΤΟΝΩΝ.

ΣΥΜΜΑΧΙΚὸς ΠΟΛΕΜΟΣ.

§ 189. Μετὰ τὸν Νομαδικὸν πόλεμον ἐκίνησαν οἱ Κίμβροι, τριάκοντα μυριάδες τὸν ἀριθμὸν, ἐκ τῆς ἀρκτώας Γερμανίας πρὸς τὸν Δούναβιν, τὸν Ῥήνον καὶ τὰ πλησιόχωρα τῶν Ἄλπεων, καὶ ἐνωθέντες μετὰ τῶν Τευτόνων καὶ Τιγουρίων ἐτάραττον τὰς κατὰ τὰ σύνορα Ῥωμαϊκὰς ἐπαρχίας, καὶ μάλιστα τὴν Γαλατίαν καὶ Ἰβηρίαν. Ἀφ' οὗ δὲ πολλοὶ ὑπατοὶ σταλέντες κατ' αὐτῶν κατετροπώθησαν (109—105 Π. Χ.), ἀπεδείχθη ὁ Μάριος καὶ αὐθις ὑπάτος (104 Π. Χ.). Οὗτος ἐνίκησε τοὺς μὲν Τεύτονας καὶ Ἀμβρωνας πλησίον τῶν Σεξιλιῶν ὑδάτων (102 Π. Χ.), τοὺς δὲ Κίμβρους, εἰσβαλόντας ἤδη εἰς τὴν ἄνω Ἰταλίαν, κατέστρεψεν εἰς τὰ πεδία τῶν Βερκελῶν (101 Π. Χ.). Τότε δὲ ὁ Μάριος ἀνευφημεῖτο ὑφ' ὅλου τοῦ δήμου, καλούμενος σωτὴρ τῆς πατρίδος, καὶ ἀπεδείχθη ὑπάτος τὸ ἕκτον. Ὅσον δὲ ὁ Μάριος, γεννηθεὶς ἐκ γονέων πενήτων, καὶ ἀπηνῆς ὢν καὶ ἰταμὸς κατὰ τὰ ἥθη, ἐγίνετο δημοτικώτερος, τοσοῦτον

ἐνεδυναμοῦτο ἢ κατ' αὐτοῦ φατρία τῶν εὐγενῶν· ὥστε τελευταῖον μετακληθέντος τοῦ ἀντιπάλου του *Μετέλλου*, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπη τὴν *Ῥώμην*.

Κατὰ τὸ ἔτος 91 Π. Χ. ἀνενέωσεν ὁ δήμαρχος *Λίβιος Δροῦσος* τὸ νομοσχέδιον νὰ δοθῇ εἰς ὅλους τοὺς συμμάχους Λατίνους τὸ δικαίωμα τοῦ *Ῥωμαίου* πολίτου. Ἡ γερουσία παροργισθεῖσα κατὰ τοῦ *Δρούσου*, ἐφόνευσε μὲν αὐτὸν καὶ κατέλυσε τὸν νόμον· ἀλλ' οἱ σύμμαχοι ἐπέμενον εἰς τὴν αἵτησίν των, καὶ μὴ ἐνδούσης τῆς γερουσίας συνεμάχησαν οἱ *Μάρσοι*, *Σαυνῖται*, *Ἀπουλοι* καὶ *Λευκανοὶ* κατὰ τῆς *Ῥώμης*. Οὕτως ἐγένετο ὁ συμμαχικὸς λεγόμενος πόλεμος (*bellum sociale*, 91—88 Π. Χ.), καθ' ὃν οἱ ἐπισημότεροι στρατηγοὶ τῶν *Ῥωμαίων*, *Πομπήϊος* ὁ πρεσβύτερος, *Μάριος* καὶ *Σύλλας* ἐνίκηθησαν ὑπὸ τῶν συμμάχων, ἐχόντων ἐνδοξον στρατηγὸν τὸν *Σίλωνα Πομπαίδιον*. Κατὰ τὸ 89 Π. Χ. εὐωδοῦντο μὲν αἱ κατὰ τῶν συμμάχων ἐπιχειρήσεις τῶν *Ῥωμαίων*· ἀλλ' ἐμφύλιοι ταραχαὶ καὶ τὰ κατὰ τὴν *Ἀσίαν* συμβεβηκότα ἠνάγκασαν τὴν γερουσίαν ν' ἀποδείξῃ πολίτας, πρῶτον μὲν τοὺς μὴ ἐπαναστάντας *Λατίνους*, *Ὀμβρικοὺς* καὶ *Τυρρῶνηνους*, μετέπειτα δὲ ὅλους τοὺς συμμάχους, πλὴν τῶν *Μάρσων*, *Σαυνιτῶν* καὶ *Λευκανῶν*, τῶν πρωταιτίων τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου· ὅμως μετὰ ταῦτα, κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἐσωτερικῶν σπαραγμῶν, ἐθεωροῦντο πολῖται ὅλοι οἱ *Ἰταλιῶται*, οἱ ἀπὸ τοῦ *Ῥουβίκωνος* ποταμοῦ μέχρι τῆς μεσημβρινῆς ἄκρας τῆς *Ἰταλίας*.

§ 190. Ὁ *Σύλλας*, συντελέσας τὸν συμμαχικὸν πόλεμον, ἐκτήσατο νέαν ἰσχὺν καὶ ὑπόληψιν, καὶ ἐγένετο ἡγεμὼν τῶν εὐγενῶν. Ἀμφισβητούντων δὲ τοῦ *Σύλλα* καὶ *Μαρίου* περὶ τῆς ἐπὶ *Μιθριδάτην*, τὸν βασιλέα τοῦ *Πόντου*, στρατηγίας (88 Π. Χ.), ἡ γερουσία ἀπέδειξεν ὑπατον τὸν *Σύλλαν*. Ἀλλ'

ἐξελθόντος τούτου μὲ τὸν στρατὸν εἰς τὴν Καμπανίαν, ἐνήργησεν ὁ δήμαρχος Σουλπίκιος, νὰ διορισθῇ στρατηγὸς ὁ Μάριος ἀντὶ τοῦ Σύλλα. Ἐπιστρέψας δὲ ὁ Σύλλας εἰς τὴν Ῥώμην, ἀκολουθοῦντος καὶ τοῦ στρατοῦ, ὑπηγόρευσε νόμους πρὸς ἐκδίκησιν τῶν ἐχθρῶν του· ὁ δὲ Μάριος, ἐξηκοντούτης ὢν ἤδη, ἐδιώχθη ἐκ τῆς Ῥώμης καὶ ἐκηρύχθη πολέμιος τῆς πατρίδος. Ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ Σύλλας ἐπολέμει εὐτυχῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τοῦ Μιθριδάτου, ὁ Μάριος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἐμαίνετο κατὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Σύλλα. Ἀφ' οὗ ἐτιμώρησε τοὺς ἐχθροὺς του, κατήργησεν ὅλους τοὺς νόμους τοὺς τεθέντας ὑπὸ τοῦ Σύλλα, καὶ γινόμενος ὕπατος ἀφ' ἑαυτοῦ παρέλαβε συνύπατον τὸν Κίνναν, (86 Π. Χ.). Ὁ δὲ Σύλλας προσετάχθη μὲν, νὰ παραιτηθῇ τῆς κατὰ τοῦ Μιθριδάτου στρατηγίας· ἀλλ' οὗτος ἔσπευσε νὰ ποιήσῃ εἰρήνην μετὰ τοῦ Μιθριδάτου (85 Π. Χ.), καὶ νὰ ὑποστρέψῃ εἰς τὴν Ῥώμην. Ὅθεν ἀφ' οὗ ἠνάγκασε τὸν Μιθριδάτην, ν' ἀφήσῃ τὰς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ κατακτήσεις του, νὰ πληρώσῃ 2,000 τάλαντα, καὶ νὰ παραδώσῃ 80 πλοῖα, κατέπλευσεν εἰς τὸ Βρεντήσιον (83 Π. Χ.), ὅπου ὁ Πομπήϊος ἐνεδυνάμωσε τὸν στρατὸν αὐτοῦ, ἀγαγὼν τρεῖς λεγεῶνας. Ἀλλὰ πρὶν ἔτι ἐπανέλθῃ ὁ Σύλλας, ἀπέθανεν ὁ Μάριος (86 Π. Χ.)· ἀφ' οὗ δὲ καὶ ὁ Κίννας ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἀγανακτησάντων κατ' αὐτοῦ στρατιωτῶν, ἐνίκηθησαν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Μαρίου εἰς πολλὰς μάχας (83 Π. Χ.), ὁ δὲ Σερτώριος, ὁ εὐγενέστατος καὶ ἐναρετώτατος τῶν φίλων τοῦ Μαρίου, δυσαρестηθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἰβηρίαν. Ἀπεδείχθησαν μὲν κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος (82 Π. Χ.) ὕπατοι ὁ Κάρβων καὶ Μάριος ὁ νεώτερος· ἀλλὰ καὶ οὗτοι κατετροπώθησαν, καὶ ὁ μὲν Κάρβων κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀφρι-

κὴν, ὅπου μετ' οὐ πολὺ ἐφονεύθη, ὁ δὲ Μάριος, ἀποκλεισθεὶς εἰς τὴν *Πραινεστόν*, ἔπηξε τὴν σπάθην εἰς τὴν καρδίαν του. Ἀλλ' ὅμως ἔμπροσθεν τῶν πυλῶν τῆς Ῥώμης ἀντιπαρετάχθησαν ἔτι οἱ *Λευκαροὶ* καὶ *Σαυνῖται* κατὰ τοῦ Σύλλα, καὶ μόλις μετὰ φονικωτάτην μάχην ὑπεχώρησαν. Τὴν νίκην ταύτην διεδέξαντο φρικταὶ αἱματυχυσίαι· ἄοπλοι πολῖται ὑπὲρ τοὺς 100,000 ἐθανατώθησαν, οἱ πλεῖστοι τῶν πλουσίων προεγράφησαν, καὶ οἱ φονεῖς μόνον καὶ συκοφάνται ἡξιώθησαν ἀμοιβῶν· ὁ δὲ διεφθαρμένος λαὸς καὶ οἱ στρατιωτικοὶ ἐπευφήμουν πρὸς τὰς ἀπανθρωπίας ταύτας, ὡς οὕσας προσφύεστατον μέσον ἐκδικήσεων καὶ ἀρπαγῶν.

Ὁ Σύλλας γενόμενος δικτάτωρ αὐτοχειροτόνητος (81 Π. Χ.) ἐπήνεγκεν οὐσιώδεις μεταβολὰς εἰς τὸ σύνταγμα τῆς Ῥώμης, ἀποκαθιστῶν τὴν ἀριστοκρατίαν τῆς γερουσίας, καὶ περιορίζων τὴν δύναμιν τῶν δημάρχων. Τὴν γῆν τῶν συμμάχων διένειμεν εἰς τοὺς στρατιώτας του, καὶ ἀπέδειξε πολίτας Ῥωμαίους 10,000 ξένους καὶ ἀπελευθέρους, δωρησάμενος εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀγροὺς τῶν προγραφέντων. Ἀλλ' ἐξαίφνης παρητήθη ὁ Σύλλας τῆς δικτατωρίας (79 Π. Χ.), καὶ ἀπελθὼν εἰς τοὺς κατὰ τὴν Κύμην ἀγροὺς του, ἐδόθη εἰς πᾶν εἶδος τρυφῆς· νοσήσας δὲ μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανεν (78 Π. Χ.).

§ 191. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σύλλα ἐπεχείρησε μὲν ὁ *Λέπιδος* νὰ λάβῃ τὰ πρωτεῖα, καὶ νὰ καταργήσῃ νόμους τινὰς τεθέντας ὑπὸ τοῦ Σύλλα· ἀλλὰ νικηθεὶς ὑπὸ τοῦ *Κάτλου* καὶ *Πομπηΐου* (77 Π. Χ.) διεσώθη εἰς Σαρδῶ.

Ὁ δὲ εὐρισκόμενος εἰς τὴν Ἰβηρίαν *Σερτώριος*, ὢν στρατηγὸς γενναῖος καὶ μεγαλόφρων, ἀντεποιήσατο τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἰβηρίας, δοὺς εἰς αὐτὴν σύνταγμα ὅμοιον τοῦ Ῥωμαϊκοῦ.

Βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Ἰβήρων καὶ Λουσιτανῶν κατετρόπω-
σε πολλάκις τοὺς σταλέντας κατ' αὐτοῦ Ῥωμαίους στρατη-
γούς, μάλιστα δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Πομπηϊὸν καὶ Μέτελλον
μὴ ὁμονοοῦντας εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των. Τέλος δὲ ὁ Σερ-
τώριος ἐδολοφονήθη διὰ σκευωρίας τοῦ φθονεροῦ ὑποστρατή-
γου *Περπέννα* (72 Π. Χ.). Καὶ τότε ὁ μὲν Περπέννας
ἔλαβε τὴν ἡγεμονίαν τῶν στρατευμάτων, ὁ δὲ Πομπηϊὸς
ἐκίνησεν εὐθὺς ἐναντίον του, καὶ νικήσας ἐφόνευσε τὸν προ-
δότην πεσόντα εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν.

ΠΟΜΠΗΪΟΣ. ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΙΛΙΝΑ.

§ 192. Μετ' ὀλίγον ἐλαμπρύνθη ἔτι μᾶλλον τὸ ὄνομα τοῦ
ὑψουμένου ἤδη Πομπηϊοῦ. Ὁ Σπάρτακος, ὢν ἀνδρεῖος καὶ
τολμηρὸς μονομάχος (gladiator), συνήγαγεν εἰς τὴν Ἰταλίαν
πολυάριθμον στρατὸν δραπετῶν δούλων καὶ κακούργων, καὶ
νικήσας τρεῖς τοὺς Ῥωμαίους προὔξενησε τρόμον εἰς τὴν
ἐθνοκράτορα Ῥώμην. Ἀλλ' ὁ Κράσσος, συλλέξας μέγα
στράτευμα, κατετρόπωσε τὸν Σπάρτακον, ὁ δὲ Πομπηϊὸς,
ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Ἰβηρίας, κατέσφαξε τοὺς συναχθέντας καὶ
αὐθις ἀποστάτας.

Ὁ Πομπηϊὸς ἐπεράτωσεν ὡσαύτως μετὰ πλήρους ἐπιτυ-
χίας καὶ ἐντὸς 30 ἡμερῶν τὸν κατὰ τῶν πειρατῶν πόλεμον,
οἵτινες ὁρμώμενοι ἀπὸ τῶν παραλίων τῆς Κιλικίας ἐτάρατ-
τον καὶ ἐκακοποιοῦν ὅλα τὰ παραθαλάσσια τῆς Μεσογείου.

Σπουδάζων δὲ παντοίοις τρόποις ν' ἀναρτήσῃται τὸν
λαόν, κατώρθωσεν ὁ Πομπηϊὸς νὰ λάβῃ τὴν ἡγεμονίαν ὅλης
τῆς Ἀσίας καὶ τὴν στρατηγίαν τοῦ κηρυχθέντος ἤδη Β'. Μι-
θριδατικοῦ πολέμου (73 Π. Χ.). Ὁ Μιθριδάτης, ὠφελή-

θεῖς ἐκ τῶν ἐμφυλίων τῆς Ῥώμης ταραχῶν, ἠνώθη μετὰ τοῦ γαμβροῦ τοῦ *Τιγράνου*, βασιλέως τῆς Ἀρμενίας, καὶ ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ *Λούκουλος* κατετρόπωσε μὲν ἀμφοτέρους τοὺς βασιλεῖς κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν (71—67 Π. Χ.), ἀλλ' ἰδὼν τὴν καθ' αὐτοῦ δυσἀρεσκείαν τοῦ στρατοῦ ὑπεχώρησε, καὶ ἐνίκηθη ὑπὸ τοῦ ἐνδυναμωθέντος καὶ αὐθις ἐχθροῦ. Τότε ἀπεδείχθη στρατηγὸς ὁ *Πομπήϊος* (67 Π. Χ.), ὅστις κατέστρεψε τὸν *Μιθριδάτην* εἰς τὴν πλησίον τῆς *Νικοπόλεως* φονικὴν μάχην· καὶ ὁ μὲν *Τιγράνης* ἐνεφανίσθη ἱκετεύων ἐνώπιον τῶν Ῥωμαίων ἀπαδόντων εἰς αὐτὸν τὴν Ἀρμενίαν, ἐπὶ τιμῇματι 6,000 ταλάντων, ὁ δὲ *Μιθριδάτης* ἀπελπισθεὶς ἐθανατώθη ὑπὸ πιστοῦ τινος *Γαλάτου* (63 Π. Χ.). Καταστήσας τὴν *Βιθυνίαν*, τὸν *Πόντον*, τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς *Παφλαγονίας*, τὴν *Κιλικίαν* καὶ *Παμφυλίαν* Ῥωμαϊκὰς ἐπαρχίας ὑπὸ τὸ ὄνομα *Βιθυνία* καὶ *Κιλικία*, ἐξεθρόνισεν ὁ *Πομπήϊος* τὸν τελευταῖον τῶν *Σελευκιδῶν* εἰς τὴν *Συρίαν*, ἣτις μετὰ τῆς *Φοινίκης* ἐγένετο ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία *Συρία*, καὶ ἐκστρατεύσας ἐπὶ τὴν *Παλαιστίνην*, ἐπόρθησε τὴν *Ἱερουσαλήμ*, καὶ ἐπέβαλεν εἰς τὸν ἐθνάρχην *Υῤῃκανδρ* ἐτήσιον πρὸς τοὺς Ῥωμαίους φόρον. Ἐκ τῶν νικηφόρων τούτων στρατειῶν ἡ Ῥώμη ὠφελήθη μεγάλως καὶ κατὰ τὰ πλούτη καὶ κατὰ τὰς γεωγραφικὰς καὶ ἐθνολογικὰς γνώσεις· ὑποστρέψας δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ὁ *Πομπήϊος* ἀπετέλεσε λαμπροτάτην πομπὴν (61 Π. Χ.).

§ 193. Ἀλλ' ἡ Ῥώμη ἐκινδύνευσε μᾶλλον νὰ φθαρῇ ὑπὸ τῆς εἰσχωρησάσης πλεονεξίας καὶ φιλαρχίας, ἢ ὑπὸ τῶν πολεμίων. Εἰς τῶν ἀσώτων καὶ φιλάρχων πατρικίων, ὁ *Σέργιος Κατιλίνας*, ἐπενόησε τὸ σχέδιον νὰ φονεύσῃ τοὺς

ὑπάτους καὶ τοὺς γερουσιαστὰς, καὶ νὰ ἀντιποιηθῇ τὴν ἐξουσίαν (64 Π. Χ.). Τὸ δὲ σχέδιον τοῦτο τοῦ Κατιλίνα καὶ τῶν συνωμοτῶν αὐτοῦ ἐγνωστοποιήθη πρὸς τὸν *Κικέρωνα*, ὅστις δι' ἀγρυπνίας καὶ ἰσχυρᾶς προπαρασκευῆς ἐματαίωσε τοὺς σκοποὺς τῶν ἐχθρῶν τῆς πολιτείας. Καὶ οὕτως οἱ μὲν εὐρισκόμενοι εἰς τὴν πόλιν συνωμόται συνελήφθησαν καὶ ἐθανατώθησαν, ὁ δὲ Κατιλίνας φυγὼν ἐκ τῆς Ῥώμης διὰ νυκτὸς, κατεστράφη ὑπὸ τοῦ *Πηϊρέτου*, εἰς τὴν κατὰ τὴν *Πιστωρίαν* τῆς *Τυρρηνίας* φονικὴν μάχην, εἰς ἣν ἔπεσε μαχόμενος καὶ αὐτὸς ὁ *Κατιλίνας* (62 Π. Χ.).

ΠΡΩΤΗ ΤΡΙΑΡΧΙΑ ΠΟΜΠΗΪΟΥ, ΚΑΪΣΑΡΟΣ ΚΑΙ ΚΡΑΣΣΟΥ.

§ 194. Ἐπιστρέψας νικητὴς ἐκ τῆς Ἀσίας ὁ *Πομπήϊος* ἐφρόνει μεγάλα περὶ ἑαυτοῦ. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐπείσθη, ὅτι ἰσχυρὰ φατρία τῆς γερουσίας ἐνήργει κατ' αὐτοῦ, ὅτε ὁ *Κάτων*, ὁ *Μέτελλος* καὶ ὁ *Λούκουλος* ἠρνήθησαν τὴν ἐπικύρωσιν τῶν ἐν Ἀσίᾳ γενομένων ὑπ' αὐτοῦ πολιτευμάτων, καὶ τὴν ἀμοιβὴν τῶν στρατευμάτων του. Δυσαρεστηθεὶς ἐκ τούτου ὁ *Πομπήϊος* ἀπеспάσθη ἀπὸ τῆς φατρίας τῶν ἀριστοκρατικῶν, καὶ ἐνηγκχλίσθη τὴν τῶν δημοτῶν. Ὁ δὲ *Καῖσαρ*, τοῦ ὁποίου τοὺς φιλοδόξους σκοποὺς οὐδεὶς ἠδύνατο τότε νὰ κατανοήσῃ, ἐπιστρέψας νικητὴς ἐκ τῆς *Λουσιταρίας* (60 Π. Χ.), προσετέθη πρῶτον μὲν εἰς τὸν *Πομπήϊον*, μετὰ ταῦτα δὲ προσελθὼν καὶ εἰς τὸν *Κράσσον*, διήλλαξε τοὺς ἰσχυρωτάτους τῆς πολιτείας ἄνδρας, πείσας αὐτοὺς ὅτι τὸ ἰδιόν των συμφέρον ἀπῆται νὰ παραδώσωσιν εἰς τὴν λήθην τὴν προτέραν ἀντιζηλίαν των· καὶ οὕτω συνε-

κροτήθη ἐκ τῆς ἐνώσεως τῶν τριῶν ἡ πρώτη τριαρχία (60 Π. Χ.), ἣτις ἐπῆνεγκε δεινὰ ἀποτελέσματα εἰς τὴν πολιτείαν καὶ τὸ σύνταγμα αὐτῆς.

§ 195. Ὁ Καῖσαρ, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν δύο ἐταίρων του, ἔλαβεν, ἀνθύπατος ὢν, τὰς δύο ἐπαρχίας τῆς *Γαλατίας* καὶ τὴν *Ἰλλυρίαν* εἰς πενταετίαν (59 Π. Χ.). Ἐν ᾧ δὲ εὐτύχει ὁ Καῖσαρ εἰς τὰς κατὰ τὴν Γαλατίαν πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, ὁ δήμαρχος *Κλώδιος*, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ *Κουρίων* ἐνήργουν ὑπὲρ αὐτοῦ εἰς τὴν Ῥώμην. Ὁ Καῖσαρ ἀπεδίωξεν ἐκ τῆς Γαλατίας τοὺς εἰσβαλόντας εἰς αὐτὴν Ἑλουητίους, καὶ τοὺς Γερμανοὺς, οἵτινες, στρατηγὸν ἔχοντες τὸν *Ἀριόβιστον*, κατεκτήσαντο τὴν γῆν τῶν κατοικούντων μεταξὺ τοῦ Ῥήνου καὶ Ἄραρος ποταμοῦ *Ἀρουέρων* καὶ *Σηκουανῶν*. Μετὰ ταῦτα διέβη ὁ Καῖσαρ τὸν Ῥήνον, καὶ ἐπάτησε πρῶτος τῶν Ῥωμαίων τὴν Γερμανικὴν γῆν. Διαμείνας δ' ἐκεῖ 20 ἡμέρας μόνον ἐξέπλευσεν εἰς τὴν Βρεττανίαν, καὶ ὑποτάξας τοὺς ἐγχωρίους ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Γαλατίαν ἐν καιρῷ χειμῶνος. Τέλος δὲ μετὰ ὀκτῶ ἐκστρατείας κατῴρθωσε νὰ ὑποτάξῃ πάντας τοὺς Γαλάτας, ὥστε ἤδη ἡ *Γαλατία*, ἡ *Κελτικὴ*, ἡ *Ἑλουητία*, καὶ τὸ μέχρι τοῦ Ῥήνου ποταμοῦ μέρος τῆς *Γερμανίας* ὑπέκειντο εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς Ῥώμης (51 Π. Χ.).

§ 196. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ὁ *Κράσσο*, ἐπιθυμῶν νὰ τύχῃ τῆς αὐτῆς τοῦ Καίσαρος δόξης εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ νὰ πλουτήσῃ λεηλατῶν τὴν Συρίαν, καὶ κατακτώμενος τὰς πέραν τοῦ Τίγριδος χώρας, ἐπολέμησε πρὸς τοὺς *Πάρθους*. Ἀλλὰ δυστυχήσας ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀρμενίαν, ὅπου συνδιαλεγόμενος μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Πάρθων συνελήφθη καὶ ἐφονεύθη. Ὅμως ὁ ὑπάτος *Βίβλος* ἀνέστειλε τὴν αὐξηθεῖσαν ἤδη

ὑπερηφανίαν τῶν Πάρθων, καὶ κατέστησε τὴν Συρίαν καὶ αὐθις ὑπόδουλον τῆς Ῥώμης.

§ 197. Ὁ Πομπήϊος, κατανοήσας ἤδη τὴν φιλοδοξίαν καὶ ὑπεροχὴν τοῦ Καίσαρος, ἐκίνησε κατ' αὐτοῦ πάντα λίθον, καὶ ἀναδειχθεὶς κατὰ τὸ 52 Π. Χ. ὕπατος ἄνευ συνάρχοντος διώρισε τοὺς δημοσίους ὑπηρέτας κατ' ἀρέσκειαν. Ἐν ᾧ δὲ καὶ αὐτὸς ὕπατος ὢν διώκει παρὰ τὸν νόμον τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἰβηρίας, ἀπήτησε παρὰ τοῦ Καίσαρος, ν' ἀπολύσῃ τὰ στρατεύματά του, καὶ τούτου γενομένου νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ῥώμην, ἵνα ζητήσῃ τὴν ὑπατείαν. Εἰς μάτην προέβαλεν ὁ δήμαρχος *Κουρίων*, νὰ δώσῃ ὁ Πομπήϊος πρῶτος τὸ παράδειγμα τῆς πρὸς τοὺς νόμους ὑπακοῆς, καὶ τῆς πρὸς τὸν Καίσαρα πίστεως· διότι ἡ γερουσία προσέταξε (49 Π. Χ.) ν' ἀπολύσῃ ὁ Καῖσαρ τὸ στρατεύμα καὶ νὰ παραιτηθῇ τῆς στρατηγίας· ἂν δὲ δὲν ὑπακούσῃ, προεῖπεν ὅτι θέλει κηρυχθῇ πολέμιος τῆς πατρίδος. Ὁ Καῖσαρ ὁμῶς ἐξοικειωσάμενος τὸν στρατὸν διὰ τῆς μεγαλοδωρίας του, καὶ κερδήσας τὴν εἰς τοὺς σκοπούς του σύμπραξιν πολλῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ ὑπουργῶν καὶ πολιτῶν, διέβη τὸν Ρουβίκωνα ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι θέλει ἀποκαταστήσῃ τοὺς ἐξυβρισθέντας δημάρχους, καὶ ἐπορεύθη πρὸς τὴν Ῥώμην. Ὁ δὲ Πομπήϊος, πάντῃ ἀνέτοιμος ὢν πρὸς ἀντίστασιν, ἔφυγε μετὰ τῶν φίλων του ἐκ τῆς Ῥώμης, διευθυνόμενος πρῶτον μὲν εἰς τὴν Καπύην, ἔπειτα δὲ εἰς τὸ Βρεντέσιον, καὶ τέλος εἰς τὴν Ἑλλάδα.

§ 198. Ὁ δὲ Καῖσαρ ὑπέταξεν εἰς διάστημα 60 ἡμερῶν τὴν Ἰταλίαν, Σικελίαν καὶ Σαρδῶν, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν Ῥώμην ἔβαλε χεῖρα εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον. Ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς τὴν Ἰβηρίαν, ὅπου παρεδόθησαν εἰς αὐτὸν αἱ λε-

γεῶνες τοῦ Πομπηίου, διοικούμεναι ὑπὸ τοῦ Ἀφρανίου καὶ Πετρηίου, καὶ ἀποδειχθεὶς ἐν τῇ Ῥώμῃ ὕπατος καὶ εἰς τὸ ἐπόμενον ἔτος, ἐξεστράτευσεν ἤδη κατὰ τοῦ Πομπηίου, τὸν ὁποῖον κατετρόπωσεν εἰς τὴν πλησίον τῆς Φαρσάλου μάχην (48 Π. Χ.). Μετὰ τοῦτο καταφυγὼν ὁ Πομπηῖος εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐφονεύθη εἰς τὴν παραλίαν αὐτῆς κατὰ διαταγὴν τῶν ἐπιτρόπων τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου (48 Π. Χ.). Τὸ δὲ τέλος τοῦ Πομπηίου ἐγένετο καὶ τέλος τῆς Ῥωμαϊκῆς Δημοκρατίας.

Ὁ ΚΑΪΣΑΡ ΔΙΚΤΑΤΩΡ.

§ 199. Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ Πομπηίου ἔφθασεν ὁ Καῖσαρ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν θελγήτρων τῆς Κλεοπάτρας διέτριψεν ἐννέα μῆνας, ἀποκαταστήσας αὐτὴν εἰς τὴν βασιλείαν. Ἐκεῖθεν ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Συρίαν καὶ τὸν Πόντον, ὅπου κατενίκησε Φαρνάκην, τὸν υἱὸν τοῦ Μιθριδάτου, ἀνακτησάμενον τοῦ πατρὸς τὸ βασίλειον (47 Π. Χ.). Τὴν νίκην ταύτην ἀνήγγειλεν ὁ Καῖσαρ πρὸς φίλον τινὰ μὲ τὰς τρεῖς λέξεις: Veni, vidi, vici (ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα). Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Ῥώμην, ἀποκατέστησε διὰ τῆς μετριότητός του τὴν ταραχθεῖσαν ἡσυχίαν, καὶ ἀπεδείχθη δικτάτωρ εἰς ἓν ἔτος, ὕπατος εἰς πενταετίαν, καὶ δήμαρχος διὰ βίου. Ἐκστρατεύσας δὲ εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ὅπου συνήχθησαν οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Πομπηίου, κατετρόπωσεν αὐτοὺς, ὥστε ὁ μὲν συμμαχήσας μετ' αὐτῶν Ἰόβας, βασιλεὺς τῆς Μαυριτανίας, καὶ ὁ Κάτων καὶ ἄλλοι τινὲς ἐπιφανεῖς Ῥωμαῖοι ἐφόνευσαν ἑαυτοὺς, ὁ δὲ Σκηπίων ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν πολεμίων (46 Π. Χ.). Τότε καὶ ἡ Νομαδικὴ κατέστη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία.

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ῥώμην ὁ Καῖσαρ ἐτέλεσε θρίαμβον λαμπρότατον, τὸν δὲ λαὸν καὶ τοὺς στρατιώτας ἐψυχαγώγησε διὰ τελετῶν καὶ ἀγώνων. Πρὸς δὲ τούτοις ὅλοι οἱ στρατιωτικοὶ ἔλαβον ἀμοιβὰς ἀγροῦς καὶ ἀργύριον, καὶ αὐτοὶ οἱ πολῖται μετέσχον τῆς μεγαλοδωρίας τοῦ Καίσαρος. Οὗτοι δὲ ἀπέδωκαν εἰς αὐτὸν νέας τιμὰς, ὀνομάσαντες αὐτὸν *Αὐτοκράτορα τῆς πόλεως* (*Imperator urbis*), δικτάτορα διὰ βίου καὶ τιμητὴν, ὥστε ἐφαίνετο δεδικαιολογημένος ὁ λόγος τοῦ Καίσαρος, « ὅτι ἡ Ῥωμαϊκὴ δημοκρατία κατέστη σῶμα ἄψυχον ». Ἀναγορεύσας πολλοὺς γερουσιαστὰς ἔθηκεν ὁ Καῖσαρ νόμους κατὰ τῆς ὑπερβαλλούσης πολυτελείας, καὶ περιώρισε τὴν διάρκειαν τῆς διοικήσεως τῶν ἐπαρχιῶν· παρέδωκε δὲ καὶ τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν εἰς τοὺς γερουσιαστὰς καὶ ἱππεῖς, καὶ ἐνομοθέτησεν ἄλλα πολλὰ ἀποβλέποντα πρὸς ἀναστολὴν τῆς διαφθορᾶς. Κατέπαυσε δὲ ὁ Καῖσαρ καὶ τὴν εἰσχωρήσασαν εἰς τὴν χρονολογίαν σύγχυσιν, εἰσαγαγὼν τὸ ἐπονομασθὲν ἀπ' αὐτοῦ μηνολόγιον.

Πράξας δὲ ταῦτα εἰς τὴν Ῥώμην ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἰβηρίαν, ὅπου ὁ Λαβιηνὸς καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Πομπηίου Γναῖος καὶ Σέξτος εἶχον συνηθροισμένον πολυάριθμον στράτευμα. Εἰς τὸ πεδίον τῆς Μούνδης κατεστράφη ἡ δύναμις τῶν Πομπηίων (45 Π. Χ.)· καὶ ὁ μὲν Γναῖος φυγὼν ἐφονεύθη πλησίον τῆς Καρτηίας, ὁ δὲ Σέξτος διεσώθη εἰς τὴν χώραν τῶν Κελτιβήρων.

§. 200. Ἦδη δὲ καταστραφέντων ὅλων τῶν πολεμίων ἐφαίνετο ὅτι ὁ Καῖσαρ ἔφθασεν εἰς τὸ τέρμα τῶν σκοπῶν καὶ ἐπιθυμιῶν του. Περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 45 Π. Χ. ἐπανῆλθε θριαμβεύων εἰς τὴν Ῥώμην· ἀλλ' ὁ λαὸς δὲν τὸν ἐδέχθη, ὥς ἄλλοτε, μετ' εὐφημιῶν. Ὁ δὲ Καῖσαρ κατεφρόνει τὴν γε-

ρουσίαν ἐπιδαψιλεύουσαν εἰς αὐτὸν τίτλους καὶ τιμὰς· ἂν δὲ καὶ ἀπεποιήσατο τὸ προσενεχθὲν ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Ἀντωνίου βασιλικὸν στέμμα, ἦν ὁμῶς πρόδηλον, ὅτι τοῦτο μόνον ἔλειπεν, ἵνα ἔχῃ ὁ παντοδύναμος δικτάτωρ πλήρη ἐξουσίαν μονάρχου. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἡτοιμάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Πάρθων, ἵνα ἐκδικηθῇ αὐτοὺς ὑπὲρ τοῦ φονευθέντος Κράσσου, συνεσκευάσθη κατ' αὐτοῦ συνωμοσία, τῆς ὁποίας πρωταίτιος μὲν ἦν ὁ πραίτωρ Κάσσιος, μετέσχον δὲ καὶ πολλοὶ τῶν προϋχόντων Ῥωμαίων, καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὁ Βροῦτος, ὁ θετὸς τοῦ Καίσαρος υἱός. Ἀποστείλας ἤδη 16 λεγεῶνας καὶ 10,000 ἵππεῖς ἵνα προπορευθῶσιν εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐφονεύθη ἐν τῷ μέσῳ τῆς γερουσίας συνελθούσης πρὸς σύσκεψιν (3 Μαρτίου 44 Π. Χ.). Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν ὁ μέγιστος ἀνὴρ τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας, ὅστις ἠδύνατο νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν εἰρήνην καὶ εὐημερίαν, ἂν δὲν ἐκυριεύετο ὑπὸ ὑπερμέτρου φιλαρχίας, καὶ δὲν διενοεῖτο, καίτοι κατέχων βασιλικὴν τῷ ὄντι ἐξουσίαν, νὰ καταλύσῃ καὶ πάντας τοὺς δημοκρατικοὺς τύπους. Ἡ δὲ τύχη τῆς Ῥώμης δὲν ἐβελτιώθη ἐκ τοῦ φόνου τοῦ Καίσαρος, ἀλλ' ἡ βιαία αὕτη πρᾶξις ἐγένετο πηγὴ νέων δεινῶν, χωρὶς ν' ἀποκατασταθῇ πλέον ἢ ἐκλιπούσα ἡδη Ῥωμαϊκὴ Δημοκρατία.

ΤΡΙΑΡΧΙΑ ἈΝΤΩΝΙΟΥ, ΟΚΤΑΒΙΟΥ ΚΑΙ ΛΕΠΙΔΟΥ.

§ 201. Τῇ ἐπαύριον τοῦ τραγικοῦ συμβάντος συνήγαγεν ὁ Ἀντώνιος τὴν διασκεδασθεῖσαν γερουσίαν, κατασχὼν τὰ γράμματα καὶ χρήματα τοῦ Καίσαρος. Ἡ Δικτατορία κατηργήθη διὰ παντὸς, ὁ Σέξτος Πομπήϊος ἀποκατέστη, καὶ ἐδόθησαν εἰς μὲν τὸν Κάσσιον ἡ Συρία, εἰς δὲ τὸν Βροῦτον ἡ

Μακεδονία. Ὁ Καῖσαρ ἀπέδειξε κληρονόμον τὸν ἀδελφιδοῦν καὶ θετὸν υἱὸν τοῦ Ὀκτάβιον, δεκαοκταετῇ τὴν ἡλικίαν. Οὗτος ἀνεκτήσατο τὸ μὲν ἐπιβιβασθὲν ἤδη εἰς τὰ πλοῖα στρατεύμα διὰ χρημάτων, τὸν δὲ λαὸν τῆς Ῥώμης διὰ τῆς μετριοφροσύνης καὶ μεγαλοδωρίας του. Τὸ δὲ βίαιον καὶ αὐθαίρετον τῆς διαγωγῆς τοῦ Ἀντωνίου, ἐπιχειρήσαντος νὰ ἐξώσῃ τὸν Δέκιμον Βροῦτον ἐκ τῆς ἐντὸς τῶν Ἄλπεων Γαλατίας, παρεκίνησε τὴν γερουσίαν, νὰ κηρύξῃ πολεμίους τῆς πατρίδος τὸν Ἀντώνιον, Δολλαβέλαν καὶ Λέπιδον, καὶ νὰ πέμψῃ κατὰ τοῦ Ἀντωνίου τοὺς ὑπάτους Ἰρτιον καὶ Πάνσαν, καὶ τὸν ἑπαρχον Ὀκτάβιον (44 Π. Χ.). Μετ' ἐπαλλήλους μάχας, εἰς ἃς ἐφονεύθησαν καὶ οἱ δύο ὑπατοί, ὁ Ἀντώνιος νικηθεὶς κατέφυγε πρὸς τὸν ἐν τῇ Γαλατίᾳ Λέπιδον, καὶ ἐνωθεὶς μετ' αὐτοῦ ἀνέζευξε πρὸς τὴν Ῥώμην. Ὁ δὲ Ὀκτάβιος, ἀποδειχθεὶς ἤδη ὑπάτος καὶ στρατηγός, ἐνήργησε νὰ κηρυχθῇ ἡ γερουσία κατὰ τῶν φονέων τοῦ Καίσαρος, καὶ νὰ ἀκυρωθῇ τὸ ψήφισμα, δι' οὗ ὁ Ἀντώνιος καὶ Λέπιδος ἐκηρύχθησαν πολέμιοι τῆς πατρίδος. Εἰς νησίδιόν τι τοῦ Πανάρου ποταμοῦ συνῆλθον οἱ τρεῖς οὗτοι φίλαρχοι (43 Π. Χ.) συνδιαλεγόμενοι τρεῖς ἡμέρας, καθ' ἃς ἀπεφάσισαν περὶ τῆς πολιτείας καὶ τῆς τύχης πολλῶν πολιτῶν, καὶ διένειμαν πρὸς ἀλλήλους τὴν ἐξουσίαν εἰς 5 ἔτη, ὀνομαζόμενοι Τρίαρχοι. Ἐλαβε λοιπὸν ὁ μὲν Ἀντώνιος τὴν Γαλατίαν, ὁ δὲ Λέπιδος τὴν Ἰβηρίαν, καὶ ὁ Ὀκτάβιος τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὰς νήσους τῆς Μεσογείου θαλάσσης· ἡ δὲ Ἰταλία καὶ αἱ Ἀνατολικαὶ ἐπαρχίαι ἔμειναν κοιναί. Προεστάλησαν δὲ εἰς τὴν Ῥώμην αἱ συμφωνηθεῖσαι μεταξὺ τῶν τριάρχων προγραφαί, αἱ ὁποῖαι ἐξετελέσθησαν μετ' ἀνηκούστου μέχρι τοῦδε ὠρότητος καὶ ἀπανθρωπίας· ἐθυσιάσθησαν μάλιστα παμπληθεῖς ἄνδρες

ἔξέχοντας κατ' ἀρετὴν καὶ πλοῦτον, καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ αὐτὸς ὁ μέγας *Κικέρων*. Πολλοὶ τῶν προγραφέντων προσέφυγον πρὸς τὸν ἐν Σικελίᾳ *Σέξτον Πομπήϊον*, ἢ πρὸς τὸν *Κορνηφίκιον* καὶ *Βροῦτον*, ἐξ ὧν ὁ μὲν εὐρίσκετο εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ὁ δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ κατενικήθη ὁ *Κορνηφίκιος* ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τῶν τριάρχων, καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ 42 ἔτους Π. Χ. κατεθραύσθη εἰς τὴν φονικωτάτην κατὰ τοὺς *Φιλίππους* μάχην ἡ τελευταία δύναμις τῶν δημοκρατικῶν, ἐχόντων στρατηγοὺς τὸν *Κάσσιον* καὶ *Βροῦτον*, οἵτινες ἀπελπισθέντες ἐφόνευσαν ἑαυτούς. Τὸ δὲ διασωθὲν μέρος τοῦ στόλου τῶν δημοκρατικῶν ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ ἠνώθη μετὰ τοῦ *Σέξτου Πομπήϊου*, τοῦ μόνου ἀνικήτου ἔτι πολεμίου τῶν Τριάρχων.

§ 202. Μετὰ τὴν εἰς τοὺς *Φιλίππους* μάχην διένειμαν οἱ νικηταὶ *Ἀντώνιος* καὶ *Οκτάβιος* πρὸς ἀλλήλους τὰς ἐπαρχίας τῶν δημοκρατικῶν, παραβλέψαντες τὸν *Λέπιδον*. Καὶ ὁ μὲν *Ἀντώνιος* ἀναδεξάμενος νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἀνατολὴν, μετέβη εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπου ἠράσθη τῆς *Κλεοπάτρας*, ὁ δὲ *Οκτάβιος* ἀνέλαβε τὸν κατὰ τοῦ *Σέξτου Πομπήϊου* πόλεμον, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ἐγένετο γνῶριμος τοῦ ἐμπειροπολέμου *Ἀγρίππα*, καὶ τοῦ φιλομούσου *Μαικήνα*.

Κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἀσίαν διατριβὴν τοῦ *Ἀντωνίου* ἀνεφύη μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ *Οκταβίου* διαφορά τις· ἐξωμαλύνθη ὅμως διὰ συνθήκης (40 Π. Χ.), δι' ἧς συνεφωνήθη, ὁ μὲν *Ἀντώνιος* νὰ ἐξουσιάζῃ πάσας τὰς ἀπὸ τῆς ἐν Ἰλλυρίᾳ πόλεως *Σκόδρας* μέχρι τοῦ *Εὐφράτου* ἀνατολικὰς ἐπαρχίας, ὁ δὲ *Οκτάβιος* τὰς δυτικὰς, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς *Βρεττανίας*, καὶ ὁ *Λέπιδος* τὴν Ἀφρικὴν· ἡ δὲ Ἰταλία ἔμεινε

κοινή εἰς τοὺς τρεῖς. Πρὸς βεβαίωσιν δὲ καὶ ἐπισφράγισιν τῆς διαλλαγῆς ἐνυμφεύθη ὁ Ἀντώνιος Ὀκταβίαν, τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ὀκταβίου. Ὅμως ὁ Σέξτος Πομπήϊος, παραμεληθεὶς ὑπὸ τῶν τριάρχων, περιέκοψεν εἰς αὐτοὺς τὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπαγωγὴν τοῦ σίτου, ὥστε τέλος ἐγένετο εἰρήνη, δι' ἧς ἐδόθησαν εἰς αὐτὸν ἡ Σικελία, Σαρδῶ, Κύρνος καὶ Ἀχαΐα. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἡδυνήθη ὁ Πομπήϊος νὰ λάβῃ τὴν κατοχὴν τῆς Ἀχαΐας, ὁ δὲ ὑποστράτηγος αὐτοῦ Μηνᾶς παρέδωκεν εἰς τὸν Ὀκτάβιον τὴν Σαρδῶ, ἀνενεώθη ὁ μεταξὺ τοῦ Ὀκταβίου καὶ Πομπηίου πόλεμος (38 Π. Χ.). Ὁ Πομπήϊος κατανικηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀγρίππα (36 Π. Χ.), κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ματαίως σπουδάσας νὰ πείσῃ τὸν Ἀντώνιον εἰς συμμαχίαν μεθ' ἑαυτοῦ, συνελήφθη εἰς τὴν Φρυγίαν, καὶ ἐφονεύθη.

Ὁ δὲ Λέπιδος καταπλεύσας ἐκ τῆς Ἀφρικῆς εἰς τὴν Σικελίαν, ἵνα πολεμήσῃ κατὰ τοῦ Πομπηίου, ἡτήσατο μὲν νὰ δοθῇ εἰς αὐτὸν ἡ Σικελία λόγῳ ἀποζημιώσεως· ἀλλ' ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἠὲτομόλησε πρὸς τὸν Ὀκτάβιον, ὅστις ἀφείλεν αὐτοῦ καὶ τὴν Ἀφρικὴν· θεωρῶν δὲ αὐτὸν πάντῃ ἀνίσχυρον καὶ ἀβλαβῆ, ἀπέδειξεν Ἀρχιερέα (Pontifex Maximus).

ΔΥΑΡΧΙΑ ἈΝΤΩΝΙΟΥ ΚΑΙ ὈΚΤΑΒΙΟΥ. ἩΤΤΑ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΣ
ΤΟῦ ἈΝΤΩΝΙΟΥ.

§ 203. Ἐν ᾧ ὁ Ἀντώνιος ἄφροντις παρεδίδετο ἐν τῇ Αἰγύπτῳ εἰς πᾶν εἶδος ἡδονῶν καὶ τρυφῆς, καὶ ἐπροίκισε τὰ τέκνα τῆς Κλεοπάτρας μὲ Ῥωμαϊκὰς ἐπαρχίας, ἀπησχόλει ὁ Ὀκτάβιος τὰς λεγεῶνάς του εἰς τὴν *Δαλματίαν* καὶ *Παννονίαν* (35—33 Π. Χ.), καὶ ἀνεκτήσατο τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ διὰ συνετῶν νόμων, οὓς ἔθηκεν, καὶ διὰ τῆς ὑποσχέσεως ὅτι θέλει ἀποκαταστήσει τὴν Δημοκρατίαν. Κατηγορηθεὶς

δὲ ὁ Ὀκτάβιος ὑπὸ τῶν φίλων τοῦ Ἀντωνίου, ὅτι διανέμει τὴν γῆν τῆς Ἰταλίας εἰς τοὺς στρατιώτας του, καὶ κατέχει ἐνόμως τὰς ἐπαρχίας καὶ λεγεῶνας τοῦ Λεπίδου, ἐνεκάλεσε καὶ αὐτὸς τὸν Ἀντώνιον ἐνώπιον τῆς Γερουσίας, ὡς δωρητάμενον Ῥωμαϊκὰς ἐπαρχίας εἰς ξένην βασιλίσσαν, ἀμελοῦντα δὲ καὶ τὰ τῆς πολιτείας, καὶ πολιτευόμενον καταφρονητικῶς πρὸς τὸ Ῥωμαϊκὸν ἔθνος. Πλὴν δὲ τῆς φιλαρχίας ὑπεκινήθη ὁ Ὀκτάβιος εἰς τοῦτο καὶ ἐκ τῆς γενομένης εἰς τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ὀκταβίαν ὕβρεως, τὴν ὁποίαν ἀπέβαλεν ὁ Ἀντώνιος, λαβὼν γυναῖκα τὴν Κλεοπάτραν. Ἡ δὲ κατ' αὐτοῦ ἀπέχθεια τοῦ Ὀκταβίου ηὐξήθη, ὅτε δύο τῶν φίλων τοῦ Ἀντωνίου ἐδήλωσαν πρὸς ἐκεῖνον τὴν διαθήκην του, εἰς ἣν τὰ τέκνα τῆς Κλεοπάτρας ἐνεγράφοντο κληρονόμοι τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Ἀντωνίου. Διὸ ὁ Ὀκτάβιος ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀντωνίου, τοῦ ὁποίου οἱ ὀπαδοὶ, φυγόντες ἐκ τῆς Ῥώμης, διεσώθησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Ἡ δὲ γερουσία δὲν ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀντωνίου, ἀλλὰ κατὰ τῆς Κλεοπάτρας, καὶ ἀπέδειξεν ἀρχιστράτηγον τὸν ὕπατον Ὀκτάβιον. Ἡ Ἑλλὰς ἦν τὸ πεδίον τοῦ πολέμου. Ὁ στόλος τοῦ Ὀκταβίου, διοικούμενος ὑπὸ τοῦ Ἀγρίππα, κατετρόπωσεν εἰς τὴν περὶ τὸ Ἀκτιον ναυμαχίαν τὰς δυνάμεις τοῦ πολεμίου (31 Π. Χ.). ὁ Ἀντώνιος, ἀφείς τὸν στόλον εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ νικητοῦ, ἠκολούθησε τὴν Κλεοπάτραν,φυγοῦσαν ἐκ τῆς ναυμαχίας μὲ 60 πλοῖα· τὸ δὲ πεζὸν του στρατεύμα, ἐπειδὴ ἔμεινεν ἄνευ στρατηγοῦ, παρεδόθη εἰς τὸν Ὀκτάβιον. Ἀποβάντος τοῦ Ὀκταβίου εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὁ Ἀντώνιος ἐγκατελείφθη καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ὀπαδῶν του, καὶ ἀπελπισθεὶς ἐφόνευσεν ἑαυτὸν (30 Π. Χ.). Ἡ δὲ Κλεοπάτρα, μὴ δυνηθεῖσα νὰ ἐλκύσῃ τὸν Ὀκτάβιον, ἔλαβε φάρμακον,

καὶ ἐτελεύτησε μετ' ἀνδρικῆς γενναιότητος. Οὕτως ἡ Αἴγυπτος κατέστη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία, διοικουμένη ὑφ' ὑπάτων. Ὁ δὲ Ὀκτάβιος, ἀναγορευθεὶς Αὐτοκράτωρ, ἔμεινεν ὁ μόνος κύριος τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς.

Φ Ι Λ Ο Λ Ο Γ Ι Α.

Α'. Ἑλληνική.

§ 204. Μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον ἡ Ἑλλὰς δὲν ὑψώθη πλέον εἰς τὸ ἀρχαῖον κλέος, διότι κατέδυ ὁ ἀστὴρ τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας. Ἐσπούδαζον μὲν ἡγεμόνες τινὲς ν' ἀναστήσωσι τὴν Ἑλληνικὴν ἐλευθερίαν· ἀλλ' ἐξέλιπεν ἀπὸ τοῦ λαοῦ τὸ πνεῦμα τὸ θερμαῖνον καὶ θεραπεῦον αὐτὴν, ὥστε ἡ ἀναστᾶσα ἐλευθερία δὲν ἀνεπτέρωθη πλέον διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνισμοῦ, ἀλλ' ἔμεινε σῶμα ἄψυχον. Ὅτι δὲ μὲ τὴν παρακμὴν τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν παρήκμασε καὶ ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, τοῦτο προῆλθεν ἐκ τῆς ἰδίας ἀναπτύξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, παρὰ τῷ ὁποίῳ πολιτικὸν σύνταγμα καὶ ἐπιστῆμαι καὶ τέχναι ἦσαν συνεκτικῶς συνδεδεμένα. Ἡ κατὰ τὰς ἐπιστήμας, τὰς τέχνας καὶ τὴν θρησκείαν ἐξημέρωσις τῶν Ἑλλήνων ἀνεδείχθη μάλιστα καρπὸς τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν, ὥστε τούτων ἐκλιπουσῶν, ἀπεκόπη καὶ ἡ ρίζα τοῦ ἰσχυροῦ δένδρου τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ δὲ φιλοσοφία ἐκαλλιεργεῖτο ἔτι μετὰ ζήλου καὶ καθ' ἣν πραγματευόμεθα περίοδον. Πολλαὶ τῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν μάλιστα, περὶ ὧν ἐλαλήσαμεν εἰς τὴν Β'. περίοδον, ἀνήκουσι κυρίως εἰς τὴν παροῦσαν. Μετὰ τὴν σχολὴν τῶν Σκεπτικῶν συνέστη ἡ νέα Ἀκαδημία, τὴν ὁποίαν ὑποδιαί-

ρουσί τινες εἰς μέσην καὶ νέαν, ἀναφέροντες καθιδρυτὴν τῆς μὲν τὸν Ἀρκεσίλαον, τῆς δὲ τὸν Καρνεάδην. Ὁ Ἀρκεσίλαος, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 316 εἰς τὴν πόλιν Πιτάνην τῆς Αἰολίδος, καὶ σύγχρονος ὦν τοῦ Ἐπικούρου καὶ Ζήνωνος, ἐδίδασκεν ὅτι δὲν δύναται ὁ ἄνθρωπος ν' ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν ἀντιλήψεών του, καὶ ὅτι οὐδὲ γινώσκει, ὅτι οὐδὲν γινώσκει. Τὸ σύστημα τοῦτο τοῦ Ἀρκεσιλάου ἀνέπτυξεν ἔτι μᾶλλον ὁ Καρνεάδης (213 — 130 Π. Χ.). Ὁπαδοὶ τῆς σχολῆς ταύτης ἦσαν Κλειτόμαχος ὁ Καρχηδόνιος, Φίλων ἐκ Λαρίσσης, καὶ Ἀντίοχος ἐκ τῆς ἐν Συρίᾳ πόλεως Ἀσκάλωνος.

Ἐν ᾧ οἱ ὀπαδοὶ τῆς νέας Ἀκαδημίας ἐβάδιζον τὴν μὴ φιλοσοφικὴν μὲν, εἰρηνικὴν δὲ καὶ ἀναπαυτικὴν ταύτην ὁδὸν, οἱ νεώτεροι Σκεπτικοὶ ὁμῶς ἐξηκολούθουν λεπτολογοῦντες καὶ πολεμοῦντες τὰ ἐναντία συστήματα. Ὁ διασημότερος αὐτῶν εἶναι ὁ Αἰνησίδαμος ἐκ τῆς ἐν Κρήτῃ πόλεως Κνωσσοῦ, ζήσας περὶ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, ὅστις θέλων νὰ δώσῃ ἀκριδέστερον τῆς ἀληθείας ὅρισμόν, ἔλεγεν αὐτὴν »καθολίκευσιν τῆς ἀτομικῆς δόξης«. Τὸν Αἰνησίδαμον ἠκολούθησαν μάλιστα πολλοὶ ἰατροὶ, ὡς ὁ Ἀγρίππας. Ἐτελειοποιήθη δὲ ὁ Σκεπτισμὸς ὑπὸ τοῦ Μιτυληναίου Σέξτου Ἐμπειρικοῦ, ζήσαντος περὶ τὸ τέλος τῆς β'. ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ Χριστοῦ, ὅστις δὲν ἀρνεῖται μὲν ὅτι δύναται νὰ γινώσκῃ τις τὴν ἀλήθειαν, διίσχυρίζεται δὲ ὅτι δὲν δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ βεβαιωθῇ περὶ αὐτῆς.

Ἄν δὲ καὶ ἐξεῖχεν ἡ ἱστορικὴ περίοδος αὕτη διὰ τὰς συστάσας καὶ ἐξαπλουμένας φιλοσοφικὰς σχολὰς, ἀπεμαράνθη ὁμῶς εὐθύς, ὡς ἐξέλιπον αἱ πολιτικαὶ ἐλευθερίαι, τὸ ἄνθος τῶν ἐλευθερίων τεχνῶν, μάλιστα δὲ τῆς ῥητορικῆς καὶ ποιητικῆς. Εἰς αὐτὴν δὲν ἀνεφάνησαν πλέον Πίνδαροι καὶ

Ἀνακρέοντες, Ἰσοκράται καὶ Δημοσθένης, Εὐριπίδαι καὶ Ἀριστοφάνεις, καὶ καθὼς ἡ ῥητορική, ἀποβαλοῦσα τὴν πολιτικὴν ἰσχύν της, κατέστη διατριβὴ μᾶλλον καὶ ἄσκησις τοῦ νοῦς, οὕτως ἡ ποιητικὴ δὲν ἐνεφάνισε πλέον ὥς ἐν κατόπτρῳ τὴν κατάστασιν καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀλλὰ τὰ ἀτομικὰ μόνον αἰσθήματα τοῦ ποιητοῦ. Ἡ κωμῳδία περιωρίζετο εἰς τὴν γενικὴν τῶν ἡθῶν παράστασιν, καὶ μόνος ὁ Μένανδρος, ζήσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀναμιμνήσκει τὴν εὐστοχὸν σάτυραν καὶ τὴν ἐλευθέριον φράσιν τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας. Ὁ δὲ Συρακούσιος Θεόκριτος (269 Π. Χ.), τελειοποιήσας τὴν *Βουκολικὴν* λεγομένην ποίησιν, ἥτις ἤρμοζεν εἰς τὸ ἰδιότροπον πνεῦμα τῶν τότε χρόνων, συνέγραψεν *εἰδύλλια* εἰς τὴν Δωρικὴν διάλεκτον, πλήρη χάριτος καὶ εὐστοχίας. Τὸν Θεόκριτον ἠκολούθησαν *Βίων* ὁ Σμυρναῖος, καὶ *Μόσχος* ὁ Συρακούσιος (177 Π. Χ.).

Πολλοὶ τῶν πεπαιδευμένων τῆς περιόδου ταύτης ἐνησχολοῦντο εἰς τὸ νὰ περιβάλλωσιν εἰς ὅλας τὰς ἐπιστήμας τὸν κόσμον τῆς ποιήσεως, ἥτις ἀπέβαλε τοιοῦτοτρόπως τὸ φυσικόν της κάλλος. Οὕτως ὁ Ἄρατος (περὶ τὸ 160 Π. Χ.) ἐστιχούργησε τὸ περὶ ἄστρων σύγγραμμα τοῦ *Εὐδόξου*, ὁ δὲ *Νίκανδρος* ἐκ Κολοφῶνος συνέγραψε πόνημα ἕμμετρον περὶ ἰοῦ καὶ ἀντιδότου. Ἐν γένει δὲ ἐστεροῦντο οἱ ποιηταὶ εὐστοχίας εἰς τὴν εὕρεσιν καὶ διάθεσιν, φαντασίας καὶ διαπύρου καὶ ὀξέος πνεύματος. Διὸ δὲν δυνάμεθα οὔτε Ἀπολλώριον τὸν Ῥόδιον νὰ ὀνομάσωμεν μέγαν Ἐπικόν, καθότι συνέλεξε καὶ ἠρανίσθη τὰς πλείστας περὶ Ἀργοναυτῶν ιδέας ἐκ τῶν προγενεστέρων ποιητῶν. Τὸ αὐτὸ ἔπραξαν μᾶλλον ἢ ἦτον ὁ *Εὐφορίων*, *Αυκόφρων* καὶ *Καλλίμαχος* ὁ Κυρηναῖος.

Πλειότερον πνεῦμα καὶ εὐστοχίαν ἀποδεικνύουσι τὰ συγ-

γραφέντα κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐπιγράμματα. Συλλογὴν αὐτῶν ἔγραψεν ὁ Σύριος Μελέαγρος (100 Π. Χ.), ἣν ἐπηύξησεν ὁ Στράτων.

Περὶ δὲ τῆς ῥητορικῆς ὁ μόνος ἄξιος λόγου εἶναι Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς (200 Π. Χ.), μαθητὴς τοῦ Θεοφράστου, καὶ τοι δοὺς εἰς τὴν ῥητορικὴν τοῦ χαρακτῆρα πολὺ μαλακόν. Ἐπὶ Κασσάνδρου, βασιλέως τῆς Μακεδονίας, ἀνηγορεύθη οὗτος ἡγεμὼν ὅλης τῆς Ἀττικῆς· φυγαδευθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀπῆλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, βασιλεύοντος Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος, καὶ ἔθηκε τὴν πρώτην βάσιν τῆς περιφήμου βιβλιοθήκης τῆς Ἀλεξανδρείας.

Αἱ δὲ ἐπιστῆμαι, καὶ μάλιστα ἡ γεωγραφία καὶ φυσικὴ ἱστορία, αἵτινες κυζήθησαν τὰ μέγιστα ἐκ τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς εἰς τὴν Ἀσίαν ἐξαπλώσεως τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἡ μεταδοθεῖσα ὑπὸ τῶν Χαλδαίων εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀστρονομία δὲν ἠδύναντο νὰ τελειοποιηθῶσιν εἰς τὴν σπαραττομένην ὑπὸ πολιτικῶν ταραχῶν Ἑλλάδα. Διὸ κατέφυγον ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἥτις ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῶν νέων βασιλέων τῆς ταχέως ἀνεπτύχθη κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν. Ἄν δὲ καὶ ἐκαλλιεργοῦντο εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν ἅπασαι αἱ ἐπιστῆμαι, καὶ μάλιστα ἡ φιλοσοφία, οἱ πλεῖστοι ὅμως τῶν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ σοφῶν ἐνησχολοῦντο εἰς φιλολογικὰ, καὶ ἰδίως εἰς τὰ περὶ γλώσσης, καὶ εἰς ἀναζήτησιν καὶ συλλογὴν τῶν πρὸ αὐτῶν συγγραφέων.

Ἦκμαζον δὲ αἱ ἐπιστῆμαι μάλιστα ἐπὶ τῶν πρώτων Πτολεμαίων, ὄντων καὶ αὐτῶν πεπαιδευμένων καὶ ζηλωτῶν τῶν ἐπιστημῶν. Ἀλλ' ὑπὸ Πτολεμαίου Φύσκωνος πολλοὶ σοφοὶ ἀπηλάθησαν ἐκ τῆς Αἰγύπτου, οἵτινες ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν πατρίδα τοῦ πολιτισμοῦ, ἣ ἀποκατέστησαν εἰς

τάς νήσους. Οὕτως ἡ Ἑλλάς ἐπανέλαβεν ἐκ τῆς Αἰγύπτου
 τὰς ἐπιστήμας, τῶν ὁποίων τὰ σπέρματα ἔπεμψε πρὸς αὐ-
 τήν· ἡ δὲ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην
 ἡ καθολικὴ γλῶσσα τοῦ κόσμου, καὶ τὸ μέσον τῆς εἰς ἄλλο-
 δαποὺς διαδόσεως ἐπιστημονικῶν γνώσεων, καὶ τῶν περὶ
 τὴν ἐξημέρωσιν ἰδεῶν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην καθιδρύ-
 θησαν καὶ πολλὰ περιώνυμα σχολεῖα· οἱ δὲ βασιλεῖς τῆς
 Περγᾶμου διημιλλῶντο πρὸς τοὺς τῆς Αἰγύπτου ὑπὲρ τῆς
 προαγωγῆς τῶν ἐπιστημῶν, καὶ συνέστησαν βιβλιοθήκην,
 οὐ πολὺ κατωτέραν τῆς λαμπρᾶς βιβλιοθήκης τῆς Ἀλεξαν-
 δρείας. Εἰς τὴν *Ῥόδον* ἤκμαζε σχολεῖον τῆς ῥητορικῆς, εἰς
 δὲ τὴν *Κιλικίαν* ἐδιδάσκοντο εὐδοκίμως ἡ φιλοσοφία καὶ ἄλ-
 λαι ἐπιστῆμαι. Μόνον δὲ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἡ φιλοσοφία
 ἐξώκειλε μετ' οὐ πολὺ, ἀναμιγνυομένη μετ' ἀνατολικῶν
 φιλοσοφημάτων· διότι μάλιστα ἡ αὐστηρὰ διδαχὴ τῶν
 Στωϊκῶν καὶ τῶν Περιπατητικῶν δὲν ἤρμοζεν εἰς τὴν με-
 γαλοπρεπῆ αὐλὴν καὶ τὸν ἀσελγῆ ὄχλον τῆς Ἀλεξανδρείας.

Ἡ ἱστορία, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ *Ἡρόδοτος*, *Ξενοφῶν* καὶ
Θουκυδίδης ἔδωκαν τύπον ἀπλοῦν μὲν, ὑψηλὸν δὲ καὶ μεγα-
 λοπρεπῆ, ἐξώκειλεν ἐπὶ τῶν ἱστοριογράφων τοῦ *Ἀλεξάν-
 δρου* εἰς ἀγενεῖς κολακείας καὶ ὑπερβολάς. Ἐπανῆλθε δὲ εἰς
 τὴν κοσμίαν σοβαρότητα τῆς ἱστορίας ὁ *Πολύβιος*, μαθη-
 τῆς τοῦ ἀοιδίμου Φιλοποίμενος, ἀκμάσας περὶ τὸ 150
 Π. Χ. Ἀφ' οὗ ἀπήχθη ὁμηρος εἰς τὴν *Ῥώμην*, συνέλεξε τὴν
 ὕλην τῆς *Ῥωμαϊκῆς* ἱστορίας, περιφερόμενος μετ' ἐξόχων
Ῥωμαίων, καὶ περιηγούμενος τὴν *Γαλατίαν*, *Ἰβηρίαν* καὶ
Λιβύην. Τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ εἶναι ἐν μεγάλῃ ὑπολήψει,
 ὥς περιέχον πολυτίμους ἱστορικὰς τε καὶ πολιτικὰς ἀλη-
 θείας.

Ἡ γεωγραφία προήχθη μεγάλως διὰ τῶν ἐκστρατειῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ὡς προείπομεν. Τεκμήριον τούτου εἶναι τοῦ Νεάρχου ὁ περίπλους, τὸν ὁποῖον διέσωσεν ὁ Ἀρρίανός. Ἐδιδάσκετο δὲ καὶ κατὰ τοῦ Ἀριστοτέλους τοὺς χρόνους ἡ γεωγραφία, ἐπιστημονικῶς πως διαταχθεῖσα, συνεχόμενη δὲ μετὰ τῆς διδαχῆς τῆς ἀστρονομίας. Ἐκ τούτων καὶ ἄλλων πηγῶν ἤντλησεν ὁ Ἐρατοσθένης (περὶ τὸ 220 Π. Χ.) τὴν γεωγραφίαν του, μεθ' ἧς συνῆψεν ἱστορικὰς καὶ μαθηματικὰς παρατηρήσεις. Ἰππαρχος δὲ ὁ Νικαῖος (160 Π. Χ.) συνήρμωσεν ἔτι μᾶλλον τὴν ἀστρονομίαν πρὸς τὴν γεωγραφίαν, καὶ προπαρεσκεύασεν οὕτω τὸ ἔργον τοῦ ζήσαντος κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς προσεχοῦς περιόδου περιωνύμου Στράβωνος.

Τὴν δὲ γεωμετρίαν, ἣν ἐκαλλιέργουν οἱ Ἕλληνες κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους, ἐτελειοποίησεν ὁ Αἰγύπτιος Εὐκλείδης (306 Π. Χ.), συντάξας τὸ περὶ Στοιχείων ἀθάνατον σύγγραμμά του. Ὑστερον δὲ (212 Π. Χ.) ἐδίδασκεν αὐτὴν ὁ μέγας μηχανικὸς Ἀρχιμήδης, ὅστις, ἀφ' οὗ ἐπὶ πολὺ ἐβοήθησε τὰς Συρακούσας κατὰ τοῦ Ῥωμαίου Μαρκέλλου διὰ τῶν μηχανῶν του, ἐφονεύθη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως ὑπὸ τινος στρατιώτου Ῥωμαίου.

B'. Ῥωμαϊκή.

§ 205. Αἱ ἀναφυεῖσαι ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς γῆς ἐπιστῆμαι καὶ τέχναι μετεφύτεύθησαν μὲν εἰς τὴν Ῥώμην ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι κατακτήσεων αὐτῆς· φαίνονται δὲ μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων ὡς ἀντανάκλασις μᾶλλον τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, μὴδὲ ποτε λαβοῦσαι εἰς τὸ πολεμικὸν ἔθνος τοῦ

το τύπον ἴδιον καὶ ἀνεξάρτητον. Ἐν ᾧ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἡ ποιητικὴ, μουσικὴ καὶ ὄρχησις συνεδέοντο συνεκτικώτατα μετὰ τῆς θρησκευτικῆς λατρείας, αὕτη δὲ μετὰ τοῦ πολιτικοῦ συντάγματος, οἱ Ῥωμαῖοι ἐξ ἐναντίας ἐνησχολοῦντο μᾶλλον εἰς τὴν πολεμικὴν τέχνην, ὑποτάσσοντες τοὺς περίξ λαούς. Εἰς πολιτείαν δὲ στηριζομένην ἐπὶ στρατιωτικῆς ἰσχύος καὶ πολέμων, ἀναπτύσσονται καὶ τιμῶνται μᾶλλον αἱ δυνάμεις τοῦ σώματος, ἢ τοῦ νοός. Ὅθεν βλέπομεν τοὺς Ῥωμαίους εὐδοκιμοῦντας μᾶλλον εἰς τὰς κατακτήσεις, ἢ τὰς εἰρηνικὰς τέχνας· ὅλη δὲ ἡ νοητικὴ ἐνέργεια καὶ ἡ περιβόητος πολιτικὴ αὐτῶν ἐνησχολεῖτο εἰς τὸ νὰ ἐπεμβαίνωσιν εἰς τὰ τῶν ξένων ἔθνων, νὰ διαιρῶσι τὰ συμφέροντα αὐτῶν, καὶ ἀποκοιμίζοντες νὰ ἐπιπίπτωσι κατὰ τῶν ἀδυνάτων καὶ ἀνετοίμων. Οἱ Ῥωμαῖοι δὲν περιέμενον τὴν προσβολήν, ἀλλὰ προσέβαλλον πρῶτοι μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεώς των, ἀσφαλίζοντες οὕτως εἰς ἑαυτοὺς τὴν νίκην. Ἡ δὲ κατάλυσις τῆς Ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας προῆλθε μέρος μὲν ἐκ τῆς ὑπερμέτρου τρυφῆς καὶ ἠθικῆς διαφθορᾶς, μέρος δὲ ἐκ τῆς ἀλληλομαχίας τῶν δύο πολιτικῶν φατριῶν· διότι αἱ αἰμοβόροι προγραφαὶ, αἱ διαδεχόμεναι ταχέως ἀλλήλας, ἔφθειραν τὰς μᾶλλον διακεκριμένας οἰκογενείας, αἱ δὲ καταχρήσεις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ὑπέσκαψαν καὶ τὸ σέβας, τὸ ὀφειλόμενον εἰς τὰ ἀνώτερα πολιτικὰ ἀξιώματα. Ὁ Καῖσαρ ἠδύνατο μὲν νὰ θεραπεύσῃ τὰς πληγὰς τῆς πολιτείας, καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν δύναμιν τῶν νόμων, καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς ὑποταγήν· ἀλλ' ἡ ὑπεροψία αὐτοῦ δὲν ἔστερξε νὰ λέγεται ὁ πρῶτος πολίτης τῆς κοσμοκράτορος δημοκρατίας. Καὶ οὕτως αὐτὸς μὲν ἐθυσιάσθη, αἱ δὲ ταραχαὶ ἐξηκολούθουν σπαράττουσαι τὴν Ῥωμαϊκὴν δημοκρατίαν, ἕως οὔ, ἀποκαμόντων τῶν Ῥωμαίων, ἡ ἀνάγκη τῆς

ειρήνης καὶ ἀσφαλείας προήγαγε τὸν μικροῦ ἄξιον Ὀκτάβιον εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ πεπολιτευμένου κόσμου.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἐγνώρισαν κατὰ πρῶτον τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ τὰς τέχνας μετὰ τὸν Ἰλλυρικὸν πόλεμον, ἐλθόντες ὑπὸ τὸ πρόσχημα συμπαθοῦς φιλίας πρὸς τοὺς Ἕλληνας, καταπιεζομένους δὴθεν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας. Οὐκ ὀλίγον ηὔξησεν ἡ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν κλίσις τῶν Ῥωμαίων, ἀφ' οὗ οἱ χίλιοι Ἀχαιοὶ, καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ Πολύβιος, ἀπήχθησαν ὁμηροὶ εἰς τὴν Ῥώμην. Ὅτε δὲ, καταστραφείσης τῆς Κορίνθου, πεπαιδευμένοι Ἕλληνες ἐγένοντο δοῦλοι τῶν Ῥωμαίων καὶ παιδαγωγοὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς νεολαίας, ἡ σπουδὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας κατέστη κοινὴ εἰς τὴν Ῥώμην καὶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἰταλίας, καίτοι ἀντενεργούντων πολλῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, καὶ αὐτὴ ἡ Λατινικὴ γλῶσσα ἀνεπτύχθη ἤδη ταχέως, ὡφεληθεῖσα ἐκ τοῦ πλούτου, τῆς χάριτος καὶ εὐκρινείας τῆς Ἑλληνικῆς. Ἀφ' οὗ δὲ καὶ αἱ Ἀθῆναι κατεσκάφησαν ὑπὸ τοῦ Σύλλα, διεδόθη μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων ὑπερβάλλουσα κλίσις πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς τέχνας. Τότε δὲ καὶ ἡ ἐξημέρωσις προώδευσε γιγαντιαίοις βήμασιν, ἡ Ῥωμαϊκὴ γλῶσσα ἐτελειοποιήθη ἐκ τῶν δημοσίων συζητήσεων, καὶ αὐτὴ ἡ φιλοσοφία ἔκαμε προόδους λόγου ἄξίας. Πανταχοῦ δὲ ὑπεδηλοῦτο ἡ μίμησις τῶν Ἑλλήνων καὶ καθὼς τὸ ἀντίτυπον εἶναι πάντοτε κατώτερον τοῦ πρωτοτύπου, οὕτω καὶ ἡ ἐξημέρωσις καὶ ἡ φιλολογία τῶν Ῥωμαίων ἐφαίνετο ὡς Ἑλληνικὸν φυτὸν ἐπὶ Ῥωμαϊκῆς γῆς.

Ἡ ποιητικὴ δὲν ἀνεπτύχθη πολὺ μεταξὺ τῶν σκληροφυῶν Ῥωμαίων, τῶν ὁποίων ὁ πρακτικὸς νοῦς δὲν κατελαμβάνετο

εὐκόλως ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῶν διαπύρων ἰδεῶν τῆς φαντασίας. Αἱ δὲ πρῶται περὶ τὴν δραματικὴν ποίησιν ἀπόπειραι ἦσαν μεταφράσεις Ἑλληνικῶν πρωτοτύπων (*Λίβιος Ἀνδρόνικος, Ναίβιος, Πακούβιος, Ἄττιος*). πατὴρ δὲ τῆς Ῥωμαϊκῆς ποιήσεως λέγεται ὁ Ἔρριος, καταγόμενος ἀπὸ Ἑλληνικῆς ἀποικίας τῆς Καλαβρίας. Κατ' ὀλίγον δὲ ἐτελειοποιήθη ἡ γλῶσσα τῶν ποιητῶν, καὶ ἔλαβε τὸν εὐγενῆ τύπον, τὸν ὁποῖον εὐρίσχομεν εἰς τοὺς ἱάμβους τοῦ *Πλαύτου* (+ * 184 Π. Χ.), καὶ μάλιστα τοῦ *Τερεντίου* (+ 161 Π. Χ.), διακρινομένου διὰ τὴν χάριν τῆς φράσεως, δι' ἀρίστους διαλόγους, γονιμότητα καὶ ἀγχνόϊαν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ δράματος.

Τὸ διδακτικὸν ἔπος ἐκαλλιεργήθη κατὰ πρῶτον ὑπὸ Ἐρρίου (100 Π. Χ.), καὶ μετὰ μεγαλειτέρας ἐπιτυχίας ὑπὸ τοῦ δεινοῦ κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ διάθεσιν *Λουκρητίου* (65 Π. Χ.).

Ἦττον ἤρμοζεν εἰς τὸν σκληρὸν χαρακτῆρα τῶν Ῥωμαίων τὸ ἐλεγεῖον· ὅθεν καὶ μόλις εἰσῆχθη, ἀφ' οὗ εἰσεχώρησεν ἤδη ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἡ τρυφή τῶν Ἀσιανῶν καὶ Ἑλλήνων. Πρῶτος δὲ ἐνησχολήθη εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ὁ *Κάτουλος* (60 Π. Χ.), ποιήσας ἐλεγεῖα κατὰ μίμησιν *Καλλιμάχου* τοῦ Ἀλεξανδρέως.

Μᾶλλον ἀνεξάρτητοι ἀνεδείχθησαν οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὴν ῥητορικὴν. Ἦν δὲ ἡ ῥητορικὴ τῶν Ῥωμαίων ἀπλῆ καὶ ἀκόσμητος, ἕως οὗ τρεῖς ῥήτορες Ἕλληνες, ὁ Ἀκαδημαϊκὸς φιλό-

(*) Τὸ σημεῖον τοῦτο ἐμφαίνει τὴν ἀπερίωσιν τοῦ παρασημειουμένου ἀνδρός.

σοφος Καρνεάδης, ὁ Στωϊκὸς Διογένης, καὶ ὁ Περιπατητικὸς Κριτόλαος, ἐλθόντες εἰς τὴν Ῥώμην (155 Π. Χ.) ἀνεζωπύρησαν τὴν πρὸς τὴν ῥητορικὴν κλίσιν τῶν Ῥωμαίων. Ἐφθασε δὲ ἡ ῥητορικὴ εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς τελειότητος διὰ τοῦ Κικέρωνος (+ 44 Π. Χ.), παρὰ τῷ ὁποίῳ συμπέφυκεν ἡ δύναμις τοῦ Δημοσθένους, ὁ πλοῦτος τῶν ἰδεῶν τοῦ Πλάτωνος, καὶ ἡ χάρις τοῦ Ἰσοκράτους. Μέχρι τῶν τότε χρόνων ἡ ῥητορικὴ ἐδιδάσκετο δι' Ἑλληνικῶν συγγραμμάτων· ὁ δὲ Κικέρων καὶ ὁ σύγχρονος αὐτοῦ Κορνιφίκιος ἔγραψαν πρῶτοι τῶν Ῥωμαίων περὶ ῥητορικῆς.

Ἡ δὲ φιλοσοφία δὲν ἔτυχε φιλόφρονος ὑποδοχῆς παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις. Ἀδιαφοροῦντες κατ' ἀρχὰς, ἐξοικειώθησαν μὲν ὕστερον μετ' αὐτῆς, διότι ἐθεώρουν αὐτὴν συντελεστικὴν εἰς τὴν ῥητορικὴν τέχνην· ὀλιγώτατοι ὅμως ἐξέχοντες ἄνδρες ἐνησχολοῦντο εἰς αὐτὴν, ὥστε οὐδεὶς τῶν Ῥωμαίων φιλοσόφων ἐνεφάνισε ποτὲ θεωρίαν νέαν καὶ διαφέρουσαν τῶν ὑπαρχόντων ἤδη φιλοσοφικῶν συστημάτων τῶν Ἑλλήνων. Οἱ πλεῖστοι τῶν πρώτων φιλοσόφων Ῥωμαίων ἔκλινον πρὸς τὸ σύστημα τῶν Στωϊκῶν, τοῦ ὁποίου ἡ ἠθικὴ ἦν αὐστηρὰ καὶ σοβαρὰ, ὡς ὁ χαρακτήρ τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων. Ὑστερον δὲ ἠκολούθουν τὴν Ἀκαδημαϊκὴν φιλοσοφίαν, καὶ τέλος ἐδόθησαν εἰς τὸ ἐκτραπέν ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου τύπου Ἐπικουρείον σύστημα. Ὁ Τίτος Λουκρήτιος ἐπεχείρησε ν' ἀμφιέσῃ μὲ ἐπικουρείους ἀρχὰς τὸ διδακτικόν του ἔπος· ὁ δὲ Κικέρων ἔγραψε πρῶτος μετ' ἐπιστημονικῆς τάξεως περὶ φιλοσοφίας. Ἦν δὲ ὁ Κικέρων, ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν φιλοσόφων Ῥωμαίων, Ἐκλεκτικὸς, ἀνθολογῶν ἐκ διαφόρων φιλοσοφικῶν συστημάτων τῶν Ἑλλήνων· καὶ εἰς μὲν τὴν θεωρητικὴν φιλοσοφίαν ἠκολούθησεν ὁ Κικέρων τὸ σύστημα τῶν Ἀκαδημαϊκῶν, εἰς

δὲ τὴν πρακτικὴν τὸ τῶν Στωϊκῶν ἀνέμιξε δὲ μετ' ἀμφοτέρων ἀρχάς τινας τοῦ Ἀριστοτέλους.

Περὶ δὲ τῆς γεωργίας ἔγραψαν *Κάτων* ὁ πρεσβύτερος (+ 150 Π. Χ.), καὶ ὁ *Οὐάρρων* (+ 27 Π. Χ.) συγγράμματα πολλοῦ ἄξια.

Αἱ ἀρχαιόταται περὶ ἱστορίας συγγραφαὶ τῶν Ῥωμαίων ἦσαν ἀπλοῖ ὀνομαστικοὶ κατάλογοι τῶν ἀνωτέρων ὑπουργῶν τῆς πολιτείας, καὶ τῶν ἐπισημοτέρων πράξεων αὐτῶν, τοὺς ὁποίους οἱ ἱερεῖς κατέγραφον καὶ διεφύλαττον. Μετὰ ταῦτα κατεγίνοντο ποιηταὶ εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν, καὶ ὁ μὲν *Έννιος* ἐστιχούργησε τὰ χρονικὰ, ὁ δὲ *Ναίβιος* τὴν ἱστορίαν τοῦ Β'. Λιβυκοῦ πολέμου. Ὁ δὲ πρῶτος πεζὸς ἱστοριογράφος τῶν Ῥωμαίων ἦν ὁ *Φάβιος Πίκτωρ* (220 Π. Χ.). Ἀξιολογώτερα ἦσαν τὰ ἱστορικὰ συγγράμματα *Κάτωνος* τοῦ πρεσβυτέρου (200 Π. Χ.) καὶ τοῦ *Τερεντίου Οὐάρρωνος* (60 Π. Χ.). Ὁ δὲ *Ιούλιος Καῖσαρ* ἐρρύθμισε τὴν ἱστορικὴν γλῶσσαν τῶν Ῥωμαίων, περιβαλὼν αὐτὴν μὲ πλειοτέραν εὐπέτειαν καὶ εὐκρίνειαν. Τὸν Καῖσαρα ἠκολούθησαν ὁ *Κορνήλιος Νέπως* καὶ ὁ *Σαλλούστιος* (40 Π. Χ.). Ἄν δὲ καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν οἱ Ἕλληνες ἦσαν τὸ παράδειγμα τῶν Ῥωμαίων ἢ ὕλη ὅμως, τὴν ὁποίαν ἐπραγματεύοντο οἱ ἱστοριογράφοι Ῥωμαῖοι, ἦν ἐθνικὴ.

Εὐρίσκεται μὲν παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σύλλα ὑπερβάλλουσα κλίσις πρὸς τὰ ἔργα τῶν ἐλευθερίων τεχνῶν, δὲν ἀνεφύη ὅμως εἰς τὴν Ῥώμην οὐδεὶς μέγας ἀγαλματοποιὸς καὶ ζωγράφος, καὶ ἐξ ὅλων τῶν ἐλευθερίων τεχνῶν ἐπετήδευον οἱ Ῥωμαῖοι τὴν τεκτονικὴν μόνον.

Ἡ Ῥωμαϊκὴ γλῶσσα ἔφθασε περὶ τὸ τέλος τῆς ἱστορικῆς

περιόδου ταύτης εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς τελειότητος. Καὶ ἀπὸ
μὲν τοῦ τύπου τοῦ Ῥωμαϊκοῦ συντάγματος προσέλαβε σο-
βαρότητα καὶ δύναμιν, ἀπὸ δὲ τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας
εὐκρίνειαν, καὶ ἀπὸ τῶν ῥητόρων εὐφωνίαν καὶ συστροφὴν·
μόνον δὲ κατὰ τὴν εὐπέτειαν καὶ χάριν ὑπερέβαλλεν αὐτὴν ἡ
Ἑλληνική.

Δ'. ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

ΑΠΟ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΥΣΕΩΣ ΤΗΣ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ.

(Απὸ 30 Π. Χ.—476. Μ. Χ.).

§ 206. Ὁ Ὀκτάβιος ἐδοθηεῖτο εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῶν φιλοδόξων σκοπῶν του ὑπὸ τοῦ ἀγαπῶντος αὐτὸν πολυαρίθμου στρατοῦ, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας, ἣν ἡσθάνοντο οἱ λαοὶ, καὶ ὑπὸ τῆς ἐπικρατούσης μετὰ τῶν πλουσίων τρυφῆς καὶ ἡδυπαθείας, ἀπασχολουσῶν τὰ πνεύματα τῶν πάλαι φιλάρχων εὐγενῶν. Οἰκειοποιησάμενος δὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν μετεχειρίζετο αὐτὴν μετὰ μετριότητος καὶ δικαιοσύνης, ἀπεχόμενος βιαίων πράξεων, καὶ νομοθετῶν ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας καὶ ἐκπολιτεύσεως τῶν λαῶν τοῦ ἐκτεταμένου Ῥωμαϊκοῦ κράτους. Παρεδέξατο μὲν ὁ Ὀκτάβιος τὸ ὄνομα τοῦ Καίσαρος, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεδέθη ἔκτοτε ἡ σήμασία τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς· ἡ δὲ γερουσία ἐπωνόμασεν αὐτὸν κατὰ τὸ 27 Π. Χ. Σεβαστὸν (Αὐγουστον, Augustus), ὑποδηλοῦσα μὲ τὴν ὀνομασίαν ταύτην τὸ ἱερὸν καὶ ἀπαρεγχείρητον τοῦ προσώπου αὐτοῦ. Τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν ὅμως ἐλάμβανεν ὁ Ὀκτάβιος ἐπὶ πενταετίαν καὶ δεκαετίαν μόνον, σεβόμενος, ὅσον δυνατὸν, τοὺς δημοκρατικούς τύπους, καὶ δίδων εἰς τὸν λαὸν ἐλπίδας, ὅτι ἀφ' οὗ θεραπευθῶσιν αἱ πληγαὶ τῆς πολιτείας, θέλει παραιτηθῇ

τῆς ἀρχῆς. Τὴν δὲ διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν διεμοιράσθη ὁ Ὀκτάβιος μετὰ τῆς γερουσίας, ἐπιφυλαττόμενος εἰς ἑαυτὸν τὰς κατεχομένας ὑπὸ τῶν λεγεῶνων πλουσιωτέρας ἐπαρχίας (provinciae principis, provinciae senatus). Ἐβελτιώθη δὲ καὶ ἡ τύχη τῶν ἐπαρχιῶν δι' αὐστηρᾶς ἐπιτηρήσεως τῆς διαγωγῆς τῶν ἐπάρχων, οἱ ὅποιοι ἔκτοτε ἐμισθοφόρουν. Πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ προσώπου του καὶ τῆς πόλεως συνέστησεν ὁ Ὀκτάβιος τοὺς σωματοφύλακας (cohortes praetorianae) καὶ πολιτοφύλακας (cohortes urbanae). ὁ δὲ ἑπαρχος τῆς πόλεως (praefectus urbi) καὶ ὁ τῆς σωματοφυλακῆς (praefectus praetorio) ἐκτήσαντο μεγάλην ἰσχὺν καὶ ὑπόληψιν. Ὁ στρατὸς δὲν ἀπελύθη, ὥς τοῦτο ἐγίνετο τὸ πάλαι μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν πολέμων, ἀλλὰ διετηρήθη σταθμεύων εἰς διάφορα μέρη τοῦ κράτους (castra stativa), καὶ μάλιστα εἰς τὰς ἀπωτάτας ἐπαρχίας, καὶ οὕτως ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τῆς ἡ μάστιξ τῶν διαμενόντων στρατευμάτων. Ἐπαινεῖται δὲ ὁ Ὀκτάβιος μάλιστα διὰ τὴν προστασίαν τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, καὶ τοὺς περὶ γάμων καὶ πολιτικῆς εὐταξίας νόμους, συντελέσαντας τὰ μέγιστα εἰς τὸ νὰ περικοπῇ ἡ διαφθορὰ τῆς γερουσίας, καὶ ἡ ἀκρασία καὶ ἐξαγρίωσις τοῦ λαοῦ.

§ 207. Οἱ πόλεμοι τοῦ νῦν λεγομένου Αὐγούστου ἀπέβλεπον μᾶλλον πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ἐπικρατείας, ἢ πρὸς νέας κατακτήσεις. Ὑπετάχθησαν δὲ ἡ ἀρκτῶα Ἰβηρία καὶ ἡ δυτικὴ Γαλατία· δεινότεροι ὅμως ἦσαν οἱ κατὰ τῶν Γερμανῶν πόλεμοι, εἰσβαλόντων εἰς τὴν ἄνω Ἰταλίαν. Ὁ Αὐγούστος ἔστειλε κατ' αὐτῶν τοὺς ἐκ τῆς δευτέρας συζύγου του Λιβίας θετοὺς υἱοὺς Τιβέριον καὶ Δροῦσον, οἱ ὅποιοι ὑπέταξαν τὰ μέχρι τοῦ Δουνάβως μέρη τῆς Γερμανίας (15 π. Χ.). Καὶ

ἡ *Παννονία* καὶ *Μοισία* ὑπεδουλώθησαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἡ μὲν κατὰ τὸ 35, ἡ δὲ κατὰ τὸ 29 Π. Χ.

Ὁ δὲ *Δρούσος* μεταβὰς εἰς τὴν *Γαλατίαν* ἀνενέωσε τὸν κατὰ τῶν *Γερμανῶν* πόλεμον, καὶ κατατροπώσας τοὺς *Χερούσκους* καὶ ἄλλους *Γερμανικοὺς* λαοὺς, προεχώρησε μέχρι τοῦ *Οὐῖσουρίγιδος* καὶ *Ἄλβιος*, τῶν ποταμῶν (9 Π. Χ.). Ὅμως ἡ ἔλλειψις τροφῶν ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ὑποχωρήσῃ, καὶ καταπεσὼν ἀπὸ τοῦ ἵππου ἐτελεύτησεν. Ἀφῆκε δὲ δύο υἱοὺς, *Δρούσον* τὸν *Γερμανικόν* καὶ τὸν *Κλαύδιον*.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ *Δρούσου* ἐξεστράτευσεν πρὸς τὸν Ῥῆνον ὁ *Τιβέριος*, τὸν ὁποῖον ὁ *Αὐγούστος* υἱοθέτησε, παρακινηθεὶς ὑπὸ τῆς *Λιβίας*· ὑπεχρέωσε δ' ἐνταύτῃ τὸν *Τιβέριον* νὰ υἱοθετήσῃ καὶ αὐτὸς τὸν *Γερμανικόν*, καίτοι ἔχων υἱὸν τὸν *Δρούσον*. Ὁ *Τιβέριος* δὲν ἐπολέμησε μὲν ἀτυχῶς κατὰ τῶν *Γερμανῶν*, οὐχὶ δὲ καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς τοῦ *Δρούσου* ἐπιτυχίας. Ὁ δὲ διαδεξάμενος αὐτὸν *Κυντίλιος Οὐάρος* (2—9 Μ. Χ.), ὑπερήφανος ὢν καὶ πλεονέκτης, κατεστράφη ὑπὸ τοῦ γενναίου Ἑρμάννου, ἡγεμόνος τῶν *Χερούσκων* (9 Μ. Χ.). Ὁ *Αὐγούστος*, ἐκπλαγεὶς διὰ τὴν φθορὰν ταύτην, ἀπέστειλε τὸν *Τιβέριον* καὶ *Γερμανικόν*, ἵνα ἀποπλύνωσι τὸ ὄνειδος τοῦτο τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ὀνόματος. Ἀλλ' ὁ *Γερμανικὸς* μόνον κατώρθωσε (14—16 Μ. Χ.) νὰ προχωρήσῃ μέχρι τοῦ *Οὐῖσουρίγιδος* ποταμοῦ, καὶ νὰ λάβῃ τὰ νικητήρια κατὰ τῶν *Γερμανῶν*· εἰς τὴν ἐπιστροφὴν ὅμως ἠφανίσθη μέρος τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ. Ἐκτοτε λοιπὸν οἱ Ῥωμαῖοι ἔπαυσαν νὰ πολεμῶσι πρὸς τοὺς *Γερμανοὺς* ἐκείνων τῶν μερῶν.

Τρία ἔτη πρὸ τῆς ἀποβιώσεώς του ὁ *Αὐγούστος* συγκαταθέσει τῆς γερουσίας ἀνηγόρευσε συνάρχοντα τὸν *Τιβέριον*.

Ἀπέθανε δὲ κατὰ τὸ ἔτος 14 Μ. Χ., ἐβδομηκοντούτης ὢν, καὶ ἄρξας 44 ἔτη.

Ὁ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ.

§. 208. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς ἠθικῆς διαφθορᾶς τὸ ἀνθρώπινον γένος εὐτύχησε, νὰ λάβῃ τὰ σπέρματα τῆς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀναμορφώσεώς του διὰ τῆς συστάσεως καὶ ἐξαπλώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ. Εἰς τὴν μικρὰν Παλαιστίνην, ἔχουσιν τότε βασιλέα τὸν πανοῦργον καὶ δοξομανῆ Ἡρώδη, ἐγεννήθη κατὰ τὸ 14 ἔτος πρὸ τῆς ἀποδιώσεως τοῦ Αὐγούστου Καίσαρος ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ σωτὴρ καὶ εὐεργέτης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Καὶ ἡ μὲν θεία διδασκαλία αὐτοῦ καθίδρυσε τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείαν τοῦ μόνου Θεοῦ, καὶ προητοίμασεν οὕτω τὴν ἠθικὴν παλιγγενεσίαν τῆς ἀνθρωπότητος· αἱ δὲ πράξεις αὐτοῦ ἀπέδειξαν τὴν θεόθεν ἀποστολὴν του, καὶ ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ κατέδειξε τὴν εἰς τὸν βίον πλήρη ἐφαρμογὴν τῆς καθαρᾶς διδασκαλίας του, καὶ κατέστη πρὸς τοὺς πιστοὺς λατρευτὰς αὐτοῦ ὑψηλότατον παράδειγμα μιμήσεως, καὶ τὸ μόνον τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ὁμοιώσεως μέσον. Ὁ Χριστὸς λοιπὸν ἐμφανίζεται εἰς ἡμᾶς ὡς ὁ μέγιστος εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος· διότι ἀναρίθμητοι εἶναι ὅσοι ἐκ δεκαοκτῶ αἰώνων ἐφωτίσθησαν, παρηγορήθησαν καὶ ἐσώθησαν ἀπὸ τῆς ἀπωλείας διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ· ἀναρίθμητοι δὲ εἶναι καὶ αἱ σωτήριοι μεταβολαὶ καὶ θεσμοί, τοὺς ὁποίους χρεωστοῦμεν εἰς μόνον τὸν Χριστιανισμόν. Ἡ θεία διδασκαλία αὕτη ἐξευγένισε μετ' οὐ πολὺ πάντα τὰ πρὸς τὸν οἰκιακὸν καὶ πολιτικὸν βίον συντείνοντα, προέλαβε τὴν ἠθικὴν παραλυσίαν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς, καὶ ἐξημέρωσε τοὺς ἐκ βορρᾶ κατελθόντας

νικητὰς τῆς Δυτικῆς Αὐτοκρατορίας τῶν Ῥωμαίων. Εἶναι δὲ οἱ ὅπαδοι τῆς θρησκείας ταύτης οἱ ἠθικώτεροι καὶ μᾶλλον ἐκπεπολιτευμένοι πάντων τῶν τῆς γῆς κατοίκων, καὶ ἡ Εὐρώπη, ἐλάχιστον οὖσα μέρος τῆς γῆς, κατέστη ἀπὸ τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἰσχυροτάτη καὶ κραταιοτάτη, ἀποφασίζουσα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περὶ τῆς τύχης τῶν πολυαρίθμων ἐθνῶν, τῶν πρεσβευόντων τὴν εἰδωλολατρείαν ἢ τοῦ Μωάμεθ τὴν διδασκαλίαν.

Ἄν δὲ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ ἡ νέα διδασκαλία ἐξηπλώθη ταχέως εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, κατέστη ὁμως, ὑποστᾶσα πολλοὺς διωγμοὺς, μόλις ἐπὶ *Κωνσταντίνου*, κατὰ τὴν Δ'. χριστιανικὴν ἑκατονταετηρίδα, ἡ ἐπικρατοῦσα καὶ δημόσιος θρησκεία τοῦ κράτους.

ΑΠὸ τοῦ ΤΙΒΕΡΙΟΥ ΜΕΧΡΙ τοῦ ΝΕΡΩΝΟΣ.

§ 209. Τὸν Ὀκτάβιον διεδέξατο ὁ *Τιβέριος* (14—37), ἄνθρωπος μοχθηρὸς, ὑποπτος καὶ μαιφόνος. Ἀφῆκε μὲν καὶ ὁ *Τιβέριος* εἰς τοὺς Ῥωμαίους σκιάν τινα δημοκρατικῶν τύπων· ἀλλ' ὅσοι ἐξεῖχον κατὰ τὸν νοῦν καὶ τὴν ἀρετὴν, ἀπεβλήθησαν ἐκ τῶν ἀρχῶν, ἀντικαθισταμένων τῶν κολάκων τοῦ *Τιβερίου*. Ὡτακουσταὶ καὶ κατὰσκοποι παρεξηγοῦντες καὶ τὰς ἀθωοτάτας πράξεις τῶν πολιτῶν καὶ μεταποιοῦντες αὐτὰς εἰς ἐγκλήματα, ἐθυσίαζον τοὺς ἐναρετωτάτους καὶ πλουσιωτάτους πολίτας,, ἐν ᾧ ὁ ἀναίσθητος αὐτοκράτωρ παρεδίδετο εἰς πάσας τὰς ἡδονάς. Ὅσον δὲ δημοτικώτερος ἐγένετο παρὰ τοῖς Ῥωμαῖοις ὁ *Γερμανικὸς*, νικήσας τοὺς *Χερούσκους* καὶ ἄλλους *Γερμανικοὺς* λαοὺς· τόσον ἠύξησεν ἡ πρὸς αὐτὸν ζηλοτυπία τοῦ *Τιβερίου*, ὅστις μετακαλέσας τὸν γενναῖον στρατηγὸν ἐκ τῆς *Γερμανίας*, ἔστειλεν αὐτὸν εἰς

τὴν Ἀσίαν, ὅπου κατὰ διαταγὴν τοῦ διεφθάρη διὰ φαρμάκου (19). Καὶ αὐτὸς ὁ Δρουῖσος, ὁ υἱὸς τοῦ Τιβερίου, ὅστις ἐπολέμησεν εὐτυχῶς κατὰ τῶν περὶ τὸν Δούναβιν Γερμανῶν, ἀπέθανεν ὑπὸ φαρμάκου, δοθέντος εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ Σηϊαροῦ, πρὸς ὃν διέκειτο εὐνούστατα ὁ Τιβέριος. Ὁ δόλιος οὗτος Ῥωμαῖος κατέπεισε τὸν Τιβέριον, ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς τὴν τερπνὴν νῆσον Καπρέας· καὶ τότε αὐτὸς μὴ ἔχων τὸν ἐφορῶντα, ἔπραξεν ἀπανθρωπότατα ἀνοσιουργήματα, ἕως οὗ καὶ αὐτὸς, ὑπαπτος γενόμενος εἰς τὸν Τιβέριον, ἐφυλακίσθη, καὶ καταδικασθεὶς ὑπὸ τῆς γερουσίας ἀπηγχονίσθη ὑπὸ δημίου (31). Ὁ δὲ Τιβέριος, τοῦ ὁποίου αἱ μαιφονίαι ἠϋξήσαν μετὰ τῆς ἡλικίας, ἐπνίγη τέλος μεταξὺ προσκεφαλαίων ὑπὸ τινος τῶν αὐλικῶν ὑπηρετῶν, ἀπολαύοντος τῆς εὐνοίας τοῦ (37).

Τὸν Τιβέριον διεδέξατο ὁ υἱοθετηθεὶς παρ' αὐτοῦ νεώτερος υἱὸς τοῦ Γερμανικοῦ *Γάϊος Καλλιγόλας* (37—41). Καὶ κατὰ μὲν τοὺς πρώτους ὀκτὼ μῆνας ἐβασίλευσεν, οὗτος μετ' εὐσπλαγχνίας καὶ ἡμερότητος, ὥστε εἴλκυσε τὴν κοινὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ. Νοσήσας δὲ βαρέως, ἐφαίνετο ὅτι ἀνέρρωσε μόνον, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάθη αὐτοῦ, καὶ πράξῃ ἀνήκουστα ἔργα ἀκολασίας καὶ δεσποτισμοῦ. Ἐδολοφονήθη δὲ ὑπὸ τοῦ *Κασσίου Χαιρέου*, χιλιάρχου τῶν σωματοφυλάκων, καὶ ἄλλων συνομοσάντων κατὰ τοῦ τυράννου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καλλιγόλα οἱ σωματοφύλακες ἀνέδειξαν αὐτοκράτορα τὸν θεῖον αὐτοῦ *Κλαύδιον* (41—62). Καὶ οὗτος δὲ ἔδωκε κατ' ἀρχὰς ἐλπίδας εὐδαιμονίας εἰς τὸν λαόν, ἀλλ' ἐπανελθὼν ἐκ τῆς ἐπὶ Βρεττανίαν ἐκστρατείας (43), ἐγένετο ὄργανον τῶν αἰσχροουργιῶν τῆς ἀπανθρώπου Μεσσαλίνης, καὶ τῆς φιλοδόξου καὶ παντόλμου Ἀγριππίνης,

τῶν γυναικῶν αὐτοῦ. Κατορθώσασα αὕτη ν' ἀποδειχθῇ διάδοχος τοῦ θρόνου ὁ ἐκ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς υἱὸς τῆς *Δομήτιος Νέρων*, διέφθειρε διὰ φαρμάκου τὸν Κλαύδιον, σκοπὸν ἔχοντα νὰ θανατώσῃ αὐτήν.

Ὁ *Νέρων* (51—68), μαθητὴς ὢν τοῦ *Σενέκα*, ἐδείχθη περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς αὐτοκρατορίας του δίκαιος καὶ φιλόανθρωπος· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ παρεδόθη εἰς θηριώδη ἀκολασίαν καὶ ὠμοτάτην ἀπανθρωπίαν. Ὁ τύραννος οὗτος ἐφόνευσε τὴν μητέρα του, τὸν υἱὸν τοῦ Κλαυδίου *Βρεττανικόν*, τὸν διδάσκαλόν του *Σενέκαν*, καὶ πλείστους εὐγενεῖς καὶ πλουσίους Ῥωμαίους. Ἐν ᾧ δὲ οἱ ὑπ' αὐτοῦ εὐνοούμενοι ἐβασίλευον σκληρῶς καὶ αὐθαιρέτως, ὁ εὐήθης αὐτοκράτωρ περιηγήσατο τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἑλλάδα, καθαρίζων καὶ ἄδων ὡς ὑποκριτῆς. Ἐνέπρησε δὲ μέγα μέρος τῆς Ῥώμης (64), καὶ ἀπέδωκε τὴν αἰτίαν τοῦ μισητοῦ τούτου ἔργου εἰς τοὺς Χριστιανούς, διωκόμενους ἐκ τῆς συκοφαντίας ταύτης καὶ φονευομένους μετ' ἀνεκφράστου ἀπανθρωπίας. Τελευταῖον δὲ ὁ *Σέργιος Γάλλας*, ἑπαρχος ὢν τῆς Ἰβηρίας, ἐκηρύχθη πολέμιος τοῦ *Νέρωνος*, ὅστις καθαιρεθεὶς ὑπὸ τῆς γερουσίας διὰ τὰς ἀθεμιτουργίας του, ἔφυγεν ἐκ τῆς Ῥώμης, καὶ μὴ εὐρὼν ἄσυλον ἐφονεύθη κατ' αἵτησίν του ὑπό τινος ἀπελευθέρου (68). Καὶ οὕτως ἐξέλιπεν ὁ οἶκος τῶν *Καيسάρων*, τῶν ὁποίων γενάρχης ἦν ὁ *Ιούλιος Καῖσαρ*.

Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ *Νέρωνος* ἡ *Βρεττανία* ἐγένετο Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία.

ΑΠὸ τοῦ *Γάλλα* μέχρι τοῦ *Δομετιανοῦ*.

§. 210. Τὸν *Νέρωνα* διεδέξαντο τέσσαρες αὐτοκράτορες εἰς διάστημα δύο ἐτῶν. Ἐξ αὐτῶν ἦν πρῶτος ὁ *γηραλέας*

Γάλβας (68), τὸν ὁποῖον ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα αἱ λεγεῶνες τῆς Ἰβηρίας. Ἀλλὰ μεθ' ἐν ἔτος τῆς αὐτοκρατορίας του κατεστράφη ὑπὸ τοῦ μέχρι τοῦδε φίλου του *᾽Οθωνος* (69), ὅστις ἔσχε βοηθοὺς εἰς τοῦτο τοὺς σωματοφύλακας, δυσχεραίνοντας διὰ τὴν αὐστηρὰν πειθαρχίαν καὶ τὴν περὶ τὰ χρήματα φειδῶ τοῦ *Γάλβα*. Ἀλλὰ καὶ ὁ ᾽Οθων εὗρεν ἀνταγωνιστὴν τὸν *Οὐϊτέλλιον*, στρατηγὸν τῶν κατὰ τὴν Γερμανίαν λεγεόνων, καὶ νικηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ Βεδρίακον, ἐφόνευσεν ἑαυτὸν, βασιλεύσας μόλις 90 ἡμέρας. Ὁ δὲ ἄσωτος καὶ ἀδδηφάγος *Οὐϊτέλλιος* πορευόμενος πρὸς τὴν Ῥώμην κατηρήμωσε τὰς πρὸ ποδῶν ἐπαρχίας, καὶ ἄφεις τὰ τῆς κυβερνήσεως εἰς τοὺς αἰσχροκερδεῖς ἀπελευθέρους του, ἐπλούτησε φονεύων εὐγενεῖς καὶ πλουσίους Ῥωμαίους. Ἀποστάσαι ὁμῶς κατ' αὐτοῦ αἱ λεγεῶνες τῆς Συρίας ἀπέδειξαν αὐτοκράτορα τὸν στρατηγὸν των *Τίτον Φλάβιον Οὐεσπεσιανόν* (69). ὁ δὲ *Οὐϊτέλλιος* ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν κυριευσάντων τὴν Ῥώμην στρατευμάτων τοῦ *Οὐεσπεσιανοῦ*.

Ὁ *Φλάβιος Οὐεσπεσιανός* (69—79), τοῦ ὁποίου ὁ οἶκος ἔδωκε τρεῖς αὐτοκράτορας εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν πολιτείαν, εἰρηνοποίησεν αὐτὴν, καὶ ἐπανήγαγε τὴν εὐταξίαν καὶ τὸ πρὸς τοὺς νόμους σέβας, τακτοποιήσας τὰ οἰκονομικά, καὶ ἀποκαταστήσας τὴν πειθαρχίαν τοῦ στρατοῦ. Ἐνίσχυσε δὲ καὶ ἐκαθάρισε καὶ τὴν γερουσίαν ἀπ' ἀναξίων γερουσιαστῶν, καὶ ἐτίμα τοὺς ἀξίους καὶ ἐναρέτους. Ὁ *Οὐεσπεσιανός* ἐτιμῶρει τοὺς συκοφάντας καὶ κατασκόπους, καὶ κατήργησε τὸ λεγόμενον δικαστήριον τῶν τῆς καθοσιώσεως ἐγκλημάτων, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τῶν προκατόχων του ἐθυσίαζε πολλοὺς ἀθώους πολίτας. Ἡ παραδειγματικὴ ἀκρίβεια καὶ φειδῶ τοῦ *Οὐεσπεσιανοῦ* ἔδωκαν εἰς αὐτὸν τὰ μέσα νὰ κτίσῃ λαμπρὰς οἰκο-

δομάς, ἐξ ὧν ἦν καὶ τὸ *Κολοσσαῖον* (Colosseum), νέας πόλεις καὶ ὁδοὺς καὶ δημόσια σχολεῖα, καὶ νὰ μισθώσῃ πρῶτος δημοσίους διδασκάλους τῆς Ῥητορικῆς (Φάβιος *Κυντιλιανὸς*, ὁ πρῶτος Καθηγητῆς, Professor).

Ἐπὶ Οὐεσπεσιανοῦ κατεστράφη διὰ παντὸς ἡ Ἰουδαϊκὴ πολιτεία. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡρώδου (4) διεμερίσθη μὲν ἡ βασιλεία εἰς τοὺς τρεῖς υἱοὺς αὐτοῦ· ὁ δὲ πρεσβύτερος αὐτῶν Ἀρχέλαος, ὅστις ὠνομάσθη ἐθνάρχης καὶ ἔλαβε τὸ μεγαλύτερον μέρος, προσεφέρετο πρὸς τοὺς Ἰουδαίους τόσον τυραννικῶς, ὥστε ὁ Αὐγούστος, ἐνδoὺς εἰς τὰς δεήσεις τῶν Ἰουδαίων, καθεῖλε τὸν Ἀρχέλαον, καὶ παρέδωκε τὴν διοίκησιν τοῦ βασιλείου εἰς ἐπιτρόπους (procuratores) Ῥωμαίους. Ὁ Ἀγρίππας ὅμως, ἑγγονος ὦν τοῦ Ἡρώδου, καὶ ἀπολαύων τῆς εὐνοίας τοῦ Καλλιγόλα καὶ Κλαυδίου, ἀνέλαβε παρ' αὐτῶν ὁλόκληρον τὸ Ἰουδαϊκὸν βασίλειον. Ἀποθανόντος τοῦ Ἀγρίππα (44) ὁ Κλαύδιος ἐκήρυξε τὴν Ἰουδαίαν Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν, καὶ ἐκυβέρνησε αὐτὴν δι' ἐπιτρόπων. Ἀλλ' οὗτοι κατέθλιβον καὶ ἐτυράννουν τὸν λαόν, ὅστις τελευταῖον ἐπανέστη κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας. Πολὺν καιρὸν διήρκεσεν ὁ πόλεμος. Ἀλλὰ τέλος ὁ Τίτος, υἱὸς τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ, ἐκυρίευσε καὶ κατέσκαψε τὴν Ἱερουσαλήμ, τῆς ὁποίας ὁ λαμπρὸς ναὸς ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρὸς (70). Τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ λαοῦ ἐφονεύθη, οἱ δὲ διαφυγόντες τὸν θάνατον κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν διεσκορπίσθησαν εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τῆς γῆς.

§ 211. Ὁ Τίτος, ἀποδειχθεὶς Καῖσαρ (διάδοχος καὶ συνάρχων) κατὰ τὸ 70, ἔλαβε τὸν θρόνον ἀποθανόντος τοῦ πατρὸς (79), καὶ ἔδωκε τὸ σπάνιον παράδειγμα ἡγεμόνος, καταστάντος σωφρονεστέρου καὶ ἠθικωτέρου ἀφ' οὗ ἔλαβε τὴν ἀρ-

χάν. Ὁ ἐνάρετος Τίτος ἐνόμιζεν ἀπολεσθεῖσαν τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν δὲν εὐηργέτει οὐδένα. Δικαιοσύνη, μεγαλοψυχία καὶ πρᾶτης κατέστησαν αὐτὸν ἀγαπητὸν εἰς ὅλον τὸ ὑπήκοον, ὥστε δικαίως ἐλέγετο ἐντρύφημα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους (deliciae generis humani). Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ συνέβη ἡ πρώτη ἔκρηξις τοῦ πυριπνόου Οὐεσουίου, ἐξ ἧς ἀπετεφρώθησαν ἡ Πομπηία καὶ τὸ Ἡράκλειον· ἡ δὲ Ῥώμη ἡρημώθη ὑπὸ λοιμοῦ καὶ ἐμπρησμοῦ. Ἀπέθανε δὲ ὁ Τίτος κατὰ τὸ 81, βασιλεύσας μόλις δύο ἔτη καὶ τρεῖς μῆνας.

Τὸν Τίτον διεδέξατο ὁ νεώτερος ἀδελφός του Δομετιανὸς (81—96), ὅστις ἐφάνη μὲν κατ' ἀρχὰς δίκαιος καὶ φιλάνθρωπος, μετ' ὀλίγον δὲ παρεδόθη εἰς ὠμοτάτην σκληρότητα, πλεονεξίαν καὶ ἀσέλγειαν. Καὶ μέχρι μὲν τινος ἐξώδευε τὸν καιρόν του φονεύων τὰς εἰς τὸν θάλαμόν του μυίας, ἀκολούθως δὲ ἐφόνευε μὲ τὴν αὐτὴν ἀδιαφορίαν τοὺς ἐπιφανεστάτους ἄνδρας, καὶ μάλιστα τοὺς Χριστιανούς. Ἔσχε δὲ βοηθοὺς τοὺς στρατιωτικοὺς, τῶν ὁποίων τοὺς μισθοὺς ἐπηύξησε. Καὶ ὅμως ἀπῆται ὁ ἀπάνθρωπος τύραννος, νὰ ὀνομάζεται Θεός, καὶ προήδρευεν εἰς τὰ θεάματα τοῦ λαοῦ, ἔχων περὶ ἑαυτὸν τοὺς ἱερεῖς τοῦ Διός. Ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Ἰούλιος Ἀγρικόλας ἐκυρίευσε καὶ ὑπέταξεν ὅλην τὴν Βρεττανίαν, καὶ περιπλεύσας τὴν Καληδονίαν, ἀνεκάλυψε πρῶτος ὅτι ἡ χώρα αὕτη εἶναι νῆσος. Ὁ δὲ Δομετιανὸς, φθονῶν τὴν ὑπόληψιν τοῦ γενναίου τούτου στρατηγοῦ, ἀνεκάλεσεν αὐτὸν ἐκ τῆς Βρεττανίας, καὶ ἐθριάμβευσε δις κατὰ τῶν Γερμανῶν, ἃν καὶ δὲν τοὺς ἐπολέμησε πρῶτ'· διότι κατὰ μὲν τὴν εἰς Γαλατίαν διατριβὴν τοῦ δὲν συνήντησε τὸν ἐχθρὸν, οἱ δὲ εἰσβαλόντες εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν γῆν Δάκαι ἐνικήθησαν μᾶλλον διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ χρυσίου, ἢ τῶν ὅπλων. Τελευταῖον ἐδολοφονήθη ὁ τύραννος συνεργεῖα τῆς γυναικὸς του Δομετίας.

ΑΠΟ ΤΟΥ ΝΕΡΒΑ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΑΪΡΗΛΙΟΥ.

§ 212. Ἐκλιπόντος οὕτω τοῦ οἴκου τῶν Φλαβίων, ἡ γερουσία ἀπέδειξεν αὐτοκράτορα τὸν σεβάσμιον Ἰβηρα *Νέρβαν* (96—98). Ἐπ' αὐτοῦ ἔπαυσε τὸ τυραννικὸν σύστημα τοῦ Δομετιανοῦ καὶ αἱ καταδιώσεις τῶν χριστιανῶν, καὶ κατηργήθη καὶ αὖθις τὸ ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων καθοσιώσεως δικαστήριον. Ὁ Νέρβας ἡλάττωσε τοὺς φόρους, καὶ ἐπεμελεῖτο τῶν πτωχῶν, τῆς ἀγωγῆς τῶν παίδων, καὶ τῆς βελτιώσεως τῶν δικαστηρίων· ἐπ' αὐτοῦ προήχθη καὶ ἡ βιομηχανία, καὶ ἐκαλλωπίσθη ἡ Ῥώμη. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πραότης τοῦ ὑπελάμβανετο ὡς ἀσθένεια, καὶ οἱ σωματοφύλακες δυσареστηθέντες διὰ τὸν φόνον τοῦ Δομετιανοῦ, ἐξώκειλαν εἰς ἀπείθειαν, ἀνέδειξεν ὁ Νέρβας Καίσαρα τὸν γενναῖον καὶ ἑνδοξον στρατηγὸν *Τραϊανόν*. Ἀπέθανε δὲ βασιλεύσας μόλις 18 μῆνας.

Ὁ *Τραϊανὸς* (98—117) ἦν ἐκ τῶν εὐγενεστάτων καὶ ἑναρετωτάτων ἀρχόντων τῆς Ῥώμης. Διατηρήσας ἐπὶ τοῦ θρόνου τὴν λιτότητα καὶ εὐπροσηγορίαν τοῦ χαρακτῆρός του, ἀποκατέστησε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ῥώμης, ὅσον συνεβιβάζετο μετὰ τῶν τότε περιστάσεων, καὶ ἀπέδειξε δι' ὅλων τῶν πράξεών του, ὅτι προέθετο σκοπὸν τὸ κλέος τῆς πατρίδος καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν λαῶν. Ἐπολέμησεν εὐτυχῶς καὶ κατὰ τοῦ *Δεκεβάλου*, βασιλέως τῶν *Δακῶν* (101—103)· πολεμήσαντος δὲ καὶ αὖθις τοῦ *Δεκεβάλου*, κατέστησε τὴν *Δακίαν* Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν (106). Ὁ *Τραϊανὸς* ἐξεστράτευσεν καὶ κατὰ τῶν ἀνικητῶν ἔτι *Πάρθων* (113), καὶ προεχώρησεν εἰς τὰ ἀνατολικὰ μέρη τῆς Ἀσίας, τὰ ἄγνωστα μέχρι τοῦδε εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Διαβὰς τὸν *Εὐφράτην* ἐκυρίευσεν τὴν *Βαβυλῶνα*, *Σελεύκειαν* καὶ *Κτησι-*

φῶντα, τὴν μητρόπολιν τῶν Πάρθων, καὶ διὰ τοῦ Τίγριδος ποταμοῦ ἔφθασεν εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον. Ἀφοῦ δὲ καὶ ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ *Κορνήλιος Πάλμας* ἐπολέμησεν εὐτυχῶς εἰς τὴν Ἀσίαν, ὑπετάγη ἅπασα ἡ μέχρι τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου Ἀραβία εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν (116). Ὁ Τραϊανὸς ἀπέθανεν εἰς τὴν Κιλικίαν. Τόσον δὲ ἐτιμήθη ἡ μνήμη αὐτοῦ, ὥστε μετὰ δύο ἑκατονταετηρίδας ἔτι ἡ γερουσία ἡύχετο εἰς τοὺς ἀποδεικνυομένους αὐτοκράτορας· « Ἄρχε εὐτυχῶς μὲν ὡς ὁ Αὐγούστος, ἀγαθῶς δὲ ὡς ὁ Τραϊανός ».

Τὸν Τραϊανὸν διεδέξατο ὁ ἀνεψιὸς του Ἀδριανὸς (117—138). Οὗτος, πεπροικισμένος ὢν μὲ πολλὰς γνώσεις καὶ ποικίλα προτερήματα, προϋστάτευσεν τὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας καθ' ὅλην τὴν ἐπικράτειαν. Φύσει δὲ ὢν εἰρηνικὸς, ἀπέφευγε τὸν πόλεμον, καὶ πεποιθὼς ὅτι ἡ εὐδαιμονία τῶν πολιτῶν δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῆς ὑπερβαλλούσης ἐκτάσεως τῶν ὀρίων, ἐγκατέλιπε τὰς προσφάτως κατακτηθείσας ἐπαρχίας τῆς Ἀρμενίας, Ἀσσυρίας καὶ Μεσοποταμίας, καὶ διηλλάγη πρὸς τοὺς Πάρθους· διετήρησε δὲ τὴν Δακίαν ὑπὸ ῥωμαϊκὴν ἐξουσίαν διὰ τὰς ἐν αὐτῇ ῥωμαϊκὰς ἀποικίας. Ἰνα γνωρίσῃ τὰς ἀνάγκας καὶ δυνάμεις τῆς ἐπικρατείας, περιῆλθεν ἅπαντα τὰ μέρη αὐτῆς ἐν διαστήματι 13 ἐτῶν· ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Ῥώμην υἱοθέτησε τὸν *Τίτον Αὐρήλιον Ἀντωνῖνον*, ὅστις καὶ τὸν διεδέξατο εἰς τὴν ἀρχήν.

Ἐπὶ Ἀδριανοῦ οἱ Ἰουδαῖοι, οἵτινες καὶ ἐπὶ Τραϊανοῦ ἐπανεστήσαν καὶ κατέσφαξαν πολλοὺς Ἕλληνας καὶ Ῥωμαίους, ἔλαβον τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Εἰς τὸν τριετῆ κατ' αὐτῶν πόλεμον διεφθάρησαν ὑπὸ πυρὸς καὶ λοιμοῦ περὶ τοὺς 580,000 Ἰουδαίους, ἡ δὲ Παλαιστίνη μετεβλήθη εἰς ἐρημίαν.

Ὁ Τίτος Ἀντωνῖνος, ὁ ἐπικληθεὶς Εὐσεβής, ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 138—161. Ὁ Ἀντωνῖνος διακρίνεται μεταξὺ τῶν αὐτοκρατόρων διὰ ἐξόχους ἀρετάς, πραότητα καὶ φιλανθρωπίαν. Ἄρχοντας αὐτοῦ ἔφθασαν μάλιστα αἱ ἐπαρχίαι εἰς ἄγνωστον μέχρι τοῦδε βαθμὸν εὐζωΐας. Ὁ Ἀντωνῖνος δὲν ἦν μὲν φιλοπόλεμος, ἀπεκρούσθησαν ὁμῶς αἱ εἰς τὰ σύνορα εἰσβολαὶ τῶν Γερμανῶν, καὶ κατετροπώθησαν οἱ Ἀλαοὶ, κινήσαντες ἀπὸ τοῦ Ταναΐδος κατὰ τῶν Ῥωμαίων.

Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Μάρκος Αὐρήλιος (161—180), ὁ ἐπικληθεὶς Φιλόσοφος, παρέλαβε κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς τὸν Λούκιον Βῆρον (161—169). Ὅσον δὲ διέπρεψεν ὁ Αὐρήλιος κατὰ τὴν σοφίαν, τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν, τόσον διεκρίθη ὁ Βῆρος δι' ἀμάθειαν καὶ ἀφροσύνην. Ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας παρεδέξατο ὁ Αὐρήλιος τοῦ Ζήνωνος τὴν διδασκαλίαν, τὴν ὁποίαν ἐξέθηκεν ἐμμούτως εἰς τὰ βιβλία τὰ ἐπιγραφόμενα «Εἰς ἑαυτόν»· ἐφῆρμοσε δὲ αὐτὴν καὶ εἰς τὸν πολιτικὸν καὶ ἰδιωτικὸν βίον του, προσφερόμενος ἡπίως μὲν πρὸς τοὺς ἄλλους, αὐστηρῶς δὲ πρὸς ἑαυτόν. Βασιλεύοντος αὐτοῦ κατενικήθησαν καὶ οἱ Πάρθοι εἰς πολλὰς μάχας· ἐπικινδυνότερος δ' ἔτι ἦν ὁ κατὰ τῶν Γερμανικῶν φυλῶν τῶν Μαρκομάννων καὶ Κουάδων πόλεμος, οἵτινες προεχώρησαν μέχρι τῆς Ἀκυληΐας. Καὶ αὐτὸς ὁ Αὐρήλιος ἐξεστράτευσεν ὀκτάκις κατὰ τῶν πολεμίων, ἵνα σώσῃ τὰς ἐπαρχίας καὶ διατηρήσῃ τὴν Δακίαν. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔλαβον ὡς ἀφορμὴν διαδόσιμόν τινα νόσον, διαδοθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἐπιστρεψάντων ἐκ τῆς Ἀσίας στρατευμάτων, διὰ νὰ κινήσωσι σφοδρὸν διωγμὸν κατ' αὐτῶν, ὡς προξενησάντων δῆθεν τὸ κακὸν τοῦτο διὰ τὴν ἀσέβειάν των· ὁ δὲ Αὐρήλιος ἐχαλίνωσεν, ὅσον ἡδυνήθη, τὴν λύσσαν των ἐχθρῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

ΑΠΟ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΔΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΕΒΗΡΟΥ.

§ 213. Αποθανόντος τοῦ Αὐρηλίου, ἐξέλιπε διὰ παντὸς τὸ κλέος καὶ ἡ εὐημερία τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας. Ἀπὸ τοῦδε οἱ στρατιῶται ἀνηγόρευον καὶ ἐφόνευον κατ' ἀρέσκειαν τοὺς αὐτοκράτορας, ἀποβλέποντες μόνον εἰς τὸ νὰ κορέσωσι τὴν ἀπληστίαν των. Ἐνίοτε δὲ ἀνηγορεύοντο δύο καὶ τρεῖς αὐτοκράτορες συγχρόνως, ἐξ ὧν ἕκαστος ἐσπούδαζε νὰ ἐξοντώσῃ τὸν ἀντίζηλόν του. Ἐκ τῶν ταραχῶν τούτων ἡ γερουσία ἀπώλεσεν ὅλην τὴν ἰσχὺν καὶ ὑπόληψιν, καὶ οὔτε ἀπεδίδετο πλέον τὸ ἀπαιτούμενον σέβας εἰς τοὺς νόμους τῆς πολιτείας· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ αὐτοκράτορες πρὸς μὲν τὸ ὑπήκοον προσεφέροντο δεσποτικῶς, κατὰ δὲ τῶν εἰσβαλλόντων κατὰ καιροὺς βαρβάρων μετεχειρίζοντο μᾶλλον τὴν ἰσχὺν τοῦ χρυσίου, ἢ τῶν ὅπλων.

Ἀφ' οὗ Κόμμοδος, ὁ ἀνόμοιος, ἴσως δὲ καὶ ὑποβολιμαῖος υἱὸς τοῦ Αὐρηλίου, ἡγόρασε παρὰ τῶν Μαρκομάννων τὴν εἰρήνην, ἔσπευσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ῥώμην. Ἡ δὲ βασιλεία αὐτοῦ εἶναι σειρὰ ἔργων ὠμῶν καὶ ἀπανθρώπων καὶ τῆς ἐσχάτης διαφθορᾶς. Ὁ μιὰρὸς τύραννος ἠγάπα δπὸ πάντων αἱματοχυσίας, θηριομαχίας καὶ τὰ ἄλλα θεάματα τοῦ ἀμφιθεάτρου. Τέλος δὲ ἐδολοφονήθη, συνομοσάσης κατ' αὐτοῦ τῆς παλλακῆς του Μαρκίας μετὰ τοῦ ἐπάρχου τῶν σωματοφυλάκων Λαίτου. Ἐβασίλευσέ δὲ ὁ Κόμμοδος ἀπὸ 180—192.

Οἱ φονεῖς τοῦ Κομμόδου ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα τὸν γηραλέον Περτίνακα (192), ὅστις ἐπεκυρώθη καὶ ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων καὶ τῆς γερουσίας. Ἀλλ' ὁ Περτίναξ θέλων νὰ εἰσαγάγῃ δικαιοσύνην, εὐταξίαν καὶ οἰκονομίαν εἰς τὴν αὐλήν του καὶ τὸν διεφθαρμένον στρατὸν, ἀπῆρσεν εἰς τοὺς

σωματοφύλακας, οἵτινες ἐπαναστάντες ἐφόνευσαν αὐτὸν, βασιλεύσαντα μόλις τρεῖς μῆνας.

Φονευθέντος τοῦ Περτίνακος οἱ σωματοφύλακες ἐκήρυττον ὄνιον τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν πλειοδοτοῦντα, καὶ οὕτως ὁ Δίδιος Ἰουλιανὸς, ὑποσχεθεὶς εἰς ἕκαστον στρατιώτην 6,250 δραχμὰς, ἀνηγορεύθη Αὐτοκράτωρ (193). Ἀλλὰ κηρύξαντος κατ' αὐτοῦ πόλεμον, καὶ ἐπερχομένου ἤδη τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου, ἡγεμόνος τῶν κατὰ τὴν Ἰλλυρίαν λεγεόνων, ὁ Δίδιος καθηρέθη ὑπὸ τῆς γερουσίας, καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον (193).

Ὁ Σεπτίμιος Σεβήρος, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 193—211, ἐπανήγαγε μὲν εἰς τὸ κράτος εὐταξίαν καὶ δικαιοσύνην, ἐφέρετο δὲ σκληρῶς καὶ ἀπηνῶς, καὶ ἐχαρίζετο καθ' ὑπερβολὴν εἰς τοὺς στρατιωτικούς. Ἐπ' αὐτοῦ ἤκμαζον οἱ περίφημοι νομικοὶ Παπιανὸς καὶ Οὐλπιανός. Πολεμήσας εὐτυχῶς εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ Καληδονίαν, ἀπέθανεν ὁ Σεβήρος κατὰ τὸ 66 ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Διεδέξαντο μὲν αὐτὸν οἱ υἱοὶ του Καρακάλλας καὶ Γέτας· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ὁ Καρακάλλας ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν του εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μητρὸς, καὶ ἐβασίλευσε μόνος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Καλλιγόλα καὶ Νέρωνος (211—217). Ἐδολοφονήθη δὲ διὰ σκευωρίας τοῦ στρατηγοῦ Μακρίνου, ὅστις ἀπεδείχθη ἤδη αὐτοκράτωρ (217). Ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐφονεύθη (218), καὶ ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὁ Ἡλιογάβαλος, συγγενῆς ὢν τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου. Ὁ παῖς οὗτος, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 218—222, κατεμίανε τὸν θρόνον διὰ μεγίστης χαυνότητος, ἀσελγείας καὶ σπατάλης. Ἐφονεύθη δὲ τελευταῖον ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων, καὶ ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὁ πρωτεζάδελφος αὐτοῦ Ἀλέξανδρος Σεβήρος (222—235).

Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ἥσκει τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀρετὴν εἰς καιρὸν, καθ' ὃν εἰς ὅλα τὰ μέλη τοῦ γιγαντιαίου πολιτικοῦ σώματος ἐπεκράτει ἡ διαφθορὰ καὶ παραλυσία. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐτίμα καὶ ὕψονε τοὺς ἐναρέτους καὶ ἱκανοὺς, καὶ διώρισε τὸν περίφημον Οὐλπιανὸν πρόεδρον τοῦ κατασταθέντος ὑπ' αὐτοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας· ἀνεγίνωσκε δὲ καὶ τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων καὶ ποιητῶν, καὶ ἐφύλαττεν εἰς τὸν βίον τοῦ ἄκραν λιτότητα. Ὅμως ἡ φειδωλία τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὁ πρὸς μεταρρύθμισιν τῶν ἐξοκειλάντων στρατευμάτων σκοπὸς αὐτοῦ ἐκίνησεν εἰς ἐπανάστασιν τὰς ὑπὸ τὸν Θράκα *Μαξιμῖνον* λεγεῶνας, καθ' ἣν ὁ Ἀλέξανδρος ἐφονεύθη. Βασιλεύοντος αὐτοῦ, ἀναρίθμητοι *Γερμανοὶ* διεχύθησαν ὡς χεῖμαρρος ἀκάθεκτος εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος, λεηλατοῦντες καὶ κατερημοῦντες τὰς ἐπαρχίας αὐτοῦ.

ΑΠΟ ΤΟΥ ΜΑΞΙΜΙΝΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΚΛΑΥΔΙΟΥ ΤΑΚΙΤΟΥ.

§ 214. Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ *Μαξιμίνου* (235—238) ἡ στρατιωτικὴ ἀκολασία ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκμήν· τὸν δὲ βάρβαρον τοῦτον αὐτοκράτορα χαρακτηρίζουσι μανικὴ ὠμότης καὶ ἀπληστία. Υἱὸς ὢν πτωχοῦ ποιμένος κατέσφχξε μὲ ἀπάνθρωπον σκληρότητα τοὺς ἐπιφανεστάτους Ῥωμαίους, καὶ ἀφήρπασε τὰ κοσμήματα τῶν ναῶν. Ἡ διαγωγή του αὕτη προὔξενησε συχνὰς ἐπαναστάσεις, τὰς ὁποίας ὅμως εὐτύχησε νὰ καταπαύσῃ ἐν τῷ ἅμα. Ἐνικήθησαν μάλιστα καὶ ἐφονεύθησαν ὁ ἀνθύπατος *Γορδιανὸς* καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, τοὺς ὁποίους οἱ ἐν τῇ Ἀφρικῇ στρατιῶται καὶ ὁ λαὸς ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορας. Ὅτε δὲ ὁ *Μαξιμῖνος* ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Γερμανίαν, ἡ γερουσία ἀνηγόρευσεν αὐτοκράτορας

τὸν ἑπαρχὸν τῆς πόλεως *Μάξιμον* καὶ τὸν *Βαλβῆρον*, οἵτινες κατ' αἵτησιν τοῦ λαοῦ ἀπέδειξαν Καίσαρα *Γορδιανὸν τὸν Γ'*. Καὶ ὁ μὲν *Μαξιμίῃνος* ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς *Ἀκυληΐας* (238). ἀλλὰ καὶ οἱ ἀναγορευθέντες ὑπὸ τῆς γερουσίας αὐτοκράτορες ἐθανατώθησαν, καὶ ἀπεδείχθη αὐτοκράτωρ ὁ *Καῖσαρ Γορδιανὸς ὁ Γ'*. Βασιλεύοντος τοῦ νεανίου τούτου (238—244), ἐνίκηθησαν οἱ *Γότθοι*, οἵτινες ἦσαν φυλὴ Γερμανικὴ, καὶ οἱ *Πέρσαι*. Οὗτοι, ἡγεμόνα ἔχοντες τὸν *Σασσᾶν*, ἀπόγονον τῶν πάλαι βασιλέων τῆς Περσίας, καὶ ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας τῶν *Σασσανιδῶν*, συνεκρότησαν κατὰ τὸ 226 τὸ νέον *Περσικὸν κράτος*, καὶ ἐκυρίευσαν τινὰς τῶν ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους *Περσικῶν ἐπαρχιῶν*. Κατὰ δὲ τὸ 244 ὁ ἑπαρχὸς τῶν *σωματοφυλάκων* *Φίλιππος*, Ἄραψ τὸ γένος, καὶ υἱὸς περιωνύμου ἀρχιληστοῦ, ἐφόνευσε τὸν αὐτοκράτορα *Γορδιανὸν*, καὶ ἥρπασε τὴν ἀρχήν. Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος, ἄρξας ἀπὸ τοῦ 244—249, διεκρίθη διὰ τὴν ὡμότητα καὶ ἀπληστίαν του. Ἐπ' αὐτοῦ ἐτελέσθη λαμπρότατα ἡ τελετὴ τοῦ χιλιοστοῦ ἔτους τῆς Ῥώμης. Καταστρέψας πολλοὺς ἀνταγωνιστὰς τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς, ὁ *Φίλιππος* ἐνίκηθη καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ *Δεκίου*, ὅστις βασιλεύσας μόλις δύο ἔτη (ἀπὸ τοῦ 249—251) μὲ φρόνησιν καὶ δικαιοσύνην, ἐθανατώθη εἰς τὸν κατὰ τῶν *Γότθων* πόλεμον, οἵτινες κατὰ πρῶτον διαβάντες τὸν *Δούναβιν* εἰσέβαλον εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ *Δεκίου* αἱ λεγεῶνες ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα τὸν στρατηγὸν *Γάλλον*. ἄλλ' οὗτος καὶ ὁ υἱὸς του, συνθέμενοι ἐπονείδιστον εἰρήνην μετὰ τῶν *Γότθων*, ἐφονεύθησαν ὑπὸ τοῦ ἐκ *Μαυριτανίας* *Αἰμιλιανοῦ* (253), ὅστις κατεστράφη μετὰ 3 μῆνας ὑπὸ τοῦ *Οὐαλεριανοῦ*, στρατηγοῦ

τῶν ἐν τῇ Γαλατίᾳ λεγεόνων. Ὁ *Οὐαλεριανός*, ἄρξας ἀπὸ τοῦ 254—259, προέθετο μὲν νὰ μεταρρυθμίσῃ τὴν πολιτείαν, ἀλλ' ἀπησχόλουν αὐτὸν αἱ ἀκατάπαυστοι εἰσβολαὶ εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος, γινόμεναι εἰς μὲν τὴν Εὐρώπην ὑπὸ πολυαρίθμων Γερμανικῶν φυλῶν, καὶ μάλιστα τῶν *Φράγκων* καὶ *Γότθων*, εἰς δὲ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ τῶν *Περσῶν* καὶ *Σκυθῶν*. Καὶ κατὰ μὲν τῶν Γερμανῶν ἐπολέμησεν οὐκ ἄνευ ἐπιτυχίας ὁ στρατηγὸς *Αὐρηλιανός*· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν Περσῶν, ἡχμαλωτίσθη, καὶ ἀπέθανεν αἰχμάλωτος, ὑποστὰς πολλὰ δεινά.

Ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ *Γαλιηνοῦ* (258—268), ὅστις παρεδόθη εἰς ῥαθυμίαν καὶ χαυνότητα, τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος ἐκινδύνευσεν νὰ διαλυθῇ εἰς μικρὰς πολιτείας, διότι εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἐπαρχίας ἀνεφαίνοντο ἀντιποιοῦμενοι τὴν ἀρχήν, οἵτινες ὠνομάσθησαν καταχρηστικῶς » οἱ 30 τύραννοι. Πρὸς δὲ τούτοις κατέπληξαν τοὺς Ῥωμαίους αἱ τολμηραὶ ἐπιχειρήσεις τῶν *Γερμανῶν*, ἐξ ὧν οἱ μὲν *Φράγκοι* ἐλεηλάτησαν τὴν Γαλατίαν, οἱ δὲ *Ἀλαμαννοὶ* καὶ *Γότθοι* εἰσέβαλον εἰς τὰς περὶ τὸν Ῥήνον καὶ Δούναβιν ἐπαρχίας. Ὁ δὲ ἀναίσθητος πρὸς τὰ δεινὰ τοῦ κράτους *Γαλιηνὸς* ἐξεστράτευσεν τελευταῖον κατὰ τοῦ ἐν τοῖς *Μεδιολάνοις* *Αὐριόλου*, τὸν ὁποῖον πολιορκῶν ἐφονεύθη ὑπό τινος στρατιώτου. Ὁ *Αὐρήλιος Κλαύδιος* (268—270), ἀναγορευθεὶς αὐτοκράτωρ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ *Γαλιηνοῦ*, ἐνίκησε τοὺς *Γότθους* καὶ *Ἀλαμαννοὺς*, ὅθεν καὶ *Γοτθικὸς* ἐπεκλήθη. Τὸν δὲ *Κλαύδιον*, ἀποθανόντα ὑπὸ λοιμοῦ, διεδέξατο ὁ *Αὐρηλιανός* (270—275), φημισθεὶς διὰ τὴν ῥώμην καὶ εὐψυχίαν του. Νικήσας τοὺς *Ἀλαμαννοὺς*, *Βαρδήλους* καὶ *Γότθους*, ἐξεστράτευσεν ὁ *Αὐρηλιανός* εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ κατέστρεψε τὸ βασίλειον τῆς

Παλμύρας, περιέχον τὴν Συρίαν, Μεσοποταμίαν καὶ Αἴγυπτον, τὴν δὲ βασίλισσαν αὐτῆς *Ζηροβίαν* ἀπήγαγεν αἰχμάλωτον εἰς τὴν Ῥώμην. Τὴν πέραν τοῦ Δουνάβεως Δακίαν ὁμῶς ἐγκατέλιπεν ὁ Αὐρηλιανὸς, μετενεγκὼν τοὺς ἐν αὐτῇ ἀποίκους Ῥωμαίους εἰς τὴν Μοισίαν. Τοσοῦτον δὲ ἐφείλκυσε ὁ Αὐρηλιανὸς διὰ τῶν λαμπρῶν στρατιωτικῶν του κατορθωμάτων τὸ σέβας καὶ τὸ θαῦμα τῶν συγχρόνων, ὥστε ἐλέγετο »Ἐπανορθωτὴς τοῦ κράτους« (*Restitutor orbis*). Φονευθέντος τοῦ Αὐρηλιανοῦ διὰ τῶν σκευωριῶν τοῦ ἀρχιγραμματέως του, ἀνηγόρευσε ἡ γερουσία αὐτοκράτορα τὸν ἐβδομηκοντούτην *Κλαύδιον Τάκιτον* (275), ὅστις ἀπέθανε μετ' οὐ πολὺ (276) ἐκστρατεύων κατὰ τῶν *Γότθων*.

ΑΠΟ ΤΟῦ ΠΡΟΒΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΟῦ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ.

§ 215. Τὸν Τάκιτον διεδέξατο ὁ ἱλλυριὸς *Πρόβος*, ἄρξας ἀπὸ τοῦ 276—282. Ὁ μετριόφρων μὲν, ἀνδρεῖος δὲ αὐτοκράτωρ οὗτος ἐπολέμησεν εὐτυχῶς κατὰ τῶν *Γερμανῶν* καὶ *Περσῶν*. Καὶ τοὺς μὲν *Φράγκους*, συμμαχοῦντας μετὰ τῶν *Βαταβῶν* καὶ *Φρεισίων*, ἀπεδίωξεν εἰς τὰ ἔλη τῆς Βαταβίας· οἱ δὲ *Βουργούνδιοι*, ἀποδόντες τὰ λάφυρα, ἐλυτρώθησαν μόλις δι' ἱκανῆς ποσότητος ἀργυρίου, ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν πατρίδα των. Στήσας δὲ τὸν Ῥωμαϊκὸν αἰτὸν παρὰ τὸν Ῥήνον καὶ τὸν Δούναβιν, τὸν Νέκκαρα καὶ τὸν Ἄλβιν, ὁ Πρόβος ἔβαλεν εἰς νοῦν νὰ ὑποτάξῃ ὅλην τὴν Γερμανίαν. Ἀλλ' ἡ αὐστηρὰ πειθαρχία καὶ εὐταξία, ἣν εἰσήγαγεν εἰς τὸν στρατὸν, δυσηρέστησεν αὐτὸν, ὥστε ἐπανεστῇ καὶ ἐφόνευσε τὸν αὐτοκράτορα.

Τὸν Πρόβον διεδέξατο ὁ ἑπαρχὸς τῶν σωματοφυλάκων *Αὐρήλιος Κάρος* (282—283), ὅστις ἀπέδειξε Καίσαρας

τούς δύο υιούς του, ἐξ ὧν ὁ μὲν *Καρῖνος* ἦν διεφθαρμένος καὶ ἀπάνθρωπος, ὁ δὲ *Νουμεριανὸς* πεπαιδευμένος καὶ ἐνάρετος. Ὁ *Κάρος* κατετρόπωσε τοὺς *Γότθους*, καὶ ἀπεδίωξε τοὺς *Πέρσας* ἐκ τῆς *Μεσοποταμίας*· ἀπέθανε δὲ εἰς τὴν *Ἀσίαν*, πληγείς ὑπὸ κεραυνοῦ. Καὶ ὁ μὲν *Νουμεριανὸς*, ὅστις ἠγαπᾶτο ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ του *Ἀπέρου*· τὸ δὲ σράτευμα ἀνηγόρευσε αὐτοκράτορα τὸν *Διοκλητιανὸν* (284—305), στρατηγὸν εὐτυχῇ καὶ γενναῖον, ὅστις ἐφόνευσεν ἰδιοχείρως τὸν Ἄπερον, καὶ ἐνίκησε τὸν *Καρῖνον* εἰς τὴν *Μοισίαν*. Ὁ *Διοκλητιανὸς* ἐκτήσατο μὲν τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ διὰ φιλανθρωπίας καὶ δικαιοσύνης· αἱ δὲ συχναὶ ἐπιδρομαὶ τῶν βαρβάρων ἠνάγκασαν αὐτὸν, νὰ παραλάβῃ τὸν μέχρι τοῦδε συστράτηγόν του *Οὐαλέριον Μαξιμιανόν*· κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς. Ὁ *Μαξιμιανὸς* ἔξωσε τοὺς εἰσβαλόντας Ἀλαμαννοὺς καὶ Βουργουνδίους, καὶ κατέπαυσε τὴν ἐκραγεῖσαν ἐν τῇ *Γαλατίᾳ* ἐπανάστασιν· ὁ δὲ *Διοκλητιανὸς* ἐπολέμησεν εὐτυχῶς κατὰ τῶν *Περσῶν*. Ἀλλ' ὅτε περὶ τὸ 292 κατὰ μὲν τὰ ἔξω οἱ *Πέρσαι* καὶ *Μαῦροι* εἰσέβαλον εἰς τὰς κατὰ τὴν *Ἀσίαν* καὶ *Ἀφρικὴν* Ῥωμαϊκὰς ἐπαρχίας, κατὰ δὲ τὰ ἔσω ἐταράττετο ἡ ἡσυχία δι' ἐπαναστάσεων, οἱ δύο αὐτοκράτορες διεῖλον τὸ κράτος εἰς τέσσαρα μέρη, καὶ παραλαβόντες δύο Καίσαρας, τὸν *Γαλέριον* καὶ *Κώνσταντα τὸν Χλωρόν*, διένειμαν πρὸς ἀλλήλους τὴν κυβέρνησιν καὶ τὴν κατὰ τῶν βαρβάρων ὑπεράσπισιν τῶν ἐπαρχιῶν, ὥστε ὁ μὲν *Διοκλητιανὸς* ἔλαβε τὰς κατ' ἀνατολὰς ἐπαρχίας, δοθείσης τῆς *Θράκης* καὶ *Ἰλλυρίδος* εἰς τὸν Καίσαρα αὐτοῦ *Γαλέριον*, ὁ δὲ *Μαξιμιανὸς* τὴν *Ἰταλίαν*, *Ἀφρικὴν* καὶ τὰς νήσους τῆς *Μεσογείου* θαλάσσης, παραδοὺς εἰς τὸν Καίσαρα *Κώνσταντα* τὴν *Βρεττανίαν*, *Γαλατίαν*,

Ἰβηρίαν καὶ Μαυριτανίαν. Καὶ οὕτω κατετροπώθησαν μὲν οἱ ἐπαναστάται, καὶ παρεξετάθησαν ὑπὸ τοῦ *Γαλερίου* τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὅρια τοῦ κράτους μέχρι τοῦ Τίγριδος (297). ἀλλ' ὁ Γαλέριος ἠνάγκασε καὶ τοὺς δύο αὐτοκράτορας, νὰ παραιτηθῶσι τῆς ἀρχῆς (305), ὥστε ἀνηγορεύθησαν αὐτοκράτορες ὁ *Γαλέριος* καὶ *Κώνστας*. Καὶ οἱ δύο αὐτοκράτορες οὗτοι διέφερον τὰ μέγιστα κατὰ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰ φρονήματα· διότι ὁ μὲν Κώνστας ἦν ἐνάρετος καὶ μετριοφρων, ὁ δὲ Γαλέριος ἄπληστος καὶ ἀπηνής. Εἰς τὸν Κώνσταντα, ἐδρεύοντα εἰς Ἐβόρακον τῆς Βρεττανίας, ἐδόθη τὸ μικρότερον μέρος τῆς κατὰ δυσμὰς βασιλείας· ὁ δὲ Γαλέριος, λαβὼν τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῆς, ἀπέδειξε Καίσαρας τὸν *Σεβῆρον* καὶ *Μαξιμῖνον*, καὶ παρέδωκεν εἰς μὲν τὸν Σεβῆρον τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἀφρικὴν, εἰς δὲ τὸν Μαξιμῖνον τὰς κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐπαρχίας.

Ἀποθανόντος τοῦ Κώνσταντος (306), τὸ ἐν τῇ Βρεττανίᾳ στράτευμα ἀνηγόρευσε αὐτοκράτορα τὸν υἱὸν αὐτοῦ *Κωνσταντῖνον*. Μετὰ δεινούς καὶ πολυχρονίους ἀγῶνας κατὰ τῶν συναυτοκρατόρων, ἀποθανόντος καὶ τοῦ ἀσελοῦς Γαλερίου (311), κατώρθωσεν ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ ἐπικληθεὶς *Μέγας*, νὰ γίνῃ μονάρχης ὅλου τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους (323). Ὁ Κωνσταντῖνος ἀπεδίωξε τοὺς Γότθους καὶ Σαρμάτας πέραν τῶν Ῥωμαϊκῶν ὁρίων, καὶ ἔδωκεν εἰς τὸ κράτος νέαν θρησκείαν, νέαν ἔδραν τῆς βασιλείας, καὶ νέον πολιτικὸν ὀργανισμόν. Κατέστη δὲ ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἡ *χριστιανικὴ*, ἥτις, ὑποστᾶσα 250 ἔτη πολλοὺς διωγμοὺς καὶ συμφοράς, ὑψώθη ἤδη εἰς τὸν κοσμοκράτορα θρόνον τοῦ Κωνσταντίνου. Ἐδραν δὲ τῆς βασιλείας ἀνέδειξε τὸ παλαιὸν *Βυζάντιον* (330), τὸ ὁποῖον μετωνομάσθη *Κωνσταντινού-*

πολις. Καὶ τοῦτο ἔπραξε πιθανῶς ὁ Κωνσταντῖνος, διότι τὸ μέρος τοῦτο, κατοικούμενον ὑπὸ Χριστιανῶν μόνον, ἔκειτο ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ βασιλείου, καὶ ἀπῆτει διὰ πολλοὺς λόγους τὴν παρουσίαν αὐτοῦ. Πρὸς τούτοις ἡ Ῥώμη, ἔχουσα ἔτι τὴν Γερουσίαν καὶ κατοίκους μὴ λησμονήσαντας ὅλους τὸ κλέος τῆς ἀρχαίας Δημοκρατίας, δὲν ἦν ἔδρα εὐάρεστος εἰς ἄρχοντα ἐφιέμενον τῆς ἀπολύτου ἐξουσίας. Ἀλλὰ διὰ τῆς μεταθέσεως ταύτης τῆς καθέδρας ἐγκατελείφθη κατὰ μέρος ἡ Ἰταλία, ἐκτεθειμένη εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Γερμανῶν. Ὁ Κωνσταντῖνος κατέστρεψε καὶ τὸν μέχρι τοῦδε στρατιωτικὸν δεσποτισμὸν, καὶ ἀποχωρήσας τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν ἀπὸ τῆς πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς, κατέστησε νέας πολιτικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς ἀρχάς. Εἰσήγαγεν ὅμως καὶ περιττὰ αὐλικὰ ὑπουργήματα καὶ τίτλους, καὶ ἐνεδύθη μὲ Ἀσιανὴν λαμπρότητα καὶ πολυτέλειαν, μιμούμενος μᾶλλον τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν Ἀσιανῶν, ἢ τῶν Εὐρωπαίων, καὶ μάλιστα τῶν λιτοβίων ἀρχαίων Ῥωμαίων. Ὅλον δὲ τὸ βασίλειον διεῖλεν ὁ Κωνσταντῖνος εἰς τέσσαρας ἐξαρχίας (*praefectura Orientis, Illyrici, Italiae, Galliarum*), ἐκάστην δὲ τούτων εἰς διοικήσεις, ὑποδιαιρουμένας καὶ ταύτας εἰς ἑκατὸν εἴκοσιν ἐπαρχίας.

ἈΠΟ ΤῶΝ ΓΙΩΝ ΤΟῦ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΟῦ
ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ.

§ 216. Ὁ Κωνσταντῖνος διένειμε τὸ κράτος εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ *Κωνσταντῖνον* (337—340), *Κωνσταντίου* (337—361) καὶ *Κωνσταντα* (337—350), ἐπιταχύνων οὕτω τὴν πτῶσιν αὐτοῦ. Καὶ ἐν πρώτοις αἱ διχόνοιαι τῶν ἀδελφῶν καὶ ἡ ἀποστασία τοῦ ἐν τῇ Γαλατίᾳ *Μαγνεντίου* προῦ-

ξένησαν τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου καὶ Κώνσταντος. Ἀφ' οὗ δὲ ὁ Μαγνέντιος ἐκυρίευσεν τὴν Ἰταλίαν, Ἀφρικὴν καὶ πάσας τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας, ὁ Κωνσταντίνος, γενόμενος μονάρχης, ἀνέδειξε Καίσαρα τὸν *Κωνσταντίον Γάλλον* (351). Κατεστραφέντος τοῦ Μαγνεντίου, ὁ Γάλλος ἀντεποιήσατο τὴν βασιλικὴν ἀρχήν· ἀλλ' ἐμπεσὼν μετ' οὐ πολὺ εἰς ἐνέδραν τοῦ Κωνσταντίου ἐφονεύθη. Οὔτε ὁ ἀδελφὸς τοῦ Γάλλου Ἰουλιανὸς, ἀναδειχθεὶς Καῖσαρ κατὰ τὸ 355, καὶ εὐτυχήσας εἰς τοὺς κατὰ τῶν Γερμανῶν πολέμους, ἠδυνήθη νὰ διεκφυγῇ τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ Κωνσταντίου. Ἀνηγορεύθη ὁμῶς ὁ Ἰουλιανὸς αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Γαλατίᾳ λεγεόνων (360), καὶ ἐκστρατεύσας περὶ τὸν Ἰστρον, ἵνα πολεμήσῃ τὸν *Κωνσταντίον*, ἔλαβε τὴν περὶ τῆς ἀποβιώσεως αὐτοῦ εἶδησιν (361). Καὶ ὁ Ἰουλιανὸς, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 360—363, ἦν μὲν ἄρχων συνετὸς καὶ γενναῖος, ἐσφαλε δὲ ἠθικῶς τε καὶ πολιτικῶς, ἐξομόσας τὸν χριστιανισμόν. Κατατροπώσας τοὺς *Γότθους* ἀπέθανε, πληγείς εἰς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον.

Ὀκτὼ μῆνας μόνον διήρκεσεν ἡ ἀρχὴ τοῦ διαδεξαμένου αὐτὸν Ἰοβιανοῦ (363 καὶ 364), μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ὁ στρατὸς ἀνηγόρευσε αὐτοκράτορα τὸν ἑπαρχὸν τῶν σωματοφυλάκων *Οὐαλεντινιανὸν τὸν Α'.* (364—375). Οὗτος δὲ παρέλαβε κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς τὸν ἀδελφόν του *Οὐάλεντα* (364—378), καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας. Καὶ ὁ μὲν Οὐαλεντινιανὸς ἐπολέμει κατὰ τῶν εἰσβαλλόντων κατ' ἐκάστην εἰς τὰς Ῥωμαϊκὰς ἐπαρχίας Ἀλαμαννῶν, Φράγκων, Βουργουνδίων καὶ Σαξόνων, ἕως οὗ ἀπέθανεν αἴφνης, συνδιαλεγόμενος μετὰ τῶν πρέσβεων τῶν Κουχάδων. Ὁ δὲ Οὐάλης ἐνεπλέχθη εἰς ἐπικινδυνότε-

ρον ἔτι πόλεμον, προκύψαντα ἐκ τῆς τῶν ἐθνῶν μεταναστεύσεως· διότι οἱ *Οὔννοι* (*), οἵτινες κατέκουν τὴν μεταξὺ τῆς Μαιώτιδος καὶ τοῦ Καυκάσου καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης χώραν, ἐξελθόντες τῶν ὀρίων των, κατετρόπωσαν τοὺς Ἀλανοὺς, κατοικοῦντας μεταξὺ τοῦ Ῥᾶ καὶ Τανάϊδος, τῶν ποταμῶν, καὶ ἐπέπεσον κατὰ τῶν *Γότθων*. Καὶ οἱ μὲν Ὀστρογότθοι, οἱ μεταξὺ τοῦ Τανάϊδος καὶ Βορυσθέ-
νους, ἔστησαν πρὸς καιρὸν τὸν φθοροποιὸν χεῖμαρρόν τῶν Οὔννων· οἱ δὲ ἀσθενέστεροι *Βισιγύτθοι*, κατοικοῦντες μεταξὺ τοῦ Βορυσθέ-
νους καὶ τῶν πηγῶν τοῦ Ἰστροῦ, ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Οὐάλεντος καταφύγιον εἰς τὴν Θράκην, εἰς ἣν κατέφυγον μετ' οὐ πολὺ καὶ πλείστοι Ὀστρογότθοι. Ἀγανακτήσαντες δὲ διὰ τὸ ἐπίβουλον πρὸς αὐτοὺς πολίτευμα τῶν Ῥωμαίων, ἤρπασαν τὰ ὄπλα αὐτῶν, καὶ κατέστρεψαν πλησίον τῆς Ἀδριανουπόλεως τὸν αὐτοκράτορα Οὐάλεντα (378).

Ὁ υἱὸς τοῦ Οὐάλεντινιανοῦ *Γρατιανὸς* ὁ Α'. (375—383) ἔτρεξε μὲν εἰς βοήθειαν τῶν Ῥωμαίων, παραλαβὼν κοινὸν τῆς ἀρχῆς τὸν ἀδελφὸν τοῦ *Οὐάλεντινιανὸν* τὸν Β'. (375—392)· μαθὼν δὲ τὸν θάνατον τοῦ θεοῦ τοῦ Οὐάλεντος, ἀπέδειξε συναυτοκράτορα τὸν εὐψυχον καὶ ἐμπειρο-
πόλεμον *Θεοδόσιον* (378—395), καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὰς ἐξαρχίας τῆς Ἀνατολῆς καὶ Ἰλλυρίδος. Οὗτος κατέ-

(*) Οἱ Οὔννοι, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀμμιανοῦ περιγραφὴν αὐτῶν, ἀνήκουσιν εἰς τὸ γένος τῶν Καλμούκων, μεθ' ὧν ἦσαν ὅμοιοι κατὰ τὸ σχῆμα, τὴν δίαιταν καὶ τὰ ἔθνη. Ἦσαν δὲ δυσειδεῖς καὶ μικρῶφθαλμοι, καὶ καθ' ὑπερβολὴν ἄγριοι καὶ ἀπάνθρωποι. Καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα ἡ φυλὴ αὕτη κατετάραττε κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους τὴν ἐπικράτειαν τῶν Σινῶν, οἵτινες περιτείχισαν αὐτὴν, ἵνα ἀσφαλισθῶσι κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν ἀγρίων τούτων νομάδων.

παυσε τὸν Γοτθικὸν πόλεμον, καὶ ἔδωκεν εἰς μὲν τοὺς Βισιγότθους γῆν εἰς τὴν Θράκην, τοὺς δὲ Ὀστρογότθους μετέστησεν εἰς τὴν Φρυγίαν καὶ Λυδίαν, παραλαβὼν 40,000 ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του.

Μόλις κατέπαυσαν αἱ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ταραχαὶ, καὶ ἐφονεύθη ὁ φιλήδονος καὶ χαῦνος Γρατιανὸς ὑπὸ τοῦ Μαξίμου, ὅστις ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Βρεττανίᾳ στρατευμάτων (387). Καὶ ὁ Θεοδόσιος ἠναγκάσθη μὲν ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν Μάξιμον ἄρχοντα τῆς Γαλατίας, ἐπιτάξας αὐτῷ τὴν συνθήκην νὰ μὴ ταραττῇ τὸν δεσπόζοντα τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἰλλυρίδα *Οὐαλεντινιανὸν τὸν Β'*. ὅτε δὲ ὁ Μάξιμος, παραβὰς τὰ συμφωνηθέντα, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὁ Θεοδόσιος κατετρόπωσε καὶ ἐθανάτωσεν αὐτὸν (388). Ἀλλὰ καὶ *Οὐαλεντινιανὸς ὁ Β'* ἔπεσε θῦμα τῶν σκευωριῶν τοῦ ἀποβληθέντος ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ὑπουργοῦ Ἀρβογάστου, ὅστις ἀνηγόρευσε αὐτοκράτορα τοῦ δυτικοῦ κράτους *Εὐγένιον*, τὸν πρῶτον θαλαμηπόλον τοῦ *Οὐαλεντινιανοῦ* (392). Ὁ Θεοδόσιος ὅμως, ἐκστρατεύσας εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐνίκησε καὶ ἠχμαλώτισε τὸν προδότην *Εὐγένιον*. ὁ δὲ Ἀρβογάστης ἐφόνευσεν ἑαυτὸν (394). Οὕτως ἐγένετο μὲν ὁ Θεοδόσιος μονάρχης πάσης τῆς αὐτοκρατορίας· ἀποθνήσκων δὲ διένειμεν αὐτὴν εἰς τοὺς δύο υἱούς του. Ἐκτοτε δὲν ἠνώθη πλέον τὸ δυτικὸν καὶ ἀνατολικὸν μέρος τῆς αὐτοκρατορίας.

ἈΠὸ τῶν γιῶν τοῦ Θεοδοσίου μέχρι τῆς καταστροφῆς
τῆς δυτικῆς αὐτοκρατορίας.

§ 217. Εἰς τὴν διανομὴν τοῦ κράτους ὁ μὲν πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Θεοδοσίου *Ἀρκάδιος* ἔλαβε τὸ Ἀνατολικὸν, ὁ δὲ *Θεώριος* τὸ Δυτικὸν μέρος αὐτοῦ. Καὶ ὁ μὲν Ἀρκάδιος, ἄρ-

ξας ἀπὸ τοῦ 395—408, ἔσχεν ἐπίτροπον τὸν *Ρουφῖνον*, Γαλάτην τὸ γένος, ὁ δὲ Ὀνώριος, ἄρξας ἀπὸ τοῦ 395—423, τὸν Βανδῆλον *Στηλίωνα*. Ἀλλὰ καὶ οἱ δύο αὐτοκράτορες ἦσαν ἀδύνατοι κατὰ τὸν νοῦν καὶ τὸν χαρακτῆρα, οἱ δὲ ἐπίτροποι αὐτῶν ἐμίσουν ἀλλήλους, ἐν ᾧ μόνη ἡ ὁμόνοια ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὰ δύο βασίλεια ἀπὸ τῆς ἀπωλείας. Ἡ φανερά ἀσθένεια τοῦ κράτους παρεκίνησε τὸν *Ἀλάριχον*, βασιλέα τῶν Βισιγόθων, νὰ κηρύξῃ πόλεμον κατ' αὐτοῦ. Καὶ πρῶτον μὲν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀναστατώσας αὐτὴν ἐκίνησεν εἰς τὴν Ἰταλίαν (400). Ὁ *Στηλίων* ὁμῶς ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Ἀλάριχου, καὶ κατετρόπωσε τοὺς Βισιγόθους εἰς τὴν πλησίον τῆς *Οὐηρώνης* μάχην (403), ὑποχωρήσαντας μετὰ τὴν ἥττάν των εἰς τὴν Παννονίαν. Ἀλλὰ μόλις κατέλιπεν ὁ Ἀλάριχος τὴν γῆν τῆς Ἰταλίας, καὶ εἰσέβαλον εἰς αὐτὴν πολυάριθμοι φυλαὶ, ἔχουσαι ἡγεμόνα τὸν *Ραδάγαισον*. Κατεστράφησαν δὲ καὶ αὗται εἰς τὴν πλησίον τῆς *Φλωρεντίας* μάχην (406), ὁ δὲ *Ραδάγαισος* ἐζωγρήθη καὶ ἐθανατώθη.

Ἀλλ' ὁ *Στηλίων* ἠναγκάσθη νὰ συμπαράλβῃ καὶ τὰ κατὰ τὸν *Ρῆνον* στρατεύματα, ὥστε ἡ Γαλατία, ἀπογυμνωθεῖσα στρατευμάτων, ἐξετέθη εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἄλλοδαπῶν. Καὶ οὕτως οἱ *Βανδῆλοι*, οἱ *Σουῆβοι*, καὶ μέρος τῶν *Ἀλανῶν*, ἐξελθόντες τῶν ὁρίων των, εἰσέβαλον εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ Ἰβηρίαν, καὶ κατέστησαν αὐτοῦ, ἕως οὗ *Ἀτάουλφος*, ὁ μετὰ τὸν Ἀλάριχον ἡγεμὼν τῶν Βισιγόθων, κατέλαβε τὴν Ἰβηρίαν (412). τότε οἱ μὲν Βανδῆλοι καὶ Ἀλανοὶ μετέβησαν εἰς τὴν Ἀφρικὴν, αἱ δὲ φυλαὶ τῶν Σουήβων συνεμίχθησαν μετὰ τῶν Βισιγόθων. Εἰς δὲ τὴν Γαλατίαν διεδέξαντο τοὺς Βανδῆλους, Ἀλανοὺς καὶ Σουήβους.

ἄλλαι πολυάριθμοι φυλαί, ἐξ ὧν οἱ Βουργούνδιοι κατέστησαν εἰς τὴν μεσημβρινὴν Γαλατίαν, Ἐλουητίαν καὶ Σαβαυδίαν, ὥστε ἡ Ῥώμη κατεῖχε μόνον ὀλίγην γῆν ἔτι εἰς τὴν μέσσην Γαλατίαν.

Ἡ ἀβουλία τῆς ἀσθενοῦς τοῦ Δυτικοῦ Κράτους κυβερνήσεως ηὔξησεν, ὅτε ὁ ἀμβλὺς Ὀνώριος, δοὺς πίστιν εἰς τῶν αὐλικῶν τὰς διαβολὰς, ἐφόνευσε τὸν γενναῖον Στηλίχωνα (408). Ἦδρευε δὲ τότε ὁ Ὀνώριος εἰς τὴν ὀχυρὰν Ῥάβενναν. Φονευθέντος τοῦ Στηλίχωνος, ὁ Ἀλάριχος εἰσέβαλε καὶ αὐθις εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἐνεφανίσθη αἴφνης ἔμπροσθεν τῆς Ῥώμης, ἥτις ἀπὸ τοῦ Ἀννίβα δὲν εἶδεν ἐχθρὸν ἄλλον πρὸ τῶν πυλῶν της. Ἀλλ' ἡ ἀρετὴ ἐκείνη καὶ ἡ ἀνδρία, αἱ ὁποῖαι εἰς τέσσαρας μάχας ἐνεπόδισαν τότε τὸν νικητὴν τῶν Ῥωμαίων, νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῆς πόλεως, κατέλιπε πρὸ πολλοῦ τοὺς ἐξαχρειωθέντας κατοίκους αὐτῆς. Οἱ κυλιόμενοι εἰς τὴν λαιμαργίαν καὶ ἀσέλγειαν πλούσιοι, καὶ ὁ ὀκνηρὸς ὄχλος τῆς Ῥώμης, πλήρεις δειλίας καὶ ἀβουλίας, ἔτρεμον τὸν ἀνδρεῖον Γότθον, καὶ ἐξηγόρασαν ἐλευθερίαν καὶ ζωὴν, δόντες εἰς αὐτὸν μέγα βάρος χρυσίου καὶ ἀργυρίου. Τὸ ἀπερίσκεπτον ὅμως πολίτευμα τῆς ἐν Ῥαβέννῃ αὐλῆς ἐγένετο αἴτιον τῆς κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος (409) ἐπανόδου τοῦ Ἀλαρίχου, ὅστις, μὴ κατανεύσαντος τοῦ Ὀνωρίου εἰς τὰς ἀπαιτήσεις του, ἐπανῆλθε καὶ τρίτον, καὶ ἐπόρθησε καὶ ἐλεηλάτησε τὴν Ῥώμην (12 Αὐγούστου 410). Οὕτως ἔλαβεν ἡ Ῥώμη τὴν αὐτὴν τύχην, τὴν ὁποίαν μὲ ἀπάνθρωπον σκληρότητα προὔξενησεν εἰς τόσας πόλεις, ἀκμαζούσας κατὰ τὸ ἐμπόριον, τὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας· ἀλλ' ἂν καὶ συνέβησαν διαρπαγαί, φόνοι καὶ ἐμπρησμοὶ, οἱ Γότθοι ὅμως, χριστιανοὶ ὄντες, δὲν ἀνταπέδωκαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἣν ἔδειξαν οὗτοι ἄλλοτε

ἀσπλαγχνίαν, ὥστε ἡ Ῥώμη δὲν ἔπαθεν οὔτε τῆς Καρχηδόνος οὔτε τῆς Κορίνθου τὴν ἐντελῇ κατασκαφήν.

Ἀποθανόντος τοῦ Ἀλαρίχου, ὁ γαμβρὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ἀτάουλφος, λαβὼν λάφυρα πολυτιμότατα, ἐγκατέλιπε τὴν ἀποκαμοῦσαν Ἰταλίαν (412), καὶ ὁδηγήσας τὴν φυλὴν του εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ Ἰβηρίαν, κατέστησε τὸ βασίλειον τῶν Βισιγότθων, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Λίγυρος καὶ Ῥοδανοῦ, τῶν ποταμῶν, μέχρι τῆς Λουσιτανίας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀνωρίου (423), ὅστις ἔτι ζῶν ἀπεγυμνώθη ὅλων τῶν δυτικῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους, ἀντεποιήσατο τὸν θρόνον ὁ ἀρχιγραμματεὺς Ἰωάννης· ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Ἀνατολικοῦ βασιλείου Θεοδόσιος ὁ Β' κατέστρεψεν αὐτὸν καὶ ἐνεθρόνισε τὸν ἐξαετῇ Οὐαλεντινιανὸν τὸν Γ', ἀδελφιδοῦν τοῦ Ὀνωρίου, ὅστις, ἐπιτροπευόμενος ὑπὸ τῆς μητρὸς του Πλακιδίας, ἐβασίλευσεν ἀπὸ 423 μέχρι 455. Μόνον δὲ ὁ στρατηγὸς Ἀέτιος, ἀνὴρ ἐπίβουλος μὲν, ἐμπειροπόλεμος δὲ καὶ προμηθὴς, ἀνεχαίτισεν ἔτι τὴν τελείαν καταστροφὴν τοῦ κράτους. Ἀλλ' ἡ ζηλοτυπία αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐπαρχον τῆς Ἀφρικῆς Βοριφάτιον κατώρθωσε, ν' ἀνακληθῇ οὗτος, ὥστε οἱ Βαρδῆλοι, προσορμισθέντες εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἐκυρίευσαν αὐτὴν, καὶ συνέστησαν ἐκ τῶν ἄχρι τοῦδε Ῥωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν Βαρδηλικὸν βασίλειον (429), διαρκέσαν μέχρι τοῦ ἔτους 534.

§ 218. Οἱ Οὔννοι, κατακλύσαντες τὰ ἀνατολικὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, ἡσύχασαν καιρὸν τινά, ἀφ' οὗ κατέστησαν εἰς τὰ μεταξὺ τοῦ Ῥᾶ καὶ Τανάϊδος μέρη. Ὁ δὲ ἄγριος Ἀττίλας, σκοπὸν ἔχων νὰ ἐξολοθρεύσῃ τοὺς τε Ῥωμαίους καὶ Γερμανοὺς, ἔβαλε τοὺς αὐχμηροὺς Οὔννους εἰς γενικὴν κίνησιν. Κητερηνώσας τὴν Ἑλλάδα, ἐξεστράτευσεν πρὸς τὸν

Ῥήνον, ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν 700,000 ἄνδρας, καὶ ἀνεστάτωσεν ὅλην τὴν μεσημβρινὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Βελγικὴν χώραν. Καὶ οὕτω προὔχώρησε μέχρι τοῦ *Καταλαύνου* (Chalons)· αὐτοῦ δὲ ἀντιπαρετάχθη πρὸς αὐτὸν ὁ στρατηγὸς Ἀέτιος, ὅστις, βοηθούμενος ὑπὸ πολλῶν Γερμανικῶν φυλῶν, κατετρόπωσε τὸν Ἀττίλαν εἰς φονικωτάτην μάχην (451), εἰς ἣν οἱ Οὔννοι ἀπέβαλον 150,000 ἄνδρας. Μὴ λαβὼν δὲ, ὥς ἐζήτει, γυναῖκα τὴν ἀδελφὴν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ βασιλείου, ὁ Ἀττίλας ἐπανῆλθε τὸ ἀκόλουθον ἔτος (452) εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν, καὶ κατέσκαψε τὰς ἀκμαζούσας πόλεις Ἀκυληΐαν, Παταούιον, Βικεντίαν καὶ Βερώνην, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι, ὅσοι ἐσώθησαν φυγόντες εἰς τοὺς σκοπέλους τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους, ἔκτισαν μετὰ ταῦτα τὴν περίφημον Βενετίαν· τὸ δὲ *Μεδιόλανον* καὶ ἡ *Παυῖα*, παραδοθέντα ἐκουσίως, διηρπάγησαν. Ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπότητος ἀπέθανεν ὁ Ἀττίλας, « ἡ μάστιξ τοῦ Θεοῦ, » κατὰ τὸ ἔτος 453, καὶ ἐθραύσθη διὰ παντὸς ἡ δύναμις τῶν Οὔννων· διότι οἱ μὲν *Γεπίδαι* καὶ Ὀστρογότθοι ἐνίκησαν αὐτοὺς κατὰ κράτος, καταστάντες οἱ μὲν εἰς τὴν Δακίαν, οἱ δὲ εἰς τὴν Παννονίαν, αἱ δὲ λοιπαὶ Γερμανικαὶ φυλαὶ, ὅσαι ἦσαν μέχρι τοῦδε ὑποτελεῖς εἰς τοὺς Οὔννους, ἀπεστάτησαν καὶ ἐγένοντο ἀνεξάρτητοι.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀττίλα ὁ ἄθλιος Οὐαλεντινιανὸς, νομίζων ἑαυτὸν ἐκτὸς κινδύνου, ἐφόνευσε τὸν στρατηγὸν Ἀέτιον (454)· ἀλλ' ἀτιμάσας τὴν σύζυγον Ῥωμαίου τινὸς γερουσιαστοῦ ἐφονεύθη καὶ αὐτὸς (455), καὶ ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὁ Μάξιμος. Ἡ δὲ χήρα τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ *Εὐδοξία*, ἀποστρεφομένη τὸν Μάξιμον, ἐκάλεσεν εἰς τὴν Ἰταλίαν τὸν *Γεισέριχον*, βασιλέα τῶν κατὰ τὴν Ἀφρι-

κὴν Βανδήλων, ὅστις, φονευθέντος τοῦ Μαξίμου ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του, ἐλεηλάτησε τὴν Ῥώμην δέκα κατὰ συνέχειαν ἡμέρας (455), καὶ ἀπήγαγεν εἰς τὴν Ἀφρικὴν πολυτιμοτάτους θησαυροὺς καὶ παμπληθεῖς κατοίκους, μεταξὺ δ' αὐτῶν καὶ τὴν Εὐδοξίαν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῆς.

§ 219. Ἀπὸ τότε μέχρι τῆς τελείας καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ κράτους διεδέξαντο ἔτι ἀλλήλους ἐννέα αὐτοκράτορες, οὐδενὸς λόγου ἄξιοι οὔτε κατὰ τὸν χαρακτῆρα, οὔτε κατὰ τὰς πράξεις. Καὶ τὸν μὲν Ἀβιτον (456) ἐξεθρόνισεν ὁ στρατηγὸς τῶν εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ὑπηρεσίαν ξένων στρατευμάτων Ῥικίμηρος, Σουῆθος τὸ γένος, ἀντικαταστήσας τὸν συνετὸν Μαῖοριανόν (457). Ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐφονεύθη μετὰ τέσσαρα ἔτη (461) δι' ἐπιβουλῆς τοῦ Ῥικιμήρου, ὅστις ἀνηγόρευσε αὐτοκράτορα τὸν Αἰβιον Σεβῆρον (461). Ἀποθανόντος αὐτοῦ (465) ἐβασίλευσεν ὁ Ῥικίμηρος, μὴ ἔχων ὄνομα αὐτοκράτορος, ἕως οὗ ἡ αὐλὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις ἐφύλαττεν εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα τοῦ ν' ἀναγορεύῃ ἢ ἐπικυροῖ τοὺς αὐτοκράτορας τοῦ Δυτικοῦ βασιλείου, ἔστειλεν αὐτοκράτορα τὸν πατρίκιον Ἀνθέμιον (467), συναινέσαντος εἰς τοῦτο καὶ τοῦ ἰσχυροῦ Ῥικιμήρου. Φονευθέντος τοῦ Ἀνθεμίου (472) εἰς ἐπανάστασιν, κινηθεῖσαν κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Ῥικιμήρου, ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὁ Ὀλύβριος, γαμβρὸς Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ Γ'. Ἀλλ' οὗτος ἀπέθανεν, ἄρξας μόλις τρεῖς μῆνας (472). Ἀποθανόντος δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ τοῦ Ῥικιμήρου, ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὁ Γλυκέριος, ὅστις ἐξώσθη (474) ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Νέπωτος, ἔχοντος τὴν προστασίαν τῆς αὐλῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐξεθρονίσθη (475) ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ὀρέστου, ὅστις ἐκήρυξεν αὐτοκράτορα τὸν υἱόν

του *Ρωμύλου*, ἐπικληθέντα *Αὐγουστούλου*. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως (476) συνελήφθη ὁ *Αὐγουστύλος* ὑπὸ τοῦ *Ὀδοάκρου*, στρατηγοῦ τῶν μισθοφόρων Γερμανῶν, καὶ ἐστάλη αἰχμάλωτος εἰς τὴν Καμπανίαν· ὁ δὲ *Ὀδοάκρος* ἐγένετο κυριάρχης τῆς Ἰταλίας, συστήσας Γερμανικὴν βασιλείαν ἐπὶ τῶν συντριμμάτων τῆς *Ῥωμαϊκῆς* κοσμοκρατορίας. Οὕτω κατελύθη ἡ κατὰ δυσμὰς *Ῥωμαϊκὴ* αὐτοκρατορία, ἀφ' οὗ οἱ *Ῥωμαῖοι* δι' ἀκрасίας καὶ ἀπληστίας ἐπετάχυναν τὴν πτῶσιν τῆς πάλαι παντοδυνάμου πατρίδος των.

Τὸ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ ΚΡΑΤΟΣ.

§ 220. Ἡ Δυτικὴ καὶ Ἀνατολικὴ Αὐτοκρατορία δὲν ἠνώθησαν πλέον ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ *Θεοδοσίου* (395), ὡς προείπομεν. Ἀλλ' ἂν καὶ οἱ θεσμοὶ καὶ ἡ διοίκησις τοῦ *Βυζαντίου* κράτους ἦσαν λίαν ἐλλιπῆ καὶ ἀνάρμοστα, διήρκεσεν ὅμως τοῦτο 1,000 περίπου ἔτη μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ κατὰ δυσμὰς *Ῥωμαϊκοῦ* κράτους, καὶ κατεστράφη μόλις κατὰ τὸ ἔτος 1453. Καὶ ἡ ἐπὶ τόσους αἰῶνας διατήρησις τοῦ *Βυζαντίου* κράτους προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι τὰ στίφη τῶν Ἀσιανῶν, ἀποκρουσθέντα ἅπαξ ἀπὸ τῆς *Κωνσταντινουπόλεως*, διευθύνοντο εἰς τὰς κατὰ δυσμὰς χώρας, πρὸς ἃς ἔστρεφε καὶ ἡ πολιτικὴ τῆς *Βυζαντίας* αὐλῆς τὴν προσοχὴν τῶν βαρβάρων. Οὕτως ἔζη τὸ *Βυζάντιον* κράτος ζωὴν πολυχρόνιον μὲν, ἀφανῆ δὲ καὶ ἄδοξον, βασιλευόμενον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπ' αὐτοκρατόρων ἀδυνάτων καὶ μικροῦ ἀξίων. Καὶ ὁ μὲν ἀγαθὸς *Θεοδόσιος* ὁ Β', καὶ ἐνῆλιξ γενόμενος, ἐπετροπεύετο μέχρι τοῦ ἔτους 440 ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς του *Πουλχερίας*, ἐγασχαλούμενος μᾶλλον εἰς θρησκευτικὰς ἀ-

σκήσεις καὶ ἀντιγραφὴν τοῦ Ψαλτηρίου, ἢ εἰς τὰ τῆς κυβερνήσεως. Ὁ δὲ διαδεξάμενος αὐτὸν *Μαρκιανὸς* (454—457), τὸν ὁποῖον ἡ Πουλχερία ἔλαβεν ἄνδρα καὶ κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς, δὲν ἔπραξεν οὐδὲν λόγου ἄξιον. Ἐπὶ *Λέοντος* τοῦ *Α'*. (457—474) ἐκτήσατο ὁ κληρὸς τὴν πολιτικὴν ἰσχὺν, ἣν ἄχρι τοῦδε εἶχον οἱ σωματοφύλακες (Πραιτωριανοὶ), καὶ ἀνεφύησαν ἔριδες καὶ καταδιώσεις διὰ θρησκευτικᾶς δόξας. Διὰ τοῦ *Λέοντος* ἔλαβεν ὁ *Ἀνθέμιος* τὴν δυτικὴν αὐτοκρατορίαν· ἀλλ' ὁ *Γεισέριχος* κατέκαυσε τὸν *Βυζάντιον* στόλον, τὸν ὁποῖον ἔστειλεν ὁ *Λέων* εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς, σκοπὸν ἔχων νὰ τιμωρήσῃ τοὺς *Βανδήλους*, καὶ νὰ στηρίξῃ τὸν *Ἀνθέμιον*. *Λέων* ὁ *Β'*. (474) ἔλαβε κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς τὸν πατέρα τοῦ *Ζήνωνα*, καὶ ἀποθανὼν μετὰ τινὰς μῆνας ἀφῆκεν εἰς αὐτὸν τὴν βασιλείαν. Οὗτος δὲ ἐγένετο τόσον μισητὸς εἰς τοὺς κατοίκους διὰ τὴν ὠμότητα καὶ ἀπληστίαν του, ὥστε ἐπανέστησαν καὶ ἔξωσαν αὐτόν· ἀλλ' ἐπανελθὼν ὁ *Ζήνων* ἐκυρίευσεν τὴν *Κωνσταντινούπολιν*, καὶ ἤρξε μέχρι τοῦ ἔτους 491.

Ἡ ἘΠὶ Τῶν Αὐτοκρατόρων Ἠθικὴ Κατάστασις

ΤΟῦ ΡΩΜΑΙΚΟῦ ΚΡΑΤΟΥΣ.

§ 221. Ρίπτοντες τὸ βλέμμα ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως τοῦ *Ῥωμαϊκοῦ* κράτους καθ' ἣν ἐπραγματεύθημεν περίοδον, εὐρίσκομεν πανταχοῦ τὰ συμπτώματα τῆς διαφθορᾶς καὶ παραλυσίας. Προσετέθησαν μὲν εἰς αὐτὸ καὶ μετὰ τὸν *Αὐγουστον* νέαι ἐπαρχίαι, καὶ ἡ *Λατινικὴ* γλῶσσα διεδόθη εἰς τὴν *Δυτικὴν Εὐρώπην* καὶ τὴν *Ἀφρικὴν*· ἀλλ' ἐξέλιπεν ἡ ἐσωτερικὴ δύναμις αὐτοῦ, διαφθαρέντων τῶν

κατοικούντων αὐτὸ λαῶν· καὶ ἐν ᾧ τὰ πλούτη τοῦ κόσμου εὐρίσκοντο εἰς χεῖρας ὀλίγων τινῶν, τὰ πλήθη ἐλίμωττον, διότι τοὺς ἀγροὺς κατηρήμουν καὶ τὰς πόλεις ἀπεγύμνουν οἱ μὲν ἑπαρχοί, τοῦ πλούτου, οἱ δὲ στρατηγοί, τῶν κατοίκων. Ἄν ὑπῆρχεν ἔτι ἵχνος τῆς ἀρχαίας ἀρετῆς καὶ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος τῶν Ῥωμαίων, δὲν ἠδύναντο βέβαια οἱ αὐτοκράτορες νὰ εὕρωσι τόσον προθύμους ἐκτελεστὰς τῶν αἰμοδίφων προσταγῶν των. Ἀλλ' ἡ Ῥωμαϊκὴ ἀρετὴ ἐξέλιπε καὶ πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἀστέρος τῆς Ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας. Καὶ κακῇ τύχῃ τῶν Ῥωμαίων οἱ αὐτοκράτορες δὲν ἀπεδείκνυντο ὑπὸ τῆς εὐγενεστέρας καὶ νοημονεστέρας μερίδος τοῦ ἔθνους, ἀλλ' ὑπὸ διεφθαρμένων καὶ αἰσχροκερδῶν στρατιωτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐφαίνετο ἄριστος ὁ χειρίστος δυνάστης. Ἡ δὲ πρὸς τὰ χεῖρω ῥοπὴ ἐβοηθεῖτο καὶ ὑπὸ τῶν διεφθαρμένων δούλων, οἵτινες, ὑπερβάλλοντες ἐπὶ πολὺ τοὺς ἐλευθέρους πολίτας κατὰ τὸν ἀριθμὸν, εἶχον μεγίστην ἰσχὺν εἰς τὰ οἰκιακὰ τῶν Ῥωμαίων, ὄντες παιδαγωγοὶ καὶ σύντροφοι τῆς Ῥωμαϊκῆς νεολαίας, καὶ διεξάγοντες τὰς οἰκιακὰς ὑποθέσεις τῶν κυρίων· ἀπελεύθεροι δὲ γενόμενοι ἤϋξανον τὸ πλῆθος τῶν ἀχρήστων καὶ φιλοταράχων πολιτῶν. Οὐκ ὀλίγον συνετέλεσαν εἰς τὴν πρόοδον τῆς διαφθορᾶς καὶ αἱ μυριάδες ἀπόρων καὶ ἀργῶν πολιτῶν, (οἵτινες, ζητοῦντες μιᾷ φωνῇ ἄρτον μόνον καὶ ἀγῶνας (panem et circenses), ἐτρέφοντο ὡς διὰ προνομίου ἐκ τῶν βασιλικῶν σιτοβολώνων,) καὶ τὰ ἀναρίθμητα πλήθη φιλαρπάγων στρατιωτῶν, διαιτωμένων ἐν ἀργίᾳ καὶ ἀδικίᾳ εἰς καιρὸν εἰρήνης.

Ἐφαίνετο δὲ ἐπὶ τινων αὐτοκρατόρων, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος ἔπεσεν εἰς ἐντελῆ λήθαργον· ἔπαυσαν αἱ περὶ τὰς

ἐπιστήμας καὶ ἐλευθερίους τέχνας ἀσχολίαι, ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ Δομετιανὸς ἐξώρισεν ὅλους τοὺς φιλοσόφους, καὶ τὸ μόνον θέλητρον τοῦ ἐξευτελισθέντος τούτου γένους ἦσαν παχυλώ-
ταται ἡδοναὶ τοῦ σώματος καὶ ἡ παρὰ φύσιν λαιμαργία καὶ ἀσέλγεια. Οὕτως εἰς τοῦ Νέρωνος τοὺς χρόνους ἐχρεώσται ὁ λαβὼν ἐπίσημόν τι ὑπουργημα Ῥωμαῖος νὰ δίδῃ συμπόσιον τοῦλάχιστον 50,000 ταλήρων· ὁ δὲ Καλλιγόλας ἐδα-
πάνησεν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὸν ἐτήσιον φόρον τριῶν ἐπαρχιῶν εἰς ἓν μόνον συμπόσιον. Ἡ οἶνοποσία μάλιστα κατέστη τε-
χνικὴ μέθοδος, καὶ δὲν ἡσχύνθη ὁ Τιβέριος, γέρων ὢν, νὰ ἴδῃ ἰδίῳις ὄμμασι τὸ ἡρώϊκόν ἔργον ἀνθρώπου, πίνοντος ἀπνευ-
στὶ τρεῖς κόγχας οἴνου· φαγόντες δὲ καὶ πιόντες παρὰ φύ-
σιν ἐλαφρύνοντο μὲ δραστικὸν ἐμετικόν. Ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν τὴν ἐκ τῆς τέχνης βοήθειαν δὲν ἡδύναντο νὰ διεκφύγωσι νόσους ἀγνώστους μέχρι τοῦδε, καὶ ἀηδεῖς μὲν κατὰ τὰ συμπτώματα, ὀλεθρίας δὲ καὶ εἰς τὰς μεταγενεσέρας γενεάς.

Ἡ δὲ ματαιότης καὶ πολυτέλεια τῶν Ῥωμαίων, καὶ μάλιστα τῶν φιλοκόσμων Ἰταλίδων, ὑπερέβη πάντα ὄρον. Δὶς καὶ τρεῖς τῆς ἡμέρας ἔτριβον τὸ σῶμα μὲ εὐώδη ἀποστάγ-
ματα καὶ μῦρα· ἡ δὲ Ποππαία, ἡ ὠραία καὶ κακότροπος γυνὴ τοῦ Νέρωνος, ἐλούετο εἰς τὸ γάλα πεντακοσίων ὄνων, ἵνα φυλάττῃ τρυφερόν τὸν χρῶτα. Πολλὰ Ῥωμαῖαι, τῶν ὁποίων τὰ ἐνδύματα ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διαφανέστατα, ἐφόρουν στολίδια 500,000 ταλήρων· ἐκ δὲ τῶν ἀνδρῶν μετημφιέννυντό τινες δεκάκις εἰς τὸ αὐτὸ συμπόσιον.

Τοιούτου ὄντος τοῦ δημοσίου καὶ οἰκιακοῦ βίου, παρη-
μελήθη καὶ ἡ ἀγωγή καὶ ἐκπαίδευσις τῆς νεολαίας, οὔσα ὅλη εἰς χεῖρας τῶν δούλων, ὥστε περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Σεβήρου μόλις ἀνεγινώσκοντο ἔτι τὰ συγγράμματα τῶν

προγόνων. Αἱ δὲ προσφιλέσταται ἀσχολίαι τῶν Ῥωμαίων ἦσαν αἱ ἀνθρωπομαχίαι, αἱ ὁποῖαι μετ' ἄλλων αἰτιῶν τοσοῦτον ἐξηγρίωσαν τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε ποτὲ δὲν ἐγένοντο εἰς ἄλλα κράτη αἱ βδελυραὶ ἀνοσιουργίαι, αἱ ὁποῖαι ἐμίαινον τότε τὴν κοσμοκράτορα Ῥώμην, καὶ ἐπλήρουν φονέων καὶ κακούργων τὰς πολυαρίθμους φυλακὰς αὐτῆς. Καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν στρατευμάτων ἐξέλιπεν ἡ εὐταξία καὶ ἐγκράτεια, ἡ πειθαρχία καὶ ἀνδρία, ὥστε, ἀποποιουμένων πολλάκις τῶν στρατιωτῶν τὰς ἐκστρατείας, αἱ λεγεῶνες ἀνεπληροῦντο ἐκ Γερμανῶν, Παννονίων καὶ Γαλατῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν αὐτοκρατόρων ἐπρόκρινόν τινες νὰ ἀγοράσωσι τὴν νίκην μὲ ἀργύριον, παρὰ νὰ τὴν κερδήσωσι μὲ τὰ ὅπλα.

Εἰσεχώρησε δὲ κατ' ὀλίγον καὶ ἡ λύμη τῆς ἀμαθείας καὶ δεισιδαιμονίας, ἥτις ἐξηλείφθη μὲν ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀλλ' εἰς καιρὸν, καθ' ὃν οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἠδύναντο πλέον ν' ἀνορθώσωσι τὴν σαθρὰν πολιτείαν των· τὴν δὲ ἀνόρθωσιν ταύτην ἐνήργησεν ἡ νεαρὰ φυλὴ τῶν Γερμανῶν.

Φ Ι Λ Ο Λ Ο Γ Ι Α .

Α'. Ῥωμαϊκὴ.

§ 222. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς περιόδου, ἣν ἐπραγματεύθημεν, ἡ Ῥωμαϊκὴ φιλολογία ἦν ἐν ἀκμῇ. Ἄν καὶ οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι κατηρήμωσαν τὰς ὠραιοτάτας ἐπαρχίας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, καὶ ἡ διαφθορὰ, τρυφή καὶ ὑπερβολουσα πολυτέλεια παρέλυσαν τὰς δυνάμεις τοῦ πλείστου μέρους τῶν κατοίκων αὐτοῦ· εἰς πάντα ὅμως τὰ μέρη τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἀσίαν

καὶ Αἴγυπτον, εἰς τὴν Ἰταλίαν, Ἰβηρίαν καὶ μεσημβρινὴν Γαλατίαν ἐπεκράτει μᾶλλον ἢ ἥττον ὁ αὐτὸς πολιτισμὸς, ὅστις ἔσχε μὲν τὴν ἀρχὴν του εἰς τὴν Ἑλλάδα, οὖσαν κοινὸν κέντρον τοῦ ἐξευγενισμοῦ, ἦν δὲ κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τοὺς τόπους, εἰς μὲν τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ Αἴγυπτον κυρίως Ἑλληνικὸς, εἰς δὲ τὴν Ῥώμην καὶ τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας Ῥωμαϊκός.

Ἄν καὶ ἐπ' Αὐγούστου καὶ μετ' αὐτὸν ἡ ποιητικὴ, ῥητορικὴ, ἱστορία καὶ φιλοσοφία ἐκαλλιεργοῦντο μάλιστα εἰς τὴν Ῥώμην ἔμενον ὁμῶς καὶ αἱ Ἀθῆναι περίφημον φυτούργιον τῆς φιλολογίας καὶ τῆς ἐκπολιτεύσεως, ἔχουσαι ἐπιφανεῖς διδασκάλους, μισθοδοτούμενους ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων. Καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις, ἀφοῦ διωρίσθη ἔδρα τοῦ κράτους, ἐπροικίσθη μὲ πολλὰ παιδευτήρια. Ἦκμαζε μὲν καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Καρακάλλα, περιορίσαντος τὰς ἀσχολίας τῶν ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ σοφῶν, διότι οἱ Ἀλεξανδρεῖς κατέκριναν αὐτὸν ὡς ἀδελφοκτόνον· ἀλλ' αἱ ἐργασίαι τῶν Ἀλεξανδρέων δὲν φέρουσι τὸν τύπον ὑγιoῦς φιλοσοφίας καὶ τῆς περὶ τὸ καλὸν ἀκριδείας. Εὕρισκοντο δὲ εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν μάλιστα πολλοὶ ἐθνικοὶ, ἕως οὗ ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος κατέστρεψε τὴν ἔδραν τῆς τῶν ἐθνικῶν σοφίας (391). Ἐκ τῆς ἐξώσεως ταύτης τῶν ἐθνικῶν ἡ Ἀλεξάνδρεια ἐγένετο ἡ ἔδρα τῆς χριστιανικῆς σοφίας, καὶ ἐκαλλιεργοῦντο ἐν αὐτῇ μάλιστα ἡ γραμματικὴ, ῥητορικὴ, φιλοσοφία, νομικὴ καὶ ἀστρονομία, ἕως οὗ ἡ ἀκμάζουσα πόλις αὕτη ἐπορθήθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων, οἵτινες ἠφάνισαν καὶ ὅλους τοὺς φιλολογικοὺς θησαυροὺς αὐτῆς (640).

Πολὺς μὲν ἦν ὁ ἀριθμὸς τῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην σχολῶν· ἀλλ' αἱ ἐπιστῆμαι, ἀποβαλοῦσαι τὴν ἐπὶ τοῦ δη-

μοσίου βίου ἐπενέργησιν των, ἐγένοντο ἀντικείμενον ἀπλῶν σχολαστικῶν ἀσκήσεων, ὥστε ὀλίγαι μόνον ἐξ αὐτῶν, ὡς ἡ ἀστρονομία καὶ γεωγραφία, προήχθησαν διὰ τῆς περὶ αὐτὰς ἐπιμελοῦς ἐνασχολήσεως τῶν σοφῶν. Ἀπέτυχον δὲ ὅσαι ἐργασίαι ἀπέβλεπον πρὸς τὴν ἐνέργειαν τοῦ φιλοσοφοῦντος νοῦς καὶ τὴν τοῦ καλοῦ αἴσθησιν· καθότι ἡ διανοθεῖσα ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀσίας εἰς ὅλον τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος διαφθορὰ καὶ παραλυσία ἔθραυσε τὴν δύναμιν τοῦ νοῦς, καὶ ἔπνιξε τὴν ὑγιῇ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ καλοῦ αἴσθησιν. Διὸ ἡ περίοδος αὕτη ἀμοιρεῖ μὲν ἰσχυρῶν ῥητόρων καὶ ἐνθουσιῶντων ποιητῶν, πλεονάζει δὲ εἰς φανατικούς καὶ δεισιδαίμονας, ὄνειρομάντεις καὶ ψυχαγωγούς. Περιεθάλποντο δὲ αἱ παρεκτροπαὶ αὗται τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς ὑπὸ τῶν ἐκκλινάντων τῆς ἀρχαίας διδασκαλίας Πυθαγορείων, τῶν νέων Πλατωνικῶν καὶ τῶν ἀκρατῶν Κυνικῶν.

Ἡ Ῥωμαϊκὴ ποίησις ἤκμαζε μάλιστα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Οὐῖργιλίου, Ὀρατίου καὶ Ὀβιδίου. Ὁ Οὐῖργίλιος, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 71 Π. Χ., διακρίνεται διὰ τὴν τελειότητα τῆς φράσεως καὶ τοῦ ῥυθμοῦ, καί τοι μὴ ἔχων τὸ ἔξοχον καὶ γόνιμον πνεῦμα τοῦ Ὁμήρου. Ἐμιμήθη δὲ εἰς τὰς ἐκλογὰς τὸν Θεόκριτον, καὶ εἰς τὴν Αἰνειάδα τὸν Ὅμηρον. Ὁ Ὀράτιος, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 67 Π. Χ., ἐσπούδασε μετὰ μεγίστης ἐπιτυχίας περὶ τὴν λυρικὴν ποίησιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκτήσατο τὸ αὐτὸ λαμπρὸν ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἀπολαύει ὁ Οὐῖργίλιος εἰς τὸ διδακτικὸν καὶ ἡρωϊκὸν ἔπος. Ὁ Ὀράτιος, διακριθεὶς καὶ διὰ τὴν φιλοσοφικὴν παιδείαν του, ἐξέχει μόνος τῶν Ῥωμαίων κατὰ τὴν λυρικὴν ποίησιν, ἥτις δὲν ἤρμοζεν εἰς τὸ στρατιωτικὸν πνεῦμα καὶ τὸν πρακτικὸν νοῦν τῶν Ῥωμαίων· ἐξευγένισε δὲ ὁ Ὀρά-

τιος καὶ τὴν ἐθνικὴν Σάτυραν. Μετὰ τοῦ Ὀρατίου καὶ Οὐίργιλίου συγκαταριθμεῖται καὶ ὁ Ὀβίδιος, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 44 Π. Χ. Ἄν καὶ ὁ Ὀβίδιος ἐστερεῖτο βαθυνοίας καὶ ἠθικῆς, διεκρίνετο ὁμῶς διὰ τὴν ζωηρότητα τοῦ νοῦς καὶ τὴν γλαφυρότητα τοῦ λόγου· εὐδοκίμησε δὲ μάλιστα εἰς τὰς ἐλεγειακὰς ἐπιστολάς, ἃς ἔγραψεν ἀφ' οὗ ἐξωρίσθη ἐκ τῆς Ῥώμης.

Κατώτερος τοῦ Ὀρατίου κατὰ τὸν νοῦν καὶ τὸ εὖστοχον τῆς σατύρας ἦσαν ὁ Πέρσιος (+ 62 Μ. Χ.) καὶ ὁ Ἰουβενάκιος, ἀκμάσας περὶ τὸ 65 Μ. Χ., οἵτινες διέσκωπτον τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰς παρεκτροπὰς τῶν συγχρόνων.

Εἰς τὸ ἐλεγεῖον διέπρεψαν ὁ Τιβοῦλος (+ 18 Π. Χ.) καὶ ὁ Προπέρτιος (+ 8 Π. Χ.), ἐξ ὧν ὁ μὲν Τιβοῦλος διακρίνεται διὰ τὴν εὐχαριν φράσιν καὶ τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα, ὁ δὲ Προπέρτιος διὰ τὸ ἔζοχον καὶ μεγαλεπήβολον τοῦ νοῦς, ἂν καὶ, κατὰ μίμησιν τῶν Ἀλεξανδρέων, ἀπέκλινεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς ψυχροὺς διαλογισμοὺς, μὴ ἀρμόζοντας εἰς ἐλεγειακὸν ποιητὴν.

Πλὴν τούτων εἶναι ἀξιωμακτικόν οἱ Ἐπικοί Λουκανὸς (+ 65 Μ. Χ.) καὶ Σίλλιος Ἰταλικὸς (περὶ τὸ 100 Μ. Χ.), καὶ ὁ Ἀλεξανδρεὺς Κλαυδιανὸς, καὶ τοὶ μὴ φθάσαντες εἰς τὸ ὕψος καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν ἀρχαίων πρωτοτύπων.

Ἡ ῥητορικὴ ἐξέλιπεν, ἅμα ἀπολεσθείσης τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐλευθερίας, διότι ἡ φωνὴ τῆς δὲν ἠκούετο πλέον οὔτε εἰς δικαστήρια, οὔτε εἰς ἐκκλησίας. Ἀριστούργημα δὲ τῆς μεταγενεστέρας ῥητορικῆς εἶναι ὁ παρηγορικὸς λόγος Πλινίου τοῦ νεωτέρου εἰς τὸν αὐτοκράτορα Τραϊανὸν (περὶ τὸ

107 Μ. Χ.), εἰς τὸν ὁποῖον φανεροῦται τὸ πνεῦμα τοῦ Κουῖντιλιανοῦ καὶ τοῦ Ἑλλήνος Νικήτου, διδασκάλων τοῦ Πλινίου. Ἐκτοτε δὲ ἡ ῥητορική ἐξώκειλεν ἔτι μᾶλλον εἰς ἐγκώμια καὶ κολακείας τῶν αὐτοκρατόρων, ἀποβαλοῦσα τὴν ὑψηλὴν ἀπλότητα καὶ δύναμιν τοῦ ἀρχαίου καιροῦ. Εἰς δὲ τὴν θεωρίαν τῆς ῥητορικῆς ὁ Κουῖντιλιανὸς, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 62 Μ. Χ., ὑπερέβαλε πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ.

Εἰς τὴν φιλοσοφίαν διεκρίθη μετὰ τὸν Κικέρωνα εἰς μόνος Ῥωμαῖος, ὁ Λούκιος Σερέκας (65 Μ. Χ.), ὅστις ἐπρέσβευε τὸ σύστημα τῶν Στωϊκῶν. Ἐγράψε δὲ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Μάρκος Αὐρήλιος Ἀντωνῖνος Ἑλληνιστὶ φιλοσοφικὰς σκέψεις, ἐπιγραφομένας «Εἰς ἑαυτόν».

Ὁ Σερέκας ἔγγραψε καὶ περὶ φυσικῆς εἰς τὸ «περὶ φυσικῶν ζητημάτων» (de quaestionibus naturalibus) σύγγραμμά του. Εἰς δὲ τὴν φυσικὴν ἱστορίαν διέπρεψε Πλίνιος ὁ Πρεσβύτερος, ὅστις κατὰ τὸ 79 Μ. Χ. ἐπνίγη πλησίον τοῦ Οὐεσουῖου· δὲν ἐξομοιοῦται ὅμως κατὰ τὴν βαθύνοιαν μὲ τὸν μέγαν Ἀριστοτέλην.

Εἰς τὴν ἱστορίαν ἀνεφάνησαν συγγραφεῖς τινες, τιμήσαντες τὸ Ῥωμαϊκὸν ὄνομα. Καὶ ὁ μὲν Τίτος Λίβιος, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 58 Π. Χ. εἰς Παταούϊον, ἐξέθηκε πραγματικῶς τὰ τῆς ἱστορίας, καὶ περιέβαλεν αὐτὰ μὲ φράσιν περικαλλῆ μὲν καὶ ὑψηλόρον, ἀπλὴν δ' ἐνταυτῷ καὶ σαφῇ. Ὁ δὲ Τάκιτος, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 60 Μ. Χ., καὶ ἀκμάσας ὡς ῥήτωρ καὶ πολιτικὸς ἐπὶ τῶν Φλαβίων, διακρίνεται διὰ τὴν φιλαλήθειαν καὶ βαθύνοιάν του. Ὁ λόγος αὐτοῦ εἶναι μὲν σκοτεινός, ἐμῆριθός ὅμως καὶ ὑψηλός, συνδέων συντομίαν μὲ δύναμιν. Τὰ δὲ συγγράμματα τοῦ Ἀμμιανοῦ Μαρκελλίνου, Ἑλλήνος τὸ γένος, ἐμφαίνουσιν ἤδη τὴν παρακμὴν τῆς γλώσ-

σης καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἐν γένει, καίτοι διακρινόμενα διὰ τὸ εἰλικρινές καὶ σοβαρὸν τοῦ λόγου. Ὁ Σουετώνιος, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 70 Μ. Χ., ἔγραψε μὲ φράσιν ἀπλὴν καὶ ὕφος ἀφελές τοὺς βίους τῶν πρώτων δώδεκα αὐτοκρατόρων. Ὁ Κούρτιος Ροῦφος, ὑπατος ὢν κατὰ τὸ 47 Μ. Χ., ἐμφαίνει ἐναργέστατα τὴν κατὰ τὰς γνώσεις καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν παρακμὴν τῶν τότε χρόνων. Τὴν γενικὴν ἱστορίαν ἐπραγματεύθησαν ὁ Πατέρкулλος, σύγχρονος τοῦ Αὐγούστου καὶ Τιβερίου, ὁ Ἰουστῖνος, ἀκμάσας περὶ τὸ 160 Μ. Χ., καὶ ὁ πρεσβύτερος Ὁρόσιος, ζήσας περὶ τὸ 417 Μ. Χ.. Καὶ ὁ μὲν Ἰουστῖνος διεφύλαξεν εἰς καθαρὰν φράσιν μέρος τοῦ ἱστορικοῦ συγγράμματος τοῦ Πομπηίου Τρώγου· ὁ δὲ χριστιανὸς Ὁρόσιος, ἂν καὶ μὴ ἀκριβής, καὶ ἐλλιπὴς μάλιστα εἰς τὴν χρονολογίαν, εἶναι ἄξιος λόγου ὡς χορηγήσας τὴν ἱστορικὴν ὕλην εἰς τοὺς περὶ μεσαίωνος συγγράφαντας. Ἐπιτομαὶ δὲ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Φλώρου (117 Μ. Χ.), Αὐρηλίου Βίκτωρος (περὶ τὸ 360), Εὐτρόπιου (270 Μ. Χ.), καὶ Σέξτου Ρούφου (369). Ὁ δὲ Εὐτρόπιος ὑπερτερεῖ τῶν ἄλλων κατὰ τὸ κομψὸν καὶ γλαφυρὸν τοῦ λόγου.

Ἡ γεωγραφία ἐπλουτίσθη τὰ μέγιστα ἐκ τῶν κατακτήσεων τῶν Ῥωμαίων. Ἐπὶ Αὐγούστου κατεμετρήθησαν ἅπασαι αἱ Ῥωμαϊκαὶ ἐπαρχίαι, καὶ κατεστρώθησαν γεωγραφικοὶ πίνακες αὐτῶν. Ἐκ δὲ τῶν συγγραφέων, οἵτινες συνέγραψαν περὶ γεωγραφίας, εἶναι ἀξιωμακτικῶς οἱ Τάκιτος, Πομπώνιος Μελᾶς (41 Μ. Χ.), Πλίnius ὁ Πρεσβύτερος καὶ Σωλῖνος (250 Μ. Χ.).

Εἰς τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν ἀστρονομίαν δὲν ἐπέδωκαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ αὐτὴ ἡ διόρθωσις τοῦ με-

νολογίου, ἣν εἰσήγαγεν ὁ Ιούλιος Καῖσαρ, εἶναι ἔργον τοῦ Ἀλεξανδρέως Σωσιγένους· ἐκλινον δὲ οἱ Ῥωμαῖοι μᾶλλον εἰς τὴν ἀστρολογίαν.

Περὶ τεκτονικῆς ἔγραψεν ὁ Βιτρούβιος Πολλίων (περὶ τὸ 29 Μ. Χ.), καὶ περὶ ὑδραυλικῶν ὁ Φρόντινος (180 Μ. Χ.).

Ἡ ἰατρικὴ, ἣν ἐπηγγέλλοντο κατ' ἀρχὰς μόνον οἱ ἀπελεύθεροι καὶ δοῦλοι, προήχθη κατ' ὀλίγον, συγκαταριθμηθεῖσα μεταξὺ τῶν ἐπιστημῶν, ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ Καῖσαρ ἀπέδειξε τοὺς ἰατροὺς Ῥωμαίους πολίτας, ὁ δὲ Αὐγούστος ἀπένειμεν εἰς αὐτοὺς καὶ τινὰ προνόμια. Ἐγραψαν δὲ περὶ ἰατρικῆς ὁ Κέλσος (14 Μ. Χ.), Πλίνιος Οὐαλεριανὸς (περὶ τὸ 60 Μ. Χ.), Σκριβώνιος Λάργος (50 Μ. Χ.), καὶ Καίλιος Αὐρηλιανὸς (περὶ τὸ 200 Μ. Χ.). Νέαν τάσιν ἔδωκεν εἰς τὴν ἰατρικὴν ὁ Ἀσιανὸς Γαληνὸς (+ 200 Μ. Χ.), συνάψας τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰπποκράτους πρὸς τὴν τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους φιλοσοφίαν.

Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου ἐξέλιπε μὲν ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία τῶν Ῥωμαίων, ἀνεπτύχθη δὲ μεγάλως ἡ νομικὴ. Ἀφ' οὗ ὁ Αὐγούστος ἔδωκεν εἰς τινὰς νομοδιδασκάλους τὸ δικαίωμα τοῦ γνωμοδοτεῖν (*jus respondendi*) εἰς νομικὰ πράγματα, ἐπὶ Ἀδριανοῦ ἐδόθη νέα νομοθεσία, τὸ διαρκὲς Πραιτωρικὸν διάταγμα (*edictum perpetuum*). Πρὸς συμπλήρωσιν αὐτῆς συνελέχθησαν αἱ ἀπὸ Σεβήρου μέχρι Κωνσταντίνου διατάξεις τῶν αὐτοκρατόρων (*constitutiones imperatorum*), αἱ ἀφορῶσαι πρὸς τὴν δικαιοδοσίαν, καὶ ἐδημοσιεύθη ὁ Θεοδοσιανὸς Κώδης (*Codex Theodosianus*), περιλαμβάνων τὰς μετὰ τὸν Κωνσταντῖνον διατάξεις τῶν αὐτοκρατόρων. Ἐξέχουσι δὲ μεταξὺ τῶν νομοδιδασκάλων

λων Ῥωμαίων ὁ Λαβέων, Ἀτήιος Καπίτων, Σαβῖνος, Κάσσιος Λογγῖνος, Λικίνιος Πρόκουλος, Σάλβιος Ἰουλιανὸς (131 Μ. Χ.), Γάϊος, Παπιριανὸς, Οὐλπια-
νὸς, Γρηγοριανὸς καὶ Ἑρμογεριανός.

Ἡ ἐπὶ Αὐγούστου εἰσαχθεῖσα μεταβολὴ τοῦ συντάγματος, οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι, καὶ ἡ αὐξάνουσα καθ' ἐκάστην διαφθο-
ρὰ ἐπὶ ἤνεγκαν, ὡς προείπομεν, καὶ τὴν παραλυσίαν τῶν νοητι-
κῶν δυνάμεων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἔθνους. Τὴν δὲ παραλυσίαν ταύ-
την παρηκολούθησεν ἡ παρακμὴ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς φιλο-
λογίας, καὶ κατ' ἐξοχὴν τῆς γλώσσης, ἥτις, ἀποβαλοῦσα τὴν
ἀρχαίαν δύναμιν καὶ ἐλευθεριότητα, ἐξώκειλεν εἰς σολοικι-
σμοὺς καὶ χαμερπεῖς κολακείας τῶν δυνατῶν τῆς ἡμέρας.
Οὔτε οἱ μισθοὶ, τοὺς ὁποίους διώρισεν ὁ Οὐεσπესιανὸς εἰς
τοὺς γραμματικούς καὶ ῥήτορας τῆς Ῥώμης, οὔτε ἡ πρὸς
τοὺς ῥήτορας, ποιητὰς καὶ τεχνίτας μεγαλοδωρία τοῦ
Τίτου, οὔτε τὸ Ἀθήναιον, τὸ ἵποϊον ὁ Ἀδριανὸς συνέ-
στησεν ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου ὑπὲρ τῶν ῥητόρων, ποιητῶν
καὶ φιλοσόφων, οὔτε αἱ ἀξιόλογοι σχολαί, αἱ ὁποῖαι ἐπὶ τοῦ
Νέρβα, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν Ἀντωνίων καθιδρύθησαν εἰς
ὅλας τὰς ἐπισήμους πόλεις μετὰ βασιλικῆς τῷ ὄντι μεγα-
λοδωρίας, ἡδυνήθησαν ν' ἀναχαιτίσωσι τὴν παρακμὴν τῶν
ἐπιστημῶν καὶ τῶν ἐλευθερίων τεχνῶν, ἥτις ἐφάνη μάλιστα
ἐναργέστατα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κομμόδου.

Πλὴν τῶν ἄλλων σχολῶν ἐφημίζοντο ἡ Ῥώμη, τὸ Μεδιό-
λανον καὶ ἡ Μασσαλία ὡς ἔδραι τῆς φιλολογίας καὶ τοῦ ἐξευ-
γενισμοῦ. Ἀλλὰ κατ' ὀλίγον παρήκμασαν ἅπασαι αἱ σχολαί,
εἰσβαλόντων τῶν μὲν Περσῶν εἰς τὴν Συρίαν, τῶν δὲ Γότθων
εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τῶν Φράγκων εἰς τὴν Γαλατίαν· αἱ δὲ

ὕγιεις ἐπιστῆμαι ἠτιμάσθησαν· διὰ τὴν περὶ ἀστρολογίαν καὶ μαγείαν ἐνασχόλησιν παμπόλλων διασήμεων Ῥωμαίων,

Β'. Ἑλληνική.

§. 223. Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, ἀκμάσας περὶ τὸ 8 Π. Χ., δὲν ἔφθασε μὲν εἰς τὸ κλέος τοῦ Πολυβίου, διακρίνεται δὲ διὰ τὴν πολυμαθειαν, ὕγιῃ κρίσιν καὶ σύνεσιν του. Ὁ Διονύσιος περιέγραψε πολλὰ ἀφορῶντα πρὸς τὸν δημόσιον βίον τῶν Ῥωμαίων, περὶ ὧν δὲν ἀναφέρουσιν οἱ λοιποὶ συγγραφεῖς· τὸ δὲ λεκτικὸν αὐτοῦ εἶναι ἐντεχνον καὶ εὐρυθμον. Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, ἀκμάσας ἀπὸ 20—8 Π. Χ., ἔγραψε τὴν « ἱστορικὴν βιβλιοθήκην » μὲ φράσιν σαφῇ καὶ καθαρᾷ, δαπανήσας εἰς τὴν συγγραφὴν αὐτῆς τριάκοντα ἔτη. Ἰώσηπος ὁ Ἱεροσολυμίτης ἔγραψε μὲν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου καὶ τὴν Ἰουδαϊκὴν ἀρχαιολογίαν μετ' ἀκριβείας καὶ γλαφυρότητος, δείκνυται δὲ εὐπίστος καὶ ἄμοιρος τοῦ ἀληθοῦς Ἑλληνικοῦ νοός. Οἱ δὲ Παράλληλοι τοῦ Βοιωτοῦ Πλουτάρχου (50—120 Μ. Χ.) θαυμάζονται δικαίως ὡς ἀνεκτίμητος θησαυρὸς τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας· πολυμαθεια, βαθύνοια, ὀρθὴ κρίσις καὶ αὐστηρὰ ἠθικὴ κατέστησαν τὸ ὄνομα τοῦ Πλουτάρχου σεβαστὸν καὶ προσφιλὲς εἰς τοὺς ζηλωτὰς τῆς παιδείας καὶ ἀρετῆς. Ὁ λόγος του εἶναι μὲν ἀνώμαλος καὶ ἀσυνάρτητος πολλάκις, καὶ πληθύνει καθ' ὑπερβολὴν τοῦ κοσμήματος τῆς ῥητορικῆς· εἶναι δὲ καὶ τερπνὸς καὶ πλήρης θαυμασίων παραβολῶν. Ἦττον διάσημος εἶναι ὁ μιμητὴς τοῦ Πολυβίου Ἀππιανὸς (100—150 Μ. Χ.), ἐρανισάμενος ἐξ ἄλλων συγγραφέων τὴν μέχρις Αὐγούστου Ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν, καὶ θηρεύσας καθ' ὑπερβολὴν τὰ ἰδιώματα καὶ

τοὺς τύπους τῶν ἀρχαίων. *Δίων* ὁ *Κάσσιος* (περὶ τὸ 200 Μ. Χ.) ἀνεπλήρωσε μὲν εἰς πολλὰ τοὺς συγγράψαντας περὶ Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας, δὲν ἐδείχθη ὁμῶς ἐφάμιλλος τοῦ Πολυβίου οὔτε κατὰ τὴν φράσιν καὶ τὸ ὕφος, οὔτε κατὰ τὴν διαίρεσιν τῆς ὕλης. Ὁ *Ἡρωδιανὸς* (περὶ τὸ 238 Μ. Χ.) ὑπερέβαλε μὲν τὸν Δίωνα κατὰ τὴν σαφήνειαν, ὀρθὴν κρίσιν καὶ τὴν χάριν τῆς φράσεως, ἀποσιωπᾷ ὁμῶς τὸν χρόνον ἐκάστου τῶν ἱστορουμένων αὐτοκρατόρων καὶ πραγμάτων. Τὸ σύγγραμμα τοῦ *Παυσανίου* (174 Μ. Χ.) θεωρεῖται ὡς ἀξιόλογος πηγὴ τῆς ἱστορίας τῶν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐλευθερίων τεχνῶν. Ὁ μαθητὴς τοῦ Ἐπικτήτου *Ἀρρίανος* (130—180 Μ. Χ.) ἐμιμήθη εἰς τὴν « Ἀνάβασιν Ἀλεξάνδρου » μετὰ τινος ἐπιτυχίας τὸν Ξενοφῶντα, καὶ ἐπαινεῖται δικαίως διὰ τὴν πολυμάθειαν καὶ εὐγλωττίαν του. Τὰ δὲ συγγράμματα τῶν ἱστοριογράφων *Βυζαντίων* δὲν εἶναι ἐφάμιλλα τῶν πρὸ αὐτῶν Ἑλλήνων οὔτε κατὰ τὸ φιλόληθες καὶ τὴν κρίσιν, οὔτε κατὰ τὴν φράσιν καὶ τὸν νοῦν. Ἐξέχει δὲ αὐτῶν ὁ *Ζώσιμος* (περὶ τὸ 430 Μ. Χ.), ὅστις ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῶν αὐτοκρατόρων κατὰ μίμησιν τοῦ Πολυβίου.

Διὰ τὴν φυσικὴν καὶ πολιτικὴν γεωγραφίαν εἶναι πολλοῦ λόγου ἄξιον τὸ σύγγραμμα τοῦ *Καππαδόκου Στράβωνος* (περὶ τὸ 17 Μ. Χ.), περιηγησαμένου τὴν Αἴγυπτον καὶ Ἀσίαν, Ἑλλάδα καὶ Ἰταλίαν. *Διονύσιος* ὁ *Περιηγητὴς*, ἀκμάσας ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου, συνέγραψεν εἰς ἡρωϊκὸν ἔπος τὴν » Περιήγησιν τῆς οἰκουμένης«. Πολὺ δὲ ἀνώτερος τούτου εἶναι ὁ Αἰγύπτιος *Πτολεμαῖος* (περὶ τὸ 130 Μ. Χ.), ὅστις ἔγραψε καὶ ὀνομαστικὸν κατάλογον ὅλων τῶν τότε γνωστῶν χωρῶν καὶ πόλεων, ἐπισημειώσας καὶ τὸ μαθηματικὸν μῆκος καὶ πλάτος αὐτῶν.

Ἡ φιλοσοφία τῶν Ἑλλήνων παρήκμαζε κατὰ τὴν περίοδον ταύτην· ὁ δὲ Ἰδανισμὸς τοῦ Πλάτωνος, τοῦ ὁποίου τὸ ποιητικὸν χρῶμα ἤρεσκεν εἰς τοὺς φιληδόνους κατοίκους τῆς Ἀνατολῆς, ἐξώκειλεν εἰς φανατισμὸν καὶ εἰς τὸ μυστηριῶδες, ἐπιμελῶς θεραπευόμενον ὑπὸ τῆς διαφθορᾶς, ἡδυπαθείας καὶ τοῦ δεσποτισμοῦ.

Εἰς τὴν παραμορφωθείσαν οὕτω διδασκαλίαν τοῦ Πλάτωνος προσήρμόσθη καὶ τὸ ἀριθμητικὸν σύστημα τοῦ Πυθαγόρου, καὶ ἐκ τῆς συμμίκτου ταύτης διδασκαλίας παρήχθη παράδοξός τις Συγκρητισμὸς, εἰς ὃν ἀνεμίχθησαν καὶ τὰ δόγματα τῶν Βραχμάνων, Μάγων, Αἰγυπτίων καὶ Ἑβραίων. Μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν τῆς συμμίκτου ταύτης Πυθαγορείου διδασκαλίας ἀναφέρεται μάλιστα Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεὺς, ζήσας περὶ τὸ τέλος τῆς Α'. ἑκατονταετηρίδος Μ. Χ., ὅστις ἐθαυμάζετο ὡς προφήτης καὶ θαυματουργός. Οὐδὲ ὁ Ἰουδαϊσμός ἔμεινεν ἄμοιρος τῶν νεωτερισμῶν τούτων, ἀφ' οὗ μάλιστα Φίλων ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἀνέμιξεν εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν διδασκαλίαν Ἑλληνικὰς, καὶ μάλιστα Πλατωνικὰς ιδέας.

Ἐκ τοῦ Συγκρητισμοῦ τούτου ἀνεβλάστησεν εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν τὸ ἐφήμερον ἄνθος τοῦ Νέου Πλατωνισμοῦ, ὃν μίγμα ἀσύντακτον ἀνατολικῶν φιλοσοφημάτων καὶ Ἑλληνικῆς διαλεκτικῆς. Ὁ Νέος Πλατωνισμὸς συνέστη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξανδρέως Ἀμμωνίου Σακκά (220 Μ. Χ.)· μαθηταὶ δὲ αὐτοῦ ἦσαν Πλωτῖνος ὁ Ἀλεξανδρεὺς (+ 270 Μ. Χ.), Πορφύριος ὁ Σύριος, καὶ Ἰάμβλιχος, γεννηθεῖς εἰς τὴν Χαλκίδα πόλιν τῆς Κοίλης Συρίας, ὅστις ἐπηύξησε τὴν διδασκαλίαν ταύτην μὲ μαγικὰς καὶ θεοσοφικὰς προσθήκας.

Τῶν ἀνιερῶν τούτων παρεκτροπῶν τῶν φιλοσόφων διέφερεν ἡ κόσμιος φιλοσοφία τοῦ Στωϊκοῦ Ἐπικτήτου (περὶ

τὸ 94 Μ. Χ.), ἐκ τῶν παραδόσεων τοῦ ὁποίου συνέταξεν ὁ Φλάβιος Ἀρρίανος τὸ » Ἐγχειρίδιόν « του.

Ἀλλ' εἰς τοὺς χρόνους τούτους τῆς παρακμῆς τῶν ἐπιστημῶν διέπρεψαν δύο σοφοί, ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς γνησίας ἀρχαιότητος. Οὗτοι δὲ ἦσαν ὁ Λουκιανὸς καὶ ὁ Λογγῖνος. Καὶ ὁ μὲν Σύριος Λουκιανὸς, ἀκμάσας κατὰ τὴν Β'. Μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα, διεκρίθη διὰ τὴν ὀξύνοϊαν καὶ τὴν περὶ τὸ λέγειν δεινότητα, καὶ συνέγραψε, πλὴν ἄλλων, μὲ πολλὴν χάριν καὶ εὐφράδειαν περὶ Πρακτικῆς Φιλοσοφίας, καὶ τῆς πολιτικῆς καὶ ἠθικῆς καταστάσεως τῶν συγχρόνων. Ὁ δὲ Ἀθηναῖος Λογγῖνος ἐφημίσθη ὡς φιλόσοφος Πλατωνικὸς, περίφημος ῥήτωρ καὶ βαθὺς κριτικὸς. Ἔζη δὲ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς βασιλίσσης Ζηνοβίας ὡς διδάσκαλος καὶ σύμβουλος αὐτῆς, ὀνομαζόμενος διὰ τὴν πολυμαθειάν του » ἔμβιος βιβλιοθήκη «. Ὅτε δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Αὐρηλιανὸς ἐπόρθησε τὴν πόλιν Παλμύραν, ἀπεκεφαλίσθη ὁ Λογγῖνος (273 Μ. Χ.), γενόμενος αἰχμάλωτος τῶν Ῥωμαίων. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ σώζεται μόνον τὸ » περὶ ὕψους λόγου « θαυμάσιον πόνημά του. Καὶ ὁ Ἑρμογένης, ὁ ἐκ τῆς πόλεως Ταρσοῦ (161 Μ. Χ.), ἐφημίσθη ὡς ῥήτωρ καὶ κριτικὸς ἄριστος· ἀπώλεσε δὲ κατὰ τὸ 25 ἔτος τῆς ἡλικίας μνήμην καὶ γλῶσσαν. Ἐλάττονος λόγου ἄξια εἶναι τὰ περὶ Ῥητορικῆς συγγράμματα τοῦ Ἀφθορίου (310 Μ. Χ.)· πληθύνουσι δὲ ἀξιολόγων παρατηρήσεων περὶ ἀρχαίας φιλολογίας τὰ συγγράμματα τοῦ Αἰγυπτίου Ἀθηναίου, Δειπνοσοφιστοῦ ἐπικληθέντος (210 Μ. Χ.), καὶ τοῦ ἐξ Ἀντιοχείας διδασκάλου τῆς Ῥητορικῆς Λιβανίου (354 Μ. Χ.), τὸν ὁποῖον ἐθαύμαζεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανός.

Διὰ λεξικογραφικὰς περὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐργα-

σίας ἐφημίσθησαν *Μοῖρις* ὁ Ἀττικιστῆς (138), *Φρόνιχος* (180), *Ἰούλιος Πολυδεύκης* (μετὰ τὸ 180), *Τίμαιος* ὁ Σοφιστῆς (περὶ τὸ 290), *Ἡσύχιος* ὁ Ἀλεξανδρεὺς (πρὸ τοῦ 300), *Ἀμμώνιος* ὁ Ἀλεξανδρεὺς (μετὰ τὸ 389), καὶ *Σουΐδας*, ἀκμάσας περὶ τὴν *Ι.* ἢ *ΙΑ.* ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα.

Γ'. Χριστιανική.

§. 224. Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, παραλαβοῦσα τὰς πρώτας ἱστορικὰς συγγραφάς της παρὰ τῶν ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν, ἀπεχωρίσθη ἐντελῶς ἀπὸ τῆς Ἰουδαϊκῆς μετὰ τὴν κατασκαφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἔσχεν ἀκολουθῶς τὴν ἰδίαν φιλολογίαν της. Αὕτη ἀνεπτύσσετο κατ' ἀρχὰς πλησίον τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς· ἀφ' οὗ δὲ ὁ χριστιανισμὸς κατέστη ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, οἱ αὐτοκράτορες ἐστέρησαν τοὺς πεπαιδευμένους τῆς συνδρομῆς εἰς ἐργασίας, ἀποβλεπούσας πρὸς τὸν ἐθνισμόν. Συνέστη δὲ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ σχολὴ πρὸς ἐκπαίδευσιν ἱεροδιδασκάλων, καὶ δι' αὐτῆς διεδόθησαν ἔτι μᾶλλον μεταξὺ τῶν χριστιανῶν φιλοσοφικαὶ ἰδέαι, καὶ ἐρρύθμίσθη ἡ παράδοσις τῆς θρησκείας ἐπὶ τὸ ἐπιστημονικώτερον. Ὅμως ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς ταύτης φιλοσοφικῶν διδασκαλιῶν εἰς τὰ τῆς θρησκείας προῆλθον πρωΐμως αἵρέσεις καὶ σχίσματα, ἀφορῶντα μέρος μὲν πρὸς τὸ ἄτομον καὶ τὴν καταγωγὴν τοῦ Χριστοῦ, μέρος δὲ πρὸς τὰς ἱερὰς βίβλους καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Αἱ ἀντικείμεναι πρὸς ἀλλήλας δοξασίαι αὗται προὔξενησαν καὶ διενέξεις μετ' ἄλλων φιλοσοφικῶν αἱρέσεων, οἷον τῶν *Γνωστικῶν*, *Μαριχαίων*, κλ.

Κατὰ τὰς πρώτας ἔτι ἑκατονταετηρίδας τοῦ Χριστιανι-

σμοῦ ἐπαχείρησαν καὶ ἄνδρες σοφοὶ καὶ ἐνάρετοι, πατέρες τῆς ἐκκλησίας λεγόμενοι, νὰ γράψωσι πρὸς ὁδηγίαν τῶν Χριστιανῶν, ποτὲ μὲν ἀπολογίας τοῦ Χριστιανισμοῦ, ποτὲ δὲ ἐξηγήσεις καὶ διασαφήσεις τῶν ἱστορικῶν τῆς θρησκείας συγγραφεῶν, καὶ τῶν δογμάτων αὐτῆς. Μεταξὺ αὐτῶν, διατρίβόντων τῶν μὲν εἰς τὴν Ἀνατολὴν, τῶν δὲ εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ Ἰταλίαν, φημίζονται μάλιστα Κλήμης, ὁ Πάπας Ῥώμης (92), Ἰγνάτιος ὁ Ἀντιοχείας, Ἰουστῖνος, ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς (+ 165), Ἀθηναγόρας (+ 180), Θεόφιλος ὁ Ἀντιοχεὺς (περὶ τὸ 169), Τατιανὸς, Εἰρηναῖος (+ 209), Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς (περὶ τὸ 192), Ωριγένης (+ 253), Τερτυλλιανὸς (περὶ τὸ 210), Γρηγόριος ὁ Νεοκαισαρείας, Κυπριανὸς (περὶ τὸ 250), Ἀθανάσιος (+ 373), Βασίλειος ὁ Μέγας, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων, Ἰωάννης Χρυσόστομος (+ 407), Ἰερώνυμος (+ 420), Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, Αὐγουστῖνος (+ 430), Λέων, Πάπας Ῥώμης (440)· ὁ δὲ πολυμαθὴς Εὐσέβιος (+ 340) ἔγραψε πρῶτος καθολικὴν ἱστορίαν τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐβλαψαν δὲ μάλιστα τὴν ὁμόνοιαν τῆς νεαρᾶς Ἐκκλησίας, αἱ ἔριδες τῶν Ἀρειανῶν, ἀρνούμενων τὸ ὁμοούσιον τοῦ Υἱοῦ μὲ τὸν Πατέρα. Ἡ δὲ ἀρχῇθεν ἀπλῆ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας ἔλαβεν ὀργανισμὸν ἀκριβέστερον καὶ περιεκτικώτερον, καὶ οὕτως ἐπηύξησε καὶ ἡ δύναμις τῶν Ἐπισκόπων.

Ἄν δὲ καὶ, ὡς προείπομεν, πρωῒμως ἀνεφύησαν διχόνοιαι εἰς τὴν νεαράν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, καὶ ἀνεχαιτίσθη κατὰ τι ἡ σωτήριος ἐνέργεια αὐτῆς διὰ τὴν ἰδιοτροπίαν

καὶ φιλοδοξίαν ἐξεχόντων τινῶν ἀνδρῶν, δηλωθεῖσαν μάλι-
στα εἰς τὰς τοπικὰς καὶ οἰκουμενικὰς συνόδους· ἡ ἐνυπάρ-
χουσα ὅμως ἐν αὐτῇ θεία δύναμις διεσκέδασε νικηφόρως τὰ
παρεμβληθέντα ὑπ' ἀνθρωπίνων χειρῶν ἐμπόδια, ὥστε δὲν
ἔπαυσεν ὁ Χριστιανισμὸς ἐξαπλούμενος καὶ ἐξευγενίζων τὴν
ἀνθρωπότητα.

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

Bayerische
Staats-
Bibliothek
München

Διόρθωσις τυπογραφικῶν σφαλμάτων.

Σελ.	5,	στ.	11	ἄνωθεν ἀντὶ βοῆδρομιῶν, ἀνάγνωθι βοηδρομιῶν	
»	5,	»	6 καὶ 9	κάτωθεν ἀντὶ ἐμέτρουν	» ἐμέτρων
»	9,	»	9	» ἀντὶ γνωρίση	» γνωρίζη
»	11,	»	6	» ἀντὶ σύγγραμμα· ὁ	» σύγγραμμα. Ὁ
»	11,	»	8	» ἀντὶ λοιποὶ	» ἄλλοι
»	12,	»	9	ἄνωθεν ἀντὶ Βίβλιος	» Βύβλιος
»	32,	»	2	κάτωθεν μετὰ πτωχῶν πρόσθε· κατ' ἄλλους δὲ οἱ Παρίαὶ εἶναι νόθοι, γεννηθέντες ἐκ συνοικεσίων ἀπηγορευμένων.	
»	49,	»	8	κάτωθεν ἀντὶ Ἑβερ ἀνάγνωθι	Ἑβερ
»	50,	»	5	ἄνωθεν μετὰ τὸν ἀριθμὸν 1745 πρόσθε· ἢ 1883	
»	50,	»	8	κάτωθεν ἀντὶ ἀπομακρύνωσιν ἀνάγ. ἀπομακρύνωσι	
»	51,	»	1	ἄνωθεν ἀντὶ μέγας ἀνὴρ	» ἀνὴρ μέγας καὶ θεόκριτος
»	56,	»	13	» ἀντὶ 1055	» 1050
»	78,	»	11	κάτωθεν μετὰ Μιλκάρθου πρόσθε (Μελικάρτου)	
»	79,	»	15	ἄνωθεν ἀντὶ συνετέλεσε ἀνάγ. συνετέλεσε	

Διόργανος επιγραφικών επιγραφών

Ζω. 5	11	Ενθα εναντι βασιλικών, εναντι εναντι βασιλικών	Ενθα εναντι βασιλικών
" 5	" 6	Ενθα εναντι βασιλικών	Ενθα εναντι βασιλικών
" 9	" 9	Ενθα εναντι βασιλικών	Ενθα εναντι βασιλικών
" 11	" 6	Ενθα εναντι βασιλικών	Ενθα εναντι βασιλικών
" 11	" 8	Ενθα εναντι βασιλικών	Ενθα εναντι βασιλικών
" 12	" 9	Ενθα εναντι βασιλικών	Ενθα εναντι βασιλικών
" 22	" 2	Ενθα εναντι βασιλικών	Ενθα εναντι βασιλικών
Ενθα εναντι βασιλικών			
" 40	" 8	Ενθα εναντι βασιλικών	Ενθα εναντι βασιλικών
" 50	" 5	Ενθα εναντι βασιλικών	Ενθα εναντι βασιλικών
" 50	" 8	Ενθα εναντι βασιλικών	Ενθα εναντι βασιλικών
" 51	" 1	Ενθα εναντι βασιλικών	Ενθα εναντι βασιλικών
" 56	" 13	Ενθα εναντι βασιλικών	Ενθα εναντι βασιλικών
" 78	" 11	Ενθα εναντι βασιλικών	Ενθα εναντι βασιλικών
" 79	" 15	Ενθα εναντι βασιλικών	Ενθα εναντι βασιλικών

Anselm, A. M.

[Nichtlateinische Schriftzeichen] (Geniču historia humanae Sočietatiš. ??
Historia antiqua)

Athenis 1842

Don.Lud. 137

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10727783-1